

ОТКРЫТОМУ ОБЩЕСТВУ –
ОТКРЫТЫЙ АРХИВ

МАТЕРИАЛЫ

I КОНГРЕССА
АРХИВИСТОВ КАЗАХСТАНА
С МЕЖДУНАРОДНЫМ УЧАСТИЕМ

19-21 октября 2022 г., г. Алматы

**МАТЕРИАЛЫ
I КОНГРЕССА АРХИВИСТОВ КАЗАХСТАНА
С МЕЖДУНАРОДНЫМ УЧАСТИЕМ
«ОТКРЫТОМУ ОБЩЕСТВУ – ОТКРЫТЫЙ АРХИВ»**

19-21 октября 2022 г., г. Алматы

**A
2025**

УДК 930.25 (574)
ББК 79.3 (5)
М34

Редакционный совет:

А.Х. Мустафина (председатель), К.Ш. Алимгазинов, Г.Ж. Мукажанова,
Е.С. Сыздыкова, Т.Ж. Маканбаев, А.Х. Максымканова

Материалы I Конгресса архивистов Казахстана с международным участием «Открытому обществу – открытый Архив». 19-21 октября 2022 г., г. Алматы. 2-е изд. [Электронный ресурс] Астана: Архив Президента Республики Казахстан, 2025. 256 с.

ISBN 978-601-7149-29-1

В сборнике представлены материалы I Конгресса архивистов Казахстана «Открытому обществу – Открытый Архив», состоявшегося 19-21 октября 2022 г. в г. Алматы. В рамках Конгресса широкое обсуждение получили вопросы доступа к историко-документальному наследию, профессиональной подготовки архивистов и документоведов, проанализированы национальные архивные законодательства в условиях цифровой трансформации архивов, состоялся международный обмен новейшими практиками в области архивного дела.

УДК 930.25 (574)
ББК 79.3 (5Каз)

ISBN 978-601-7149-29-1

© Архив Президента РК, 2025

Содержание

Приветствия

Токаев К.К. , Президент Республики Казахстан.....	6
Сариев Б.Ш. , начальник Канцелярии Президента Республики Казахстан.....	10
Абаев Д. А. , министр культуры и спорта Республики Казахстан.....	11
Толеев Н.Т. , заведующий Общим отделом Администрации Президента Республики Казахстан.....	13
Карлос Васкес , исполнительный директор Международного совета архивов (ИСА).....	14
Магнус Магнуссон , директор Кластерного бюро ЮНЕСКО в Алматы.....	16
Туймебаев Ж.К. , председатель Правления – Ректор Казахского национального университета им. Аль-Фараби.....	19
Темирболат Б.Б. , директор Библиотеки Первого Президента Республики Казахстан	22
Лусиана Дуранти , директор Центра международных исследований современных записей и архивов, профессор теории архивного дела Школы информации Университета Британской Колумбии (УВС).....	24
Нидал аль-Ахмад , генеральный директор Национальной Библиотеки Иорданского Хашимитского Королевства.....	25
Йихён Чо , директор Отдела архивного сотрудничества Национального архива Кореи.....	27
Безбородов А.Б. , ректор Российского государственного гуманитарного университета.....	29
Алыбаева М.А. , председатель Архивной службы при Министерстве цифрового развития Кыргызской Республики.....	30
Угур Унал , директор Управления государственных архивов при Президенте Турецкой Республики.....	31

Исаев Х.Н. , заместитель директора Агентства «Узархив» Республики Узбекистан.....	33
---	----

Доклады

Абдурахимова Ш.А. Зарождение делопроизводства и архивного дела в Средней Азии, деятельность Национального архива Узбекистана и зарубежное сотрудничество.....	36
Айткулиева Б.О. Живые страницы близкой истории.....	43
Әлімғазинов Қ.Ш. XXI ғасырдағы архив зияткерлігі.....	48
Жакупова Г.Т. Зерттеу университетінде архивист-құжаттанушы мамандарды даярлау мәселесі.....	64
Крис Нейлор. Advancing Openness and Transparency through Archival Work at the U.S. National Archives and Records Administration.....	78
Кучарова Д.Л. Роль архивов в открытом обществе.....	91
Койгелдиев М.Қ. Алаш қозғалысы және архив құжаттары.....	98
Койшыбай Б. Архив әділ тарихты жаңғыртуға қызмет етеді.....	103
Ларин М.В. Актуальные проблемы профессиональной подготовки архивистов и документоведов в цифровую эпоху.....	107
Махкамов А.В. Фотодокументы о мавзолее великого восточного философа Ходжа Ахмада Яссавий в г. Туркестане, хранящихся в фондах Национального архива кинофотофонодокументов Узбекистана.....	113
Нидал аль-Ахмад. Роль Национальной библиотеки Иордании в сохранении историко-культурного наследия.....	120
Нурпеисова Б.Е. Архивное законодательство Республики Казахстан: аспекты архивной политики.....	122
Сейсенбаева А.А. Қ. Атабаев: халық жадындағы қасіретті қаттаған.....	128
Сойкина Н.Ю. Пути трансформации и опыт подготовки специалистов в области музейного дела сохранения	

историко-культурного наследия.....	132
Сыздыкова Е.С., Маканбаев Т.Д. Учебно-методические пособия по архивоведению и некоторые вопросы подготовки архивных специалистов в Республике Казахстан (1991–2021 гг.).....	139
Туенбаева К.Т. Библиотечное образование в информационном обществе.....	155
Угур Унал. Arşivlerin Dijitalleştirilmesi Bağlamında Milli Arşiv Mevzuatı.....	160
Чжан Га. Нормативные документы по архивному делу в Китае.....	168
Ыскак А.С., Жугенбаева Г.С. Архивист: вызовы информационного века	174
<i>Стеновые выступления</i>	
Анджей Цисек. Polska szuka bohaterów- Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN.....	183
Карлос Васкез. The International Council on Archives: A World of Archives.....	191
Ева Ковальски. Nieupamiętnione miejsca pochówku Kazachstan.....	211
Марзена Крук. Архивы: от «совершенно секретно» до онлайн (документы органов государственной безопасности).....	217
Марлен Мазен аль-Обайдалла. Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification.....	225
Ромашин И.Е. Роль Государственного реестра уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации в сохранении и популяризации историко-культурного наследия народов России.....	231
Шин Дон Хёк. Standardization policy for record management in national archives of Korea.....	244
Сведения об авторах.....	253

Қазақстан Республикасының
Президенті

Нұр-Сұлтан қ, Ақорда

... /2022

**«Ашық қоғамға – ашық Архив»
Архившілердің 1-ші Конгресінің
қатысушылары мен қонақтарына**

Құрметті қатысушылар мен қонақтар!

Сіздерді «Ашық қоғамға – ашық Архив» атты Архившілердің 1-ші Конгресінің ашылуымен құттықтаймын.

Бүгінгі Форумды өткізу бастамасы архивтік ақпараттың ұлттың жады мен құндылықтарын сақтаудағы, тарихи және мәдени мұрамызды танымал етудегі маңызы мен рөліне тікелей байланысты.

Қазақстан өзінің дамуының жаңа кезеңіне қадам басты. Кең ауқымды жаңғыру іс жүзінде барлық салалар мен бағыттарды, оның ішінде архив ісін де қамтуда. Басқарудың барынша демократиялық қағидаттарын, озық тәжірибе мен цифрлық технологияларды енгізу әдеттегі дәстүрлі, консервативті салаға қуатты серпін беріп, заманауи архив үлгісін жаңарудың сапалы жаңа деңгейіне шығарды.

1-ші Конгрестің толымды күн тәртібі мен қатысушыларының беделді құрамы архивтерді басқару, сақтау және пайдаланудың өзекті мәселелері бойынша мазмұнды пікірталастар орын алатын сұхбат алаңының қажеттілігін айғақтайды.

Өткізілетін форум осы саладағы дәстүрлі шараға айналып, зияткерлік пікір алмасу мен іске асатын шешімдерді іздестірудің пайдалы дәстүрін жалғастырып, сарапшылар қауымдастығын біріктіретініне және халықаралық ынтымақтастықты нығайтатынына сенімдімін.

Сіздерге жемісті жұмыс және сәттіліктер тілеймін!

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ

Қазақстан Республикасының Президенті
Президент Республики Казахстан

город Нур-Султан, Ақорда

.../.../2022

**Участникам и гостям
1-го Конгресса архивистов
«Открытому обществу –
Открытый Архив»**

Уважаемые участники и гости!

Приветствую вас на открытии 1-го Конгресса архивистов «Открытому обществу – Открытый Архив».

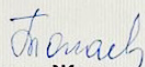
Инициатива проведения сегодняшнего Форума обусловлена значением и ролью архивной информации в сохранении национальной памяти и ценностей, популяризации исторического и культурного наследия.

Казахстан вступает в новый этап своего развития. Масштабная модернизация охватывает практически все сферы и направления, включая архивное дело. Внедрение более демократичных принципов управления, передового опыта и цифровых технологий придало мощный импульс некогда традиционной, консервативной отрасли, вывело модель современного архива на качественно новый уровень обновления.

Отрадно, что насыщенная повестка и солидный состав участников 1-го Конгресса свидетельствуют о востребованности подобной диалоговой площадки, в рамках которой предусмотрены содержательные дискуссии по широкому кругу актуальных проблем сохранения, использования и управления архивами.

Уверен, нынешний форум станет традиционным мероприятием в своей отрасли, продолжит полезные традиции интеллектуального обмена мнениями и поиска практических решений, консолидации экспертного сообщества и укрепления международного сотрудничества.

Желаю вам плодотворной работы и дальнейших успехов!

Касым-Жомарт Токаев

Сариев Б.Ш.,
начальник Канцелярии Президента
Республики Казахстан

Уважаемые участники и гости!

Я рад приветствовать вас в связи с началом работы первого Конгресса архивистов в Казахстане.

Глава Государства уделяет большое внимание укреплению международного сотрудничества в условиях современных геополитических реалий и выступает за активное взаимодействие в рамках международных организаций. В этой связи, Конгресс – это востребованная площадка, где могут объединить свои усилия ученые, историки и архивисты, специалисты в области документоведения, профессионалы в области цифровых технологий.

Участие Международного Совета Архивов в работе Конгресса является знаковым и важным для всего центрально-азиатского региона. МСА объединяет архивные учреждения и специалистов-практиков по всему миру, поощряет диалог и передачу знаний.

Международный формат обсуждения актуальных вопросов архивной отрасли особенно важен потому, что профессиональные контакты – это отличный механизм укрепления дружбы и сотрудничества не только между людьми и образовательными организациями, но и между странами и народами.

Несомненна актуальность темы Конгресса, так как в условиях информационных войн, идеологического противостояния крайне важно сохранить объективную историческую память о государстве, его людях, достижениях и успехах, особенно это важно для наших потомков.

Не случайно организатором первого Конгресса архивистов Казахстана выступил Архив Президента Республики Казахстан. Главный хранитель документальной памяти своей деятельностью разрушает стереотипы о закрытости архивов, ведет большую работу по рассекречиванию архивных дел, создает источниковую базу для исследований по голоду, политическим репрессиям и депортациям.

Убежден, что практический опыт ведущих специалистов, представленный на конгрессе, будет способствовать дальнейшему совершенствованию работы архивных учреждений.

Надеюсь, что участники мероприятия смогут установить новые контакты для будущих совместных проектов и обсудить возможности эффективного сотрудничества.

Желаю вам успехов и плодотворной работы.

Абаев Д. А.,
министр культуры и спорта
Республики Казахстан

Добрый день уважаемые гости и коллеги!

Приветствую участников Первого Конгресса архивистов «Открытому обществу – Открытый архив», которая надеюсь станет в дальнейшем диалоговой площадкой по обсуждению актуальных вопросов в сфере архивного дела и документационного обеспечения.

В условиях цифровой трансформации современный мир развивается стремительно. Соответственно развитие любого государства невозможно без существенного динамичного продвижения архивной сферы, развитию которой в Республике Казахстан уделяется огромное внимание.

На сегодняшний день реализуется Комплексный план мероприятий по реализации проекта «Архив-2025», предусматривающий совершенствование нормативной правовой базы в сфере архивного дела, укрепление материально-технического оснащения государственных архивов, кадрового потенциала, а также пополнение Национального архивного фонда документами по истории Казахстана, хранящимися в отечественных и зарубежных архивах, музеях, библиотеках и научных центрах, расширение международного сотрудничества.

Архивы пополняя свои фонды раритетными документальными источниками обогащают историю. На выявление и приобретение новых документальных источников по истории Казахстана в зарубежных архивах, библиотеках, научных учреждениях государством выделяются финансовые средства.

В текущем году архивистами Казахстана осуществлены исследования в 14 странах мира (Германия, Польша, Чехия, Турция, Франция, Венгрия, Индия, Иран, Египет, Кыргызстан, Российская Федерация, Азербайджан, Белоруссия, Катар), где приобретено свыше 1150 документов. Эти документы приняты на государственное хранение в Национальный архив Республики Казахстан, где создан специальный архивный фонд.

Заключены международные соглашения, меморандумы с 18 странами по взаимосотрудничеству в сфере архивного дела и обмена архивными документами. В рамках реализации проекта «Архив – 2025» работа по расширению международного сотрудничества будет продолжена.

На сегодня, государственное хранение Национального архивного фонда и документов по личному составу в количестве более 25 млн единиц хранения обеспечивают 223 государственных архивных учреждения, 5 из которых республиканского уровня.

Объем документов по личному составу составляет порядка 9 млн дел, обеспечивающих социальные права и законные интересы как граждан Республики Казахстан, так и зарубежных.

Вместе с тем, объем архивного фонда ежегодно увеличивается в среднем на 400 тыс. единиц хранения.

В период независимости на 50 % увеличилось количество источников пополнения Национального архивного фонда Республики Казахстан и в настоящее время составляет более 16 000 государственных и негосударственных организаций.

В целях обеспечения цифровизации архивного дела в стране внедрена информационная система «Единый электронный архив документов». Система предусматривает автоматизацию трех основных направлений деятельности ведомственных и государственных архивов: формирование документов Национального архивного фонда, их сохранность для последующих поколений и обеспечение доступа к архивным фондам.

На сегодня к электронному архиву подключены все государственные органы и архивы, обеспечена интеграция с порталом «электронного правительства и с 16 ведомственными информационными системами. Работа по интеграции и модернизации электронного архива будет продолжена.

С учетом внедрения цифровых технологий и электронных архивов осуществляется работа по внесению дополнений в нормативные правовые акты в сфере архивного дела.

Желаю участникам Конгресса конструктивного диалога по обсуждению актуальных вопросов архивной отрасли, плодотворного обмена опытом. Пусть рекомендации этого форума послужат двигателем для дальнейшего прогресса архивной отрасли.

Төлеев Н.Т.,
Қазақстан Республикасы
Президенті Әкімшілігінің
Жалпы бөлімінің меңгерушісі

Құрметті қатысушылар мен қонақтар!

Қазақстандағы архившілердің бірінші Конгресінің басталуымен құттықтаймын! Бұл қазақстандық архив қауымы үшін тарихи күн. Халықаралық архивтер кеңесінің мұрындық болуымен Орталық Азия аймағында алғаш рет осындай кәсіби іс-шара – архившілер конгресі өтуде. Оған 14 елдің архив қызметкерлерінің қатысуы – елеулі өтінім және Қазақстан тарапының идеяны одан әрі дамытуға үлкен жауапкершілігі.

Конгресс үшін таңдалған ашықтық ұраны, менің ойымша, біздің саланың кәсіби мамандары ретінде өзгерістерге дайын екенімізді көрсетеді! Архивтерді одан әрі демократияландыру, саланың барынша ақпараттық ашықтығын қамтамасыз етуге бағытталған басты міндеттерді шешу үшін архивтердің жабықтығы туралы стереотиптерді және консерватизмді жеңу қажет.

Архив құжаттарының ашықтығы – бұл тарихи өткенді объективті ғылыми тұрғыдан зерделеудің және соның негізінде азаматтардың тарихи санасын қалыптастырудың кілті, мемлекеттің ұлттық саясатының негізі болып табылады.

Қазақстан Президенті тарихи жадыны сақтауға ерекше мән береді. Сондықтан да бүгінде Мемлекет басшысы мен оның әкімшілігінің қызметін тиісті деңгейде құжаттық қамтамасыз ететін Президент Архивінің халықаралық ынтымақтастығын дамыту және нығайту идеяларын қолдады. Конгресті ұйымдастыру және өткізу Мемлекет басшысы тарапынан қолдау тауып, Президент Архивінің 2035 жылға дейінгі даму тұжырымдамасында көрініс тапты.

Қазақстандық архивтердің бастамасы іс-шараның жоғары мазмұнымен ақталады және Конгресс болашақ ұрпақ үшін құжаттық жадты сақтаудың ортақ мақсатына жету үшін ғалымдардың, тарихшылар мен архившілердің, құжат айналымы және цифрлық технологиялар саласындағы мамандардың күш-жігерін біріктіретін танымал алаңға айналады деп үміттенемін.

Сіздердің жұмыстарыңызға жеміс және баршаңызға шығармашылық табыс тілеймін!

Карлос Васкез,
исполнительный директор
Международного совета архивов (ИСА)

First of all, I would like to thank the Archive of the President of the Republic of Kazakhstan for inviting the International Council on Archives to take part in this important event. I congratulate the organizing team, the host city and the different partner institutions for bringing together in Almaty representatives from Central Asia and other regions of the world to reflect and discuss together on the profession and on the challenges that we are currently facing and that we must face in the coming decades.

Cooperation among archival institutions and professionals is key to the preservation of and access to our documentary collections. Events such as this Congress of Archivists «Open archive to Open Society» provide a space to share our needs and concerns and to identify opportunities for collaboration and support.

Likewise, it is through these forums and networks that the profession identifies and develops tools not only for the consolidation of the sector, but also tools that hold and reinforce the creation of awareness about the importance of records and archives management and their impact on society, communities and individuals.

The raising of this awareness is vital to advocate for the development of public policies that ensure the sustainability of archives, to financially strengthen our institutions and activities, and to create strong civil society support for our missions. If we want an open society, we need open and accessible archives.

Unfortunately, we know that civil society is often unaware of our work and of the impact it has on their daily lives. That is why our mission must also include this relationship with other sectors, with the communities and with the people, who make or may make use of our collections and knowledge. Understanding their needs and expectations, and responding to many of them, is also our responsibility.

Contemporary citizens, for example, are immersed in a world full of information, of excessive information, and archives are and must be an anchor. The information we safeguard in our institutions still has a highly recognized value for our societies and it is of vital importance that contemporary citizen continues to recognize it as an element that ensures the transparent and responsible management of our governments and our public and private institutions.

This is why this congress brings to the table debates on the scope, challenges and opportunities of new technologies for our archives and for our public. These technologies greatly favor the safeguarding of and access to the information in our care, but they also raise questions and issues of care and supervision. These issues must be addressed in spaces such as the one that opens today.

We must also recognize that these spaces are also an opportunity to strengthen the professional and institutional networks of each of their participants. They are a space where to exchange ideas and to create ties that allow us to support each other, not only in the realization of large projects, but also in the development of our daily work. The networks created within the framework of this congress will also promote constructive dialogue, which is the basis for innovation and capacity building.

Finally, it is important to emphasize that for the International Council on Archives, it is essential that these forums continue and multiply. Our association constitutes an international forum that is strengthened by the presence of an international and diverse archival community. Having members from Kazakhstan and the region is extremely valuable for the ICA and we hope that many more institutions and professionals will become part of our community, so that we can give voice to the concerns and to the needs of the region and find ways of collaboration that will strengthen our profession and the archival community.

We hope that this congress will be the beginning of a strong collaboration and an even closer relationship between the ICA and the representatives of our profession in the region.

Thank you very much for your attention.

Магнус Магнуссон,
директор Кластерного бюро
ЮНЕСКО в Алматы

Your Excellency, President of the Republic of Kazakhstan, Excellency, Minister of Culture and Sports, Mrs. Aliya Mustafina, Director of the Archives of the President of the Republic of Kazakhstan, the representatives of the International Council of Archives, the participants from Kazakhstan, Germany, Canada, Korea, Kyrgyzstan, Mongolia, Poland, USA, Turkey, Uzbekistan and Finland. The UN Resident Coordinator, Ms. Michaela Freiberg, unfortunately, could not join the support an event and therefore asked me to represent her in conveying these welcoming remarks. And therefore, today, I'm speaking both on behalf of UNESCO and the entire UN country team in Kazakhstan. It is my pleasure to address you during the opening session of the First Congress of Archivists, organized by the archive of the President of the Republic of Kazakhstan towards openness and inclusiveness for society and to congratulate you to the organization of this important event to be held during this week in different geographic locations in Almaty City. I would also like to extend a warm welcome to all participants who have traveled to Almaty from a diverse professional background and from 10 or more countries. The theme of the First ever Congress of Archivists in the Central Asian region, namely «Open Archive for Open Society», is indeed fully aligned with the UNESCO 2015 recommendation on the identification, preservation and access to documentary heritage, including in digital form. It is also fully aligned with the spirit of the UNESCO Memory of the World Program and the International Register. And I'm pleased to note that the archive of the President of the Republic of Kazakhstan is the holder of one of the UNESCO Register nominations, namely the International Anti-nuclear Movement Nevada Semipalatinsk, which was inscribed by UNESCO in 2005. And this is indeed an indicator of the country's commitment towards the identification, preservation and access to documentary heritage. It is also an excellent example of a written heritage as a value towards peace and sustainable development, as well of the commitment to the openness of society. Many issues of peace and conflict prevention underlie the historical and cultural development of civilizations in various ethnic groups, including at the local level. And documentary heritage records the development of human thought and events, the evolution of languages, cultures, people and their understanding of an impact on the world. National archivists, librarians and memory institutions have developed a rich experience in identifying and

preserving heritage, including heritage in the digital form. However, access to disinformation is still a challenge in many countries and regions. It is noteworthy that attempts to use open source solutions, such as museum in Central Asia over the past 20 years, have not resulted in increasing widespread access to archival records. Hence the problem of access remains a key concern to UNESCO and its member states. Against this background, UNESCO welcomes the devotion of the Congress of Archivists to the celebration of the International Day for Universal Access to Information in 2022, which this year is celebrated in Tashkent and promoted through the guidelines for the development and promotion of governmental public domain information and a Tashkent declaration on artificial intelligence, e-governance and access to information. Over time, a significant part of the documentary heritage has disappeared due to natural or man-made disasters, or has become inaccessible as a result of rapid technological change. The lack of appropriate legislation in some countries hinders the efforts of information preservation agencies to address the problems associated with the irreversible laws and impoverishment of such heritage. In response to this problem, UNESCO established the memory of the World Programme and also designated 27th of October as the International Day of the Audio Visual Heritage with a view to raise public awareness and ensure the preservation of the World Documentary Heritage, as well as its universal accessibility to all people and on a permanent basis. And this Congress of Archivists also contributes to this International Day in conjunction with the 30th anniversary of the Memory of the World Programme under the theme and listing documentary heritage to promote inclusive, just and peaceful societies. To preserve the documentary heritage, it is necessary to define measures, policies and develop national and international cooperation and to promote the implementation of the following UNESCO conventions. First, the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict from 1954. Second, the Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the illicit import, export and transfer of ownership of cultural property from 1970. Third, the Convention concerning the protection of the World Cultural and Natural Heritage from 1972. Fourth, the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage from 2003. And fifth, the Convention for the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions from 2005. In addition, the following UNESCO recommendations are also of key importance in this context. First, the recommendation for the safeguarding and preservation of moving images from 1980. And second, the recommendation concerning the promotion and use of multilingualism and universal access to cyberspace

from 2003 and also the torture on the preservation of digital heritage from 2003. Acknowledging that information today is predominantly produced, distributed, accessed and maintained in digital form and that the internet and digital platforms thereby play an important role in creating an enabling environment for the right to access to information. On 28th of September 2022, the Tashkent declaration stressed the importance of putting in place a conducive legal environment to support efforts towards closing the digital divide. The facilitate access to records and scientific knowledge and data and to cooperate with civil society and raise awareness on knowledge sharing. It is also important to adopt and implement institutional policies on access to information, as well as to organize capacity building efforts as needed with key stakeholders in government, civil society and the private sector.

My colleague Mr. Sergey Carpov, who is national program specialist at UNESCO Almaty Cluster Office, will hold an interactive session later this week during this conference on relevant UNESCO instruments and recommendations. And UNESCO is working jointly with more than 20 UN agencies in Kazakhstan towards achieving the sustainable development goals, including on digital transformation and also on artificial intelligence, including the ethical use of artificial intelligence. That takes into account different dimensions of importance that are reflected in many of the declarations, conventions and recommendations mentioned above.

With this brief welcoming statement, I'm pleased to encourage the community of archivists in Kazakhstan and beyond to contribute to such ambitious goals. And UNESCO stands ready to support and partner with you in this important mission.

Thank you very much for your attention. Kop rakmet (Көп рақмет).

Түймебаев Ж.К.,
әл-Фараби атындағы
Қазақ ұлттық университетінің
Басқарма Төрағасы - Ректоры

Құрметті конгреске қатысушы қонақтар, архивші мамандар!

Сіздерді елімізде тұңғыш рет ұйымдастырылып отырған Халықаралық архившілер конгресінің ашылуымен шын жүректен құттықтаймын.

Мемлекет басшысы Тәуелсіздіктің 30 жылдығында Алтын Орда тарихына арналған халықаралық конференцияда сөйлеген сөзінде:

«Тарихын түгендеп, одан тағылым ала білген елдің тамыры берік болады.

Сондықтан, халықаралық ғылыми қауымдастықтың алдында ортақ шежіремізді бірлесе зерттеу міндеті тұр.» – деп, төл тарихымызды зерттеуге ерекше мән берген болатын.

Бүгінгі Халықаралық архившілер конгресі өткен тарихымызға, архивтану, деректану саласына жаңаша көзқарас қалыптастыруға жол ашатын игі бастама.

Конгрес жұмысына Біріккен ұлттар ұйымы, ЮНЕСКО, Халықаралық архивтер кеңесі өкілдері, Қазақстанмен қатар Түркия, Иран, Түрікменстан, Өзбекстан, Қырғызстан, АҚШ, Франция, Иордания, Канада, Қытай, Корея, Польша, Ресей елдерінің мамандары қатысуда. Бұл архивтану саласының бәрімізге ортақ маңызы бар екенін көрсетеді.

Уважаемые участники конгресса!

Сегодня в Казахстане успешно реализуется государственная «Программа развития архивного дела».

В рамках программ «Цифровой Казахстан» и «Архив 2025» государственные архивы создают «Единый электронный архив документов».

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби лидер в деле подготовки специалистов архивного дела и документоведения.

Наши выпускники вносят весомый вклад в развитие архивного дела в стране.

Данная специальность успешно прошла международную аккредитацию и получила высокую оценку международных академических экспертов.

Сегодня отечественная образовательная система быстро адаптируется к новым изменениям в мире.

Второй год ведется подготовка специалистов «IT документоведение и архивоведение».

С 2015 года между КазНУ и Российским государственным гуманитарным университетом реализуется программа двойного диплома.

Каждый год КазНУ совместно с Архивом Президента Республики Казахстан и Российским государственным гуманитарным университетом проводит Международную Летнюю школу молодых архивистов.

В нем принимают участие ученые-лекторы, эксперты и архивисты-практики из России, США, Беларуси, Казахстана, Китая, Монголии, Польши, Финляндии и Южной Кореи.

В рамках меморандума о дуальном образовании между КазНУ и Архивом Президента РК функционирует учебно-производственная «Кафедра архивного дела и документоведения». Работа кафедры направлена на организацию лабораторно-практических занятий, повышающих профессионализм студентов в области документоведения и архивоведения. Взаимное партнерство и сотрудничество в направлении дуального образования, направленное на создание новой модели современного образования, будет продолжаться и активизироваться в будущем. Такие достижения дают возможность с оптимизмом смотреть в будущее и стремиться к более высоким целям.

Тесная связь КазНУ с ведущими учебными заведениями мира свидетельствует о сохранении добрых традиций научного, творческого и профессионального союза академической среды.

В ближайшее время планируется подготовка специалистов в Стамбульском и Бишкекском филиалах КазНУ и открытие крупного научного центра «Документоведение и архивы» в Центральной Азии на базе университета.

На сегодняшний день реализовано трехступенчатое обучение по бакалавриату, магистратуре и докторантуре.

Сегодня на кафедре архивоведения и источниковедения в КазНУ особое внимание уделяется научно-исследовательской работе.

Республиканские грантовые проекты реализуются совместно с архивом Президента Республики Казахстан.

5 докторантов, обучающихся по специальности «Архивоведение, документоведение и документационное обеспечение управления», успешно прошли стажировку в университете Мария Складовская-Кюри (Польша) и готовятся к защите докторской диссертации.

С архивом Президента Республики Казахстан стало традиционным проведение городской, республиканской предметной олимпиады по образовательным программам архивоведения и документоведения.

Основная цель данных мероприятия заключается в повышении интереса студентов к своей специальности.

Университет организует недели «открытых дверей» для выпускников школ города с участием архивных учреждений, ориентирует молодежь на выбор специальности архивоведения.

Құрметті конгреске қатысушылар!

Кез-келген мемлекеттік тарихы мен мәдениетіне қатысты деректерді сақтап, зерттеуде Архивтердің алатын орны ерекше.

Конгрес аясындағы кездесулер мен диспут-сессиялар архивші мамандар үшін үлкен тәжірибе алаңы болатынына сенімдімін.

Конгресс жұмысына табыс тілеймін.

Темірболат Б.Б.,
Қазақстан Республикасы
Тұңғыш Президенті
кітапханасының директоры

Құрметті конгреске қатысушылар! **Ханымдар мен мырзалар!**

«Ашық қоғамға – ашық архив» атты I Архившілер конгресінің ашылу салтанатында сіздермен жүздесіп отырғанымға қуаныштымын!

Бүгін Қазақстан Республикасы Президенті архивінің бастамасымен елімізде отандық және шетелдік мамандар, ғалымдар, архив ісі және құжаттану саласының сарапшылары, ғылыми-зерттеу мекемелері мен жоғары оқу орындарының қызметкерлері бас қосып отыр.

Осындай іс-шараларды тұрақты негізде өткізу архив саласының тұжырымдамалық мәселелерін ғана емес, сонымен қатар ағымдағы қызметтің қолданбалы аспектілерін кешенді талқылауға және пысықтауға мүмкіндік беретініне кәміл сенімдімін.

Уважаемые участники Конгресса! **Дамы и господа!**

Приветствую организаторов, участников и гостей I Конгресса архивистов!

Тема конгресса «Открытому обществу – открытый архив» несет глубокий смысл и имеет под собой, как минимум, несколько подтекстов.

Говоря об открытости архивов, мы прежде всего подразумеваем кардинальное расширение возможностей доступа населения к архивным материалам благодаря широкому использованию современных информационных технологий.

Внедрение цифры в архивное дело позволило поднять его на принципиально новый, качественный уровень за счет перевода в цифровой формат огромного массива архивных материалов, перехода на электронный документооборот, создания крупных электронных баз данных, автоматизации процессов учета и поиска документов, предоставления пользователям удаленного доступа к архивным ресурсам. По большому счету, речь идет о цифровой революции в архивной сфере.

Неслучайно, сейчас цифровизация – одно из приоритетных

направлений государственной политики большинства стран мира в области архивного дела и управления документацией. И прошедшая пандемия коронавируса лишь ускорила цифровизацию отрасли.

Но это, так сказать, техническая сторона. На сегодня в Казахстане, к примеру, произошли серьезные подвижки в вопросе открытия больших массивов ранее недоступных документов.

Так, в развитие масштабной работы, осуществленной в 1990-2000-х годах по рассекречиванию документов о массовых репрессиях 1930-1950-х годов, сейчас государством предпринимаются комплексные меры по обнародованию святыя святых – спецархивов Комитета национальной безопасности, Министерства внутренних дел, Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, которые до последнего времени лежали на полках «мертвым грузом».

Этими вопросами занимается созданная в 2020 году по поручению Президента К.К.Токаева Государственная комиссия по реабилитации жертв политических репрессий.

Таким образом, впереди предстоит еще много работы по дальнейшему расширению открытости архивов для общества. И здесь всегда важно помнить, что архивный фонд – это достояние всей нации, основанное на ее задокументированной исторической памяти.

Уважаемые участники Конгресса!

В заключение хотел бы пожелать Конгрессу плодотворной работы. Уверен, что дискуссия, которая развернется в эти дни на его площадках, не только обогатит новыми знаниями всех участников, но и станет вехой в развитии архивной отрасли.

Благодарю за внимание.

Лусиана Дуранти,
*директор Центра международных
исследований современных записей
и архивов, профессор теории
архивного дела Школы информации
Университета Британской Колумбии (UBC)*

Good morning, everyone. I wish to congratulate you on your first Congress of Archivists. Archives are the critical infrastructure through which the beliefs, values, and facts of a society are upheld and through which human institutions are supported. They are particularly important in your country where many ethnicities, languages, cultures, and religions live together in peace. You want to protect this treasure. It is essential to exercise the care and stewardship of records and archives throughout their existence. Cultivate relationships of mutual support, not only among yourselves, but also with academic, professional, and social community locally, nationally and internationally. This type of event that you are living now for the first time will also foster interdisciplinary links with auxiliary and allied disciplines, as well as multidisciplinary relationships with the fields of records creators and of those who support trustworthy records creation and preservation, like, for example, computer scientist.

I would love to be there with you to celebrate this momentous event, your first archival Congress. But, I have at the same time the planary meeting of my research team that will discuss the progress of case studies on the use of artificial intelligence to ensure and verify the continuing authenticity and trustworthiness of digital records. So, I can only wish you success from a screen, but I do it with all my heart. Have a wonderful productive Congress.

Нидал аль-Ахмад,
*генеральный директор Национальной
Библиотеки Иорданского
Хашимитского Королевства,
доктор, профессор*

**Уважаемые дамы и господа,
участники Первого Конгресса Архивистов
«Открытому обществу - открытый архив»!**

Разрешите поприветствовать вас от имени народа Иорданского Хашимитского Королевства, а в частности от нашей делегации. Мы рады, что конгресс проводится в прекрасном и красивом городе Алматы с замечательным народом. Цель этого конгресса – обмен опытом по работе с архивами и обсуждение насущных проблем в сохранении исторических документов, а также повышение опыта работников архивов и использование опыта международных практик.

Уважаемые участники конгресса, хочу немного сказать о тёплых и дружественных казахстанско-иорданских отношениях, которые начались с 1993 года и продолжаются по сегодняшний день. Посольство Иордании в Казахстане функционирует с апреля 2007 года. Его Величество Король Иордании Абдалла несколько раз посещал Казахстан, в 2017 году Президент Казахстана наградил Его Величество «Международной премией Назарбаева», во время этого визита было подписано пять соглашений о сотрудничестве. Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев дважды посещал королевство (в 2006 и 2009 годах). В сфере культурного сотрудничества в Астане две улицы носят имя Амман и Хусейна бен Талала. В Аммане – улицы Нурсултана Назарбаева и Астаны. В сфере образования, очень многие иорданские студенты выбирают обучение в университетах Казахстана как залог высокого качества и профессионализма.

Уверен, что проведение Конгресса будет способствовать дальнейшему укреплению межгосударственных связей в архивной сфере.

В заключение хочу отметить, что любая конференция и любая историко-документальная выставка свидетельствует о том, какие богатства содержатся в архивах наших стран. А также знакомство граждан с историческими документами открывает нашему обществу правдивую картину прошлого. Поэтому наша с вами цель сохранить эти богатства для наших потомков.

Хочу поблагодарить всех организаторов конгресса и работников Архива Президента Республики Казахстан за тёплый приём и организацию. Отдельно выражаю благодарность директору Архива Президента Республики Казахстан госпоже Мустафиной Алие Хусаиновне за предложение принять участие в работе Международного конгресса архивистов. Желаю участникам Конгресса творческого вдохновения, плодотворной работы, обогащения новыми знаниями и компетенциями, необходимыми для успешного решения задач, стоящих перед архивной отраслью. Спасибо за внимание.

Йихён Чо,

директор Отдела архивного
сотрудничества Национального архива Кореи

반갑습니다. 대한민국 국가기록원장을 대리하여 이번 국제학술행사에 참석하게 된 조이현 국가기록원 기록협력과장입니다. 카자흐스탄 대통령기록보존소에서 세계 기록관리 전문가들의 교류의 장이 될 국제학술행사를 개최하게 된 것을 진심으로 축하드리며, 뜻깊은 자리에서 축하의 인사를 전할 수 있게 되어 영광입니다. 대한민국과 카자흐스탄이 수교 30주년을 맞는 올해에 대한민국 국가기록원이 오늘 이 자리에 참석하게 된 것을 매우 기쁘게 생각합니다.

대한민국 국가기록원은 2016년 카자흐스탄 대통령기록보존소와 기록관리 분야 협력을 위한 업무협약을 체결하고, 그간 전문가들의 교류 등협력사업을 활발히 추진해왔습니다. 특히, 작년 8월 카심 조마르트 토카예프 카자흐스탄 대통령 방한 시에는 대한민국 행정안전부와 카자흐스탄 문화체육부간 기록관리분야포괄적협력을위한업무협정이 체결되는성과가 있기도 했습니다. 오늘 이 자리를 계기로 양국 간 협력사업이 더욱 활발해지기를 기대합니다. 이번 국제학술행사는

«Open archive to Open Society» 를 주제로 여러 국가의 기록관리 전문가들이 모여 다양한 현장 경험에서도출된 기록관리 이슈들을 논의하는 것으로 알고 있습니다.

오늘 대한민국 국가기록원에서는 한국의 기록관리 표준 체계와 주요 내용에 대해 발표할 예정입니다. 이 자리를 통해 서로의 경험과 노하우를 공유함으로써 각국의 기록관리가 한 단계 발전하고, 행사에 참석한 모든 분들에게 도움이 되는 소중한 시간이 되기를 기대합니다. 마지막으로, 오늘 행사를 준비해주신 카자흐스탄 대통령기록보존소 관계자분들께 특별한 감사의 인사를 드리며, 참석하신 모든 분들의 건강과 행운을 기원합니다. 감사합니다.

Йихён Чо,
*директор Отдела архивного
сотрудничества Национального архива Кореи*

Добрый день! Меня зовут Чо И Хён, я являюсь директором отдела сотрудничества по записям Национального архива Кореи и принимаю участие в этом международном научном мероприятии от имени директора Национального архива Республики Корея. Для меня большая честь иметь возможность поздравить Архив Президента Республики Казахстан с проведением международного научного мероприятия, которое послужит форумом для обмена мировыми экспертами по делопроизводству. Я очень рад, что Национальный архив Республики Корея собрался сегодня здесь, чтобы отметить 30-летие установления дипломатических отношений между Республикой Корея и Казахстаном.

В 2016 году Национальный архив Кореи подписал деловое соглашение с Президентским архивом Казахстана о сотрудничестве в области делопроизводства и активно продвигает такие проекты сотрудничества, как обмен экспертами. В частности, во время визита Президента Казахстана Токаева К.К. в Корею в августе прошлого года было подписано деловое соглашение о всестороннем сотрудничестве в области делопроизводства между Министерством государственного управления и безопасности Республики Корея и Министерством культуры и Спорт Казахстана.

Сегодня, находясь на этом месте, хочу сказать, что надеюсь на более активное сотрудничество между двумя странами. Как я знаю, сегодняшнее мероприятие проходит под девизом «Открытое общество-открытый архив», где собираются эксперты по управлению документами из разных стран, чтобы обсудить вопросы управления документами, полученными на основе различного практического опыта. Сегодня Национальный архив Кореи представит стандартную систему ведения делопроизводства Кореи и ее основное содержание. Делясь друг с другом опытом и ноу-хау в рамках этого мероприятия, мы надеемся, что управление документацией в каждой стране продвинется еще на один шаг, и что это будет ценное время для всех, кто посетит мероприятие. В заключение хочу выразить особую благодарность сотрудникам Архива Президента Республики Казахстан за организацию сегодняшнего мероприятия и пожелать всем присутствующим крепкого здоровья и удачи. Благодарю вас.

Безбородов А.Б.,
*ректор Российского государственного
гуманитарного университета*

Дорогие друзья!

От имени Российского государственного гуманитарного университета приветствую участников первого Конгресса архивистов «Открытому обществу - открытый Архив» в городе Алматы.

Российский государственный гуманитарный университет, созданный на основе Московского государственного историко-архивного института, является профессиональной школой и альма-матер для многих поколений историков, архивистов, документоведов, успешно работающих в России, в Казахстане, других государствах ближнего и дальнего зарубежья.

В современном мире социальная миссия историков и архивистов поистине уникальна. Архивы и архивисты являются хранителями исторической памяти, гарантами достоверности информации о прошлом. Только на фундаменте подлинного исторического знания возможно формирование просвещенного патриотизма, ответственного гражданского самосознания.

Уверен, что представители профессионального сообщества, собравшиеся на Конгресс в Алматы, внесут важный вклад в развитие диалога общества и архивистов по самым насущным проблемам современности.

Наш Университет готов к самому активному взаимодействию с коллегами по реализации решений и рекомендаций, выработанных первым Конгрессом архивистов «Открытому обществу - открытый Архив».

С уважением и пожеланиями плодотворной работы.

Алыбаева М.А.,
*председатель Архивной службы
при Министерстве цифрового развития
Кыргызской Республики*

От имени Архивной службы при Министерстве цифрового развития Кыргызской Республики и от себя лично приветствую всех участников I Конгресса архивистов «Открытому обществу – открытый архив».

Искренне благодарим Архив Президента Республики Казахстан и Международный совет архивов за организацию и проведение такого поистине масштабного и важного мероприятия, которое собрало руководителей архивных служб, профессорско-преподавательский состав университетов, представителей институтов истории, музеев и библиотек, и тем самым дало возможность нам вместе обсудить актуальные вопросы и новации в нашей профессиональной деятельности, обменяться опытом и лучшими практиками.

Отдельно хочется сказать об Архиве Президента Республики Казахстан. Сегодня Архив Президента полностью соответствует своему высокому статусу и представляет собой современный государственный архив, осуществляющий многогранную деятельность в различных сферах архивного дела, обладающий огромным информационным, кадровым, научным потенциалом, достойно отвечающим вызовам нового тысячелетия. В этом имеется, безусловно, большая заслуга целого ряда поколений архивистов, выполняющих важную миссию сохранения и приумножения национального исторического наследия Казахстана.

Казахстан и Кыргызстан связывает давняя братская дружба, мы – близкие по духу народы, вместе преодолевшие длительный период кочевой цивилизации, историю становления своей государственности, периоды первых трудных лет установления советской власти, годы развития в союзе братских республик и обретения независимости. У нас общая история и культура, связывающая два народа веками, что запечатлено в документальных источниках не только государственных архивов двух стран.

Позвольте еще раз поблагодарить Вас за приглашение и организацию этого знаменательного мероприятия и пожелать плодотворного общения, новых успехов и удачи во всем.

Угур Унал,
*директор Управления государственных
архивов при Президенте Турецкой Республики*

«Açık toplum-açık arşiv» arşivciler kongresi Açılış konuşması

Öncelikle «Açık Toplum-Açık Arşiv» temalı böyle bir kongrenin gerçekleştirilmesinde başta kardeş Kazakistan olmak üzere emeği geçen tüm ülke temsilcileri ve paydaşlarına nazik davetleri için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanı olarak hem teşekkürlerimi sunuyor, hem de ülkemizin bu alanda çalışan kıymetli uzmanlarının ve akademik dünyasının selamlarını iletiyorum.

Avrupa, Asya ve Amerika kıtalarından pek çok ülkenin katıldığı bu etkinliğin gerçekleştirilmesi, dünyanın son dönemde en çok ihtiyaç duyduğu barış temelinde karşılıklı diyalog ve işbirliği ilkesine, kültürel alanda yeni ve anlamlı bir katkı olarak düşünülmelidir. Kurumumuzdaki arşiv fikrinin tarihi gelişimi hakkında kısa bir değerlendirmede bulunmak istiyorum.

1300'lerin başından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar üç kıtada çok geniş toprakları idaresi altında tutmuş olan Osmanlı Devleti'nin tarihi arşivleri, bugün 40'dan fazla ülkenin tarihine dair evrak koleksiyonları ile veri setlerini bünyesinde barındırmaktadır. Osmanlı Arşivlerini sıradan ve statik bir tarihi arşivden ayıran ve sürekli sürprizlere açık tutan en temel özelliği ise bünyesinden barındırdığı evrak koleksiyonunun niceliksel büyüklüğü ve niteliksel önemidir. 400 bin defter ve 100 milyon evrak şeklinde yaklaşık bir sayı ile ancak ifade edilebilen bu belge koleksiyonu, bugün Avrupa, Asya, Kuzey Afrika, Kafkaslar, Orta Doğu'da bulunan tüm devlet ve halkların tarihi için en geniş ve kapsamlı bilgi kaynağı mahiyetindedir.

1846'da kurumsal yapısı tesis edilen bu arşivler yıllar içerisinde nitelik ve nicelik açısından giderek büyümüş ve yıllar içerisinde kendini yenilemiştir. 2013 yılında ise Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN Beyefendinin talimatları ile İstanbul Kâğıthane'de Milli Arşiv Sitesi adıyla büyük bir kampüs inşa edilmiş ve Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan arşivler tek bir merkezde birleştirilerek gelişimini en üst seviyeye çıkarmıştır. Bugün Devlet Arşivleri Başkanlığı, resmi evraklar, yazışmalar, dosyalama ve arşivleme sistemleri konusunda Türkiye'nin tüm kurum ve kuruluşlarına teknik altyapı hizmeti sunmakta, İstanbul ve Ankara olmak üzere iki ana kampüste faaliyetlerini sürdürmektedir. Yine Devlet Arşivleri Başkanlığı çağın gereklerine uygun olarak sahip olduğu arşiv materyalinin büyük bir kısmını dijital dökümana dönüştürmüş ve 60.000.000 -altmış

milyon- evrakı online ortamda arařtırmacıların kullanımına açmıřtır.

Yine yakın bir zamanda, 2020 Mart ayı bařında dñnyayı ve Tñrkiye'yi etkisi altına alan pandemi sñrecinde, arřivlerde sñrdñrñlen kurumsal, akademik ve kñltñrel çalıřmaların aksamaması amacıyla birtakım önlemler alınmıřtır. Arřiv hizmetlerinde oluřabilecek aksaklıkların önñne geçilmesi adına BETSİS [Belge Tarama Sistemi] uygulaması faaliyete geçirilmiřtir. Bugñn Devlet Arřivleri Belge Tarama Sistemi [BETSİS] üzerinden bu belge koleksiyonuna rahatlıkla ulařabilmektedir. 2021 yılı itibariyle Ankara ve İstanbul'daki ana hizmet birimlerinde çalıřan 911 personele sahip olan Devlet Arřivleri Bařkanlıęı, söz konusu evrak ve dokñmanların muhafaza, sınıflandırma ve dijitalleřtirme iřlemlerine halen tüm hızıyla devam etmektedir.

Devlet Arřivleri Bařkanlıęı, akademik dñnyanın kullanımına yönelik ùst düzey ve detaylı çalıřmaları yayına hazırladıęı gibi yine daha geniř halk kitlelerine dönñk yerel ve bölgesel tarih dokñmanlarından oluřan sergi ve katalogları da yayınlamayı kendine bir misyon edinmiřtir. Ayrıca Bařkanlıęımızca uluslararası iliřkilere büyük önem verilmekte olup ortak faaliyetlere zemin teřkil etmek üzere Dıřıřleri Bakanlıęımızın koordinasyonu ile bugñne kadar dñnyanın farklı coęrafyalarında yer alan 63 ùlke ile arřiv alanında iřbirlięi protokolñ imzalanmıřtır. Kazakistan da bu ùlkelerden birisi olup 2022 Mayıs ayı içerisinde yeniden imzaladıęımız bu iřbirlięi protokolünden büyük bir memnuniyet duyulmaktadır ve bizim için ayrı bir önem tařımaktadır. Tüm bu çalıřmalar, Devlet Arřivleri Bařkanlıęı'nın kurumsal kapasitesinin yalnızca kısa bir özetidir.

Tñrkiye Cumhuriyeti'nin kendisine miras kalan Osmanlı evraklarını ve güncel dñkñmanlarını belirlenen prosedñrler çerçevesinde BETSİS üzerinden dijital ortamda arařtırmaya açarak ilgililerin hizmetine sunması, «Açık Toplum-Açık Arřiv» ilkesiyle uyumlu, öncñl ve vizyoner bir örnek olarak dñřñnñlmelidir. řeffaflık ve hızlılık ilkesiyle hareket eden Devlet Arřivleri Bařkanlıęı, ùlkemizde ve dñnyada tarihe açılan bir kapı olarak çalıřmalarını ve hizmet kalitesini her geçen gün artırmayı kendisine misyon edinen bir kurum olmuřtur.

Bu vesileyle «Açık Toplum-Açık Arřiv» temalı kongreye katılım saęlayan tüm katılımcılara ve kongrenin hazırlanmasında emeęi geçen kardeř Kazakistanlı yetkililere teřekkür eder, kongrenin bařarılı geçmesini diler, saygılar sunarım.

Исаев Х.Н.,
*заместитель директора Агентства
«Узархив» Республики Узбекистан*

Уважаемые коллеги!

Позвольте мне в начале своего выступления поприветствовать всех участников I Конгресса архивистов «Открытому обществу – открытый Архив» и искренне поблагодарить организаторов данного мероприятия, в частности Архива Президента Республики Казахстан за его усилия в высокой организации данного мероприятия.

Безусловно, в этом я уверен, организация подобного мероприятия всегда дает возможность тесного взаимодействия между всеми участниками путем обеспечения конструктивного диалога, обсуждения интересов и проблематики, возникших на пути принятия решения по динамичному развитию архивного дела как на международном, так и на местном уровне.

Всем известно, что все больше и больше внимания уделяется на обеспечение открытого общества, и в этом архивы, как и другие сферы принимают эффективные усилия, путем цифровизации деятельности, внедрения инновационных идей и решений для уменьшения разрыва «условного расстояния» между архивами и пользователями.

Хочу информировать всех вас, что в результате реформ, проводимых Президентом Республики Узбекистан по укреплению и модернизации архивного дела, в нашей стране происходят значительные изменения и создаются все возможности для обеспечения открытости Архивов Узбекистана.

В Узбекистане насчитывается 226 государственных архивов, 3 из которых являются Национальными архивами. Архивы Узбекистана являются самыми богатыми в плане владения историческими документами среди центральноазиатских государств.

В целом, в архивах Узбекистана хранятся более 16 млн. ед. хранения архивных документов. Из них 8,4 млн. ед., касающиеся Национального архивного фонда, которые отражают материальную и духовную жизнь народа Узбекистана, имеющие историческое, научное, социальное, экономическое, политическое и культурное значение.

Для автоматизации деятельности архивистов Узбекистана разработаны и внедрены такие системы, как единая информационная система «Архивное дело», а также информационная система

«Обеспечение и использование единого хранения оцифрованных документов государственных архивов». Сегодня, на этапе разработки и внедрения находится автоматизированная информационная система «Ведомственный электронный архив», предназначенная для хранения ведомственных документов и принятия их в государственный архив. Убежден, что эти системы, как часть принимаемых мер, будут способствовать к созданию «окна открытия» архивов Узбекистана, как и для обеспечения открытого общества.

И на мой взгляд, предстоящая работа I Конгресса архивистов «Открытому обществу – открытый Архив» уделит внимание на аспекты цифровизации, обеспечения доступности электронных документов, внедрения и использования в повседневной деятельности инновационных и информационных технологий для обеспечения открытости архивов.

Пользуясь моментом, я хочу пожелать всем участникам I Конгресса архивистов крепкого здоровья, успехов и удач во всех начинаниях!

Спасибо за внимание!

Доклады

Абдурахимова Ш.А.,
старший научный сотрудник
Национального архива Республики Узбекистан

ЗАРОЖДЕНИЕ ДЕЛОПРОИЗВОДСТВА И АРХИВНОГО ДЕЛА В СРЕДНЕЙ АЗИИ, ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОГО АРХИВА УЗБЕКИСТАНА И ЗАРУБЕЖНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

Аннотация. В статье освещается история развития архивного дела, ведения делопроизводства и хранения документов в Средней Азии, древние письменности, которые были использованы на территории. А также деятельность Национального архива Узбекистана и зарубежное сотрудничество.

Ключевые слова: письменность, делопроизводство, пергамент, согды, бумага, калька, кожа, Ахемениды, Тимуриды, Национальный архив, фонд.

Андатпа. Мақалада архив ісінің даму тарихы, іс қағаздарын жүргізу және Орталық Азияда құжаттарды сақтау, аймақтарда қолданылған ежелгі жазбалар, сондай-ақ Өзбекстан Ұлттық архивінің қызметі және шетелдік ынтымақтастықтар баяндалады.

Кілт сөздер: жазу, іс жүргізу, пергамент, согды, қағаз, калька, былғары, Ахеменидтер, Тимуридтер, ұлттық архив, қор.

Annotation. The article highlights the history and development of archival sphere, record keeping and document storage in Central Asia, the ancient scripts that were used in the territory. As well as the activities of the National Archive of Uzbekistan and the foreign cooperation.

Keywords: writing, record keeping, parchment, Sogdians, paper, tracing paper, leather, Achaemenids, Timurids, National Archives, fund.

Появление письменности постепенно обусловило развитие архивного дела. Самой распространенной разновидностью письменности на территории Средней Азии было арамейское письмо, получившее широкое распространение в Ахеменидском Иране. На территории Средней Азии на различных исторических этапах, начиная с III века до н.э. бытовали три системы письменности: 1) письма на арамейской графической основе (хорезмийская, парфянская, согдийская,

среднеперсидская, манихейская, древнетюркская, сиро-тюркская); 2) письма на графической основе (греческая и греко-бактрийская); 3) индийская письменность (письменность кхароштли, брахми, иссыкская). Всем известно, что без письменности не было бы архива, а без архива не было бы история народов, государств.

Не менее важное по своему содержанию хранилище древних актов было обнаружено на территории Хорезма. Известно, что в конце IV в. до н.э. официальный арамейский язык и арамейское канцелярское письмо вошли здесь в делопроизводство. После распада Ахеменидской империи и образования независимого государства в конце IV – начале III вв. до н.э. на арамейской графической основе сформировалось самостоятельное хорезмийское письмо. В 1948-49 гг. были обнаружены остатки дворцовых архивных документов в Топрак-кала. Всего было найдено 140 документов, из них 122 были написаны черной тушью на кожаных свитках и 18 на деревянных дощечках [1].

Своеобразная система ведения делопроизводства и хранения документов существовал в Согде. Коллекция письменных источников с горы Муг была обнаружена весной 1932 года. Рукописные документы на бумаге и на коже всего был выявлен 81 документ, из них 23 на согдийском языке были написаны на дереве, 29 на коже и 22 на бумаге. В канцелярии была разработана четкая система учета документов, их тексты свидетельствуют о твердо установившемся делопроизводственном стиле. Для работы в канцелярии приглашались профессиональные писцы. В целом раннесредневековом Согде существовала отработанная система документооборота, включавшая в себя ответственность должностных лиц за составление, строгий учет, контроль исполнения и хранения документов.

Документы в основном писались на пергаменте и папирусе, и лишь в редких случаях на китайской бумаге. После завоевания арабами Средней Азии в делопроизводстве стала применяться тряпичная бумага, вытеснившая пергамент и папирус, обозначившаяся согдийском словом «кагзиак» - бумага, которая через Самарканд была распространена в Западных областях Арабского халифата, а впоследствии – и в Европе [2]. До сих пор Самаркандская бумага держит свой приоритет и значимость.

В конце IX – XI вв. после распада Арабского халифата и образования на территории Средней Азии независимых государств во главе с местными династиями Тахиридов, Саманидов, Хорезмшахов и Караханидов, официальный арабский язык стал заменяться фарси-

дари, на котором велось официальное делопроизводство. В организации правительственного делопроизводства для обозначения описи дел и документов, сосредоточенных в диване, использовался термин «фихрист».

X век характерен также и тем, что наряду с формированием специальных диванов, занимавшихся ведением делопроизводства, в системе государственных учреждений стали выделяться государственные архивохранилища и библиотеки. Начиная с X века для хранения исторических рукописей, летописей и книг при медресе стали выделяться специальные помещения или здания. Их называли «хазина». Правом пользоваться документами или книгами из «хазина» владели лишь члены царствующей фамилии и редко, избранные представители высших общественных слоев общества, а также лица, профессионально связанные образованием или научной деятельностью [3]. За исключением вакуфных библиотек, в который был открыт свободный доступ всем мусульманам.

Хотела, отдельно отметить, что в Национальном архиве Узбекистана одним из самых интересных и содержащих самые ранние документы является фонд И-323 – «Коллекция вакуфных грамот».

Вакуфные документы дают огромный материал для выводов об эволюции чрезвычайно обширного и тщательно организованного феодального землевладения духовенства на территории Бухарского ханства [4]. Кроме вакуфных грамот в этой коллекции содержатся ханские ярлыки и поземельные купчие (васика-и батат) на земли, сады, дома и пр. Основа документов, хранящихся в Национальном архиве это в основном, кожа, бумага, калька, пергамент, плёнка и др. Некоторые из них оформлены в декоративных, красочных тонах.

Сохранившиеся древние документы в основном на арабском, фарси, персидском, староузбекском и на русском языках.

Самый древний вакуфный документ эпохи Саманидов IX века, хранящийся в коллекции вакуфных грамот и коллекции восточных архивных документов Национального архива. Длина его 3 м. и ширина 28 см.

При дворце Эмира Темура функционировало восемь диванов управляющий делами всей империи. Об упорядоченной системе ведения делопроизводства при даргохе и диванах в государстве Эмира Темура свидетельствует Рюи Гонсалес де Клавихо посол Испании.

Библиотека Эмира Темура комплектовалась из числа редких рукописей, которые были приобретены в ходе завоевательных походов.

Эти рукописи хранились в сундуках или в шкафах.

В Национальном архиве Узбекистана хранится вакуфный документ относящийся к периоду Темуридов. Данный документ о дарении вакуфного имущества в пользу медресе Ходжи Арифа Ревгария. Вакуфный документ составлен в XIII веке, длина 11 метр 90 см, ширина 28 см.

В период ханств функционировали отдельные институты правления, которые были ответственны за оформление и систематизацию государственных документов. Документы отражающие деятельности делопроизводство и документоведение среднеазиатских ханств хранятся в Национальном архиве Узбекистана.

В частности в архиве также хранятся более 500 000 единиц хранения особо ценных и уникальных документов, в том числе «Собрание вакуфных документов» (с IX века до начала XX века), «Канцелярия Хана Хивинского» (с начала XVII века до начала XX века), «Управление Кушбеги Эмира Бухарского» (с начала XIV века — до начала XX века), «Канцелярия Кокандских ханов» (начало XVIII века — конец XIX века) и др.

В 2017 году фонд «Архивные документы канцелярии хивинских ханов» был включен в список международного комитета ЮНЕСКО по программе «Пяти мира».

20 ноября 1958 года на основе постановления «О мерах по улучшению архивного дела в УзССР», был создан единый Центральный государственный архив, в состав которого на правах отделов вошли Центральный государственный архив Октябрьской Революции и Центральный государственный исторический архив Узбекистана [5]. Первым руководителем архива была назначена Каукаб Захидовна Мухсинова. На сегодняшний день архивом руководит Закирова Дилбар Тахировна.

2019 году указом Президента Республики Узбекистана «О мерах по совершенствованию архивного дела и делопроизводства в республике Узбекистан» Центральному государственному архиву Республики Узбекистан была присвоена титул Национальный архив Узбекистан.

На сегодняшний день в Национальном архиве Узбекистана функционирует 10 отделов, состоящих из 106 сотрудников. Из них 47 с высшим образованием, один доктор исторических наук, два PhD, 4 магистра, 39 с средне-специальным образованием и 18 с средним образованием.

Всего в архиве хранятся около 3 тыс. фондов из более 2 млн. документов относящиеся к деятельности различных государственных

органов и юридических лиц. Кроме того, архив укомплектован и фондами личного происхождения более чем 200 граждан. В частности, это личные архивные документы доктора исторических наук Аминовой Рахимы Хадиевны, поэтов Иброхима Рахима, Ойдин Хожиевой Наимы Махмудовой.

Общее количество архивных документов, хранящиеся в Национальном архиве Узбекистана составляет около 2 млн. единиц хранения.

Архивные фонды Национального архива Узбекистана подразделяются на 3 периода:

1. «И» – досоветский (исторический) период хранит документы с до 1917 года.

2. «Р» – советский период охватывает фонды с 1918-1991 годы.

3. «М» – фонды периода независимости Республики Узбекистан, с 1991 года и по сегодняшний день [6].

В архиве созданы микрофильмы более 2,5 тысяч страховых фондов в количестве свыше 160 тысяч единиц хранения и более 15 млн. кадров. Основной показатель микрофильмированных фондов составляют документы исторического периода.

Работа по созданию электронного фонда пользования в архиве ведется с 2007 года. За прошедший период усилиями сотрудников созданы значительное число электронных копий архивных документов.

Словом, опыт работы архива в этом направлении показывает, следующие преимущества электронной базы документации перед архивом бумажным:

1. Экономическая целесообразность.

2. Оперативность.

3. Надежность и долговечность.

4. Многопользовательский режим и дистанционный доступ.

За последние годы архивная система Республики Узбекистан поднялась на новый уровень развития международных связей с научно-исследовательскими институтами, музеями, особенно государственными архивами ведущих стран мира. Например, США, Россия, Польша, Казахстан, Южная Корея, Турция, Германия и с Объединенные Арабские Эмираты.

В частности, 26 июля 2007 года в городе Ташкенте было подписано «Соглашение о сотрудничестве в области архивного дела между Агентством «Узархив» и Министерством культуры и информации Республики Казахстан».

В Национальном архиве хранятся документы, относящиеся

к истории Казахстана. Например, И-26 - Казалинская почтово-телеграфная контора г. Казалинск (1865-1906), И-38-Управление по сооружению Семиреченской железной дороги при Правлении общества Семиреченских дорог (1914-1921), И-257 Чимкентская таможня, И-301- Туркестанская духовная консистория, г. Верный (1905-1908), И-554 Народный судья города Чимкента (1903) и другие.

Также архивисты Национального архива Узбекистана регулярно участвует в Летней школе молодых архивистов стран СНГ.

27-28 мая 2009 года решением очередного заседания Международного Совета архивов, проведенного в Алжире, Агентство «Узархив» было принято в состав членов Совета по категории «А». Тем самым появилась возможность госархивам Узбекистана активно участвовать в деятельности «Евразики», а также расширить международные связи по сотрудничеству, обмену опытом и специалистами сферы.

В 2012 году с 3 по 7 октября XIII Общая конференция Евро-азиатского регионального отделения (ЕВРАЗИКА) Международного совета архивов состоялась в городе Ташкенте. В работе конференции приняли участие представители архивных учреждений Узбекистана, Армении, Азербайджана, Белоруссии, России, Украины, Литвы, Польши, Молдовы, Кыргызстана и Казахстана.

11 марта 2019 года в городе Ташкенте был подписан «План практических действий по обеспечению реализации соглашений по дальнейшему развитию культурно-гуманитарного сотрудничества между Агентством «Узархив» Республики Узбекистан и Управлением государственных архивов при Президенте Турецкой Республики». В рамках сотрудничества были выявлены документы по истории двух сторон и планируется опубликовать научно-популярное издания «Коллекция узбекско-турецких архивных документов».

Кроме этого, с 2014 года архив участвует в проекте «Турецкого агентства содружества и соответствия» (ТИКА) при Премьере министра Турции «По усовершенствованию техники реставрации архивных документов.

27 июля 2020 года состоялась церемония подписания нового договора о сотрудничестве между Агентством «Узархив» Республики Узбекистан и Мемориальным музеем Холокост. В рамках очередного соглашения стороны договорились развивать сотрудничество в вопросах усовершенствования и модернизации использования, поиска и доступа к архивному наследию по истории эвакуации в годы Второй

Мировой войны. Новый этап сотрудничества осуществляется в двух важных для сторон направлениях: 1) информатизация архивного дела; 2) проведение совместных научных исследований.

По линии информатизации использования и доступа документов специалистами проводится работа по разработке Интернет сайта «evacuation.archive.uz». На данном этапе сайт работает на локальном уровне в тестовом режиме. С помощью сотрудников Мемориального музея Холокост в Вашингтоне загружено 150 тыс. архивных метаданных о лицах, в основном еврейского происхождения, эвакуированных в Узбекистан в годы войны. Это именной список, где можно получить информацию о годе рождения, семейном положении, откуда он эвакуировался и куда был переправлен из Ташкента.

В целом, развитие международного сотрудничества архива играет значительную роль в совершенствовании деятельности и модернизации услуг, представляемых государственными архивами республики.

Список использованной литературы и источников:

1. Ахунджанов Э.А. История книги в Туркестане. Древность. Средние века. Челябинск, 2009. С.79-121.
2. Исакова М.С. Становление и развитие архивного дела в Узбекистане. Ташкент, 2012. С.19.
3. Хабибуллаев Н. История письменности и рукописной книги народов Средней Азии (IX – нач. XX вв.). Ташкент: УМЭД, 2008. С. 82.
4. Ахунджанов Э.А. Очерки истории книги и книжного дела в Средней Азии. С. 111.
5. Чехович О.Д. Бухарские поземельные акты XVI – XIX вв. // Проблемы источниковедения. М., 1955. № 4. С 225.
6. Сборник постановлений Совета министров Узекской ССР за октябрь – ноябрь 1958 г. Ташкент, 1958. С. 214-215.
7. Зеркало истории. История и современность Центрального государственного архива Республики Узбекистан (научно-популярное издание). Ташкент, 2015. С. 35.

Айткулиева Б.О.,
начальник Иссык-Кульского
регионального управления Архивной
службы Министерства цифрового
развития Кыргызской Республики

ЖИВЫЕ СТРАНИЦЫ БЛИЗКОЙ ИСТОРИИ

Аннотация. В докладе раскрывается история зарождения и развитие города из оборонительного пункта в один из крупнейших городов независимого Кыргызстана, центра Иссык-Кульской области, история в документах, хранящихся в областном государственном архиве.

Ключевые слова: комплектование архива, использование архивных документов, Иссык-Кульское региональное управление.

Андатпа. Баяндамада корғанис пунктiнен тәуелсiз Қырғызстанның iрi қалаларының бiрiне, Ыстықкөл облысының орталығына қаланың пайда болу тарихы мен дамуының, облыстық мемлекеттік архивiнде сақталған құжаттардағы тарихы ашылады.

Кiлт сөздер: архивтi жинақтау, архивтiк құжаттарды пайдалану, Ыстықкөл өңiрлiк басқармасы.

Annotation. The report reveals the history of the genesis and development of the city from a defensive point to one of the largest cities of independent Kyrgyzstan, the center of the Issyk-Kul region, and the history in documents stored in the regional state archive.

Keywords: acquisition of the archive, using archival documents, Issyk-Kul regional administration.

Каждый человек, когда имеет возможность посетить архив и соприкоснуться с архивными материалами, испытывает необычное чувство чего-то неизведанного, чувство особого интереса к информации, содержащейся в этих материалах. Листая архивное дело, он как бы листает живые страницы далекой и близкой истории своего народа. Можно уверенно утверждать, что архивный документ – это историческая память народа.

Архивы играют важную роль в современном информационном мире. Профессиональный долг архивистов заключается в том,

чтобы сохранить, приумножить и передать будущим поколениям исторически значимые источники, документы прошлого времени и документы, отражающие современную жизнь нашего общества.

Архивные документы являются важнейшим источником в исследовании по истории, экономике, литературе и искусству, они дают возможность глубже, всесторонне познать отдельные исторические явления и исторический процесс в целом. Фиксируя производственный опыт прошлого, многие архивные документы до сих пор сохраняют практическое значение для народного хозяйства. В пропагандистских и культурно-просветительских целях архивные документы широко используются в музейных экспозициях, при проведении специальных выставок, а также занимают значительное место в учебно-воспитательной работе.

Подбирая документы, можно полнее отразить политическую и этническую историю народов, населявших территорию Кыргызстана в эпоху древности и средневековья, особенности традиционного (кочевого) общества, достижения духовной и материальной культур. В названный период историко-культурные связи Кыргызстана выходили далеко за его пределы. В древности и в средние века территория Кыргызстана являлась центром таких могущественных кочевых государств, как империя Караханидов и Чагатаидов. Также следует признать, что историческая общность народов, населявших территорию Кыргызстана непосредственно, была тесно взаимосвязана с сопредельными государствами Центральной Азии, и об этом свидетельствуют исторические события и факты, сходство материальной и духовной культур, географических и этнических названий.

По свидетельству историков, Кыргызстан считался одним из центров древнетюркской цивилизации, впитавшей в себя лучшие достижения культуры предшествующих народов и культуру кочевых тюрков. Межнациональному миру и гармонии в нашей стране способствовало, пожалуй, и то обстоятельство, что в эпоху расцвета Великого Шелкового пути по территории Кыргызстана проходили его главные артерии. До «великих географических открытий» эта транспортная артерия выполняла роль связующего звена между Европой и Азией. Именно на Великом Шелковом пути происходило интенсивное и взаимное обобщение культур, шел активный обмен знаниями, духовными и философскими ценностями.

История Иссык-Кульского региона богата на события далекого прошлого. Одним из таких важных событий стало строительство

города Каракол переселившимися сюда русскими людьми. Этому способствовало принятия кыргызской депутацией, возглавляемой манапом Качибеком Шералиным, российского подданства в сентябре 1864 года в городе Омске.

Город был заложен в июле 1869 году как военно-административный центр на караванной дороге из Чуйской долины в Кашгарию, его основали русские переселенцы, которые прибыли сюда в конце 19 века после присоединения Северной Киргизии к Российской империи, а именно, штабс-капитаном бароном Каульбарсом, которому было дано задание выбрать удобное место для нового города.

1 июля 1869 года началась закладка первых улиц и дворов, а также оборонительной казармы. Эта дата и стала считаться днем рождения города Каракол, названного так по названию реки, на которой он расположен. Город дважды переименовывался в город Пржевальск и был одним из наиболее опрятных городов дореволюционной Киргизии. Он имел строгую прямоугольную планировку, утопал в зелени садов. Постепенно город расширялся и уже через 3 года в нем насчитывалось 150 жителей, преимущественно татар и узбеков, выходцев из Ташкента и других городов Туркестанского края.

Такие активные темпы роста населения обуславливались тем, что природные и климатические условия были чрезвычайно выгодными для возделывания земли и занятия животноводством. В 1897 году насчитывалось уже 8108 жителей, а к 1913 году их число удвоилось.

При развитии города хочется отметить и быстрый темп роста промышленности кустарного типа – это пивоваренный завод Торопкина, основанный в 1882 году; маслобойный завод купца Воротникова - самый крупный в Семиреченской области. Масло реализовывалось в Ташкенте, Фергане, Китае; Каракольская шерстомойка, где работало 100 рабочих, была самой большой в дореволюционном Кыргызстане. Уже в 1913 году действовало свыше 60 предприятий: кожевенный и пивоваренный заводы, мыловарни, свечно-сальные и канатные предприятия, лесопилки, шерстомойки и много других.

Основное население города занималось в то время скотоводством и пчеловодством. Торговали в основном товарами, привезенными из Ташкента и Андижана.

Хотя по своему возрасту город Каракол относится к городам среднего поколения республики (городу всего 153 года), он был и остается местом многих начинаний в общественной жизни Кыргызстана. Примерами могут послужить такие культурные события, как открытие

в мае 1902 года первой публичной библиотеки, открытие первого драматического кружка, открытие учреждения «Пржевальская мусульманская библиотека-читальня». Появились первые учебные заведения (туземные школы, мужские и женские четырехклассные училища), городское собрание, общественные организации: купеческое общество, сельско-хозяйственное общество и даже скаковое общество со строительством первого ипподрома, с выписанными из Лондона породистых скакунов. В 1908 году был утвержден герб города. В 1913 году появился первый печатный орган – журнал «Пржевальский сельский хозяин».

Практически со времени основания Каракол был местом паломничества многих знаменитых личностей, в том числе ученых и путешественников. Каракол – известный исторический центр не только в масштабе Кыргызстана, но и всей Центральной Азии, потому что обладает особой историей, уникальным градостроительным и архитектурным наследием. Во все времена были в почете те, кто трудится для будущего. В городе до сих пор сохранились деревянные и каменные исторические сооружения конца 19 века. Дунганская мечеть относится к памятникам истории и культуры республиканского значения, выстроенная в архитектурном стиле китайской эпохи Цинь (1744-1911 гг.), унаследовавшем черты буддийской пагоды, а также Свято-Троицкая православная церковь, построенная по индивидуальному проекту верненских инженеров.

Дошедшее до нас многовековое документальное наследие составляет величайшую национальную ценность. Но как всякий исторический источник архивные документы требуют критического отношения к ним. Это особенно относится к многочисленной дореволюционной документации, часто весьма тенденциозно отражающей факты реальной действительности.

«От прошлого зависит будущее»..

Люди, работающие в сфере культуры, понимая важность бережного хранения культурного наследия и вырабатывая в себе широту взглядов, осознают, как важно об этом говорить именно сейчас.

Архивные документы, хранящиеся в Иссык-Кульском областном государственном архиве, являются неотъемлемой частью историко-культурного наследия нашего народа. Ценность их общеизвестна, это информационный потенциал государства и общества, обеспечивающий преемственность культурно-исторических традиций, научный и технический прогресс, социальные гарантии, эффективное

функционирование всех государственных структур

В настоящее время в Иссык-Кульском региональном управлении Архивной службы хранится 2080 фондов 345 891 единиц хранения. Это документы на бумажной основе на киргизском и русском языках, среди них часть написанные латинским и арабским алфавитом. Особый интерес у исследователей вызывают фонды личного происхождения, которые собраны в коллекции. Например, личный фонд Хусеина Карасаева (1905-1999) – академика, автора «Кыргызско-русского словаря». Фонд Карасаева содержит документы биографического характера (многие сведения из жизни ученого еще не известны обществу), фонд Я.И.Королькова - видного общественного деятеля, исследователя природы, первого метеоролога в Кыргызстане и много других известных личностей. Архивные материалы личного происхождения являются ярким доказательством служения народу людей, живших совсем недавно в Иссык-Кульской области. Работа в этом направлении продолжается.

В заключении хочется сказать, что архивные документы важны не только как свидетельства прошлого. В исследованиях истории как единой цепи человеческого бытия, в познании истоков взаимовлияний, сотрудничества наций, народностей, этносов роль архивных учреждений уникальна.

Список использованной литературы и источников:

1. Плоских В.Н. Наш Кыргызстан. Популярная историческая энциклопедия. Б.: «Сорос-Кыргызстан», 2004.
2. Ваганов Ф.М., Карпунов Н.А. Государственный архивный фонд ССР – документальная память народа. М.: Мысль, 1987.
3. Диалог цивилизаций. Информационный бюллетень научного направления «Великий Шелковый путь и взаимодействие культур, народов и государства». 2003. Вып. II. С. 140.
4. Баженова И.А., Жузупова Т. Справочник (путеводитель) о составе и содержании документов (1880-2008 гг.). Каракол, 2009.

Әлімғазинов Қ.Ш.,
ҚР Президенті Архиві
директорының орынбасары,
тарих ғылымдарының докторы

XXI ҒАСЫРДАҒЫ АРХИВ ЗИЯТКЕРЛІГІ

Андатпа. Қазақстандағы архив жұмысын мысалға ала отырып, архив тәжірибесіне «архив зияткерлігі» әдістемесін кеңінен енгізудің мүмкіндіктері мен болашағын көрсетуге бағытталған.

Кілт сөздер: инновация мен интеллект, архив, терминдер, ақпараттық ресурстар, электронды архив.

Аннотация. Возможности и перспективы широкого внедрения методики «архивный интеллект» в архивную практику на примере работы архива в Казахстане.

Ключевые слова: инновации и интеллект, архив, термины, информационные ресурсы, электронный архив.

Annotation. Opportunities and prospects for the widespread introduction of the «archival intelligence» methodology into archival practice on the example of the work of the archive in Kazakhstan.

Keywords: innovation and intelligence archive, terms, information resources, electronic archive.

Қазақстан бүгінде өз дамуының ақпараттық кезеңіне көшті. Бұл экономикадағы интеллектуалдық әлеуеттің маңыздылығының артуына әкелді. Материалдық емес ресурстардың маңызы зор бүгін. Тарихи процестің негізгі материалдық емес ресурсы қай уақытта да адамдар болған және бола береді. Сондықтан бүгінгі таңда барлық архивтердің алдында тұрған басты міндет – интеллектуалдық өсу тұтқаларын іске қосу. Бұл прогрессивті дамудың кілтін қамтитынына сенімдімін. Бүгінгі Конгресс архивтердің зияткерлік әлеуетін тиімді белсендіру мәселесін шешуге көмектесуге өз септігін тигізеді деп сенімдемін.

«Интеллектуализация» (зияткерлеу) деген өте жиі қолданылатын термин. Экономиканы зияткерлеу, жеке тұлғаны, ұлтты зияткерлеу тағы да басқаны деп жиі естіміз. Термин адамның өз эмоциялары мен сезімдерінен арылту, эмоцияларға тыйым салу, психологиядағы эмоционалды реакцияны жоққа шығару түріндегі психологиялық қорғаныс ретінде тар бағытталған интерпретациядан жүйелі процесс туралы кең түсінікке

дейін мағынаны білдіреді. Мысалы, Кант мұны кәдімгі рационалдылық – сезімге қол жетпейтіннің бәрін елестету қабілеті деп түсінді. Бүгінгі таңда «зияткерлеу» түсінігінде біз ақпараттық технологияларды енгізуді және соның негізінде архивтерде интеллектуалды ақпараттық жүйелерді құруды, архивтерді жаппай компьютерлендіруді, архивтердегі «ақылды» технологиялар туралы ой-толғауларымызды қосамыз. Архивке қатысты мұның барлығының негізгі түйіні – оның әртүрлі нысандарындағы құжаттарды басқару идеясы.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, архив ісін зияткерлеу 21 ғасырдағы екі негізгі ұғымның – инновация мен интеллекттің синтезі ретінде ұсынылып отыр, олардың синергетикалық әсері жақын болашақта архив ісін табысты дамытудың кепілі болады деген қорытынды жасауға болады.

Зияткерлік капитал архивтерді дамытудың маңызды ресурстарының бірі және ұзақ мерзімді бәсекелестік артықшылықтарды құрудың кілті екендігімен бәріміз келісеміз деп ойлаймын. Әлеуметтік-экономикалық және саяси салалардағы тұрақты өзгерістердің заманауи жағдайында инновациялық көзқарас, архивті басқарудың интеллектуалды құралдарын пайдалану алға қойылған мақсаттарға жетудегі табысты анықтауға мүмкіндік береді. Архив ісіне қатысты дәстүрлі консервативтік көзқарастарды қайта қарастыру және уақыттың жаңа жағдайында жұмысты қайта пішімдеу үдерісін біз «архивтерді зияткерлеу» деп атар едік. Ойымша, мұндай проекция архив ғылымын қалыптасқан шектеулі шеңберін еңсеруге мүмкіндік береді және мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері мен зияткерлік ресурсына баса назар аудара отырып, ұлттық архив саясатын үлгілеуге қабілетті сияқты. Дефиницияның мұндай әдіснамалық дискурсі Қазақстандағы архив ісін дамытудың өзекті мәселелерін назардан тыс қалдырмай (атап айтқанда, электронды құжаттармен жұмыс істеуге байланысты елдегі проблемаларымыз барлық оны туындайтын жағдайлармен қоса), оларды шешудің заманауи мүмкіндігі ретінде көрінеді.

Елімізде «архив ісін зияткерлеу»-дің алғашқы қадамдары енді ғана жасалып жатыр. Оның даму мүмкіндіктері іргелі үш мәселені шешудегі түсінікпен байланысты: архивтердің зияткерлік капиталын қалыптастыру, архив саласын мемлекеттік басқару жүйесін дамыту және кәсіби архивтік білім беру траекториясын жетілдіру.

Баяндаманың мақсаты – Қазақстандағы архив жұмысын мысалға ала отырып, архив тәжірибесіне «архив зияткерлігі» әдістемесін кеңінен

енгізудің мүмкіндіктері мен болашағын көрсетуге бағытталған.

Мәселенің тарихи көрінісі. Біріншіден, мен тарихи шегіністерге қызығушылық тудырған нәрсеге назар аударғым келеді. Қазақстанда және басқа да бірқатар мемлекеттерде тарихи құжаттарды сақтау орны ретінде архивтің болуы ұжымдық жадты сақтау жөніндегі іс-шаралардың институционализациялануының белгісі деген нақты пікір бар. Қазақстандағы архив ісін 19 ғасырда Бөкей Ордасынан бастау тәжірибесі – бұл архивтердің, архивтік көзқарастың пайда болуы осыдан туындайды деген сөздің мағынасы деп қабылдаймын. Еуропаландыру салдарынан Қазақстанда қоғамдық қатынастар процесінде туындайтын құжаттық нарративті жүйелеу, сақтау және одан әрі пайдалану туралы түсінік болған емес деген қате пікірге әкеледі. Бұның ішінара шындығы да бар. Дала өркениетінде тарихи ақпаратты ауызша жеткізу және сақтау дәстүрі жазуды (сақтау үшін жағдай жасауды талап ететін ақпараттың материалдық тасымалдаушысының болуы ретінде) алмастырды.

Шындығында, «архив» мазмұнының өзі – баршаға белгілі, бірнеше түрлі мағыналарды білдіреді: грек тілінен (archeion) – мемлекеттік құжаттардың репозиторийі ретінде, содан кейін латын тіліне (archivum) көшірілген – хаттар қоймасы ретінде және біріктірген мағына француз тілінде (l'archiv), содан кейін 17 ғасырда ағылшын тілінде (lez arshiv). Қазіргі уақытта әртүрлі мазмұнды бір терминге қосылуы терминологиялық шатасуларға әкелді.

Насколько знаю, имеется практика употреблять термин «архив» (archives) в значении архивных документов (документы, законченные делопроизводством и подлежащие передаче в архивное учреждение на постоянное хранение), а также выделять документы (records), подлежащие передаче на хранение, но находящиеся в учреждении, наряду с документами текущего производства. Вместе с тем, в отечественной историографии, делая обзор зарубежных архивных практик, апеллируют термином «records». Думаю, что и при переводе сейчас наши переводчики используют именно это выражение, говоря об архивных документах.

13 ғасырда француз тіліндегі «жазба» сөзі («recorder») латын тіліннің түбіріне ие (recordum) – «есте сақтау, еске түсіру, жадыны тірілту». Сөздің негізі «re» префиксі (кері, артқа) және түбірі «cordis» (жүрек) мағынаны білдіреді екен. Тура мағынасымен айтқанда – жүрегінде сақтау, жүрек – сақтау орны ретінде. Әрине, бұл сөз баламасы.

Дегенменде, Қазақстандағы шығыстанушы-мамандар, орта ғасырларды зерттейтін ғалымдар, қоғам өмірі үшін стратегиялық маңызы бар және құқықтық кеңістікте қызмет ететін құжаттық (тарихи) ақпараттың сақтау мен жеткізу ерекшеліктерін жақсы біледі. Бұл жерде, меніңше, В. Юдинге сілтеме жасап, оның ғылыми мұрасының категориялық аппаратынан «ауызша дәстүр» терминін пайдалану орынды болар сияқты. Дала мемлекеттілігі тарихында халықаралық қатынастар жүйесіндегі бай тарихы соңғы 10-15 жылдықта табылған архив деректерінен көрініп тұрғандай, қазақ мемлекеттілігі «құжат рәсімдеусіз» дамыды деген мүмкін емес екенің растады.

Профессор М. Әбусейітова, бүгін баршамыз оның ғылыми жұмыстарының көрмесімен танысқанбыз, шетелдік архивтерде сақталған қазақ даласындағы дипломатиялық құжаттарды тапқан. Соңғысы сол кездегі мемлекет құраушы құжаттардың рәсімдеудің дәлелі болып табылады. Бұл құжаттық ақпарат қазақ даласындағы билік пен қоғамдық қатынастар институттарына қызмет етіп, сақталып отырды. Бүгінгі мағынасындағы архив болмаса да, қазақ мемлекеттілігін белгілі бір кезендерінде билік жүйесінің құқықтық нормалары белгілі тәртіппен заңдастырылған ақпаратпен қамтылып отырды. Ал қандай тасымалдаушы түрлеріне ол ақпарат ие болды ол басқа мәселе. Ш. Уәлиханов бұл жағдайға сонау 19-ғасырда назар аударған: «главным источником для истории народов кочевых ... были ... отрывки известий из летописей цивилизованных народов, с которыми они имели столкновение. Особенно это справедливо в отношении наших кочевников ... История говорит о них очень мало, о других совершенно ничего».

Ұлттық тарихта қазақ ұлты жадының тарихи кодын сақтау және ретрансляциялау механизмдерінің қалыптасуы (бүгінгі тілмен айтқанда – зияткерлеу) табиғи құбылыс болды және заңды болған. Оның себептері тұтастай алғанда қазақ қоғамының да, экономикалық қатынастар жүйесінің де даму тенденцияларында жатыр және тасымалдаушылар арасында мораль, дәстүр, интеллект сияқты ұғымдардың «құжаттық» ақпаратты сақтаудың және бұрмаламаудың кепілі болғаны және дәстүрлі қоғам үшін басымдық рөл атқарудан көрінеді. Сонымен қатар, мемлекет жадының сақтауы тасымалдаушылардың қазақ даласының қоғамдық қатынастар жүйесінде әлеуметтенуіне кепіл болған. Бұл – әлеуметтік категориялардың өзі емес, олардың жасалған интеллектуалдық жұмыстың нәтижесі қызығушылық тудырады. Көшпенділер сөз құдыреті деген ұғымды пайдаланған.

Еуропада құжат құдыреті билеген кезде қазақ сахарасында орын тапқан сөз құдыреті феномені әле де тарихилық және архивтанулық тұрғыдан зерделеуі тиіс сияқты.

Ф. Бэкон дал очень точное определение, что голая рука и интеллект, представленный сам себе, не многого стоят: все совершается при помощи орудий и вспомогательных средств. Носители последних выступали носителями информации, имеющей стратегическое значение для функционирования общества, взаимодействия политических и общественных институтов на тот исторический момент, и вместе с этим обеспечивали длительную сохранность информации. Статус вытекал из функций, функции имели природное происхождение и в их основе лежали личные качества (гудвилл). Так, к таковым социальным прослойкам в традиционном казахском обществе относились жырау, бии. О феномене исторической памяти как специфическом явлении сохранения документальных сведений в казахском обществе писали казахские историки В. Юдин, М. Абуseitова, Г. Жугенбаева, М. Алпысбес, А. Оразбаева, Г. Султангалиева и др. Сохранение и трансляция информации выступала фундаментом в системе правового и нормативного регулирования государственных устоев и общественных отношений.

Нәтижесінде бұл құбылыстардың екі қатары анықталды. Селективтіліктің критерийлерін өз бетінше анықтай алатын жадты сақтау жүйесінің институционализациясы, сондай-ақ оны сақтау, экстракциялау, ностратификациялау жүйені құрылымдау. Екіншіден, тарихи жады мен оның құқықтық заңдылығын сақтаудың үлгісі қалыптасты. Бұл қазақ мемлекеттілігіне ұзақ уақыт қызмет етті. Былайша айтқанда, бұл әлеуметтік категориялар құжаттық жад сақталуына мемлекетке және қоғамға қызмет етті. Ал олардың мәртебесі мемлекеттік басқару жүйесінде орын тауып, бекітілген болатын.

Осылайша, еңбек дифференциациясының өнімі ретінде ғана емес, сонымен қатар құқықтық кеңістікте күшіне ие құжаттық ақпарат сақтаушы-тасымалдаушылары ретінде де бұл құбылысты талдауға болады. 1950-ші жж. «Эпоха социальных трансформаций» еңбегінде Питер Друкер «работники знаний» деп анықтама берген әлеуметтік категорияның спецификалық қасиеттері туралы жазып және олар тұлғадан ажырамас функциялары әлеуметтенуі процесімен байланысты деген.

18 ғасырдағы қазақ қоғамын еуропалануы құжаттық жадты сақтау технологиялары идеясын айналып өтпеді: қағаз ақпаратты

тасымалдаушы құрал ретінде дәстүрлі санаға технологиялық шешім тұрғыдан ене бастады. Қазақ даласында алғашқылардың бірі болып дәл осыған Ш. Уәлиханов назар аударған. Қырғыздардың ауыз өнерінің ескерткіші – «Манас» эпосының әлемге, қалың жұртшылыққа ашылуына жинақтау емес, тарихи ескерткіштің қағазға көшірілуі себеп болды. 19 ғасырда қазақ даласына бірқатар экспедициялар жасаған Ш. Уәлихановтың жақын серігі Г. Потанин оның «қазақтардың өмірі туралы қызықты мәліметтерді» жинау үдерістері айтарлықтай болғанын атап өтті. Тарих жадыны құнды деректі мәліметтермен толықтырып, қазақ қоғамында құбылыс тапқан көптеген құжаттық ақпараттың үлгілерін кең ғылыми айналымға енгізуде Г. Потаниннің еңбегі зор. Ғалым өзінің Дала мәдениетін зерттеуге қосқан үлесін тарихи-құжаттық материалды жинау, өңдеу деп санады. Ш. Уәлихановтың, Г. Потаниннің қазақ халқының құжаттық мұрасын жинақтау еңбектеріне 20 ғасырдың басындағы ұлттық интеллигенция жоғары баға берген.

Ұлттық археографиялық мектептің қалыптасуына да Ш. Уәлиханов негіз болған. Ол құжаттық ақпаратты іріктеу мен жариялауда мәтіндерді басылымға ұсынудың белгілі бір жүйесін қалыптастырып, ғылыми анықтамалық аппаратты құрастыруды ұстаным етті. Ш. Уәлихановтың еңбектерінде архивтік материалдарына берілген анықтамалық қосымшалар өте қанық. Қатарымызда отырған профессор М.Әбусейітова Конгресс іс-шаралары аясындағы ғылыми семинарында 19 ғасырда іргетасы қаланып, шығыстану ғылымы аясында кен дамыған ұлттық археография мектебінің көптеген ерекшеліктерін ашып береді деп ойлаймын. 20-ғасырдағы қазақ ғалымдарының зерттеулері, қазіргі таңда тәуелсіз Қазақстанның жаңа формациядағы ғалымдарының еңбектерінде археография жаңа өрлеу кезеңін бастан кешіруде.

Осылайша, тарихи ұлттық ретроспекцияда құжат және мұра туралы сана – архив шебері, архив ісі туралы ұғымды дамыту болып табылып, ақпаратты сақтаудың синонимі ретінде, құжаттық жадты тиімді стратегиялық басқарудың кепілі ретінде, құрал ретінде көзқарасты қамтиды.

Цифрландыру даму тенденциясы ретінде: оң және теріс жақтары

21 ғасыр архивтерге виртуалды кеңістіктен басқа ештеңе әкелмеді. Бүгін архивтерді толық цифрландыру идеяларының салтанатты шеруі азайды. Біз шындықтың ортасын табу керек екенін түсіндік. Соңғы уақытта архивтерді цифрландырудың үлкен болашағы туралы емес, цифрландырудың туындайтын қиындықтары туралы айтатын болдық.

Мұнда архив ісі туралы дәстүрлі көзқарасты сақтап, соның негізінде архив қызметтерінің заманауи үлгілерімен ұштастыру керек сияқты.

Оны қалай іске асыруға болады?

Менің ойымша, бұл жерде архив жұмысындағы негізгі постулатқа – ақпаратты сақтау мәселесіне назар аударғанымыз қажет. Бүгін ақпарат қандай да формада, түрде де ұсынылмаса да, оның тасымалдаушысы ақпараттың ажырамас бірлігі ретінде қарастырылмайды.

Біз «деректік база», «ақпарат» деп көбірек айта бастадық. Ақпараттың тасымалдаушымен ажырамас байланыс мазмұны «құжат» ұғымына тіреп әкеледі («құжат» - ақпарат, реквизиттер арқылы ақпаратты сәйкестендіру және растау мүмкіндігіне ие, құндылығына байланысты сақтауға жататын).

Бірақ шетелдік әріптестерден бұл ұғымның біздің елдегіден басқа мағынаны, мағыналық жүктемесін көреміз. Ол көбінесе «архивтік жазбаны» («archival record») кеңірек түсінумен заңды түрде шартталады («архивтік жазба» - адам, отбасы немесе ұйым, мемлекеттік немесе жеке компаниялардың істерін жүргізу кезінде жасаған немесе алған материалдар, құнды болғандықтан сақтауға тиісті, жасаушының функциялары мен жауапкершілігінің дәлелі болып табылатын).

Соңғы жылдары электронды құжаттар ақпаратты қорғаудың, сақтаудың және алмасудың негізгі құралына айналды. Мемлекеттік, мемлекеттік емес мекемелер өз қызметінде сол немесе өзге түрде ақпараттық ресурстарды пайдаланады. Бұған «электрондық үкімет», электрондық құжат айналымы жүйелерін қолдану тәжірибесін айтарлықтай кеңейткен заңнамалық және нормативтік құқықтық актілер серпін беруде. Бұл шаралар ұйымдарда қолданылатын ақпараттық ресурстардың көлемінің, әртүрлілігінің артуына әкелді. Бұлар – жазба мәтіндер және басқа да материалдары бар файлдар, ақпаратты іздеу және анықтамалық компьютер жүйелері. Бұған бастапқы электрондық құжаттар, сонымен деректік базалар (қаржылық құжаттама, есептер, статистикалық деректер, т.с.с.), электрондық хат алмасулар, хабарламалар, онлайн медиа және т.б. жататыны айқын.

Соңғы жылдары Қазақстанда құжат айналымы жүйелерін дамуында ақпаратты екіге бөліп ажырата бастады: тәртіп бойынша белгіленбеген электрондық ақпараттар (хаттар, хабарламалар, ілеспе құжаттар) және белгіленген нормалар мен ережелерге сәйкес ресімделетін, электрондық цифрлық қолтаңбамен бекіген электрондық ақпарат. Бірінші жағдайда, қазақстандық архивистерге таныс логистикалық ақпарат алмасу қызметі болып табылатын мемлекеттік

органдардың Интранет-порталы, қосымша кеңейтілген функциялары бар пошта қызметі (мұның функционалдық мүмкіндіктері шетелдік EDI (Electronic data interchange) жүйесіне сай: контрагенттер арасындағы электрондық ақпаратты жолдау және қабылдау платформасы). Екінші жағдайда, бұл электрондық цифрлық қолтаңбасы бар электрондық құжат айналымы – мемлекеттік органдарының «бұлттық» құжат айналымы (бұрынғы ЕСЭДО пошта қызметімен). Цифрлық ортада құжаттар арасындағы ажырамас логистикалық байланыстардың пайда болуы – бұл электрондық құжаттардың (жүйелердің) қағаз құжаттар алдындағы бас артықшылығы, өйткені ол құжаттарды есепке алу мәселесіне нүкте қоймақшы.

Сонымен қатар, ол бізге цифрлық құжаттардың жаңа архивтік қырларын ашу мүмкін. 1990-шы жылдардың екінші жартысында Луисана Дюранти мен Хизер МакНил электронды жазбалардың тұтастығын зерттеуде архивтік байланыс (archival bond) тұжырымдамасын ұсынды. Электронды жазбалардың дәстүрлі (қағаз) жазбалар сияқты физикалық түрде реттелмегендігінен туындайды деді ғалымдар. 1998 жылы Л. Дюранти InterPARES жобасын (электрондық жүйелердегі тұрақты түпнұсқалық жазбаларды халықаралық зерттеу) басқарған кезде оның идеялары InterPARES жобасының негізгі тұжырымдамаларының бірі болғаны белгілі.

Бүгінгі күні InterPARES Trust жобасының ғылыми нәтижелері архивтер үшін «бұлттық» қызметтерді бағалаудың бірқатар құралдарын (құжаттарды алу, оларды сақтау және жою/жолдау шарттарын сақтау, ақпараттық қызметтер) ұсынды. Жобаның алғашқы жылдарында (1998-2002 ж.ж.) ұзақ мерзімді сақтауды қамтамасыз ету мәселелері (құжаттарға архивтік көзқарас), одан кейін (2002-2007 ж.ж.) түпнұсқалық, сенімділік және дәлдік мәселелері зерттелген (құжаттарға мекемелер тарапынан көзқарас).

InterPARES Trust жобасының ғылыми нәтижелері кейбір елдердің архив заңнамасының дамуына әсер етті. Атап айтқанда, Қытай. Бұл әсер туралы және ҚХР-дағы архив саласын нормативтік-құқықтық реттеудің ерекшеліктеріне Чжанганың «Архивтерді цифрлық трансформациялау жағдайындағы ұлттық заңнамалары» атты диспут сессиясында баяндамасында болады деп сенімдемін.

Қағаз құжаттарын цифрлық форматқа көшіру – Қазақстан архивтері жұмысындағы жаппай құбылыс. Цифрландыру электронды құжаттама жүйесін құрудың қарапайым тәсілі болып электрондық архив жасаумен көрінеді. Мұнда «архивтік» PDF форматы көшірме мен түпнұсқаның

сәйкестігін қамтамасыз етеді деп көзделген. Бұл бәрімізге белгілі. Электрондық құжаттарға да бұл рас. Бірақ қазақстандық жағдайда электронды құжаттар әлі де ұзақ уақыт бойы қағаз құжаттамалық қордың бір бөлігі болып қала береді. Өйткені соңғысы дәлелдемелік мәні бар басымдықта қалады.

Сонымен қатар, электронды архивті құрудың өзі – құжатталған ақпарат көлемін ұлғайту тұрғысынан, одан кейін сараптама құндылығы сұрақтарымен проблемаға айналады. Қазақстанда 20-шы ғасырда қалыптасқан құжаттарды іріктеу критерийлері мен оларды архивтік пайдалану мақсатына қатысты көзқарастардың стереотиптері сақталған, электронды құжат әлі де сол қағаз, бірақ басқа нысанда деп есептеледі. Сондықтан олар қағаздағы құжаттар сияқты қарастырылуы керек деп. Бірақ мұны Қазақстанда электрондық құжаттар құндылығын сараптаудың әдістемелік жолдары анықталмағанымен байланысты екенін көріп отырымыз.

Бұл арада, сараптама мәселесі архив қоймалары шексіз емес екенінен туындайтының ескерсек, онда цифрлық формат бұл мәселені шешуге жол ашпақшы болып көрінеді. Себебі, құжаттардың құндылығын сараптау жалпы қаншалықты енді қажет деген сұраққа әкеледі, өйткені цифрлық орта және оның даму перспективалары негізінен архивке соншалықты көп қоймаларды қажет етпейді. Мысалы, егер Президенті Архивінің барлық 850 мың сақтау бірлігін цифрлық форматқа көшірсек, шамамен есептеу бойынша 30 қатты диск (өлшемі 15x20x3 см) әрқайсысының көлемі 18 ТБ қажет.

Егер жаппай цифрландыру және құжаттарды электронды форматқа көшіру архивтік қоймалардың жетіспеушілігі мәселесін шеше алатын болса, құжаттардың құндылығын сарпатаудың мәнін түсінудің өзі қайта қаралуы тиіс емес пе? Және бұл өзге де, мұның алдында архивтердің назарынан шыққан, құжаттармен жұмыс істеуге жол ашпақ сияқты, яғни үнемі назарға алынбаған қайталама ақпараты бар құжаттар. Мысалы, Америка Құрама Штаттарында қайталама ақпараты бар құжаттар NARA-ның құжаттаманы сақтау орталықтарының электрондық деректер базасын құрайды. 1989 жылы NARA-ның құрымында Электрондық құжаттар орталығы құрылғаны белгілі. Электрондық жазбамен қатар «electronic record» (тек компьютерде өңдей алатын және «федералдық құжат» ұғымының анықтамасына сәйкес келетін кез келген ақпарат), оған қатысты метадеректерді де (<https://www.ecfr.gov/current/title-36/chapter-XII/subchapter-B/part-1220>) еңгізіледі (Электрондық жазбалар архиві - ERA). 2010 жылдардан

бастап NARA құжаттарды архивтік сақтауға беру сатысында қағазсыз технологияларға және деректерді машиналық өңдеуге көшкені белгілі (<https://www.archives.gov/era/about>). Конгреске қатысып отырған NARA-ның атқарушы директоры Крис Нейлор өз баяндамасында толығырақ тоқталып, осы мәселені ашып береді деп ойлаймын.

Электрондық құжаттарды қағаз құжаттардан ерекшелендіретін машиналық өңдеу. Әрине, ғылыми-анықтамалық аппаратты дамыту және көп мақсатты автоматты іздеу жүйелерін құру тұрғысынан бұл өте ыңғайлы. Сондықтан, архивтердің дәстүрлі форматтағы анықтамалықтарды, жолкөрсеткілерді құрастыруды енді қажет пе деген ой тұдыру мүмкін.

М. Таллер – дереккөзге бағытталған және проблемалық-бағытталған – компьютерлік жүйелер үшін екі ақпаратты іздеу моделін анықтаған. Осында отырған әріптестерге – цифрлық архивтік эвристика архивтік құжатырды тез арада іздеп табуды шешеді десек, мұны дамытуды бірауыздан қолдауды табады деп ойлаймын. Архив жұмысы тарапынан қарасақ, мұндай жетістік – құжаттардың түпнұсқаларына зиян тигізуді көп азайтады.

Бірақ, Қазақстанда зерттеушілер ортасында қағаз құжаттармен жұмыс істеуге басымдық беріледі. Біріншіден, қағаз құжаттарын цифрландыру архивтер үшін бірінші орында болғанымен, Қазақстанның Ұлттық архив қорының қомақты бөлігі әлі күнге дейін қағаз жүзінде қалып отыр. Қағаз құжаттарының цифрлық нұсқаларынан тарихшылар үшін бас артықшылығы – олар зерттеушілерге тарихи дәуірді «сезінуге» және сол заманның құжаттық реликті ретінде құнды.

Бірақ бұл мәселенің бір жағы ғана. Екінші мәселе - архивтік. Бұл – Қазақстанда электрондық құжаттардың түпнұсқалығын анықтау әдістемесі бойынша шешілмеген сұрақтардың бары. Қазақстанда электрондық цифрлық қолтаңбаның заңды күшінің қысқа мерзімі электрондық құжаттарды ұзақ мерзімді сақтауды болдырмайды. Күні кеше ғана Қазақстанның цифрландыруға жауапты салалық министрлігі электрондық цифрлық қолтаңбаға альтернатива ретінде халыққа мемлекеттік қызмет көрсетуде QR (Quick Response) кодтау жүйесін енгізетінін хабарлады. Бірақ қаншалықты бұл проблеманы шешеді ол ашық сұрақ. Қағаз құжаттарға ұқсас ұзақ уақыт сақтауға арналған шешімдер қазақстандық архивтер үшін беймәлім. Конгресс аясында біздің шақырылған спикерлеріміз осы және басқа да бірқатар өзекті мәселелерді шешудегі өз елінің тәжірибесімен бөлісетін жеке пікірталас

сессиясы жоспарланғаның естеріңізге салайын.

Бүгінгі таңда Ашық үкімет қағидаттары бойынша мемлекеттік басқаруды реформалауға архивтердің қатысуы мен рөлі, интернет-технологияларды қолдану арқылы Қазақстан архивтерінің ақпараттық оқшаулануын жою міндеттері ерекше өзекті болып отыр. Бұл «архив – е-архив – і-архив» үштігі арқылы «құжат» анықтамасын қайта қарастыру қажеттілігіне тіреледі, бұл өз кезегінде архив ісін жетілдіру мәселелерін шешумен байланысты.

Зияткерлік архив «инфрақұрылымы» идеясы ақпараттық технологияларды белсенді түрде енгізе отырып, архивтердің алдына қойған мақсаттарын түсінуден өзімен-өзі туындайды. Бүгінгі күні цифрландыру, ақпараттандыру архивтің ағымдағы жұмысын жетілдіру құралы, ақпаратты жедел іздестіру құралы және сақтандыру қорын құрудың заманауи тәсілі деген ұғымнан шығуы керек. Осының бәрі 21 ғасырдағы архив және архивтану ғылымын жаңаша түсінумен ұласады.

Архивтерді жаппай цифрландыру, электронды құжаттардың бірыңғай платформа-интеграторын құру жобалары, біздің назарымыздан құжаттың материалдық тасымалдаушылар проблемасынан аулақтатды. Құжаттың өзі де «санды» мазмұн – «нөлдер мен бірліктер»-дің, «бит»-тердің белгілі бір логикалық тұрғыда құрылған инфрақұрылым, компьютерлік бағдарлама көмегімен бізге түсінікті мәтіндерге айналады. Сонымен бірге архившілердің тұжырымдамалық және категориялық аппараты кеңейді: «деректер» және «ақпарат» электронды құжаттардың пайда болуымен байланысты екі түрлі семантикалық ұғым пайда болды. Жақында біз құжаттарды сақтау үшін таратылған реестр технологиясын (блокчейн) пайдалану туралы айта бастадық. 2016 жылы Францияда блокчейн технологиясы меншік құқығын беруді растайтын құжаттама құралы ретінде танылды. Өзгермейтіндігі, жүйеге енгізілген ақпараттың қауіпсіздігі, орталықсыздандыру – осының бәрі бұл технологияны оң тұрғыдан көрсетеді. Керісінше орталықтандырылған реестрлер мен орталықтандырылған ақпаратты сақтау жүйелері – Қазақстанда қолжетімді болып табылатын, бүгінгі күні электрондық архивтер мен электрондық құжат айналымы жүйелері жобаларын құру үшін негіз болып табылады.

Сонымен қатар, цифрлық ақпаратты ұзақ мерзімді сақтау, оны пайдалану, электрондық құжаттардың тұтастығы мәселелері, белгілі бір уақыттан кейін оларды тексеру жолдары әлі анықталған емес.

Құжаттар бүгінде формасы жағынан да, мазмұны жағынан да бір түрге айналып келе жатыр. Бұл тарих ғылымы үшін өте өкінішті. Бүгінгі таңда біз дәуірдің бірегей тарихи дәлелдерінен айырылып жатырмыз: жазба дәстүрі, қолжазба құжаттар, құжаттық көркем мәтіндер, хаттар құжаттың бір түрі ретінде, материалдық ақпарат тасымалдаушылар дәуірдің құжаттары ретінде. Осының бәрі – ақпараттың, құжаттардың саны геометриялық өсуінің көрінісінде. 19 ғасырдың жазушы-фантаст Курд Лассвиц «Болудың нөлдік нүктесіне дейін» («До нулевой точки бытия») әңгімесінде 29-ғасырдағы болашақтың бейнесін суреттейді. Сол заманда адам санасына симайтын ақпарат көлемі өнделгендіктен, қоғам ақыл-ойдың шегіне жетіп, еріксіз ыдырауға барады.

К.Лассвицтің кейіпкері: «егер ақпаратты адам санасына (миға) бейімдеу мүмкіндік болмаса, онда адам санасы (миы) ақпаратқа бейімделуі керек» - деген ойға келеді. Түрлі ақпаратты сақтауға ұмтылу мен оны жүйелеу мен біріктіруге деген басым қағидат, архив құжаттарының бірегейлігін, олардың тарихи уақыт құбылысы ретіндегі қызығушылығын жоғалту әбден мүмкін.

Қазақстандық архивтану цифрлық ақпараттың жаңа ағынының көкжиегін енді ғана көре бастады. Тарих үшін құнды цифрлық ақпаратты және олармен жұмыс істеудің заманауи әдістемесін қалыптастыру – қазақстандық архивтер үшін күн тәртібінде тұр.

Архивтердің ашықтығы мен қолжетімділігі қызмет идеологиясы ретіндегі. Бұл мәселе, әсіресе, кеңестік саяси жүйе құжаттарының мұрагері болып табылатын архив үшін өзекті. 1991 жылға дейін Коммунистік партияның архиві барлық зерттеушілер үшін жабық болды. Президент Архиві партиялық архив қорлары құжаттарының мұрагері ретінде, қалыптасты.

XX ғасырда архивтер жұмысын ұйымдастырудың иерархиялық принципі, құжаттардың пайда болуына байланысты архив қорларын қалыптастырудың аумақтық тәсілі, деректану және құжаттардың эвристикасы мәселелерінде көзқарастарды саясиландыру, архив ісін бақылау, қызметті совет үкіметтің орталықтандыру және қатаң реттегені – ТМД елдері архивтерінің жалпы даму траекториясы ортақ екендігін түсіндіреді.

1991 жылы КСРО ыдыраған кездегі Қазақстанның мемлекеттік архивтеріндегі архив істерінің жалпы көлемі бұрынғы Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің архиві мен оған бағынысты аймақтық архивтер құжаттарын есепке алмағанда, шамамен 15 млн

құрады. Партиялық архивтердің құжаттары 1991 жылдан кейін ғана Қазақстан Республикасының Ұлттық архив қорының құрамына енді.

1918-1920 жылдары Кеңес өкіметі орнаған алғашқы жылдары құжаттар сақталуына қажетті жағдай жасалмағандықтан, көптеген архивтер жойылып, талан-таражға түсіп, бүлінген. 20-ғасырдың бірінші жартысындағы өкіметке сын, саясаттың қателіктері мен кемшіліктері туралы құжаттар Кеңес үкіметі үшін құнды болмағандықтан, жойылған. XX ғасырдағы Қазақстан тарихы бойынша археографиялық қордың бір бөлігі аумақтық шекаралардың өзгеруіне, 1920 жылдардағы республиканың саяси орталығының қоныс аударуына байланысты Қазақстаннан тыс территорияларында болып шықты.

1927-1929 жж. коммунистік партия тарихын зерттеу комиссиясы (Истпарт) жанынан партиялық құжаттарды сақтайтын мамандандырылған архив құрылып, кейін ол Қазақстан Компартиясы Орталық Комитеті жанындағы Партия тарихы институтының архивіне айналды. 1994 жылдан бастап, бірнеше құрылымдық өзгерістерден кейін, оның қорлары Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің қор құрамына енді. Ал облыстық деңгейдегі партиялық құжаттар негізінен облыстық мемлекеттік архивтер құжаттар қатарына енгізілді. Бұл архив құжаттары жиынтықта кеңестік Қазақстанның саяси тарихына қатысты тарихи мәліметтердің негізгі бөлігін құрайды. Кеңес Одағы құрамында территориялық автономия құру, Қазақстанның қазіргі шекарасын қалыптастыру, күштеп ұжымдастыру және жаппай саяси қуғын-сүргін, өлкені индустрияландыру, репрессияға ұшыраған халықтарды жер аудару, Қазақстанның Екінші дүниежүзілік соғысқа қатысуы мәселелері, тың және тыңайған жерлерді игеру, іргелі қазақ ғылымының, қазақ мәдениетінің, өнерінің, киносының, спортының қалыптасуы.

Сонымен қатар, архив қорларының деректанулық құндылығы партия қызметкерлер туралы құжаттардың орасан зор жиынтығында жатыр. Онда мыңдаған адамдар туралы мәліметтер: бастауыш партия ұйымдарының белсенділерінен бастап Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің номенклатурасының жауапты қызметкерлеріне дейін: өмірбаяндары, мінездемелері, сауалнамалар, жеке істердегі анықтамалар, партиялық бақылаудың консультативтік-кеңесші органдарының материалдары (онда этикаға, қызметтік мінез-құлыққа, коммунистердің жеке өміріне қатысты мәселелер, тоталитарлық дәуірдің терең мәнін саясат арқылы ашатын партиялық-тергеу істері).

Сақталған құжаттардың едәуір бөлігі 20 ғасырдағы Кеңес үкіметінің

жер аудару саясатымен байланысты. Жалпы айтқанда, Президент архиві бүгінгі таңда Қазақстанның 1918 жылдан бастап саяси, әлеуметтік-экономикалық тарихының негізгі құжаттарын сақтаушы болып табылады. «Арнайы папкалар» деп аталатын құжаттар 2008 жылға қарай құпиясыздандырылды.

XX ғасыр тарихының белгілі бір кезеңінде билік күш құрылымдарыны архив мекемелерінің қызметіне араласуға шексіз құқық алды, бұл архив құжаттардың қолжетімділігіне әсер етті. Архив құжаттарының едәуір бөлігі негізсіз жабық болған. Осы жағдайға Сталиннен кейінгі тарихи кезеңінде назар аударылды. Мемлекеттің күш құрылымдарының қалыптасқан режимдік және әскери сипаты архив құжаттарының құрамы мен мазмұнының біркелкі болуына әкелді. Архив жұмысынан алшақ, негізгі функцияларына сай келмейтін ұйымға құжаттарды сақтаудың құндылығы қылмыстық-процестік кодекстің ұстанымы бойынша реттелді. Сондықтан ағымдағы қажеттілік мерзімі өткеннен кейін, құжаттардың сақтау мерзімі аяқталды деп, жойылуға жататын материалдар қатарына қосылған.

1998 жылы Қазақстан Республикасының «Ұлттық архив қоры және архивтер туралы» Заңының қабылдануымен, 1956 жылға дейін архивтік құжаттар, сондай-ақ жеке істер мен өмірбаяндық құжаттар жойылуға жатпайды деген норма енгізілді. Бұл қазақ халқының тарихының бірегей құжаттарын сақтауға мүмкіндік берді. Сол кездегі қабылданған архив қызметінің нормалары бойынша жойылуға тиісті құжаттардың саны 700 мыңнан асады. Күш құрылымдарының негізгі міндеттерін орындау мақсатында қалыптасқан тарихи маңызы өшпес архив материалдарының саны 3 миллионнан асады. Құжаттардың басым бөлігі орыс тілінде. Ведомстволық сақтау мерзімі өткеннен кейін мемлекеттік архивке тапсырылатын қазақ тіліндегі құжаттардың пайызы 3-5-тен аспаған.

Архив құжаттарын құпиясыздандыру 1986 жылғы Алматыдағы Желтоқсан оқиғасынан кейін көтерілді. 1990 жылы Қазақстанның мемлекеттік егемендігі туралы Декларацияның қабылдануымен архив құжаттары негізінде тарихи сананы қалыптастыру туралы мәселесі ашық айтыла басталды.

1990 жылдардың басында Президент Архивінде 18 000-нан астам құпия іс және «берілмейді» деген грифпен 13 800 іс болған. Сондай-ақ 317 мыңнан астам жеке істер және партиялық-тергеу істерін пайдалануға тиім қойылған. Президент Архивінің бұрын жұртшылық пен зерттеушілерге қолжетімсіз болған архив материалдарын

құпиясыздандыруы зерттеушілердің 20 ғасыр тарихына деген үлкен сұранысын туғызды. Құпиясыздандыру жөніндегі ведомствоаралық комиссия 13 мыңнан астам істі құпиядан шығарды. Архивті жаппай құпиясыздандырудан кейін құжаттар жинақтарын жариялау, архив құжаттары негізінде ақтаңдақтарды зерттеу арқылы қазақстандықтардың тарихи санасының қалыптасуына жол ашу – Архивтің ақпараттық жұмысының мазмұны болып табылды.

2008 жылы Президент Архиві 1937-1991 жылдардағы құжаттарды құпиясыздандыру жұмыстарын аяқтады.

Президент архиві құжаттарының ашықтығы Қазақстан тарихының өзекті мәселелері бойынша жаңа ғылыми зерттеулердің өсуіне түрткі болды. Біріккен Ұлттар Ұйымы құжаттарында бекітілген, демократиялық қоғам нормаларына сәйкес келетін ақпаратқа қол жеткізу құқық, оның ішінде архивтік ақпаратқа қол жеткізу құқығын сақтау – Президент Архивінің жұмысындағы критерий және архив жұмысының міндетті шарты болып табылады. Еліміздің қауіпсіздігіне және азаматтардың заңды мүдделері мен құқықтарына қатысты ақпаратты еркін пайдалану және сол архивтік құжаттарға қолжетімділікті шектеу қағидаттары 2022 жылы қабылданған Президент архивінің 2035 жылға дейін даму тұжырымдамасында атап көрсетілген.

Архив құжаттарына қол жеткізу мәселесін және гуманитарлық саладағы ақпаратты кеңінен таратуды өзінің мақсаттарының бірі ретінде ЮНЕСКО тұжырымдады, есімізге салайық. Архивтердің қолжетімділігі мәселесі Халықаралық архивтер кеңесінің қызметіндегі маңызды мәселелердің бірі болып қала береді. Бүгінгі Конгресс аясында С. Карповтың, К. Васкестің, Р. Мұзафаровтың баяндамалары болады, олар бұл тақырыпты кәсіби түрде ашатынына сенімдімін.

Халықаралық архивтер кеңесі Жарғысының кіріспесінде атап көрсетілген азаматтардың архив құжаттарымен танысу құқықтарын қамтамасыз етуді, Президент Архиві өз қызметінде бас принципке ұстанып, ұлттар жадына негізделген бірегейлік пен демократияны дамытуға қызметімен үлес қосуды мақсат етеді.

Қолжетімділік мәселесі әртүрлі санаттағы құжаттарды пайдаланудың шектеу мерзімдерін анықтайтын құжаттар иесі- мекемелері қызметімен тығыз байланысты. Бұл сұраққа қатысты – Халықаралық архивтер кеңесінің ұсыныстары Қазақстанның заңнамаларында орын тапты: архив құжаттарына қол жеткізуді шектеу мерзімі 30 жылдан аспайды.

Мәселені шешу мысалы ретінде 1970-ші жылдары ақпаратқа

ашықтық және қол жеткізуді шектеу Америка Құрама Штаттарында заңдастырылған. NARA қызметі туралы талқылау сессиясында Крис Нейлор NARA мемлекеттік органдардың құжаттарына қол жеткізуін шектеу процедуралары мен саясаты туралы сұрақтарды қозғайды деп ойлаймын. Біздің білуімізше, құжаттарды жабу үшін АҚШ үкіметі құқықтық актіні рәсімдеуді бастау қажет.

Бұрын қол жетпеген құжаттардың ашылуы, Қазақстанның тарихында бар олқылықтардың орнын толтыру – соңғы жылдардың тенденциясы. Президент Архиві зерттеушілерге бұрын идеологиялық себептермен жіктеліп келген тарихтың көптеген беттерін ашты. Архив құжаттарымен танысу құқығына Қазақстанның архив заңнамаларымен кепілдік беріледі.

Президент Архивінің ашықтығы бүгінде белсенді ақпараттық жұмыспен қатар (қоғам үшін маңызы жоғары іс-шаралар, түрлі формалары мен әдістерді пайдалану арқылы құжаттарды насихаттау т.с.с.), зерттеушілер мен Архив арасындағы (демек, архивтік құжаттармен) қашықты жоюды (Оқу залында «бір күн ішінде» толық қызмет көрсету принципі, зерттеушілермен жұмыстың ашықтығы, архив құжаттарды толық мәтінді шексіз іздеу мүмкіндігі, «архивтік кездесулер», коллоквиумдар арқылы зерттеушілерге жекелен назар аудару, жоғары сұранысқа ие архив құжаттарын анықтау мен архивтік эвристиканың жаңа құралдары мен формаларын әзірлеу т.с.с.).

Қорытындылай келе... Зияткерлеу – Президент Архивінің жақын болашақта жұмыс мазмұның трансформациялау әдістемесі. Ағымдағы қызметін қайта жүктеу, жаңа өсу нүктелерін анықтау – қызметкерлердің зияткерлік дамуын ынталандыратын және архивтік сананы байытатын, архив ісінің жаңа әдістемесін қалыптастыратын заманауи архивтік дүниетаныммен қаруландыру мүддесі. Президент Архивін зияткерлеу – 21 ғасырдың сын-қатерлерінің императиві.

«Цифрлық революция» жағдайында Архивтің өзгермелі әлемге бейімделу мүмкіндігі бұрынғыдан да өзекті. Архивтер арасында қарым-қатынасты қайта құру бірлескен күш-жігерді қажет етеді. Мемлекеттің стратегиялық маңызды ресурсы ретіндегі ұлттың мемлекет құраушы құндылықтары жүйесінде архивтің орны ерекше. Конгресс архивтер дамуының зияткерлік траекториясын қалыптастыруға ықпал етеді деп сенгім келеді.

Жақупова Г.Т.,
Әл-Фараби атындағы
Қазақ ұлттық университеті,
тарих факультеті дүниежүзі тарихы,
тарихнама және деректану кафедрасының
доценті, тарих ғылымдарының кандидаты

ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ АРХИВИСТ-ҚҰЖАТТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ МӘСЕЛЕСІ

Андатпа. Мақалада «білім-ғылым-инновация» қағидатына негізделген зерттеу университетінің архив ісі және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету салаларында кадрлар даярлау үрдістерімен оның әрі қарай дамуының басым бағыттары айқындалып, қарастырылады. Цифрландыру дәуірінде архивтану және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету жүйесінің тиімділігі мен жұмыс істеу сапасы зерттеу және тәжірибеге бағдарланған ортаны пайдалануға және дамытуға негізделеді. Осы саладағы мамандарды даярлау теориялық, практикалық, әдістемелік аспектілерді қамтиды.

Түйінді сөздер: зерттеу университеті, білім беру бағдарламалары, цифрландыру, зерттеу ортасы, дуалды оқыту, архивтану, құжаттану.

Аннотация. В данной статье рассматриваются тенденции подготовки кадров в области архивного дела и документационного обеспечения управления исследовательского университета, который основан на принципе «образование-наука-инновации» и определяются приоритетные направления дальнейшего развития. Эффективность и качество функционирования системы документационного обеспечения управлением и архивоведения в эпоху цифровизации основывается на использовании и развитие исследовательской и практико-ориентированной среды. В следствии того, что подготовка специалистов в данной сфере включает множество аспектов в теоретической, практической, методической плоскости.

Ключевые слова: исследовательский университет, образовательные программы, цифровизация, исследовательская среда, дуальное обучение, архивоведение, документоведение.

Annotation. This article examines the trends of personnel training in the

field of archives and documentation management of the research university, which is based on the principle of «education-science-innovation» and identifies priority areas for further development. The efficiency and quality of the functioning of the system of documentation management and archival science in the era of digitalization is based on the use and development of a research and practice-oriented environment. Due to the fact that the training of specialists in this field includes many aspects in the theoretical, practical, methodological plane.

Keywords: research university, educational programs, digitalization, research environment, dual training, archival science, documentation.

Қоғамның ақпараттандыру жағдайында елімізде құжаттаманы басқару және архив ісі саласында қажетті нормативтік-құқықтық база қалыптасты. Біріншіден, Қазақстан Республикасында архив ісі іс жүзінде 1998 ж. ресми заңдастырылды [1]. Екіншіден, «Қазақстан Республикасында мұрағат ісін дамытудың 2001–2005 жж.», «Қазақстан Республикасының мұрағат ісі мен құжаттама жүйелерін дамытудың 2007–2009 жж.» арналған бағдарламалары сәтті іске асырылды. Үшіншіден, 1994 ж. бастап Қазақстан Халықаралық Архивтер Кеңесінің, 2000 ж. осы ұйымның Еуразиялық аймақтық бөлімшесінің (ЕВРАЗИКА) мүшесі. Төртіншіден, архив ісінің дамуына ықпал ететін «Мәдени мұра», «Рухани жаңғырту», «Цифрлық Қазақстан», «Архив–2025» мемлекеттік бағдарламалары қабылданды. Республикада архив саласын одан әрі дамыту және жетілдіру үшін архив ісі және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету салаларында бәсекеге қабілетті мамандар даярлау қажет. Осы саладағы кадрлардың қажеттілігі алдымен, нарықтық экономиканың, мемлекетіміздегі саяси, қоғамдық қатынастардың дамуымен, ұйымдарды, мекемелер мен кәсіпорындарды (мемлекеттік, коммерциялық емес, коммерциялық) құру және қайта құру үдістерімен де айқындалады. Қазіргі уақытта 214-тен астам мемлекеттік архив мекемелері, сондай-ақ құжаттамалық қамтамасыз етуге үлкен мән берілетін әртүрлі ұйымдық-құқықтық нысандағы мекемелердің кең жүйесі жұмыс істейді. Сонымен қатар, кадр мәселесі шешілмеген жеке меншік архивтер де бар. Осы факторларды ескере отырып, архивтанушы-құжаттанушы мамандарына деген қажеттілікті қанағаттандыру мақсатында «Архивтану, құжаттану және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығын ашу көзделді.

Республикада архивтанушы-құжаттанушы мамандарды даярлауда әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті бірегей оқу орны

болып табылады. Бүгінгі таңда ҚазҰУ әлемдегі ең үздік 150 университет қатарына енген Қазақстан мен Орталық Азиядағы жалғыз жоғары оқу орны. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 ж. 25 шілдедегі № 516 қаулысымен Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіне зерттеу университеті мәртебесі берілді. Зерттеу университетінің моделін іс жүзінде іске асыру, іргелі және қолданбалы зерттеулердің нәтижелеріне сүйене, қазақстандық экономиканы жаңғырту тетігін қалыптастыра отырып, ҚазҰУ қоғам мен бизнес үшін пайдалы зерттеулер мен әзірлемелерді орындайды – дейді ҚазҰУ ректоры Ж. Түймебаев [2]. Яғни, зерттеу университетінің негізі бағыты білім, ғылым және өндірісті ұштастыру.

XXI ғ. жоғарғы білім беру саласындағы өзгерістер 2010 ж. наурыз айында Қазақстан Республикасының Болон декларациясына ресми түрде қосылуымен байланысты. Болон үдерісінің міндетті қағидаларының бірі жоғары білімнің үш деңгейлі сатысы, яғни бакалавриат, магистратура, PhD докторантура дайындау іске асырылды, оқу үдерісіне озық технологиялар мен ECTS академиялық кредиттер жүйесі енгізілді, академиялық ұтқырлықты дамытуға назар аударылды. Осындай жоғары білім берудегі жаңа тенденцияларды басшылыққа ала отырып, 2010 ж. 5B051500 – «Архивтану, құжаттану және құжаттамны басқаруды қамтамасыз ету» бакалавриат және 6M051500 – «Архивтану, құжаттану және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету» магистратура бойынша мамандықтар ашылды.

Ал, 2017 ж. осы мамандықтың докторантурасына лицензия алынды. 2010 ж. мамандықтың білім беру мемлекеттік стандарттары жасалды. Білім беру бағдарламалары Болон үдерісіне қатысушы елдер әзірлеген негізгі қағидағарды ескере отырып құрастырылды. Онда міндетті пәндерде көрсетілген бітірушіге қойылатын жалпы кәсіби талаптармен қатар студенттерге таңдау пәндерінің кең тізімін ұсынумен қамтамасыз етілген студенттердің академиялық бағдарлану принципі көрсетілген. Бағдарламалар құзыреттілік тәсілге негізделген. Құзыреттілік тәсіл білім берудің тәжірибелік (практикалық) бағдарлануын, оның пәндік-кәсіби аспектісін, тәжірибенің рөлін, білімді іс жүзінде жүзеге асыру, өндірістік міндеттерді шешу қабілеттерін күшейтеді.

Екі деңгейлі оқыту жүйесіне (бакалавриат-магистратура) көшу, оқылатын курстар құрылымының түбегейлі өзгеруіне әкелді. Жекелеген пәндерді қайта құрылымдау кезінде бакалавриатта қандай пәндер блоктарын және магистратурада қайсысын оқу керектігін шешу қажет

болды. Магистратура деңгейіне ғылыми бағдарланған, проблемалық пәндерді оқытуға басылымдылық берілді.

2019 ж. білім беру бағдарламаларындағы өзгерістер Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарына автономия берілуімен және жаңа нормативтік актілерді қабылдаумен еркшеленді. Біріншіден, ЖОО-ларға білім беру бағдарламаларының негізгі түрлерін дербес анықтауға мүмкіндік берілді, екіншіден, білім беру бағдарламалары «Ұлттық біліктілік шеңбері» (2016) [3], «Архив ісі және құжаттаманы басқару саласындағы салалық біліктілік шеңбері» (2016) [4], кәсіби стандарттарды, мемлекеттік бағдарламаларды, еңбек нарығының сұраныстарын ескере отырып әзірленді, үшіншіден, түлектердің кешенді құзыреттерін қалыптастыруға бағытталды.

Білім беру бағдарламалары негізінде оқытудың нақты мақсаттарын (оқытудың жоспарланған нәтижелерін), модульді оқытудың логикалық сұлбасын, модульді игеру үшін қажетті оқу материалдарын («Универ» жүйесіндегі әрбір студенттің бетінде орналастырылған, өзін-өзі бақылауға арналған тапсырмаларды қоса алғанда), оқытудың мазмұнын меңгеруді бақылаудың нақты, құжатталған рәсімін айқындайтын модульдік құрылым әзірленді. Бакалавр даярлау бағытының негізгі оқу жоспарының модульдерін игеру кезектілігі мынадай аспектілерге негізделеді: Оқытудың бастапқы кезеңінде (1–4 семестрлер) студенттің жалпы әлеуметтік-гуманитарлық дайындығына бағытталған және жалпы мәдени құзыреттіліктердің қалыптасуына негіз болатын әлеуметтік-мәдени даму және әлеуметтік-саяси білім, инструменталды модульдері игеріледі.

2022–2023 оқу жылдарында тарих факультетінде мынандай білім беру бағдарламалары іске асырылды [5]:

Негізгі оқу жоспарының екінші компоненті-кәсіби цикл модульдері, 2–5 семестрден бастап біртіндеп игеріле бастайды және студенттің кәсіби дайындығының теориялық негізін құрайды. 6–8 семестрде кәсіби білімді, іскерлікті және дағдыларды тереңдетуге және нақтылауға бағытталған модульдер игеріледі. Бұл модульдер студенттің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырады. Оқытудың маңызды құрамдас бөлігі – 2,4,6 және 8 семестрде теориялық курстарды аяқтағаннан кейін кезең-кезеңімен өткізілетін және студенттерге алған теориялық білімдерін іс жүзінде іске асыру тәжірибесін жинақтауға мүмкіндік беретін кәсіптік (оқу және өндірістік) практика болып табылады. Модульдер оқу жоспарының, оқу циклінің логикалық

аяқталған бөлігі, белгілі бір дағдылар мен білімді қалыптастыратын оқу бағдарламасының құрылымдық элементі.

Бакалавриат	Магистратура	Докторантура
6B03204 – Архивтану, құжаттану және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету	7M03205 – Архивтану, құжаттану және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету	8D03205 – Архивтану, құжаттану және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету.
6B03208 – Сандық архивтану және құжаттану	7M03207 – IT – Архивтану және құжаттану	
	7M03208 – Архивтану және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету/ «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» (қосдиплом білім беру бағдарламасы)	

Жалпы білім беретін пәндер, базалық және бейіндік пәндер циклдері бойынша модульдерді қалыптастыру мынадай қағидаттар негізінде жүзеге асырылды:

1. пәнаралық тәсіл;
2. сабақтастық принципі;
3. құзыреттілік тәсіл.

Бакалавриаттағы білім беру бағдарламалары тәжірибелік-бағытталған сипатқа ие, яғни басымдылық практикалық және лабораториялық сабақтарға берілген. «Құжаттарды қайта қалпына келтіру», «Архив құжаттарын сақталуын қамтамасыз ету және архивтік климатология», «Құжаттарды цифрлау технологиялары» пәндер бойынша лабораториялық сабақтар да көзделген.

«Архивтану және құжаттану» бағыты бойынша білім беру

бағдарламасын даярлау кезінде оқытудағы пәнаралық интеграция маңызды рөл атқарады. Болашақ архивтанушы және құжаттанушы кәсіби қызметте әртүрлі пәндер бойынша білімді жан-жақты қолдана білуі керек. Осыған байланысты бакалавриат 6B03204 бағдарламасында (2019 ж.) «Major+minor» қарастырылған. Minor-ға пәнаралық сипаттағы пәндер кіреді. Major – кәсіби құзыреттілікті қалыптастыратын негізгі білім беру бағдарламасы, ал Minor – қосымша құзыреттерді қалыптастыратын қосымша білім беру бағдарламасы, оған 20-дан аспайтын академиялық кредит бөлінеді. Minor шеңберінде оқыған пәндер дипломға енгізіледі. Бакалавриат бағдарламасы бойынша «Құжаттарды консервациялау және қалпына келтіру» Minor енгізілді. Яғни, студент архивтік құжаттарды қалпына келтіру және сақтау бойынша «архивтанушы+реставратор» деген қосымша құзыреттерге ие бола алады. Магистратурада білім беру бағдарламасы модульдік принцип бойынша әзірленді. Жоғары оқу орнынан кейінгі кәсіптік білім берудің білім беру бағдарламасының ғылыми құрамдас бөлігі ғылыми зерттеулерден, ғылыми / әдіснамалық жарияланымдар дайындаудан және магистр ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация жазудан қалыптастырылады.

Бағдарламаның міндетті модульдері (базалық және бейіндік пәндер циклі) ғылыми-зерттеу қызметінің іргелі ғылыми негізі мен дағдыларын, ғылыми ой мен әлеуметтік қажеттіліктерді дамытудағы тенденцияларға сәйкес келетін міндеттерді жеке шешуге бағытталған.

Бағдарламаны таңдау компонентінде магистранттар ғылыми қызығушы-лықтары мен магистрлік диссертация тақырыбына сәйкес қалыптастырылатын жеке білім беру траекториясы шеңберінде 3 пәнді, 15 кредитті игеруі тиіс.

Докторантура бойынша 8D03205 – «Архивтану, құжаттану және құжаттамамен қамтамасыз ету» білім беру бағдарламасы философия докторы (PhD) даярлығының ғылыми-педагогикалық бағыты бар және іргелі білім беру, әдіснамалық және зерттеу дайындығын және жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі мен ғылыми сала үшін ғылымның тиісті бағыттары бойынша пәндерді тереңдетіп оқытуды көздейді. Докторантураның бағдарламасы пәнаралық тәсіл негізінде әзірленіп, «Архивтану және құжаттанудағы ақпараттық жүйелер», «Қазіргі әлемдегі аудиовизуалды коммуникациялар», «Электрондық құжаттардың метамәліметтерін басқару», «Аудиовизуалды және электрондық құжаттардың археографиясы» пәндері енгізілді.

Докторанттардың зерттеу тақырыптары білім беру бағдарламасының бағытына сәйкес келеді, өндіріспен байланысты және мемлекеттік бағдарламаларды жүзеге асыруға бағытталған.

Мамандықты даярлаудың барлық деңгейлерінде (бакалавриат, магистратура, докторантура) ғылыми зерттеулер мен білім беру үрдісінің интеграциясы жүзеге асырылады. Ғылыми зерттеулерді жүргізу үшін құзыреттерді қалыптастыруға бағытталған арнайы курстар енгізілді: «Ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру негізі» (бакалавриат), «Ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және жоспарлау» (магистратура), «Академиялық жазу», «Ғылыми зерттеулер әдістері» (докторантура).

Қазіргі таңда республикада цифрландыру жүйесін қарқынды жүзеге асырып, енгізуде. Соның ішінде білім беру саласын цифрландыру алдыңғы қатарда жүргізіліп жатырған шаралардың бірі болып отыр. Білім беру саласын цифрландыру үш негізгі бағыт бойынша жүргізіліп жатқаны барлығымызға аян. Олар: білім беру үдерісін цифрландыру, цифрлық білім беру контенті, білім беруді басқаруды цифрландыру.

Цифрлық технология дегеніміз ақпараттарды жылдам тарату, қоғамды қажетті құжаттармен қамтамасыз етуде қолжетімділік мәселелерін шешудегі жаңа құрал. Қазір бұл үрдіс архив және құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету салаларында өзінің оң шешімін табуда. Яғни, цифрландыру – архив құжаттарын электрондық түрге біртіндеп ауыстыру, осы бағытта құжаттарды тездетіп өңдеуде оларды құру, енгізу, ғылыми-анықтамалық аппаратын және архив қорларының автоматтандырылған дерекқорын құру, электронды форматта құжаттарды жариялау, сонымен қатар ақпараттың сапасын жоғалтпай сақтауды қамтамасыз ету жұмыстарын қамтиды.

Бүгін де барлық мекемелер мен ұйымдардың, оның ішінде билік және басқару органдарының қызметіне де ақпараттық технологияларды белсенді енгізу жүріп жатыр, «Электрондық үкімет» веб-порталы құрылып, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы қабылданды. Осыған орай университетте «Al-Farabi university smart city» ғылыми-инновациялық жобасы жасалды, онда IT-технологияларды дамытудың негізгі бағыттары айқындалды – бұл: ЖОО қызметін автоматтандыруда бұлтты технологияларды; кампус инфрақұрылымын басқаруда smart-технологияларды; талдамалық жүйені қалыптастыру үшін Big Data технологияларын; аут-қызметтер аутсорсингін дамыту. Сондықтан, соңғы жылдары цифрландыруға байланысты болып жатқан архив және құжаттаманы басқару саласындағы өзгерістер білім

беру бағдарламаларында көрініс табуда. 2019 ж бастап магистратура бөлімінде жұмысберушілермен бірлесе отырып «7M03207 – IT Архивтану және құжаттану»,

2021 ж. бастап бакалавриатта «Сандық архивтану және құжаттану» оқу бағдарламалары іске қосылды. Бұл пәнаралық бағдарламалар Ақпараттық технологиялар факультетімен бірлесіп әзірленді. Білім беру үдерісіне заманауи бағдарламалық құралдар мен технологияларды зерделеуге негізделген жаңа мамандандырылған пәндер енгізілуде, атап айтсақ, бакалавриатта: «Бағдарламау негіздері», «Компьютерлік графика негіздері», «Персоналды басқарудағы ақпараттық технологиялар», «Деректер базасы», «Python-да бағдарламалау», «Мобильді қосымшаларды әзірлеу», «Құжаттаманы басқаруды қамтамасыз ету саласындағы ақпараттық технологиялар», «Ақпараттық қауіпсіздік және ақпаратты қорғау», «Автоматтандырылған архивтік технологиялар», «Офистік ақпараттық технологиялар», «Автоматтандырылған FAA әзірлеу әдістері мен технологиялары» және т. б., магистратурада: «Архив құжаттарына қол жеткізудің сандық технологиялары», «Басқарудағы ақпараттық жүйелер», «Құжаттамалық база мәліметтерінің жобалау методологиясы мен технологиялары», «Құжаттарды сақтау және пайдаланудың «Бұлтты қызметтері», «Электронды құжаттардың құндылығын сараптау». Яғни, бұл пәндер кәсіби дағдыларды игеруге және бекітуге және түлектердің еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге жаңа мүмкіндіктер ашады.

2022–2023 оқу жылында факультетте жоғарыда аталған білім беру бағдарламалар бойынша – 120 білім алушылар оқиды, оның ішінде [6]: бакалавриатта – 101 студент,

магистратурада – 12,

докторантурада – 6 (соның ішінде, 1 докторант Қытайдың азаматы).

2014 ж (бірінші рет шығарылды) бастап бакалавриат бойынша – 210 түлектер, 2012 ж бастап (бірінші рет шығарылды) магистратура бойынша – 96 түлектер, биылғы жылы 5 докторант бітірді. Барлығын қоса алғанда осы уақытқа дейін –311 түлек бітіріп шықты. 2021 ж Университет әлемдегі үздік университеттердің QS рейтингінде түлектердің жұмысқа орналасуы бойынша 201–250 үздіктің қатарына кірді. «Жұмыспен қамтылған түлектер үлесі» көрсеткіші бойынша Университет әлемде 55-ші орында [7]. «Архивтану және құжаттану» бағыты бойынша бітірушілердің көпшілігі архив мекемелерінде, мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардың басқаруды құжаттамамен қамтамасыз ету бөлімдерінде, жоғарғы оқу орындарында,

ғылыми-зерттеу институттарында, колледждерде мамандықтары бойынша қызмет етеді. Бұл білім беру түлектерінің еңбек нарығында сұранысқа ие екенін көрсетеді.

Кадрлық әлеуетке келер болсақ, қазіргі уақытта дүниежүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасының архив ісі және құжаттану саласында жоғары білікті профессор-оқытушылар құрамы жұмыс жасайды [8]:

ғылым докторы – 7;

ғылым кандидаты – 6

докторанттар – 2.

Оқу үдерісіне жұмыс берушілер де тартылған.

Зерттеу университетіндегі білім беру қызметі – ғылым, білім және практиканың интеграциясы қағидатына негізделген. ҚазҰУ-да архивтану және құжаттану саласында кадрлар даярлау барысында архив мекемелерімен өзара ынтымақтастық шеңберінде интеграцияланған білім беру ортасын құрды.

2016 жылдан бастап білім беру бағдарламалары бойынша дуалды оқыту жүйесі іске қосылуда. Университет және ҚР Президент Архиві арасында әлеуметтік серіктестік туралы келісім-шарт жасалынды. Мамандық студенттері, магистранттары мен докторанттарының дәріс және практикалық сабақтары ҚР Президент Архиві базасында өтеді. «Архив-2025» бағдарламасының негізгі бағыттары мен міндеттерін жүзеге асыру мақсатында 2019 ж. әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Президент Архивінде «Архив ісі және құжаттану» оқу-өндірістік кафедрасы ашылды [9]. Өндірістің базасында осындай кафедраның ашылуы болашақта студенттер, магистранттар мен докторанттардың теориялық білімдерін іс жүзінде практикамен ұштастыруымен қатар үлкен оқу – әдістемелік орталығына айналатыны сөзсіз.

Студенттер мен магистранттарға арналған практикалық сабақтар білім алушылардың білімін тексеруге және кәсіби дағдыларды алуға ғана емес, сонымен қатар кәсіби ортамен танысуға және болашағының басымдықтарын анықтауға мүмкіндік береді.

Келешекте кәсіби тәжірибе базаларын, әлеуметті серіктестердің мекемелерінде үздіксіз өндірістік оқытуды жүргізуді, мамандарды даярлауда жұмыс берушілерді тартуды, емтихан комиссиясының жұмысына жұмыс берушілерді қатыстыруды, негізгі оқу бағдарламаларына сараптама жасауды, оқу жоспарларын түзетуді, оқу құралдары мен оқулықтарын рецензиялау, ғылыми жобаға

қатыстыруды кеңейту, жұмыс берушілермен кәсіби білікті кадрлық әуелетті қалыптастыру – мамандықты сапалы даярлауда оқу үрдісінің негізі бағыттарының бірі болып табылады.

Яғни, жұмыс беруші серіктестік ретінде нарық заманында бәсекелестікке төтеп бере алатын, жаңа инновациялық бағдарламаларды меңгеруге дайын мамандарды бірлесіп отырып даярлау білім беру жүйесінің сапасын арттыратындығы сөзсіз.

Сондай-ақ, білім беру бағдарламаларының студенттері, магистранттары мен докторанттарының оқу, өндірістік, диплом алды, ғылыми-зерттеу тәжірибелері архив мекемелері (ҚР Ұлттық архиві, ҚР Орталық мемлекеттік архиві, ҚР Орталық мемлекеттік кинофотоқұжаттар және дыбыс жазбалары архиві, ҚР Орталық мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама архиві, ҚР Президенті Архиві, Алматы қаласының Орталық мемлекеттік архиві, Алматы облысының мемлекеттік архиві) мен мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарда («Қазселденқорғау» ММ (Мемлекеттік тілді дамыту, архив және құжаттамамен қамтамасыз ету секторы), Алматы қаласының білім беру басқармасы, «Хоум» кредит банкі, «Хабар агенттілігі» және т. б.) өтеді. Қазіргі уақытта 50-ге жуық кәсіптік тәжірибелер өту туралы келісім-шарт архив мекемелері мен мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдармен жасалынған. Жыл сайын университеттің мансап және бизнес бөліміне студенттерді практикаға және одан әрі жұмысқа тартқысы келетін мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардан өтінімдер түседі. Студенттердің басым көпшілігі практикадан өткен ұйымдарға жұмысқа орналасады.

Білім беру бағдарламаларын халықаралық аккредиттеу университеттің даму стратегиялық міндеттерінің және білім беру сапасын қамтамасыз етудің түйінді тетіктерінің бірі болып табылады. Бүгінде бакалавриат және магистратура бағыттары бойынша білім беру бағдарламалары ACQUIN шетелдік халықаралық және докторантура ARQA мамандандырылған қазақстандық агенттіктерінде аккредиттеуден өтті.

«Құжаттаманы басқару және архив ісі» бойынша білім беруді интернационалдандыру мына аспектілерді қамтиды:

1. Мамандарды бірлесіп даярлау (қос дипломды білім беру) бағдарламалары бойынша шетелдік серіктес ЖОО-лармен білім беру қызметіндегі кооперация. Яғни, Ресей мемлекеттік гуманитарлық университетімен қос дипломдық оқу бағдарламасы әзірленді. 2016

ж. екі университет арасында «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» атты бірлескен магистрлік бағдарламасының жүргізілуі туралы қосымша келісімге қол қойылды. Осы шартқа сәйкес мамандықтың магистранттары аталмыш жоғары оқу орнында қос дипломды білім алу мүмкіндігіне ие бола алады [10]. Қазіргі уақытта 4 магистр қос диплом бағдарламасы бойынша диплом иегерлері.

2. Шетелдік мамандарды оқу үдерісіне тарту. 2019 ж. Фулбрайт бағдарламасы бойынша Миннесота университетінің (АҚШ) PhD докторы Colin McFadden «Құжаттардың сақталуын қамтамасыз ету, реставрация және консервация» тақырыбында дәріс сабақтарын жүргізді. Былтырғы жылдан бастап университетте «котичинг» (бірлескен оқыту) жүйесі іске қосылды. Мария Складовская-Кюри университетінің (Польша) профессоры, PhD докторы Артур Горак онлайн форматта «Электронды құжаттар және архивтер» пәні бойынша дәріс оқиды.

Университеттің халықаралық байланыстар жүйесінде студенттер мен магистранттарға арналған академиялық ұтқырлықтың маңызы зор. Академиялық ұтқырлық – бұл білім алушылардың білім алуы үшін өз ЖОО-да белгіленген тәртіпте білім беру бағдарламасына сәйкес меңгерген білімі бойынша кредиттік жүйе ретінде міндетті қайта сынақтан өте отырып, басқа оқу орнына белгілі бір академиялық кезеңге ауысуы. Академиялық ұтқырлық білім бағдарлама-ларын интеграциялауға, ғылым мен өндірісті үйлестіруге, қазақстандық жоғары оқу орындарының халықаралық білім кеңістігінде белсенділігін арттыруға өзіндік серпін береді. Соңғы жылдары мамандық бойынша білім алушылар Польша қала-сының Адам Мицкеевич атындағы Познань университетінде, Мария Складовская-Кюри университетінде (Люблин, Польша), Италиядағы La Sapienza университетінде (Рим қ.), Италиядағы Ка-Фоскари университетінде (Венеция қ.) академиялық ұтқырлық шеңберінде оқып келді.

2017 ж. бастап архив мамандығының мәртебесін көтеру, шетелдік тәжірибелерді архив ісі саласында қолдану мақсатында жыл сайын жас архившілердің халықаралық Жазғы мектебі өткізіледі. Оқу бағдарламасы шеңберінде архив ісі және құжаттанудың өзекті мәселелері талқыланып, түрлі тақырыптарда пікірлер алмасады. Жазғы мектепті табысты аяқтаған қатысушылар өз саласындағы білімі мен тәжірибесін алмасып қана қоймай, кәсіби қабілеттерін де дамытуға мүмкіндік алады, соңында халықаралық сертификат беріледі. Мұның

өзі жастардың мамандыққа деген қызығушылықтарын арттыра түседі.

Білім беруді, ғылымды және инновацияларды интеграциялау мақсатында оқытушы профессорлық құрам мен білім алушыларды ғылыми-зерттеу қызметіне және ғылыми жобаларды іске асыруға жан-жақты тарту қажет. Осы тұрғыдан алғанда, 2018–2020 жж. Қазақстан Республикасының Президенті Архивімен бірлесіп «Ақпараттандыру жағдайында архив құжаттарын сақтау әдістерін жетілдіру: Қазақстанның мемлекеттік архивтеріне халықаралық тәжірибелерді енгізу» (жетекшісі: т. ғ. к., доцент Алпысбаева Н.К.) және ҚР Орталық мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама архивімен бірлесіп «Жеке архив құжаттары Қазақстан тарихының тарихи дерек көзі ретінде» (жетекшісі: т. ғ. д., профессор Мұхатова О.Х.) мемлекеттік гранттік жобалар орындалды. Жобалар нәтижесі бойынша 1 – ұжымдық монография, 1 – монография, 1 – оқу құралы, 4 – әдістемелік құрал, 1 – Жазғы мектеп материалдары жарияланды [11].

Жыл сайын өтетін «Фараби әлемі» атты жас ғалымдардың ғылыми конференциясына, ҚР БҒМ-нің студенттердің үздік ғылыми-зерттеу жұмыстарына арналған республикалық конкурсына мамандық студенттері, магистранттар мен докторанттар қатысады. Студенттердің ғылымға деген ынтасын, қызығушылықтарын, шығармашылық белсенділігін арттыру және келешекте архив мамандығы бойынша жұмыс жасауға ықпал ету мақсатында 2015 жылдан бастап ҚР Президент архивімен бірлесіп архивтану және құжаттану білім беру бағдарламалары бойынша қалалық, қазір республикалық пәндік олимпиада жыл сайын өткізілуде.

Білім беру бағдарламалары оқу-әдістемелік құралдармен қамтамасыз етілген. Кафедра оқытушылары университеттің Редакциялық-баспа кеңесі және республикалық оқу-әдістемелік кеңесі арқылы монография, оқулық және оқу құралдары жоспар бойынша шығарып отырады. Кафедра оқытушыларының өздерінің зерттеу бағыттары бойынша 20 – монография, 3 – ұжымдық монография, 24 – оқу құралдары мен 5 – әдістемелік нұсқалықтарын басып шығарды [12].

2022–2025 жж. аралығында архив ісі және құжаттану бағыттары бойынша кафедра оқытушылары «Археография», «Архивтанудың теориясы мен әдістемесі», «Қазақстанның іс жүргізу тарихы», «Іскерлік құжаттама», «Қазақстанның мемлекеттік мекемелер тарихы» оқу құралдарын, архив ісі және құжаттану бойынша терминологиялық сөздік шығару жоспарланып отыр.

Сонымен, ҚазҰУ-да архивтану және құжаттану саласында кадрлар

даярлау үрдістерін бағалай отырып, зерттеу университеті шеңберінде перспективаларды айқындау қажет. Зерттеу университетінде кадрларды даярлаудың білім беру парадигмасы жоғары оқу орындары мен жұмыс берушілер ынтымақтастығының жүйелі тәжірибесінің зерттеу платформасына негізделуі тиіс. Білім беру үдерісін еңбек нарығының талаптарымен сәйкестендіру, сондай-ақ білім беру мен өндірістік оқыту мен ғылыми зерттеулер арасындағы ықпалдастықты байланыс-тыратын көп өлшемді-біртұтас тәсіл қажет. Қазақстан Республикасының архив ісі және құжаттарды басқару саласындағы зерттеу университетінің негізгі қағидатын іске асыру үшін мынадай басымдықтарды маңызды деп санаймыз:

- «Архивтану және құжаттану» бағыты бойынша оқу лабораториясын ашу;
- Республикалық және халықаралық іргелі және қолданбалы жобалар мен зерттеулерге қатысу;
- QS WUR халықаралық рейтингінің үздік 300-інің қатарына кіретін шетелдік әріптес университеттермен қос диплом бағдарламалары іске асыру;
- Жұмыс берушілермен бірлесе отырып «Архив ісі және құжаттаманы басқару» бағыты бойынша кәсіби стандарттарды әзірлеу.

Пайдаланылған әдебиеттер мен дереккөздер тізімі:

1. «Ұлттық архив қоры және архивтер туралы» Қазақстан Республикасының 1998 ж. 22 желтоқсандағы N 326-I // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z980000326>.
2. Туймебаев Ж.К. Современная модель исследовательского университета: тенденции // <https://enic-kazakhstan.edu.kz/files/1661505577/1-tuymebaev-zhanseit.pdf>
3. Ұлттық біліктілік шеңбері (2016) // <https://atameken.kz/uploads/content/>
4. Архив ісі және құжаттаманы басқару саласындағы салалық біліктілік шеңбері (2016) // <https://atameken.kz/kk/services/>
5. 2022–2023 оқу жылдарындағы білім беру бағдарламалары // <https://portal.kaznu.kz/>
6. 2022–2023 оқу жылындарына арналған дүние жүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасының есебі.
7. «Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті» коммерциялық емес акционерлік қоғамының 2022–2026 жж. арналған

даму бағдарламасы //https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000516

8. Штатное расписание ППС кафедры на 2022–2023 учебный год. Приказ КазНУ им. аль-Фараби № 426 от 31.08.2022 г.

9. «Архив ісі және құжаттану» оқу-өнідірістік кафедрасының тұсаукесері //https://www.kaznu.kz/kz/18998/news/one/16537/

10. Дополнительное соглашение о реализации совместной магистерской программы между РГГУ и КазНУ от 2020 г.

11. 2020 ж. арналған дүние жүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасының жылдық есебі.

12. 2021 ж. арналған дүние жүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасының жылдық есебі.

Крис Нейлор,
*исполнительный директор
исследовательской службы Национального
управления архивов и документации (NARA) США*

**ADVANCING OPENNESS AND TRANSPARENCY
THROUGH ARCHIVAL WORK
AT THE U.S. NATIONAL ARCHIVES AND RECORDS
ADMINISTRATION**

Annotation. The article describes the history of NARA and its main activities. The National Archives Administration (NARA) is an independent agency of the United States Government charged with preserving and documenting state and historical records and expanding public access to these documents.

Keywords: archive, accessibility, NARA, laws.

Андатпа. Мақалада Ұлттық архив басқармасының (NARA) тарихы және оның негізгі бағыттары көрсетілген. NARA-Мемлекеттік және тарихи жазбалардың құжаттарын сақтайтын, осы құжаттарға жұртшылықтың қол жетімділігін кеңейтетін Америка Құрама Штаттары Үкіметінің тәуелсіз агенттігі.

Кілт сөздер: архив, қолжетімділік, NARA, заңдар.

Аннотация. В статье излагается история Национального управления архивов (NARA) и основные направления его деятельности. NARA является независимым агентством правительства Соединенных Штатов, которое хранит и документирует государственные и исторические записи, расширяет доступ общественности к этим документам.

Ключевые слова: архив, доступность, NARA, законы.

It is truly an honor for me to be here with all of you today, where I am once again able to visit my friends in Almaty and participate in such an important international platform for the exchange of archival best practices. When I first received the invitation to attend today's event, I read the title of the Congress « Open archive to Open Society » and these words, together, really resonated with me. Throughout my career as an archivist at the U.S. National Archives and Records Administration, I have viewed «public access» as our core mission and a higher calling that gives purpose and meaning to all our

archival work. Each archives is a unique repository of knowledge that can help facilitate understanding of the past. In this way, they provide us with a window into the past and guideposts into the future. But this can only happen if we as archivists ensure that the records in our care are available to historians, authors, students, and other members of the public. In order for public access to happen, we must first ensure that all aspects of the archival lifecycle are effectively managed so that the records can be preserved for future generations. And much of this work is increasingly happening in an electronic environment, whether it be through born-electronic records or digitized analog records.

Government archives hold an important role in society, providing government accountability and transparency, as well as a means for citizens to better understand their history and participate more effectively in their government. So, I'd like to start off today by providing an overview of my agency, the U.S. National Archives and Records Administration, including its history, functions, and structure, as well as the legal framework within which we carry out our archival responsibilities on behalf of the American people.

From its founding, the U.S. federal government has documented its policies and decisions, but for almost 150 years it did not have a centralized method or place to safeguard historically important records. During those years, each agency maintained its own records, which in some cases were kept in various basements, attics, abandoned buildings, and other storage places, often with little security or concern for storage conditions. In several instances, fires destroyed important documents, reinforcing the need for an archive. In 1926 the U.S. Congress finally approved the building of a National Archives. In 1934 President Franklin D. Roosevelt signed legislation creating the National Archives in the Executive Branch of the United States Government. From 1949 to 1985, the National Archives was part of the General Services Administration, a different federal agency. In 1985 the National Archives and Records Administration, also known as NARA, became an independent agency, with the Archivist of the United States appointed by the President with the advice and consent of the U.S. Senate. Our mission is to provide public access to federal government records in our custody, which strengthens our democracy by allowing Americans to claim their rights of citizenship, hold their government accountable, and understand their history so they can participate more effectively in their government.

This mission encompasses many activities in support of the U.S.

Government and the American people, including:

- appraising government records;
- assisting other Federal agencies in managing their records;
- facilitating declassification of historically significant records;
- preserving records using the latest techniques;
- providing records to researchers both in person and online;
- encouraging citizen engagement with records through social media and our online catalog;
- exhibiting records in state-of-the-art museum facilities;
- promoting records use in classrooms across America;
- managing Presidential libraries, records centers, and archives across the country.

We carry out this work with over 2500 employees across 43 locations nationwide. How are we organized to carry out this work?

The National Archives is led by the Archivist of the United States who is a presidential appointee. The Archivist is assisted by the Deputy Archivist of the United States who acts a second in command of the National Archives. The Chief of Staff oversees the National Archives Executive Secretariat, which is responsible for directly supporting the work of the Archivist and Deputy Archivist. Also reporting to the Archivist of the United States are several independent offices of the National Archives, including the NARA Inspector General, Office of Equal Employment Opportunity, National Archives General Counsel, and Office of Congressional Affairs. The Archivist of the United States also serves as Chairman of the National Historical Publications and Records Commission, which provides grants to institutions and organizations in the United States to promote the preservation and use of America's documentary heritage.

Reporting to the Archivist of the United States are the chiefs of the three main program offices, which are the blue boxes on the organizational chart. These are the Chief Innovation Officer, Chief of Management and Administration, and Chief Operating Officer.

The Chief Innovation Officer is responsible for planning, directing, and coordinating NARA's agency-wide innovation efforts, our online public catalog, digitization strategy and partnerships efforts, and NARA's web presence.

The Chief of Management and Administration oversees the administrative functions of the agency, including information technology, policy development, human capital, facility management, budget and financial management, and acquisitions.

The Chief Operating Officer is responsible for NARA's primary program and customer facing areas, Agency Services, the Federal Register; Research Services; and Legislative Archives, Presidential Libraries, and Museum Services.

I'd like to focus next on these four offices under the Chief Operating Officer and give an overview of each of these offices as they carry out the primary records management and archival functions of the agency.

Agency Services is responsible for our records management responsibilities and engagement with other federal agencies. Agency Services includes the following offices:

The Chief Records Officer of the United States leads records management throughout the Federal Government, with an emphasis on electronic records, and assesses the effectiveness of Federal records management policies and programs. Among its many responsibilities, this office is responsible for promulgating Federal records management policies, procedures, regulations, and guidance on records creation, management, and disposition of records in all media. Staff in this office also review and analyze records schedules, appraise records of federal agencies as permanent or temporary, and process records schedules for approval by the Archivist of the United States.

The National Declassification Center, located at the National Archives facility in College Park Maryland, was established on December 30, 2009 to streamline declassification processes, facilitate quality-assurance measures, and implement standardized training regarding the declassification of records determined to have permanent historical value. Its mission is to advance the declassification and public release of historically valuable permanent records while maintaining national security.

The Federal Records Center Program operates records centers across the United States that provide important records management services and records storage for Federal agencies on a fee-for-service basis.

The Information Security Oversight Office oversees the program for classifying, safeguarding, and declassifying national security information in both Government and industry in the United States.

The Office of Government Information Services reviews Freedom of Information Act (FOIA) activities government-wide and works to help resolve disputes between FOIA requesters and agencies.

Research Services, which is the office that I lead, is responsible for all archival operations relating to permanent records of federal agencies and the courts that are in the custody of the National Archives at 14 archival locations throughout the United States. Research Services also works across

NARA to ensure the preservation of holdings of all traditional (analog) record types.

Legislative Archives, Presidential Libraries, and Museum Services' responsibilities include archival operations, museum programming, and outreach across the fifteen Presidential Libraries and Museums (Presidents Hoover through Trump), the Center for Legislative Archives, NARA's museum operations (including exhibits, education, and public programs), and a White House Liaison Division.

The Office of the Federal Register is responsible for publishing the Federal Register, which is the official journal of the federal government of the United States that contains government agency rules, proposed rules, and public notices. It is published daily, except on federal holidays. In essence, the federal register is a way for the U.S. government to announce changes to government requirements, policies, and guidance to the public. This provides a means for the American people to be aware of and comment on proposed rules at agencies. The Office of the Federal Register also publishes the Code of Federal Regulations. Final rules promulgated by federal agencies and published in the Federal Register are ultimately reorganized by topic or subject matter and codified in the Code of Federal Regulations (CFR), which is updated annually. The Director of the Federal Register also carries out the administration of the electoral college process during U.S. Presidential elections.

Now that we have gone over the structure of the agency and the high level responsibilities of the different offices, how do we carry out our archival responsibilities? At our core, the National Archives is the nation's records keeper. The basic description of what records NARA holds is simple - we hold the historically valuable records from all three branches of the U.S. federal government - executive, legislative, and judicial. The legislation which governs the management of most federal records is the Federal Records Act of 1950, which has been amended several times and has been joined by a couple of important additional laws, including the Presidential Records Act, which I will be discussing later.

Other levels of government manage their own records and generally have their own archives. Every U.S. state and territory, and many cities, counties, and tribes, have archives of their own. The National Archives is not legally responsible for those institutions or their records, although we all share information through networks and associations of archivists. I point this out because it's a fundamental point about what the National Archives does NOT hold, and the system of archives management is quite different in some other countries.

NARA's holdings, which primarily date back to the late 18th century, include:

- over 13 billion pages of textual records;
- 18 million maps, charts, and architectural drawings;
- more than 40 million images;
- billions of electronic records;
- more than 500,000 reels of film.

I am going to first discuss NARA records in the Executive Branch because that is where most of our records come from, and it is the most complex. The Federal Records Act covers most of the Executive Branch. This law governs how Federal government records are handled, and which ones can be found in the National Archives. It covers the main body of the bureaucracy - the departments and agencies that carry out the work of the U.S. Government.

However, the tops of each of the three branches of government are generally not covered by the Federal Records Act - the President, Congress, and the Supreme Court all have their own recordkeeping arrangements. Generally, most other records of the federal government are covered by the Federal Records Act and the processes it lays out that I will go over today.

First of all, it's important to know that the vast majority of Federal records are generated by the departments and agencies - the Environmental Protection Agency, the Department of State, the Department of Defense, and many many more. These agencies generate a LOT of records, so many that the agencies felt overwhelmed by them. They needed a responsible, legal way to dispose of the obsolete records with no continuing value, and at the same time identify the records that have historical value and should come to the National Archives.

The Federal Records Act established the processes of Federal Records Management, which is the set of rules and processes agencies use to work with the National Archives to identify the small percentage of records that are valuable enough to send to the National Archives when the agencies are done with them. It also provides a way for the Archivist of the United States to authorize the agencies to destroy records they have no further use for - and which are no longer needed to protect citizen rights or provide government accountability.

Basically the process works like this: agencies propose categories of their records as temporary or permanent on a records retention schedule.

- NARA can accept or modify the proposed schedule;
- the Archivist of the United States must approve and sign for the records schedule to be valid;
- approved Records Control Schedules are public and online;

- schedules authorize agencies to send permanent records to the National Archives and to destroy temporary records after a set period of time;
- it is important to note that typically only approximately 2–4% of all records a federal agency creates are designated as permanent to be sent to the National Archives.

At the top of the Executive Branch is the Presidency. As I previously mentioned, the top of each branch has its own unique situation. The legal framework for presidential records changed dramatically over time, so I will go over several different legal environments that cover different presidents' records.

Starting with President George Washington, who first became President in 1789, and going up through President Jimmy Carter, who was President from 1977-1981, the papers of the president were considered their personal property. Many of the presidents' records ended up in the Library of Congress or in university libraries around the country. And remember, until 1934, there was no National Archives to hold them.

President Franklin Roosevelt, still considering his presidential papers his personal property, had the original idea for a Presidential Library as we know it today in the United States. Roosevelt set up the model of building a library building, donating it to the National Archives, and donating the papers that documented his presidency to the people of the United States.

The National Archives actually holds the records of Presidents and their White House staffs going back to President Roosevelt's predecessor, President Hoover, who also decided to build a Presidential Library. This process remained in place through the next several presidencies.

Then, the tradition of presidential papers as private property that the president might donate to the National Archives started to look like a bad idea with the Watergate scandal in the Nixon Administration. This crisis highlighted the need for public ownership of a president's papers and the weaknesses of the former system. At that point, the U.S. Congress took dramatic action on this issue, passing the Presidential Records Act, which declares that Presidential records are Government property rather than personal property.

Under the Presidential Records Act, essentially ALL records created by a President and his staff in the process of performing his Presidential duties become part of the permanent archival collection of the National Archives on the last day of the administration. This is really different from the small percentage of a huge volume of records like we get from most agencies under the Federal Records Act - this is an important distinction to remember.

President Reagan was the first presidency under the Presidential Records

Act. Earlier presidential libraries are what we call «deed of gift» libraries because in those cases the president donated his records, and had a lot of control over what was donated and how it would be released.

President Nixon's records are covered by their own law: Congress seized Nixon's records when they passed the Presidential Recordings and Materials Preservation Act as a result of the Watergate scandal.

So to summarize, within the broad category of Presidential records held by NARA, there are three categories governed by different laws or agreements, Pre-Presidential Records Act libraries (Hoover to Carter except Nixon), Presidential Records Act libraries (Reagan onward), and the Nixon Materials governed by the Presidential Recordings and Materials Preservation Act. On the National Archives website, you can navigate to all of the Presidential Libraries that house the records of these 15 presidents.

Moving on from the Executive Branch to the Judicial Branch, it is important to note that the top level of the judicial branch is once again handled differently from the ordinary levels. The Supreme Court of the United States is not required to transfer records to NARA, but they do transfer records to NARA voluntarily. Lower Federal Courts, such as circuit, district and appeals courts, and Judicial Branch Organizations, such as the Administrative Office of the US Courts, are subject to the Federal Records Act.

And finally in the Legislative Branch, we continue to follow the pattern that the head of each branch is not covered by the ordinary recordkeeping law. The Records of the U.S. Congress - the Senate and House of Representatives - are NOT covered by the Federal Records Act, but Congress sends their records to NARA regularly for preservation and access. NARA never takes ownership of these records, and Congress can request them back if it needs them. NARA's Center for Legislative Archives holds the historically valuable records of the U.S. House of Representatives and the U.S. Senate, including the official Committee records, all of which remain the legal property of the House and Senate. The Center applies the rules of access for congressional records as determined by the House and the Senate, which are available online.

The records of individual members of Congress do not come to the National Archives. These are considered private papers and the members can donate them to a university library or other repository, or can dispose of them as they wish.

The Legislative Branch also includes organizations besides Congress itself, like the Government Accountability Office and the Library of Congress. These organizations are covered by the Federal Records Act like

similar agencies in the Executive Branch.

Now that I have discussed the different categories of records at NARA by branch of government, I would like to discuss how we provide access to these records. The National Archives serves researchers and visitors from our facilities throughout the United States. We have historical documents that tell the stories of America's history as a nation and as a people, available in archives, records centers, and presidential library and museum locations nationwide. These valuable records are evidence of our national experience.

The Office of Research Services, which is the office I lead, is responsible for records of federal agencies and the courts that have been transferred from the creating agency to NARA. The headquarters records of federal agencies are primarily stored at the National Archives buildings in Washington DC and DC suburb in College Park, Maryland. The vast majority of federal agency records relating to national security and foreign affairs are also at these two facilities.

The National Personnel Records Center and National Archives in St. Louis, Missouri, is the central repository of personnel-related records for both the military and civil services of the United States Government.

Regional records of federal agencies are maintained at the NARA archival field locations around the country.

As I previously mentioned, The National Archives also maintains presidential libraries throughout the country for each President from Herbert Hoover to Donald Trump, where they maintain the records of the presidents and their staff.

The records of Congress (US Senate and House of Representatives) are maintained by the Center for Legislative Archives at the National Archives Building in Washington DC.

How does one begin their research at NARA? As I previously mentioned, we have billions of pages within hundreds of Record Groups and collections across multiple different facilities. Therefore, it is important for researchers to narrow down their topics and utilize the available search tools to locate the records that are relevant for their research topic.

The National Archives Catalog is our online archival catalog that provides descriptive information on our holdings at the series, file, and item levels and is a necessary starting point for research at NARA. For most archival series, the description includes a series title, a Scope and Content note that provides a brief overview of the records, as well as the title of the organization within the agency that created the records. Sometimes the description includes a box or folder list to assist researchers in determining which boxes they

would like to request for their research. Occasionally, individual documents are described as well. In addition to providing descriptions of our holdings, if we have digitized records in the series, the digital images will be attached to the catalog descriptions.

We have staff on-site who can assist researchers with their research when they arrive. However, we strongly recommend that researchers first utilize our online resources and contact us before visiting the National Archives in order to have the most effective research visit possible.

If a researcher contacts us by email or letter, a staff member will respond within two weeks with an initial response letting the researcher know if we possibly have records relating to their topic. If the researcher knows the specific file of interest, we can create a price quote for copy services. Otherwise, they will need to either visit the archival facility or hire a professional researcher to conduct the research for them.

We manage research rooms at each of our archival facilities to make records available to researchers onsite. All researchers are required to complete an orientation and receive a researcher card prior to conducting research. We maintain clean research rooms with certain security procedures in place to protect the records. Our rules and procedures are outlined on our website and in the researcher orientation, which is available online.

I also want to mention that there are records in our holdings that are still classified or otherwise restricted from public release because they have personal privacy information, law enforcement sensitive information or other information that meets one of the nine exemptions from release outlined in the Freedom of Information Act (FOIA). In general, at NARA, we apply our general restrictions for archival holdings which mirror the nine FOIA exemptions. In those cases, a researcher would need to file a FOIA request or mandatory declassification review. Any records that don't meet one of the FOIA exemptions will be served to researchers in the research room for that facility.

Now that I have provided an overview of NARA and how we carry out our work, I'd like to discuss some of the issues that are currently at the forefront of our archival work. Like many archives around the world, we at NARA are working hard to position our agency for success in the increasingly digital world. There are many aspects to our modernization initiatives in the U.S. Government and at NARA and I would like to touch on a few of these today.

In November 2011, President Obama issued a Presidential Memorandum on Managing Government Records, which began an executive branch wide effort to reform records management policies and practices. This was a

once in a generation emphasis from the President of the United States in modernizing records management. The Memorandum acknowledged that «records management is the backbone of open government».

In support of the Presidential Memorandum, NARA, along with the Office of Management and Budget, which is part of the Executive Office of the President, issued the Managing Government Records Directive in August 2012. This Directive described a mix of strategic and technical tasks in the transition to all electronic recordkeeping. The directive set targets for agencies, including for agencies to manage all email in accessible, electronic format by 2016 and manage all permanent electronic records in electronic formats by 2019. In June 2019, the Office of Management and Budget and NARA issued a new memorandum to all federal agencies, titled «Transition to Electronic Records», which directed federal agencies to ensure that all federal records are created, retained, and managed in electronic formats, with appropriate metadata, to the fullest extent possible by January 1, 2023, with targets for specific actions to be completed by certain dates.

These three documents, the Presidential Memorandum, the Managing Government Records Directive, and the Transition to Electronic Records Memorandum, have been major forces in driving progress in records management within the U.S. Government and have facilitated a major transition from paper to electronic based government recordkeeping.

In support of these initiatives, NARA has developed guidance on electronic records management for federal agencies. In 2017, we issued universal requirements for electronic records management, which provide federal agencies with baseline electronic records management program requirements derived from existing statutes, standards, NARA regulations, policy, and guidance. They serve as a starting point for agencies to use when developing system requirements. This includes guidance for agencies on the specific formats that are acceptable for transfer of permanent electronic records to NARA.

With this transition to all electronic recordkeeping, the U.S. government is now facing a proliferation of electronic records in different formats, including email, video, audio, photographs, databases, text, and geospatial data. Many of these electronic records being created across the government either have already, or one day, will come to the National Archives for preservation. In fact, NARA has been at the forefront of archival practice and theory relating to electronic records ever since the agency first accessioned «flat-file» databases and ASCII records in 1971. Since 2008, we have been using the systems of our Electronic Records Archives (ERA) program to take

in and store all types of electronic records from the White House, Congress, and agencies across the Federal government - over 900 terabytes of electronic records.

We are now engaged in a modernization of our existing system, called ERA 2.0 - with updated functionality, modular design, and a cloud-based architecture. ERA 2.0 will ultimately provide end-to-end lifecycle coverage for electronic records, from scheduling, obtaining approvals for transfers, uploading the records into the system by a Federal agency, processing of uploaded records, preservation of the records, to, finally, production of access versions of the records for the National Archives Catalog.

The ERA 2.0 system consists of three major components - a processing environment, the digital repository, and forms/workflows to support the scheduling of Federal records as well as the transfer of permanent Federal records into NARA's custody.

The processing environment allows the upload of born-digital records and digital surrogates; provides a variety of software tools for verification, technical processing, and working with metadata; and allows NARA users to submit packages of processed digital materials to the repository for long-term storage preservation. At the present time the upload features of ERA 2.0 are available only for NARA use. In the future, federal agencies will be able to transfer electronic records directly into ERA 2.0 through cloud to cloud transfer.

The digital repository of ERA 2.0 receives digital materials from the processing environment and provides safe archival storage. NARA staff use the repository's search and discovery capabilities to identify and retrieve digital materials back to the processing environment for further processing, to respond to requests for records, and to provide copies to the National Archives Catalog for public access.

ERA 2.0's cloud-based architecture allows NARA to store its digital holdings across numerous physical locations with a diverse and growing set of measures that meet our requirements for file integrity, security, and availability. While our system provides appropriate long-term storage we are still in the early stages of implementing true digital preservation capabilities in our system and will be enhancing the system for years to come.

Digitization of analog records allows researchers to more efficiently and effectively carry out their research. With the continuous improvements in digitization technologies and availability of online catalogs and web repositories, archives can today reach billions of people around the world instantly by placing their digitized and electronic records online. In 2014, NARA posted our Strategy for Digitizing Archival Materials for Public

Access on our website that supported our goal to expand public access to our important historical holdings through digitization. Over the last several years, NARA has significantly increased the number of digitized records that are now available online

We currently have over 200 million digitized pages in the National Archives Catalog, with a goal of reaching 500 million by 2026. We are accomplishing this through a combination of digitization strategies, including in-house scanning by our staff, partnering with other agencies, academic institutions, non-profit organizations, and for-profit companies to digitize our records, using contracted vendors to digitize our microfilm holdings, and investing in new digitization equipment and information technology infrastructure to improve the efficiency of our onsite digitization operations. This multi-pronged approach allows us to maximize our ability to digitize our holdings.

As I mentioned earlier, NARA places public access at the forefront of our archival work. A key component of providing access is making the records discoverable. We are constantly working to find ways to enhance access to our records, and expand that access to everyone in society, especially traditionally underrepresented communities. One means for us to make the records more discoverable is by improving the searchability of the National Archives Catalog. There are different ways through which we can accomplish this goal. We strive to enhance the archival descriptions in the catalog through the inclusion of folder and box lists (or item descriptions when available), or detailed metadata for electronic records, whenever possible. We also have a citizen archivist program, which provides a mechanism for members of the public to contribute to the National Archives catalog by tagging, transcribing, and adding comments to our archival descriptions and records online, making them more accessible and searchable. In addition, optical character recognition (OCR) on the images in our catalog makes them keyword searchable.

Another way we aim to improve the discoverability of our records is through the creation of subject area webpages on our website that assist with research related to specific topics and provide search paths into the records and the Catalog. For example, we have webpages dedicated to records related to Foreign Affairs, Immigration, the Holocaust, Native Americans, and African-Americans, among others.

We have several programs that allow our staff to engage with researchers to share their knowledge and provide information about our records. Our Know Your Records program provides educational resources in the form of

live broadcast presentations on how to conduct research using U.S. Federal Government records held at NARA. We also host an annual Genealogy series, which includes live sessions webcast on Youtube that offer family history research guidance and tools on federal records for researchers of all skill levels. All presentations given as part of these programs have been recorded and are available on YouTube. We maintain a Know Your Records webpage that provides further information and directs researchers to videos of previous events arranged by topic area.

These are just a few examples of the work we do at NARA to make our records more discoverable as we strive to facilitate ever increasing researcher access to the archival holdings in our custody.

I appreciate the opportunity to provide this overview of the National Archives and Records Administration and how we carry out our archival work each day on behalf of the American people. I truly believe that we, as archivists, all have a role to play to ensure that the records in our care are as accessible as possible for research, and are preserved for future generations.

Кучарова Д.Л.,
*начальник Территориального
управления по архивному делу г. Ташкента,
Агентство «Узархив» Республики Узбекистан*

РОЛЬ АРХИВОВ В ОТКРЫТОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация: Современное развитие архивного дела в Узбекистане, служит широкому использованию архивной информации, в связи с этим за последние годы значительно упрощены процедуры использования архивных документов и доступа к ним, в результате которого резко возросло количество исследователей и пользователей архивной информацией. Активизация технического прогресса в сфере требует создания баз данных электронных копий архивных документов и условий общедоступности к ним, что послужит увеличению числа пользователей архивной информацией.

Ключевые слова: доступ к архивам, открытость архивов, документы исторического периода, перевод в электронную форму, архивное дело в Узбекистане.

Андатпа. Ўзбекстандағы архив ісінің қазіргі заманғы дамуы

архивтік ақпаратты кеңінен қолдануға қызмет етеді, осыған байланысты соңғы жылдары архивтік құжаттарды пайдалану және оларға қол жеткізу рәсімдері едәуір жеңілдетілді, нәтижесінде архивтік ақпаратты зерттеушілер мен пайдаланушылар саны күрт өсті. Саладағы техникалық прогресті жандандыру архивтік құжаттардың электрондық көшірмелерінің дерекқорларын және оларға жалпыға қол жетімділік шарттарын жасауды талап етеді, бұл архивтік ақпаратты пайдаланушылар санын ұлғайтуға қызмет етеді.

Кілт сөздер: архивтерге қол жеткізу, архивтердің ашықтығы, тарихи кезеңдегі құжаттар, электрондық нысанға аудару, Өзбекстандағы Архив ісі.

Abstract: The modern development of archival science in Uzbekistan serves the wide use of archival information, in this regard, procedures for the use of archival documents have been significantly simplified in recent years, the procedures for the use of and access to archival documents have been significantly simplified in recent years, which has dramatically increased the number of researchers and users of archival information. Strengthening of the technological advance in the field requires the creation of databases of electronic copies of archival files and public access conditions will increase the number of users of archival information.

Keywords: access to archives, transparency of archives, records of historical period, transferring into the electronic format (digitization), archival affairs in Uzbekistan.

На сегодняшний день вопрос открытости документальных источников является наиболее актуальным чем когда либо. События происходящие в мире требуют тщательного и всестороннего изучения, анализа информации основанной на архивных документах. Как известно архивы - это источник документально основанной информации, исходя из этого главной задачей архивистов является не только сохранить историко-культурное наследие народов своей страны, но и обеспечить доступ к хранимым документам и роль архивов в этом велика.

В современном мире открытость архивов, как источника документального наследия вызывают огромный интерес в обществе. Ретроспективная информация используется в интересах граждан, общества, государства, соответственно и архивные документы используются во всех сферах жизни современного общества.

Хранящиеся в архивах архивные документы являются основой

изучения и анализа исторических событий определенного периода. Доступ к архивным материалам раскрывает не только события определенной эпохи, но и отношения к ним в разные периоды развития государств. В век информации открытость архивов является частью неотъемлемого права на доступ к информации. Открытость архивов имеет значение не только для историков и специалистов, но и для общества в целом и в этом важна их роль.

Исходя из растущих потребностей общества к архивной информации Международным советом архивов (ИСА), разработаны следующие общие принципы доступа к архивам:

Архивы и архивисты должны содействовать максимально широкому доступу к архивным материалам и обеспечивать беспристрастное обслуживание всех пользователей.

Архивы и архивисты должны уважать как доступ к информации, так и конфиденциальность и действовать в рамках соответствующего законодательства.

Учреждения, хранящие архивные фонды, должны гарантировать, что ограничения на доступ ясны, имеют указанную продолжительность, основаны на соответствующем законодательстве, признают право на неприкосновенность частной жизни и уважают права владельцев частных материалов.

Правила доступа, без дискриминации, одинаково применимы ко всем заинтересованным лицам. В случае рассмотрения засекреченного массива информации, доступ к которому был предоставлен члену широкой общественности, данные массивы информации, на тех же условиях должны быть доступны для всех других членов общественности.

Исходя из общих принципов доступа к архивам концепцией современного архивного дела на сегодняшний период является расширение доступа к архивным документам. За последние годы многие архивы в мире расширяют доступ к архивной информации исходя из потребностей граждан и общества.

В государственных архивах Узбекистана на сегодняшний день хранятся около 9 млн. и в министерствах, ведомствах, которым дано право постоянного хранения документов Национального архивного фонда, около 4 млн. единиц хранения документов Национального архивного фонда, из которых около 500 тыс. ед. хранения являются особо ценными документами и уникальными документами.

Крайние даты хранящихся архивных документов в архивах

республики датируются с IX века и до наших дней. Хранящиеся архивные документы имеют основу – бумага, калька, пергамент, ткань, кожа, кинофотоплёнка и др.

В архивохранилищах республики собраны также и документы о трудовой деятельности и трудовых отношениях граждан.

Наиболее затребованные исследователями документы – это архивные документы исторического периода, т.е. до 1917 года.

Современное развитие архивного дела в Узбекистане, так же служит широкому использованию архивной информации в целях объективного изучения истории развития общества и государства, а также для подтверждения трудовой деятельности и других фактов, и событий, касающихся граждан республики, заинтересованных иностранных граждан и исследователей.

Для того, чтобы открыть широкий доступ к архивным материалам хранящимся в архивах архивное дело должно развиваться вместе с техническим прогрессом. При этом требуется оснащение государственных архивов соответствующей компьютерной и иной техникой, что позволит активировать процесс перевода в электронную форму как особо ценные, так и наиболее востребованные архивные документы. Активизация данного процесса также требует создания баз данных электронных копий архивных документов и условий общедоступности к ним, что послужит увеличению числа пользователей архивной информацией.

Принимая во внимание вышеупомянутое, в республике создана необходимая инфраструктура в сфере архивного дела и делопроизводства, достигнуты положительные результаты в комплектовании, учете, хранении и использовании архивных документов, сформирован определенный интеллектуальный и технологический потенциал, Национальный архивный фонд обогащен архивными документами, имеющими историческое, научное и культурное значение и отражающими материальную и духовную жизнь народа Узбекистана, а также за последние годы значительно упрощены процедуры использования архивных документов и доступа к ним, в результате которого резко возросло количество исследователей и пользователей архивной информацией.

В частности, Указом Президента Республики Узбекистан «О мерах по совершенствованию архивного дела и делопроизводства в Республике Узбекистан» и Постановлением Президента Республики «О совершенствовании деятельности Агентства «Узархив» Республики

Узбекистан от 2019 года, для того чтобы свести к минимуму работу архивистов по переводу архивных документов на электронный формат установлено, что с 2020 года при передаче на архивное хранение и уничтожении в установленном порядке документов, формируемых в процессе деятельности организаций, независимо от формы собственности, требуются их электронные копии и страховые копии документов государственной части Национального архивного фонда.

Начиная с того же года принимаются меры по рассекречиванию в установленном порядке архивных документов исторического периода (до 1917 года), хранящихся в государственных архивах, а также рассекречены ряд документов периода Второй мировой войны.

С 2020 года внедрены оказание ряда государственных архивных услуг через Центры государственных услуг и Единый портал интерактивных государственных услуг, в том числе выдача архивных справок о подтверждении обучения, стажа работы, заработной платы, подготовка аннотационных сведений по информации, содержащейся в тюркских, арабских и персидских документах, созданных на арабской графике, цифровизация (снятие электронных копий) архивных документов, книг и рукописей;

Определены следующие основные направления совершенствования сферы архивного дела и делопроизводства:

- ускоренное внедрение современных информационно-коммуникационных технологий в деятельность по архивному делу и делопроизводству, поэтапная оцифровка и создание страховых копий архивных документов Национального архивного фонда Республики Узбекистан;
- расширение количества пользователей архивной информацией путем активизации деятельности по рассекречиванию архивных документов;
- поэтапная организация оказания архивных услуг через Центры государственных услуг и Единый портал интерактивных государственных услуг;
- укрепление материально-технической базы и дальнейшая модернизация инфраструктуры архивов, внедрение современных методов комплектования, государственного учета, хранения и использования архивных документов;
- внедрение современных принципов формирования кадровой политики путем применения передовых и прозрачных организационно-правовых механизмов отбора, подготовки,

переподготовки и повышения квалификации работников сферы архивного дела и делопроизводства;

- создание благоприятных условий для улучшения материального стимулирования работников сферы;
- разработка и внедрение передовых и прозрачных механизмов государственного управления в сфере архивного дела и делопроизводства.

А также, Программой дальнейшего развития архивного дела и делопроизводства в Республике Узбекистан в 2020 — 2025 годах поставлена задача по обеспечению Национальных архивов современным оборудованием для реставрации особо ценных документов и устройствами для оцифровки, в том числе обеспечение сканерами, серверами, компьютерными устройствами для оцифровки, а также организация реставрационных лабораторий.

Одновременно, постановлениями Кабинета Министров за последние годы значительно упрощены процедуры работы пользователей в читальных залах государственных архивов, используя свои ноутбуки, нетбуки и диктофоны, регламентировано исполнение запросов, поступающих из-за рубежа, оказываются архивные услуги через Центры государственных услуг и Единый портал интерактивных государственных услуг по подтверждению записей пришедшей в негодность или утраченной трудовой книжки и исполнению тематических запросов, сроки исполнения при этом значительно уменьшены.

Совершенствование нормативно-правовой базы архивного дела, в том числе использования архивных документов послужили кардинальным переменам в доступе к архивным документам. В результате этого в республике за последние годы ежедневно публикуются архивные документы в интернет-изданиях (каналах), регулярно проводятся выставки архивных документов, в том числе онлайн выставки, исполняются тематические и социально-правовые запросы физических и юридических лиц, как на традиционной основе, так и на электронной, в результате чего значительно возросло число исследователей в читальных залах государственных архивов.

Одновременно, архивами республики по интернет изданиям регулярно предоставляются широкой общественности инициативные информации по разным тематикам и событиям, что расширяет круг потребителей архивной информации.

Уважаемые участники Конгресса, исходя из вышесказанных

и принимая во внимание то что на сегодняшний день информация беспрепятственно пересекает границы благодаря цифровизации, пользователи архивной информацией желают также беспрепятственно получать доступ к архивным документам, независимо от места хранения, важная ролью архивов для достижение этих целей является - сделать все возможное!

Список использованной литературы и источников:

1. Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по совершенствованию архивного дела и делопроизводства в Республике Узбекистан» № 5834 от 20.09.2019 г.

2. Постановление Президента Республики Узбекистан «О совершенствовании деятельности Агентства «Узархив» Республики Узбекистан» № 4463 от 20.09.2019 г.

3. Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан «Об утверждении нормативно-правовых актов в сфере архивного дела и делопроизводства» № 706 от 10.11.2020 г.

4. Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан «Об утверждении некоторых административных регламентов оказания государственных услуг в области архивного дела и делопроизводства» № 495 от 19.08.2020 г.

5. История архивного дела в Средней Азии, Узбекистане и основные архивы современного Узбекистана. ИОФЕ В.Г. (Ташкент - 2009). <http://open-archives.org/ru/pages/methodology>

Қойгелдиев М.Қ.,
Абай атындағы ҚазҰПУ
профессоры, тарих ғылымдарының
докторы, ҚР ҰҒА академигі

АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫ ЖӘНЕ АРХИВ ҚҰЖАТТАРЫ

Аңдатпа. Мақалада Алаш қозғалысына қатысты архивтерде кездесетін құжаттарға сипаттама берілген. Архивтерде құпия болып келген қорлардың ашылуы, Алаш қозғалысына қатысты құжаттардың ғылыми айналымға енгізілу жұмыстары кезең-кезеңмен жүргізілгендігі туралы баяндалған. Жаңадан айналымға тартылған архив материалдары Алаш қозғалысы тарихын ғана емес, ХХ ғасырдағы Қазақстан тарихын жаңадан жазуға мүмкіндік береді.

Кілт сөздер: архив, Алаш қозғалысы, құжат, ғылыми айналым

Аннотация. В статье дается описание документов, находящихся в архивах и относящихся к движению Алаш. Работы по рассекречиванию материалов и введения их в научный оборот, относящихся движению Алаш, проводились поэтапно. Впервые введенные в оборот архивные материалы позволяют по-новому писать не только историю движения Алаш, но и историю Казахстана ХХ века.

Ключевые слова: архив, движение Алаш, документ, научный оборот.

Annotation. The article describes the documents in the archives and also related to the Alash movement. The archives confirmed that the work on the disclosure of classified materials and their introduction into scientific circulation related to the Alash movement was carried out in stages. The newly brought into circulation archival materials allow us to write in a new way not only the history of the Alash movement, but also the history of Kazakhstan of the twentieth century.

Keywords: *archive*, Alash movement, document, scientific turnover

Алаш қозғалысына қатысты құжаттық материалдарды бірнеше топқа жіктеуге болады. Олардың негізгілері: 1) жаңа кезеңдегі, яғни 1905-1917 жж. тиесілі мемлекеттік архив қорларындағы материалдар; 2) советтік ҚК-і (бұрынғы ОГПУ–НКВД–МГБ–КГБ), ПМ-і, Прокуратура, Сот органдарына тиесілі архив қорларындағы

материалдар; 3) цензура тарапынан тиым салынып кітапханалардың сирек кездесетін бөлімдерінде сақталып келген кітаптар; 4) мерзімді басылым материалдары; 5) жеке отбасылық архив материалдары. Сонымен бірге бұл арада осы уақытқа дейін айналымға түскен, дегенмен жаңа көзқарас тұрғысынан талдауға алуға жататын фактілік материалдарды есептен шығару қисынсыз болар еді.

Енді осы жіктеуде аталған алаш қозғалысына қатысты архив құжаттарының ғылыми айналымға тартылуы тақырыбына тоқталайын.

Алаш қозғалысы – бұл қазақ халқының Ресейлік империялық үстемдікке қарсы антиколониалдық күресі. Ал оның «алаш қозғалысы» аталуы бұл қозғалысты ұйымдастыру ісінде жетекші рөл атқарған осы есімдегі ұлттық саяси партияның (1917-1919) атымен тікелей байланысты.

Қозғалысқа қатысты архивтік құжаттардың ғылыми айналымға тартылуы азаттық үшін күрес қайраткерлерін заңдық тұрғыдан ақтау ісімен бір мезгілде (1988 жылдан бастап) жүрді. Бұл ретте азаттық қозғалыстың бастау көздеріне және барысына, сондай-ақ оны ұйымдастыру және идеологиялық платформасын анықтау ісінде жетекші міндет атқарған тұлғалардың қызметін зерттеу жұмысына негіз болған архив мекемелеріне тоқталған жөн. Сондай-ақ ҚР ОМА (19, 25, 33, 317, 469, 479, 643 қорлары), Ресей федерациясы мемлекеттік архивы (8131 к., 49 т., 7 іс), Орынбор облыстық мемлекеттік архивы (10 және 21 қорлары) құжаттық материалдарының орнын бөліп атаған орынды болмақ.

Мәселен, РФ Орынбор облыстық мемлекеттік архивының «Орынбор генерал-губернаторы кеңсесі (№ 10 қор) және «Орынбор губерниялық жандарм басқармасы» (№ 21 қор) қорларындағы құжаттық материалдармен (1990 жылы құпиясыздандырылған) таныса отырып «Қазақ» газеті (1913-1918 жж.) төңірегіне топтасқан ұлттық басшылықтың (олар шын мәнінде ұлтқа рухани басшылық жасады!) қызметінің саяси және антиколониалдық сипат алғандығы тайға таңба басқандай анық көрінеді.

Из собственноручного показания Ахмета Байтурсунова (1937 год): «Для проведения своей идеи в жизнь я организовал издание газеты «Казах», вокруг которого собралась вся казахская интеллигентная сила, за исключением чиновников – карьеристов-казахов. Газета «Казах» служила умственным центром казахского народа и руководителем культурно-общественной жизни его. Все, что делалось в казахских областях было известно всем через газету «Казах» и что нужно было

делать передавалось через газету «Казак». В таком положении казахов застаёт их февральская революция» (ҚР ПА, 6 к., 09797 іс, 9-10 п.п).

Сондай-ақ Орынбор облыстық мемлекеттік архив қорларындағы құжаттық фактілер, біріншіден, патшалық және советтік биліктер арасындағы қазақ мәселесіне қатысты өзара сабақтастықтың болғандығына көз жеткізуге мүмкіндік берсе, екіншіден, олар тоталитарлық билік жүйесінің өзінің табиғатына қарсы мәліметтерді мүмкін болғанша бақылауда ұстауға ұмтылысының куәсы болып табылады.

Ресейлік және Қазақстандық архив қорларындағы құжаттық материалдардан қазақ саяси басшылығының патшалық билікпен қарсыласуы басым түрде мынадай екі бағытта жүргендігі байқалады. Олар, біріншіден, отарлаушы әкімшілік тарапынан жүргізіліп отырған қазақ жерін отарлау ісіне шек қоюды көздесе, екіншіден, қазақ халқын ұлттық құндылықтарын сақтауға үндеп осымен бір мезгілде метрополияға қазақтың мемлекетті ұлт болуға толық құқылы ел екендігін мойындату болды.

Из доклада Начальника Оренбургского губернского жандармского управления генерал-майора Бабича Оренбургскому губернатору М.С. Тюлину от 9 февраля 1916 г. № 1601: «...председатель мусульманской фракции Тевкелев прислал сюда Байтурсунову и Каримову приглашения съ просьбой прибыть въ Петроградъ для участия въ совместных совещаниях, то оба они откликнулись на это приглашение и Байтурсунов уже убыль туда 4-го съего февраля... Байтурсунов явится выразителем желаний киргиз и будет поддерживать вопрос о назначении для киргиз отдельного Муфтия; об отбывании киргизами натуральной воинской повинности при непременном условий назначения их в конные полки, а не в пешие; объ урегулирований земельного вопроса и выражения протеста против наплыва переселенцев...» (ООМА, 10 к., 4 т., 10/9 іс, 58-59 п.п.).

Осы ретте архив мекемелерінің қызметіне қатысты мынадай жағдайды ескерткен артық емес. Ғалымдардың арасында империялық архив қызметінде мемлекеттік аппараттың Қазақстан сияқты ұлттық аймақтарды отарлау ісіне қатысты қайсыбір құжаттық материалдарды ауық-ауық жойып отыру шаралары жүргізіліп отырғандығы туралы пікір бар. Архив қорларына байланысты ондай «тазартулардың», яғни «із жасырулардың» болуы ықтимал. Белгілі бір идеологиялық ұстанымдардың империялық архив қызметінен де көрініс табуы таңданыс тудырмаса керек. Өткен жылы басшылық органдардың

шешімімен Ресейлік «Мемориал» орталығы жабылды. Ал ағымдағы жылы ол орталыққа Нобель комитеті өз сыйлығын берді.

Осы ретте империялық архив мәдениетіне байланысты мынадай фактіге назар аудармау мүмкін емес. Мен отыз жылдан астам уақыт бойы патшалық және совет биліктерінің ұлтаралық саясатына қатысты архив құжаттарымен (оның ішінде соңғы жылдарға дейін жабық болып келген қорлардың материалдары да бар!) жұмыс жасап келемін. Осы мерзімдегі жұмыс тәжірибем маған мынадай тұжырымға келуге мүмкіндік берді. Патшалық және советтік кезеңдерде қалыптасып архив қорларында сақталып келген құжаттық материалдар бұл билік жүйелері тұсындағы қазақ қоғамына қатысты ең қажет деген тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

Осы тұжырымды Алаш қозғалысына байланысты да айтуға негіз аз емес. Алаш қозғалысына қатысты құжаттық материалдарды ғылыми айналымға тарту ісі бірнеше кезеңдерден өтті және бұл процесс біржола шешімін тапты, аяқталды деп айтуға ерте.

Мен бұл ретте мынадай екі кезеңді бөліп атаған болар едім. Алаш қозғалысына байланысты ұстанымның іргесінің сөгілуі 1991 жылға тиесілі. Осы жылы 14 қарашада Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің Президиумы елдегі ашаршылық және жаппай саяси репрессияның себептері мен салдарын анықтауға байланысты мемлекеттік комиссия құру туралы шешім қабылдап комиссия мүшелеріне елдегі архив мекемелеріндегі жабық қорлардың материалдарымен танысуға рұқсат берілді.

Бұл арада жабық болып келген қорларға байланысты «рұқсат», «мүмкіндік» деген сөздердің мағынасына тоқталуға тура келеді. Зерттеушілерге «совершенно секретно» грифімен белгіленген құжаттық материалдармен танысуға берілген рұқсат толыққанды мүмкіндік деп айтуға келмейтін еді. Алаш қозғалысына қатысты құжаттар зерттеушінің алдына ұйылғанымен, зерттеуші олармен КГБ қызметкерінің алдында танысуға тиіс болды. Ал олардан көшірме жасау тиым салынды. Зерттеуші құжаттарды оқып шығып, конспект жасауға ғана ерікті болды. 14 томдық Алаш ісінен ғылыми тұрғыдан пайдалануға жарамды құжаттар жинағын құрастыру туралы сөз болуы мүмкін емес-тін. (Осы арада өзімнің парламентке жолдаған өтініш-хаттарым туралы!). Бұл бірінші кезең.

Екінші кезең 2020 жылы қарашада ҚР Президентінің шешімімен «Қазақстандағы саяси репрессия құрбандарын толық ақтауға»

байланысты құрылған мемлекеттік комиссияның жұмысымен тікелей байланысты. (Бұл ретте экс-сенатор С.А. Қасымовтың еңбегін бөліп атаған орынды). Бұл кезең Қазақстандағы архив революциясы кезеңі атануға лайық.

Оның ерекшелігі сонда, жаңадан айналымға тартылған архив материалдары Алаш қозғалысы тарихын ғана емес, XX ғасырдағы Қазақстан тарихын жаңадан жазуға мүмкіндік береді.

Бұрынғы мәлім және жаңадан айналымға тартылған алаш қозғалысына қатысты архивтік құжаттық материалдар мынадай мазмұндағы тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді:

- Алаш атанған жаңа тұрпаттағы Қазақ ұлт-азаттық қозғалысы қазақ жеріндегі Ресей отарлық жүйесінің терең дағдарысқа келіп тірелгендігінің көрінісі және оның нәтижесі болып табылады;

- Советтік кезеңде идеологиялық аппарат қалыптастырған 1917 жылғы октябрь революциясы қарсаңында қазақ қоғамында оның ендігі кезеңдегі саяси даму бағдарын анықтайтын ұлттық саяси күш болған жоқ деген тұжырымның негізсіз екендігін айғақтайды;

- 1917 жылғы жаз және күз айларында өмірге келген ұлттық саяси Алаш партиясы ондай саяси күштің бар екендігінің нақты көрінісі болды;

- Советтік тарихнама және идеология қазақ қоғамында совет өкіметіне балама билік түрі болған жоқ деген көзқарасты орнықтыру жолында тұрды, ал шын мәнінде ондай балама билік Алашорда өкіметі болатын;

- Совет өкіметі марксистік-лениндік дүниетанымға сүйеніп қазақ қоғамын таптық жіктелу және тапаралық күрес жолына салуға күш салды, ал атамекен жері отарлау объектіне айналып, өз өмірін өзі басқару құқынан айырылған, салт-дәстүрі, тілі мен діні құнсызданған қазақ халқы алдында таптық жіктелу және тапаралық күрес жолына түсу емес, ұлттық тұтастығы мен бірегейлігін нығайту арқылы ұлттық мемлекеттілігін жаңғырту міндеті күн тәртібінде тұрды.

АРХИВ ӘДІЛ ТАРИХТЫ ЖАҢҒЫРТУҒА ҚЫЗМЕТ ЕТЕДІ

Андатпа. Тарихи процестерді зерттеудегі архивтері рөлі. Архивтері құжаттары негізінде С. Сәдуақасов пен С. Қожановтың Түркістан Республикасының қалыптасуындағы қызметі.

Кілт сөздер: Алаш Орда, Түркістан Республикасы, коммунистік партия.

Аннотация. Роль архивов в исследовании исторических процессов. На основе архивных документов раскрыта деятельность С. Садвакасова и С. Кожанова в становлении Туркестанской Республики.

Ключевые слова: Алаш Орда, Туркестанская республика, коммунистическая партия.

Annotation. The role of Archives in the study of historical processes. On the basis of archival documents of S. Sadvakasova and S. Kozhznova the Republic of Turkestan.

Keywords: Alash Orda, Turkestan Republic, Communist party.

Мен өз тәжірибеме сүйене отырып, баршаға белгілі шындықты қайталағым келеді: Архив әділ тарихты жаңғыртуға қызмет етеді. Шын тарихты тек архив деректеріне сүйене отырып жазуға болатыны белгілі. Егер архивтегі ақпарат, мағлұмат, деректер идеологиялық пайыммен іріктеп пайдаланылар болса, онда шыншыл тарихтың ауылы алыста қалады.

Өкінішке қарай, тоталитарлық кезеңде биліктегі саяси партия мүддесін жырту салдарынан маңызды деректер қалтарысқа тасталды, яки бұрмаланды, көбі архивтерде жабық жатты. Қазақстан Коммунистік партиясының тарихы да идеологияға суарылған сондай әдістемемен жазылған-тын. Сондағы антипартиялық жолға түсті, ауытқушы, ұлтшыл, оңшыл болды деп айыпталған екі коммунистің – Смағұл Сәдуақасов пен Сұлтанбек Қожановтың – тағдыры мені қатты қызықтыратын, бірақ архивке жол бөгеулі еді....

Солармен шындап шұғылдануға мүмкіндік біздің республикада да демократия самалы шындап есе бастағанда туды. Бұл билеуші партияның өзі жария еткен қайта құру саясатына өзі қайшы келіп, қазақ

жастарының бейбіт демонстрациясына дәрекі күш қолдану арқылы оны саяси көтеріліс деңгейіне көтеріп барып күшпен басқан және қолданған жазалау мен жуасыту шараларын «кіші Отыз жетінші жыл» ахуалына ұластырған қылмысты әрекетінен кейін туған қолайлы жағдай болатын. Рас, архив өзінің дерекке бай қойнауын бірден айқара аша қойған жоқ, дегенмен рұқсат етілген ауқымда жүргізген зерттеулеріміздің өзі олардың саясаттағы бұрмалаулар құрбаны болғанын анық көрсетті.

Мәселен, Ресей Компартиясы Қазақ өлкелік комитетінің бюро мүшесі Смағұл Сәдуақасов Қазөлкекомға басшы боп келген орталық эмиссарының республикада «Кіші Қазан революциясын жасау» идеясына қарсы болды. Оның сол идеясымен өмірге енгізіліп жатқан шараларын сынады. Ұлт мәселесін қараған XII партсъездің маңызды тұжырымдар қабылдаған шешімдеріне сай ұлттық кадрлерге сенім білдірілуін талап етті.

Ал Сұлтанбек Қожанов Қазақ Республикасында бар болғаны он ай ғана істеген. Ол Түркістан Республикасы басшыларының бірі ретінде Орта Азиядағы ұлттық-мемлекеттік тұрғыда жаңаша жіктеп-межелееу науқанында Орталық билік ұсынған нұсқаға балама іспетті өз жобасын жария еткен-тін.

Қожанов ғасырлар бойы аралас-құралас өмір сүріп келе жатқан халықтарды жанды жерден кескендей етіп ұлттық отауларға бөліп тастамай, әуелі Ортаазиялық Федерация құрып барып Республикалар одағына кіруді, содан соң, халықтардың даму деңгейлері теңескеннен кейін ғана, жеке республикаларға бөлінуді дұрыс көрді. Жобасы қабыл алынбаған соң, құрылып жатқан республикалардан Қазақ республикасымен бірге экономикалық одақ құруға шақырды.

Ұсыныстары өтпей, ақыры Түркеспубликадағы қазақ облыстарын Қазақ Республикасына қосылуы үшін бөлінуге рұқсат ету жайындағы қаулы қабылданғанда, бұл жәйттен кейін, үлкейтілген республикада негізгі ұлттың үлес салмағы халықтың үштен екісіне жететіндіктен, енді «Қазақ Ұлттық Республикасы құрылады» деген оптимистік мәлімдеме жасаған болатын.

Орталық оны сол 1924 жылы Қазақ облпарткомы басшыларының бірі қызметіне жіберді. Мұнда ол екі өлкедегі қазақ жерін біріктіріп, жинаушы ретінде өз орталық комитеті бар Қазақстан компартиясын құру, республика астанасын орыс пролетариаты ошағынан көшіріп, қалың қазақ арасына апару мәселелерін көтерді.

Алайда республика партия ұйымының басшы органына Қазақстан

компартиясының Орталық Комитеті емес, Ресей Компартиясының Қазақ өлкелік комитеті мәртебесі ғана берілді. Астана Ақмешітке көшірілетін болды.

Сонда Қожанов Қазөлкекомның екінші хатшысы ретінде, 1925 жылғы сәуірде өтпек жер-суы, халқы біріккен үлкен Қазақстан Советтерінің 1-ші (жалпы реті бойынша – 5-ші) съезін дайындаумен шұғылданды. Партиялық пленумда осы мәселеге арналған үлкен баяндама жасады. Съездің соңғы күні, қазақ ұлт-азаттық күресінің қайраткері, ескі интеллигент, ұстазы Қоңырқожа Қожықовтың қозғау салуымен, мінбеден делегаттардың қарап, қабылдауына бірнеше ұсыныс жария етті. Нәтижесінде «киргиз» делініп келген қазақ халқының атауы өзіне ресми түрде қайтарылды, «Киргиз Республикасы» Қазақ Республикасы деп түзетілді, Ақмешіт қаласы Қызыл-Орда деп өзгертілді.

Бұларды мен қайта құру саясаты арайында танысқан архив деректеріне сүйеніп айтып тұрмын, ал советтік ресми тарихта олар келтірілмей, тек 5-ші советтер съезінің қазақтың тарихи атын қайтарғаны ғана жазылған еді. Сол 5-ші советтер съезіне әзірлік жайын қараған пленум материалдары 1931 жылы Жанайдар Сәдуақасовтың құрастыруымен шыққан партиялық құжаттар жинағында басылған, бірақ бертіңгі жинақтардың біріне де берілмеді.

Мұндай әрекеттің Қожанов жайындағы теріс көзқарасты бекіте түскені күмәнсіз. Жалпы, ұлт қайраткерлері мен олардың қызметі жайындағы шындық, ақиқат жариялы басылымдарға жазылмай, тек архив деректерінде сақталған-тын. Олар тоталитарлық жылдарда маркстік-лениндік әдістеме тұрғысынан назарға алынбады, қазақ мемлекетінің тәуелсіздігі жарияланғанға дейін архив сөрелерінде қамалып жатты. Мұның зиянды салдары сол, межелеудің астары ашылмай, большевизмнің жаңа империя құру тәсілдері талдауға алынбады. Орта азиялық саяси элита тарихтан сабақ алмады. Өткеннен тағлым алмағандықтан да, 1991 жылы славян республикалары тәуелсіз елдер достастығын құрып, есігін өзгелерге ашық қалдырғанда, жаңа қауымдастыққа Орталық Азия мемлекеттерінің одағын құрып барып енудің орнына, көне метрополияның жаңарған қамытын мойындарына жеке-жеке киді.

Тәуелсіздіктің арқасында маркстік-лениндік идеологияның қадағалауынан азат болып, ғылыми тұжырымның анық-қанығына көз жеткізуде тарихи әділеттілікті басшылыққа алатын жаңа әдістемемен қарулану арқылы зерттеушілер архивтерден көп жаңалық ашты.

Егемендік дәуір туғалы Алаш-Орда тарихын, Алаш қозғалысына

қатысқандардың өмір жолын жаңғыртуда елеулі еңбектер жазылып жүргені баршаға аян. Дегенмен Алаш Ордасының дүниеге келген күнін – 1917 жылғы 12 (25) желтоқсанды Ресей империясы жойған қазақтың төрт ғасыр дербес өмір сүрген ұлттық мемлекеттігін қалпына келтіруді жүзеге асырған күн ретінде бекіте алмай келеміз.

Соңғы үш жыл бойы Президент Тоқаевтың бастамасымен және пәрменімен арнайы құрылған XX ғасырдың 20-шы – 50-ші жылдарында орын алған саяси репрессиялар құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия кең көлемді зерттеу жұмыстарын жүргізіп келеді. Мемкомиссия мүшелерінің бірі ретінде бұл жұмысқа мен де қатыстым. Бұл орайда да, архив деректері негізінде дәлелденіп тұрғанымен, бастан өткерген бірқатар қайғылы кезең әзірге әділ бағасын ала алмайтын сияқты көрінеді маған.

Бұлардың басты себебі сол, біз тарихымызға тәуелсіз ел тұғырынан қарауға әлі де дағдылана алмай келеміз.

Сол себепті таптық емес, ұлттық тұтастық тұрғысынан мемлекеттігімізді тұңғыш жаңғыртқан оқиғаны бүгінгі тәуелсіздігіміздің басы ретінде ресми мойындауға бара алмай отырмыз. Сондықтан да совет өкіметінің қазақ еліне күшпен таңылғанын айтуға, елімізді ұлттық апатқа ұшыратқан ашаршылықтарға нақты саяси баға беруге, советтік солақай реформаларға көрсетілген қарсылықтарды тоталитаризм дәуірінде «бандылар қозғалысы» деп таңбаланған анықтамадан аса ажырай алмай, қозғалысты кеңестік дәуірдегі қазақтың ұлт-азаттық көтерілісі деп тануға батылымыз жетер емес. Екінші дүниежүзілік соғыс тұтқындары тағдырына әділ де айық көзбен қарап, дұрыс баға беруге де әзірге шешімталдық көрсете алмаудамыз.

Бұл біздің іс жүзінде жаңа империя боп шыққан советтік дәуірде қанымызға сіңген еуроцентризмнен, тарихқа мәскеулік көзқарастан әлі күнгі бас тарта алмай келе жатқанымыздың салдары боп табылады.

Еліміздің шыншыл тарихын жазып шығуға қажет деректер жеткілікті, тек бізге санамызды қилы шарттылықтардан азат ету жөн. Архив шынында да әділ тарихты жаңғыртуға қызмет етеді, соны дұрыс пайдалана білейік.

Ларин М.В.,
заведующий кафедрой
Автоматизированных систем
Российского государственного
гуманитарного университета (РГГУ)

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ АРХИВИСТОВ И ДОКУМЕНТОВЕДОВ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы подготовки архивистов и документоведов в высших учебных заведениях Российской Федерации. В прогнозировании потребностей подготовки кадров в высших учебных заведениях, также были изложены пути совершенствования образовательных программ и профессиональных стандартов.

Ключевые слова: архивист, документовед, Россия, бакалавр, магистратура.

Андатпа. Мақалада Ресей Федерациясының жоғарғы оқу орындарында архивтанушылар мен құжаттанушыларды даярлау туралы мәселелері қарастырылған. Жоғарғы оқу орындарында кадрларды даярлау мәселесінде білім беру бағдарламалары мен кәсіби стандарттарын жетілдіру жолдары баяндалған.

Кілт сөздер: архивші, құжаттанушы, Ресей Федерациясы, бакалавр, магистратура.

Annotation. The article deals with the issues of training archivists and document specialists in higher educational institutions of the Russian Federation. In forecasting the needs of personnel training in higher education institutions, ways to improve educational programs and professional standards were also outlined.

Keywords: archivist, documentologist, Russia, Bachelor's degree, Master's degree.

Отличительной чертой современного этапа высшего образования в Российской Федерации является требование к подготовке специалистов с учетом потребностей работодателей на основе так называемого компетентного подхода, который усиливает

ориентацию образования на практическую деятельность, подчеркивает значение опыта, умения практически реализовать знания, решать производственные задачи. В Федеральном проекте «Кадры для цифровой экономики» Национальной программы «Цифровая экономика Российской Федерации» предусматривается система мер по подготовке и переподготовке кадров на основе базовой модели компетенций цифровой экономики, актуализации федеральных государственных образовательных стандартов высшего образования в части требований к формированию компетенций цифровой экономики и учебных образовательных программ с учетом требований соответствующих профессиональных стандартов.

Такая модель включает в себя три компонента:

- профессиональные стандарты, закрепляющие требования работодателей для конкретных видов практической деятельности;
- федеральные государственные образовательные стандарты, состав компетенций которых должен учитывать требования профессиональных стандартов;
- образовательные программы подготовки специалиста, соответствующие федеральному образовательному стандарту и обеспечивающие формирование компетенций в соответствии с требованиями профессиональных стандартов.

Общая схема такого взаимодействия представлена на рисунке:

Обратимся к рассмотрению элементов этой модели. Центральное место в представленной модели занимают федеральные образовательные стандарты. В 2020 году Минобрнауки России утвердило федеральный государственный образовательный стандарт высшего образования (ФГОС) по направлению подготовки 46.03.02 Документоведение и архивоведение [1]. Следует подчеркнуть, что детальный анализ этого стандарта должен стать темой отдельной публикации. В данной статье ограничимся констатацией некоторых особенностей данного документа. В стандарте указано, что программа бакалавриата разрабатывается и утверждается вузом самостоятельно, но при этом должна быть учтена соответствующая примерная основная образовательная программа, внесенная в реестр таких программ. ФГОС фиксирует области профессиональной деятельности и (или) сферы профессиональной деятельности, включая документационное обеспечение управления и архивное дело. Важным является положение стандарта, которое устанавливает выделение в программе бакалавриата обязательной части (30% общего объема программы), в основном, для дисциплин, обеспечивающих формирование универсальных компетенций.

Отметим, что стандарт содержит перечень необходимых бакалавру компетенций, при этом специально выделяет положение о том, что профессиональные компетенции определяются образовательной организацией самостоятельно на основе профессиональных стандартов, соответствующих профессиональной деятельности выпускников. Таким образом, ФГОС недвусмысленно фиксирует прямую взаимосвязь между названными видами стандартов. Основными профессиональными стандартами, утвержденными Министерством труда и социальной защиты Российской Федерации, и включенными в ФГОС, являются стандарты: «Специалист по организационному и документационному обеспечению управления организацией» [2] и «Специалист по управлению документацией организации» [3]. Несмотря на ряд недостатков этих стандартов, отмечаемых специалистами [4], они, тем не менее, позволяют сформировать необходимую взаимосвязь между высшей школой и практикой в процессе подготовки специалистов – бакалавров. Разумеется, разработчики профстандартов должны осознавать в ходе разработки стандартов ту ответственность, которая лежит на них как на законодателях, в конечном итоге определяющих цель, смысл и качество подготовки специалистов.

Рассмотрим некоторые вопросы совершенствования подготовки

документоведов и архивистов. Значительное место в Национальной программе «Цифровая экономика Российской Федерации» занимают вопросы управления электронными документами и организации электронного документооборота в государственном управлении. Актуальными являются также вопросы долговременного архивного хранения электронных документов. С учетом направленности подготовки кадров бакалавров и магистров в историко-архивном институте РГГУ, следует сделать вывод о том, что положения Федерального проекта «Кадры для цифровой экономики» непосредственно имеют отношение к деятельности факультета архивоведения и документоведения, который должен предложить обоснованную модель обеспечения подготовки кадров с необходимыми компетенциями для цифровой экономики. К сожалению, в настоящее время ни один профиль подготовки бакалавров эту задачу в полной мере не решает. Ближе всех к решению задач цифровой экономики находится магистерская программа «Теория и практика работы с электронными документами в управлении и архивах», привлекательность которой среди студентов доказана стабильным набором на протяжении ряда последних лет. Именно по этой программе организована подготовка магистров по программе двух дипломов с Казахским национальным университетом им. аль-Фараби.

Современная служба делопроизводства и архив любого уровня и профиля представляют сложные информационные системы. Наряду с увеличением объемов традиционной работы появились новые задачи по внедрению современных информационных технологий, систем электронного документооборота, организации хранения электронных документов. Поэтому в процессе подготовки студентов по направлению «Документоведение и архивоведение» нужно учесть эти изменения и провести модернизацию программ подготовки, как бакалавров, так и магистров. Однако зададимся вопросом: какими способами можно эффективно добиться нужных изменений?

Первый и самый простой способ решения этой задачи заключается в изменении общей программы подготовки за счет внедрения в учебные планы дисциплин информационной направленности. Эти дисциплины должны способствовать формированию у студентов компетенций в сфере информационных технологий:

- анализировать ситуацию на рынке информационных продуктов и услуг;
- осуществлять экспертную оценку современных систем электронного документооборота и ведения электронного архива;

- владеть методами защиты информации;
- владеть современными системами информационного и технического обеспечения документационного обеспечения управления и управления архивами;
- совершенствовать работу с архивными документами на основе использования современных информационных технологий.

Однако для достижения нужного качества информационной подготовки студентов, нужно будет примерно одну треть учебного плана наполнить дисциплинами информационного профиля, что, безусловно, приведет к конфликту интересов с дисциплинами, преподавание которых традиционно осуществлялось при подготовке архивистов и документоведов. Поэтому такой путь, по всей видимости, неприемлем в качестве универсального решения.

В последнее время мы все чаще слышим о необходимости формирования новой профессии в архивном сообществе. Речь идет о профессии «ИТ-архивист». В архивах, наряду с работниками, обладающими компетенциями в сфере информационных технологий, потребуются специалисты, владеющие специальными знаниями, как например, в области оцифровки архивных документов, цифровой реставрации документов, построения справочно-поисковых баз данных, миграции и конвертации электронных документов, применения электронных подписей, защиты архивной информации, публикаций архивных документов в электронном виде, а также люди, умеющие применять в архиве системы искусственного интеллекта и роботизированные системы.

Такие профессиональные компетенции, безусловно, можно получить и в системе послевузовского обучения, на специальных курсах или в ходе стажировки. Однако в этой ситуации следует обратить внимание также и на магистерские программы, которые в нашей практике бывают двух видов: академические, в которых большее внимание уделяется научной работе, и прикладные, где обучение преследует более конкретные профессиональные цели.

Следует также согласиться и с тем фактом, что признание исключительной роли современных информационных технологий как фактора трансформаций в сфере управления документами породило некий технократический уклон в профессиональной подготовке специалистов. Значимость компетенций, формируемых в процессе изучения информационных баз, технологий электронного документооборота и т.п., не вызывает сомнений. Однако сами по

себе эти компетенции не являются достаточными для обеспечения эффективного управления документацией в организациях с использованием современных информационных технологий.

Таким образом, для реализации планов трансформации образования документоведов и архивистов в условиях цифровой эпохи можно предложить несколько вариантов:

а) усиление традиционной подготовки студентов за счет привлечения дополнительных дисциплин информационного профиля;

б) формирование нового специалиста «ИТ-архивист», «ИТ-документовед»;

в) использование возможностей послевузовского узкого специального образования;

г) специализированная магистерская подготовка.

Кроме того, на повестку дня вновь выходит вопрос о том, как лучше и эффективней организовать обучение архивистов и документоведов с учетом специфики будущей профессии? Вузы сейчас должны выпускать достаточно разносторонне подготовленных специалистов, управленцев, с очень широким кругозором, способных ориентироваться в любой ситуации, предлагать решения в условиях отсутствия надежных правовых и организационных ориентиров. Требуются сотрудники, которые готовы работать с любой информацией и любыми системами документации, на любых видах носителей, способные быстро и постоянно самообучаться [5]. Очевидно одно – профессия архивиста и документоведа в современном мире не может быть такой, какой она сформировалась в предыдущем веке. Архивисты и документоведы XXI века должны быть разносторонними профессионалами высшей пробы, чтобы вписаться в цифровую траекторию современного развития информационного общества.

Список использованной литературы и источников:

1. Приказ Министерства науки и высшего образования Российской Федерации от 29 октября 2020 г. № 1343.

2. Приказ Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации от 15.06.2020 № 333н «Об утверждении профессионального стандарта «Специалист по организационному и документационному обеспечению управления организацией» (Зарегистрировано в Минюсте России 15.07.2020 № 58957) // Официальный интернетпортал правовой информации <http://www.pravo.gov.ru>, 15.07.2020.

3. Приказ Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации от 10.05.2017 № 416н «Об утверждении профессионального стандарта «Специалист по управлению документацией организации» (Зарегистрировано в Минюсте России 31.05.2017 № 46898) // Официальный интернет-портал правовой информации <http://www.pravo.gov.ru>, 15.07.2020.

4. См., например: Кириллов А.В., Логвенчева Е.С. Профессиональные стандарты документационного обеспечения управления организаций: нововведения для специалистов // Социальная политика и социология. 2017. Т. 16. № 54(123) С. 85- 93. Иритикова В.С. Профессиональный стандарт для управляющего документацией // Делопроизводство и документооборот на предприятии. 2017. № 11

5. Храмовская Н.А. Управление документами в электронную эпоху: мысли о будущем профессии // Вестник РГГУ. Серия «Документалистика. Документоведение. Архивоведение», 2014. № 2 (124). С. 253.

Махкамов А.В.,
*директор Национального архива
кинофотофонодокументов
Республики Узбекистан*

**ФОТОДОКУМЕНТЫ О МАВЗОЛЕЕ
ВЕЛИКОГО ВОСТОЧНОГО ФИЛОСОФА
ХОДЖА АХМАДА ЯССАВИЙ В Г. ТУРКЕСТАНЕ,
ХРАНЯЩИХСЯ В ФОНДАХ НАЦИОНАЛЬНОГО
АРХИВА КИНОФОТОФОНОДОКУМЕНТОВ
УЗБЕКИСТАНА**

Аннотация. Суфийский философ Ходжа Ахмед Яссави является одним из наиболее известных личностей в истории ислама на территории Центральной Азии. Его философские работы повлияли на развитие суфизма по всему миру. Большой след он оставил и в истории теологических наук по Центральной Азии. В статье освещена история мавзолея имени Яссави в городе Туркестане на фотографиях Национального архива кинофотофоно документов Узбекистана.

Ключевые слова: суфизм, Эмир Тимур, тайказан, Эрмитаж, литературные наследие на персидских и тюркских языках.

Аңдатпа. Сопылық философ Қожа Ахмет Яссауи-Орталық Азия аумағындағы Ислам тарихындағы ең танымал тұлғалардың бірі. Оның философиялық еңбектері бүкіл әлемде сопылықтың дамуына әсер етті. Ол Орталық Азия бойынша теологиялық ғылымдар тарихында үлкен із қалдырды. Мақалада Түркістан қаласындағы Яссауи кесенесінің тарихы Өзбекстан құжаттарының ұлттық кинофотофоно архивінің фотосуреттерінде баяндалған.

Кілт сөздер: сопылық, Әмір Тимур, Тайқазан, Эрмитаж, парсы және түркі тілдеріндегі әдеби мұра.

Annotation. The article highlights the history and development of archival sphere, record keeping and document storage in Central Asia, the ancient scripts that were used in the territory. As well as the activities of the National Archive of Uzbekistan and the foreign cooperation.

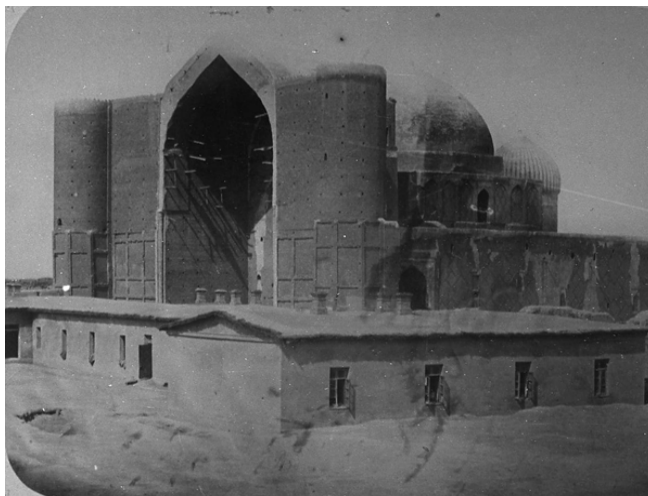
Keywords: writing, record keeping, parchment, Sogdians, paper, tracing paper, leather, Achaemenids, Timurids, National Archives, fund.

Ходжа Ахмед Яссавий – легендарная личность востока и мира. Его почитают как Хазрати Султаном во всей исламской конфессии. Он – центральноазиатский философ, исламский проповедник, суфийский поэт.

Родился в 1103 году (или 1093 году) в Сайраме на территории современного Казахстана. Его отец шейх Ибрагим умер, когда он был еще мальчиком и его семья переехала в город Яссы (современный Туркестан). Там его учителем был Арыстан-Баб. Когда его учитель умер, он направился в Бухару и стал учеником суфийского шейха и исламского проповедника Юсуфа Хамадани (1039-1140 гг.).

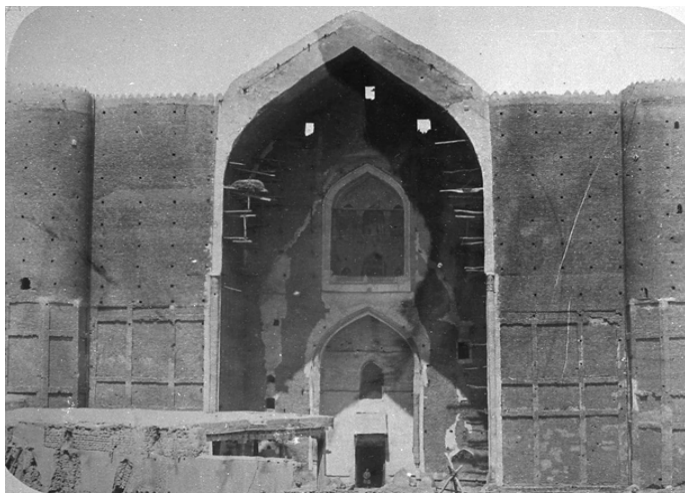
После получения образования по исламской теологии в Бухаре (изучает арабский и персидский языки), он вернулся в Яссы и этот город стал важнейшим центром культуры и учения в степях Дешт-и-Кыпчака.

Он считается национальной святыней всех тюркских народов, населяющих Центральную Азию. Гробница, воздвигнутая на его могиле по указанию Караханидов, была разрушена в ходе монгольских походов. 223 года спустя после его смерти над могилой воздвигнут мавзолей «Хазрет султан» по личному указанию правителя и Эмира Тимура в качестве признания, а также в качестве политического шага, направленного на укрепление своей позиции среди степняков-кочевников. Строительство мавзолея началось в 1396 году сразу после победоносного похода Эмира Тимура против хана Золотой Орды Тохтамыша.

Мечеть святого Хазрата Ахмеда Яссавий. Фото 1871 г. № 0-97367

Учение, которое основал Яссавий, получило по его имени название тариката Яссавия. Шейхи этой школы занимали почетные позиции при дворе эмиров в Бухаре в XIX веке. Полная биография Яссавий достоверно неизвестна, однако о нем существует множество легенд.

*Наружный вид мавзолея святого Султана Ахмеда Яссавий.
Фото 1871 г. № 0-97263*

Предания называют Арыстан-Баба учителем и духовным наставником Ходжи Ахмеда Яссавий. Именно Яссавий Арыстан-Баб, умирая, передал аманат, заключавшийся в косточке хурмы. По легенде, Арыстан-Баб был сподвижником пророка Мухаммеда. Однажды пророк Мухаммед и его сподвижники сидели и ели хурму. Один из плодов все время выпадал из блюда, и пророк услышал откровение: «Эта хурма предназначена для мусульманина Ахмеда, который родится на 400 лет позже Вас». Пророк спросил у своих сподвижников, кто передаст эту хурму будущему хозяину. Никто не вызвался. Пророк повторил свой вопрос и тогда Арыстан-Баб ответил: «Если Вы у Аллаха выпросите 400 лет жизни, то я передам хурму». Согласно народным преданиям и письменным источникам («Рисолаи Сарем-Исфижоб» и книга Куприлозада), Арыстан-Баб через 400 лет стал наставником Ходжи Ахмеда Яссавий и действительно передал ему косточку хурмы (финики).

Он жил в период правления ханства Караханидов (IX-XIII вв.), эпоха золотого века Ислама и исповедал суннитский ислам – ханафи, а умер в 1166 году н.э. Ахмед Яссавий приложил значительные усилия для распространения Ислама по всей Центральной Азии и имел множество учеников в регионе. Стихи Яссавий создали новый жанр религиозной народной поэзии в тюркской литературе Центральной Азии и оказали влияние на многих религиозных поэтов в следующих странах.

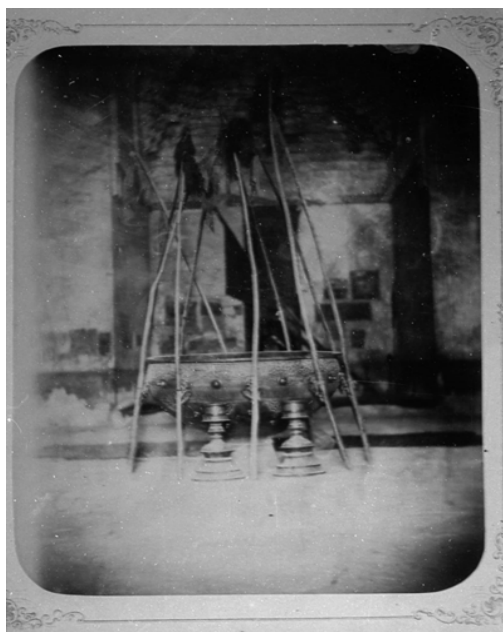
Мавзолей имеет один из самых больших кирпичных куполов в Центральной Азии. Купол для мусульман был символом единства и гостеприимства. Именно поэтому было уделено особое внимание размеру и внешности купола. Комплекс дворцов и храмов является одним из самых больших, возведенных в эпоху Тимуридов. Над входом в здание хорошо сохранилась надпись, которая гласит: «Это святое место сооружено по велению властелина, любимого Аллахом, Эмира Тимура Гурагани – да продлит Аллах его повеления на века!». Кирпичи, использованные при строительстве, привозились из древнего города Сайрам по приказу Эмира Тимура. Надгробный камень святыни был привезен из Тебриза.

По своим масштабам мавзолей Ахмеда Яссавий равен мечети Биби-Ханум в Самарканде (Узбекистан). Мавзолей сохранил свои первоначальные конструкции сводов и большую часть своего внешнего убранства. Оригинальные остатки настенных росписей видны в интерьере, и возможно, что под побеленными поверхностями можно обнаружить еще больше, когда будут проведены дальнейшие реставрационные работы. Мукарны потолков все еще на месте. Незавершенное состояние главного входа и части интерьера представляют дополнительный интерес, служа документальным свидетельством методов строительства того периода.

*Наружная дверь в мавзолее святого Султана Ахмеда Яссавий.
Фото 1871 г. № 0-97263*

Одной из главных достопримечательностей этого мавзолея является тай казан – самая большая во всем восточном мусульманском мире чаша для воды. Она была, по преданиям, отлита из сплава семи металлов в селе Карнак, в 25 километрах от города Туркестана. Поверхность тайказана украшена тремя поясами рельефных надписей на фоне растительного орнамента. Верхняя гласит, что этот казан для воды – дар Тимура сооружению, воздвигнутому в память о Ходже Ахмеде Яссавий. На среднем поясе слова: «Будь благословен», дата изготовления казана (25 мая 1399 год) и имя мастера – Абдульгазиз ибн Шарафутдин из Тебриза. На нижнем поясе сказано: «Царство Аллаху». Ручки котла имеют вид цветков лотоса и чередуются с круглыми выступами. Объем казана составляет 3000 литров, масса – 2 тонны, диаметр – 2,2 метра, а высота 1,58 метра. С 1934 года эта чаша экспонировалась в Ленинграде (ныне Санкт-Петербург, Россия) в Государственном музее Эрмитаж. В 1988 году тайказан был возвращен в мавзолей.

Котел, пожертвованный Эмиром Темуром Курагани гробнице святого Султана Ахмеда Яссавий. Фото 1871 г. № 0-97369

Котел (Тайказан) в настоящее время храниться в мавзолее Ходжа Ахмеда Яссавий в г. Туркестане. Фото 1996 г. Республика Казахстан

Яссавий является автором сборника стихов «Книга мудрости» (тюркск. «Книга мудрости») на тюркском языке. Книга была опубликована в 1895 и 1905 годах в Казани Республики Татарстан.

Во время встречи глав государств Республики Узбекистан И.А.Каримова и Республики Казахстан Н.А.Назарбаева в г. Туркестане. Фото 1992 г. № 0-143348

В годы советской эпохи наследие А. Яссавий в Узбекистане не изучалось, были факты атеистических взглядов среди ученых и интеллигенции. С приобретением Независимости Республики Узбекистан (в 1991 году) отношение к историческим личностям востока наладилось, организованы научные чтения наследий видных представителей исламского мира. В 1992 году изданы 2 тома «Девони хикмат» по наследиям А. Яссавий и его соратников. Узбекский писатель Саъдулла Сиёев издал роман «Последний путь Яссавий» в 1994 году.

Мавзолей Ходжа Ахмед Яссавий – первый памятник в Республике Казахстан, внесенный в Список Всемирного Наследия ЮНЕСКО (3 июля 2002 год). В связи с увековечением памяти восточного мудреца Ахмеда Яссавия в Республики Узбекистан названы многие улицы, махалли и площади его именем. Ежегодно более десятки тысяч туристов и паломников из Республики Узбекистан посещают мавзолей А. Яссавий в городе Туркестане.

Нидал аль-Ахмад,
*генеральный директор Национальной
Библиотеки Иорданского
Хашимитского Королевства,
доктор, профессор*

РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ ИОРДАНИИ В СОХРАНЕНИИ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ

Аннотация. В статье рассказывается об истории, структуре деятельности Национальной библиотеки Иорданского государства. Кроме того, освещается Закон национальных архивных документах, принятый в 2017 году, а также документы Национального архивного фонда Иорданского государства.

Ключевые слова: Национальная библиотека, закон, архив, Иордания.

Андатпа. Мақалада Иордания мемлекетінің Ұлттық кітапхана-сының тарихы, құрылымы, қызметі туралы баяндалған. Сонымен қатар, 2017 жылы қабылданған Ұлттық архив құжаттары туралы заңын сипаттап, Иордания мемлекетінің Ұлттық архив қоры құжаттары туралы баяндалған.

Кілт сөздер: Ұлттық кітапхана, заң, архив, Иордания.

Annotation. The article tells about the history and structure of the activities of the National Library of the Jordanian state. In addition, the Law on National Archival Documents, adopted in 2017, as well as documents of the National Archival Fund of the Jordanian State, are covered.

Keywords: National Library, Law, Archive, Jordan.

Иорданское Хашемитское Королевство – одно из арабских стран, которое находится на Ближнем Востоке. До 1946 года Иордания была под оккупацией Англии. После обретения независимости, правительство Иордания уделяет большое внимание образованию, здравоохранению, культуре, в том числе созданию и развитию разных видов библиотек. Одна из них – это Национальная Библиотека Иордания, которая была основана в 1975 году. На начальном этапе это был отдел национального архива и подчинялся Министерству культуры и информации и находился в старом помещении. Главной

задачей отдела было сохранение документации из государственных учреждений, а также получение и сохранение обязательного печатного экземпляра (книги, периодические издания), выпущенного в Иордании. В 1977 году этот отдел перешёл в ведомство Министерства культуры и молодёжи, а также был переименован в отдел библиотковедения и документации. В 1994 году вышел приказ о переименовании этого отдела в Национальную библиотеку Иордании как отдельную, самостоятельную организацию, которая подчиняется Министру Министерства Культуры. В 2003 Король Иордании Абдалла посетил библиотеку в старом здании и отдал приказ о строительстве новой, современной библиотеки. Строительство продолжалось 5 лет и в 2008 году библиотека переехала в новое здание. Площадь библиотеки составляет 14000 м² и имеет 8 этажей, а также имеет свою административную и финансовую системы. Бюджет библиотеки выделяют государство. В библиотеке имеется 4 отдела. Первый отдел – библиотека, ежегодно выпускает «Библиографический указатель», в котором содержатся библиографические сведения о всех издаваемых книгах и документах на территории Иордании. В данный отдел входит 3 подотдела:

а) подотдел обязательного экземпляра (отдел ставит депозитный номер на книги и все виды документов, присваивает международный серийный номер. После их издания три обязательных экземпляра должны находиться в библиотеке);

б) подотдел обработки фондов (классификация, каталогизация, переплёт книг и всех имеющихся документов);

в) обслуживание читателей в библиотеке (так как книги не выдаются за пределы библиотеки).

Библиотека имеет семь читальных залов для взрослых и один детский читальный зал.

Второй отдел – архивоведение. Он состоит из 3 подотделов:

а) государственный архив (занимается сбором и обработкой государственных и официальных документов);

б) частный архив, который получает от граждан страны исторические документы, аудиозаписи, рукописи, связанные с историей Иордании;

в) отдел периодики и государственных законов, которые вышли в Иордании с 1923 года по сегодняшний день.

В 2017 году вышел «Закон о национализации документов», в котором говорится об обязательстве каждого гражданина страны

передать имеющиеся у них на руках документы в архив Национальной библиотеки Иордании. Для этого была создана электронная платформа «Документируй». Отдел архивоведения выпускает книги об истории, образовании, традициях иорданского народа.

Третий отдел – механизации и автоматизации, техническое управление библиотекой.

Четвертый отдел – отдел кадров и финансов. Также в библиотеке есть отдел по правам соавторов, который находится в прямом подчинении директора библиотеке. Отдельно стоит отдел – детская библиотека. Фонд библиотеки составляет 220 000 тысяч экземпляров книг, 1,5 миллиона архивной документации в электронной форме и почти 550 единиц в бумажной форме. 350 000 тысяч фотографий в бумажной и электронной форме, периодические издания в аудио и видео записи. Кадровый состав библиотеки – 95 специалистов. Библиотека проводит конференции, круглые столы, библиотечные курсы, выставки, летний лагерь для детей. Издаёт ежегодный библиографический каталог.

Нурпеисова Б.Е.,
*старший преподаватель
кафедры всемирной истории,
историографии и источниковедения
исторического факультета
КазНУ им. аль-Фараби,
кандидат исторических наук*

АРХИВНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: АСПЕКТЫ АРХИВНОЙ ПОЛИТИКИ

Аннотация. В статье рассматривается законодательное регулирование архивов Казахстана, их группировка по определенным показателям, актуальные вопросы архивной политики, отраженное в законодательной системе архивов Казахстана. Определены ключевые вопросы нормативно-правовой обеспеченности архивной деятельности, доступа к архивам, проанализированы практики применения нормативно-правовых документов.

Ключевые слова: архивная политика, доступ к информации,

архивы Казахстана, архивное законодательство, нормативно-правовые документы, культурное наследие.

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан архивінің заңнамалық жүйесінде көрініс тапқан Қазақстан архивтерінің заңнамалық реттелуі, олардың белгілі бір көрсеткіштер бойынша топтастырылуы, архив саясатының өзекті мәселелері қарастырылған. Архив қызметін нормативтік қамтамасыз етудің, архивке қолжетімділіктің негізгі мәселелері айқындалды, нормативтік құжаттарды қолдану тәжірибесі талданады.

Кілт сөздер: архив саясаты, ақпаратқа қол жеткізу, Қазақстан архивтері, архив заңнамасы, нормативтік құжаттар, мәдени мұра.

Annotation. The article discusses the legislative regulation of the archives of Kazakhstan, their grouping according to certain indicators, topical issues of archival policy, reflected in the legislative system of the archives of Kazakhstan. The key issues of regulatory support of archival activities, access to archives are identified, the practices of applying regulatory documents are analyzed.

Keywords: archival policy, access to information, archives of Kazakhstan, archival legislation, regulatory documents, cultural heritage.

Казахстанскую систему законодательной базы архивов нужно рассматривать в связи сложившейся естественным образом их основ, как:

1. Законодательство нормативно-правового регламентирования деятельности архивов;
2. Правовое регулирование общественных отношений в сфере информатизации;
3. Нормативно-методические и научно-методические документы, сложившиеся в сфере информатизации архивного дела.

На начальном этапе формирования законодательно-нормативной основы архивной отрасли независимого Казахстана были заложены на основе советской системы управления архивами и, связи с чем, архивная политика единой системы управления по инерции продолжалось в течении нескольких лет.

Принятие Закона РК «О Национальном архивном фонде и архивах» от 22 декабря 1998 года, впервые определяет основные принципы и полномочия органов управления архивами и документацией, тем самым обеспечивая самостоятельное развитие архивной отрасли государства. Закон заложил основу для дальнейшего развития

нормативно-правовой базы архивной отрасли республики.

С начала принятия данного закона, начиная с 2000-х гг. до настоящего времени, изданы и утверждены нормативно-правовые акты, равно как и нормативно-методические документы, определяющие направление развития управления документацией и архивным делом, актуальны, в современную эпоху автоматизации и цифровизации экономики страны и, в частности, архиважны, для архивной отрасли.

Содержание принятых нормативных актов определяют не только стандартные и присущие для архивной отрасли функции, но и охватывают вопросы доступа общественности к архивам.

Признавая архивы как культурное наследие народа Казахстана, принципиально важно было ставить задачу привития уважение к своей истории и культуре, через обеспечения, права доступа к архивным документам. Законодательно обозначены роли известных крупных архивов и архивов на местах, которые призваны нести ответственность не только за обеспечение сохранности, также предоставление доступа общественности к этим документам. Следует отметить, что консолидирующую роль в проведении архивной политики, заложенные в законодательных актах государства, выполняет Президентский архив, прежде всего, в силу сосредоточенности сильного кадрового потенциала, материально-технического обеспечения и грамотной организации архивной деятельности, при этом, внедряя передовые практики в архивную отрасль.

Теперь, что касается о принципах архивной политики в известных законодательных актах.

В Законе Республики Казахстан «О Национальном архивном фонде и архивах» от 22 декабря 1998 года, с целью обеспечения доступа, прозрачности и в обеспечении прав и защиты интересов общества, заложены основные требования, такие как:

1. Принцип открытости, не должен противоречить принципам государственной секретности.

2. В обеспечении прозрачности, любое юридическое и физическое лицо имеет право доступа к архивным документам.

3. В разделе об архивном фонде, установления источников его комплектования, п.2. указывается, что архив принимает решение об отнесении архивных документов, архивных фондов и коллекций к составу Национального архивного фонда, а также их исключении из его состава. По которым, подчеркивается самостоятельность принятия решения самими архивами, в отличие от советской системы управления

архивами, когда требовалось разрешения от вышестоящих органов.

4. С целью обеспечения равного доступа и исключения в будущем белых пятен в истории народа в следующем пункте определено «Исключение по политическим и идеологическим соображениям запрещается». Тем самым, подчеркивая демократические основы деятельности архивов нового Казахстана.

5. В вопросе доступности для всего общества, статьи 15. п. 2. «документы, открываются для общественного пользования через год после их поступления, ... имеют право бесплатно пользоваться открытыми для использования документами Национального архивного фонда.

6. В вопросе прав пользователей архивных услуг то, «архивы обязаны выдавать физическим и юридическим лицам на основе архивных документов информацию, необходимую им для защиты прав и законных интересов».

Таким образом, основной Закон «О Национальном архивном фонде и архивах» наряду с регулированием архивной отрасли, обозначил основные принципы и критерии архивной политики в вопросе доступа к государственной информации казахстанского общества, отложенных в архивах и базах данных.

Для полноценного обеспечения доступа и доступности принятых терминологии казахстанские архивисты, изучив международный опыт в национальном законе об архивах, термин «архив» обозначен как «юридическое лицо и его структурное подразделение, осуществляющее сбор, приобретение, комплектование, упорядочение, хранение и учет и использование архивных документов. Тем самым законодательно закрепляется статус архива, не просто как учреждение, где хранятся архивы с целью постоянного хранения документов, прежде всего использование, отложенных документов. В казахстанском архивном законодательстве, где наряду раннее свойственными функциями архивного дела, такими как сбор, комплектование, учет, использование, выступает ключевой фактор, как сбор и приобретение, который является актуальным, со времени обретения независимости. Известно, что многие архивы, имеющие прямое отношение к казахской государственности в силу известных причин оказались вне пределов собственно государства, и вопрос доступа к ним остается открытым. По принятии поправок и изменении, вступления в силу этой нормы, казахстанские ученые историки, специалисты архивисты активно включились в процесс поиска, сбора архивных документов

сопредельных и дальних стран, и соответственно, государство прилагает немало усилий по их приобретению, В части выделения немалых средств также законодательно закреплено ответственность государства перед обществом. На практике работа продолжается.

Список использованной литературы и источников:

1. О Национальном архивном фонде и архивах. Закон Республики Казахстан от 22 декабря 1998 года № 326-1. Источник. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/>

2. Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/U000000427_4

3. Указ Президента Республики Казахстан от 31 июля 2000 г. № 427 «О мерах по улучшению работы государственного аппарата, борьбе с бюрократизмом и сокращению документооборота»// Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/U000000427_4

4. Указ Президента Республики Казахстан от 10 ноября 2004 года № 1471 «О Государственной программе формирования «электронного правительства» в Республике Казахстан на 2005-2007 годы»// Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/U040001471_

5. Указ Президента Республики Казахстан от 8 января 2013 года № 464 «О Государственной программе «Информационный Казахстан – 2020» и внесении дополнения в Указ Президента Республики Казахстан от 19 марта 2010 года № 957 «Об утверждении Перечня государственных программ»//Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1300000464>

6. Постановление Правительства Республики Казахстан от 12 декабря 2017 года № 827 «Об утверждении Государственной программы «Цифровой Казахстан»//Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000827>

7. Закон Республики Казахстан от 22 декабря 1998 года № 326-1 «О Национальном архивном фонде и архивах»//Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000326>

8. Закон Республики Казахстан от 7 января 2003 года № 370

«Об электронном документе и электронной цифровой подписи»// Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z030000370_

9. Приказ Министра культуры и спорта Республики Казахстан от 9 июня 2017 года и Министра национальной экономики Республики Казахстан от 14 августа 2017 года № 301 «Об утверждении критериев оценки степени риска и проверочных листов за соблюдением законодательства Республики Казахстан о Национальном архивном фонде и архивах»// Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1700015644>

10. Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 703 «Об утверждении Правил документирования, управления документацией и использования систем электронного документооборота в государственных и негосударственных организациях» // Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000703>.

Сейсенбаева А.А.
*старший эксперт Центра изучения
материалов политических репрессий XX века
Архива Президента Республики Казахстан*

Қ. АТАБАЕВ: ХАЛЫҚ ЖАДЫНДАҒЫ ҚАСІРЕТТІ ҚАТТАҒАН

Андатпа. Мақалада белгілі дереккөз ғалымы, профессор Қамбар Махамбетұлы Атабаев ұйымдастырған 1991 жылғы экспедиция барысында жиналған материалдары талданады. Материалдар Қазақ мемлекеттік университетінің студенттері еліміздің барлық облыстары бойынша 1930-шы жылдардағы ашаршылық оқиғаларын бастан өткерген куәгерлердің және олардың туыстарының аузынан жиналды, олар ҚР Президентінің Архивіне мемлекеттік сақтауға берілді.

Кілт сөздер: Атабаев, деректану, архив, ашаршылық.

Аннотация. В статье анализируются материалы, собранные в ходе экспедиции 1991 года, организованной известным ученым-источниковедом, профессором Камбаром Махамбетовичем Атабаевым. Материалы – были собраны студентами Казахского государственного университета по всем областям страны из уста очевидцев, переживших страшные события 1930-х годов – голод, и их родственников, которые были переданы на государственное хранение в Архив Президента РК.

Ключевые слова: Атабаев, источниковедение, архив, голод.

Annotation. The article analyzes the materials collected during the expedition of 1991, organized by the well-known source scientist, Professor Kambar Makhambetovich Atabayev. The materials were collected by students of the Kazakh State University in all regions of the country from the mouth of eyewitnesses who survived the terrible events of the 1930s - the famine, and their relatives, which were transferred to the state storage in the Archive of the President of the Republic of Kazakhstan.

Keywords: Atabayev, source studies, archive, hunger.

ҚР Президенті Архиві ұжымы белгілі деректанушы ғалым, профессор Қамбар Махамбетұлы Атабаевпен деректану саласын дамыту шаралары аясында әрдайым өзара ынтымақтастықта болды. Бүгін де Қ. Атабаевтың отан тарихының ең азалы оқиғалары жөніндегі

зерттеулері мен жинақтаған деректері ғылым үшін маңызы зор.

Қ. Атабаевтың есімі Қазақстан тарихнамасындағы ашаршылық тақырыбымен байланысты. Оның кезінде құпияландырылып тасталуына байланысты мейлінше аз зерттелді. Саясаттандырылған тарихтың мұндай заңды құбылысын терең ұғынған ғалым ауызша тарихты көзі көргендермен байланысу арқылы келелі зерттеу үлгісін жасады. Ол 1980 жж. аяғында аль-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің жанынан «32-зұлматы» ғылыми-көпшілік үйірмесін ашты. Оған университеттің тарих факультетінің барлық курс студенттерін тартып, арнайы экспедиция ұйымдастырып, бүкіл республиканы аралап, көз көргендерден деректер жинақтаған. Экспедиция жұмысының нәтижесінде студенттер дәптерлеріне түсірген көптеген есептік қолжазбалар түзілген. Ашаршылық жөніндегі естеліктердің барлығы ауылдық кеңестердің мөрі басылып, қолдары қойылған.

1991 ж. экспедиция жұмысы барысында студенттер еліміздің барлық облыстары бойынша 1930 жылдардағы зұлмат оқиғаларын көзі көрген кісілермен кездесіп, естеліктер тыңдап, дәптерге түсірген. Естеліктердің авторлары көбінесе 30 жылдардағы кішкентай қара көздер, сондай-ақ олардың балалары немесе басқа жақындары. Сондықтан онда аталған есімдер толық емес. Біреулері құрбанның атын айтса, тегін не әкесінің атын айтпайды және керісінше тек әкесін айтады балаларының есімдерін білмейді. Кейбір естеліктерде ашаршылық құрбаны болған өз әжелері мен аталары туралы тәтпіштеп айтқанымен, есімдерін мүлдем атамайды. Өйткені экспедицияның мақсаты ашаршылық құрбандарын есімдерін анықтау емес, есте қалған барлық оқиғаларды жазу болғандықтан студенттер өздері жүргізген әңгімелесуде есімдерге баса назар аударма бермеген.

Қазақстан тарих ғылымы соңғы жылдары қарапайым адамдардың күнделікті тіршілігін зерделеуге ден қойып отыр. Өйткені нағыз тарихты жасаған қара бұқараның өмірбаянынан тарихи ақтаңдақтар ашылуы хақ. Жүргізілген мемлекеттік халық санақтарында мәліметтер адамдардың аты-жөні бойынша емес, әр отбасының саны бойынша түзілді. Яғни, аштан қаза болғандардың есімдері туралы арнайы түзілген деректер аз. Бір үйден түгел қаза болған фактілер бар. Ал мұндай ресми құжаттар кезінде түзілмеген. Мұндай мәліметтерді алу үшін халық жадына бұдан әрі сүйену жеткіліксіз болады. Өйткені оқиға куәгерлері азайып барады, ал олардың ұрпақтары 3-4-ші буын болып

кетті. Сондықтан да 90 жылдары жиналған экспедиция материалдары айрықша құнды.

Қолжазбалардың ішінде кәмпескелеу кезіндегі және оның салдарынан болған ашаршылық жылдардағы қазақ халқының жантүршігерлік, аса рақымсыз тағдыр кешкенін, тоз-тоз болып, жан-жаққа бытырай босқанын көрсететін ащы шындық жатты. Мұндай деректерді тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында да жариялауға мүмкіндік болмады.

Қолжазбаларға Архивте ғылыми сараптама жасалып, ішінде құнды деректер – ашаршылықтан қаза болған 77 есім табылды және барлығы «ашаршылық құрбандары» деректер базасына енгізілді [1].

Материалдардың келесі бір тобы әлеуметтік және саяси қуғын-сүргінге жатады.

«Әділет» ерікті тарихи-ағарту қоғамы нәубат жылдарындағы құрбандардың есімін қалпына келтіру үшін ел арасында жүргізген сауалнамасы бар. Онда салық төлей алмағандықтан сотталып кеткен азаматтар туралы деректер келтіріледі.

Сондай-ақ экспедициялық топтамада «Әділет» ерікті тарихи-ағарту қоғамы» нәубет құрбандығына ұшырағандардың біртұтас картотекасын жасау үшін Кеген ауданы бойынша 1989 ж. жүргізілген анкеталық сауалнамалары бар. Онда 1937–1945 жж. туған жерінен еріксіз зорлықпен жер аударылған және бас бостандығынан айрылып, сотталып келгендер туралы деректер кездеседі [2].

Деректанушы ғалым жинаған тағы бір қызықты да маңызды материалдар жинағы бар. Ғалым қиға куәгерлерінің қасірет әкелген сол қоғам құрылымы туралы пікірлерін білу мақсатымен 7 сұрақтан тұратын сауалнама нысандарын құрастырған Онда

1. Колхоздастыру қарсаңында үгіт-насихат жұмыстары жүргізілді ме?;

2. Егер жүргізілсе қандай нысанда жүргізілді?

3. Партияның колхоздастыру саясатын түсіндіңіз бе?

4. Колхозға қалай кірдіңіз?

5. Көшпелі немесе жартылай көшпелі тұрмыстан отырықшылыққа көшу туралы ойыңыз.

6. Көшпелі ауылда колхоз құру дұрыс болды деп ойлайсыз ба?

7. Жалпы алғанда колхоз құрылысы өзін ақтады ма? - [3]. деген сұрақтарға индекстермен белгіленген 3-5 түрлі жауаптар сандар арқылы толтырылған. Жауаптардың ара салмағына қарасаңыз аталмыш

оқиғаны әлеуметтік тұрғыдан зерттеуді қажет ететіндігін көреміз және оған осы сауалнаманың өзі негіз болар еді. Куәгерлер естеліктер айтуда бастан кешкен зардап-залалдарын тәтпіштеп айтқанымен сауалнама сұрақтарына берген жауаптардан құлдық психология табы байқалады. 1991 жылы жүргізілген бұл зерделеудің нәтижесі заңды құбылыс еді.

Қолжазбалар мен толтырылған сауалнамалар күні 2016 ж. дейін еш өңдеуге, сараптауға түспестен ғалымның жеке архивінде сақталып келген.

Қазіргі кезде облыстар өз өңірлеріндегі ашаршылық жылдары туралы естеліктер жинақтарын шығара бастағаны рақымды іс болып отыр.

ҚР Президенті Архивіне Қ. Атабақтың жұбайы Майгүл Мауытханқызы Садықова 2016 ж. қыркүйек айында ғалым ұйымдастырған «32-ң зұлматы» атты этнографиялық экспедиция жұмыстарының нәтижесінде республика бойынша ашаршылыққа байланысты кәугерлерлерден алынған мәліметтер топтамаларын мемлекеттік сақтауға өткізді.

Сондай-ақ Қамбар Махамбетұлы жинаған деректер топтамаларында 1917 ж. Ташкентте шыққан «Бірлік туы» газетінің 1917–18 жж. сандарында жарияланған 400-ге жуық дәптерлік беттен тұратын материалдардың қолжазбасы да бар. Онда көрсетілген кезеңдегі еларалық және халықаралық қоғамдық, саяси-экономикалық ахуалды аңдауға болады [4].

Қ. Атабаев жеке архивінен келіп түскен материалдарға ғылыми сараптама жасалды. Барлығы 5 бума папкіден тұрған материалдар 14 архивтік іске тігілді және олар ҚР Президенті Архивіндегі № 122 – «КСРО саяси қуғын-сүргін құрбандарының құжаттар топтамалары» атты қорға енгізілді.

Ғалым жинақтаған мұндай құнды деректерді зерттеп жариялау біріншіден 1930 жылдардағы ашаршылық құрбандарына деген құрмет болса, екіншіден жұртшылықтың тарихи танымын кеңейтуге ықпал етеді. Бұл ғалым Қ. Атабаевтың жазылмай қалған қазақ тарихын халық жады арқылы орнын толтыруға қосқан зор үлесі. Мұндай деректер Ұлттық архив қорының ажырамас бір бөлігі болып табылады.

Деректанушы ғалым Қ. Атабаев осындай өзіндік тарихты зерттеу парадигмасын жасады, қасіретті оқиғаларды көздері көрген азаматтардан дер кезінде мәліметтер жинады, сондай-ақ студенттерді

ғылыми жұмыс жасауға баулыды. Яғни ғылыми педагогикалық мәні болды. Бұл ғалым тарапынан болған ғылым үшін үлкен игі іс болды.

Пайдаланылған әдебиеттер мен дереккөздер тізімі:

1. Asharshylyk.kz «Ашаршылық құрбандары» электронды мәліметтер базасы
2. ҚРПА. 122-Н қ., 3-т., 2 іс.
3. ҚРПА. 122-Н қ., 3-т., 13 іс.
4. ҚРПА. 122-Н қ., 3-т., 1 іс.

Сойкина Н. Ю.,
*старший преподаватель
кафедры археологии и музеологии
исторического факультета
КазНУ им. аль-Фараби,
кандидат исторических наук*

ПУТИ ТРАНСФОРМАЦИИ И ОПЫТ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ МУЗЕЙНОГО ДЕЛА И СОХРАНЕНИЯ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы подготовки бакалавров, магистров и докторов PhD в сфере музееведения и охраны памятников. Автор анализирует текущую ситуацию, сложившуюся в сфере высшего образования, принципы разработки учебных планов, особенности сотрудничества с работодателями и зарубежными партнерами.

Ключевые слова: музей, музееведение, образование, наука, наследие.

Аңдатпа. Мақалада музейтану және ескерткіштерді қорғау саласында бакалаврларды, магистрлерді және PhD докторларын даярлау мәселелері қарастырылады. Автор жоғары білім беру саласында қалыптасқан ағымдағы жағдайды, оқу жоспарларын әзірлеу принциптерін, жұмыс берушілермен және шетелдік әріптестермен ынтымақтастық ерекшеліктерін талдайды.

Кілт сөздер: музей, музейтану, білім, ғылым, мұра.

Annotation. The article deals with the issues of training bachelors, masters and PhD doctors in the field of museology and heritage protection. The author analyzes the current situation in the field of higher education, the principles of curriculum development, the specifics of cooperation with employers and foreign partners.

Keywords: museum, museology, education, science, heritage

На территории Республики Казахстан находится 5 объектов, входящих в Список Всемирного наследия ЮНЕСКО, 250 объектов числится в Государственном списке памятников истории и культуры республиканского значения, в стране действует около 260 музеев.

Сегодня важность и необходимость сбережения памятников историко-культурного наследия, движимых и недвижимых, материальных и нематериальных ни у кого не вызывает сомнений. Это зафиксировано в целом ряде международных и национальных правовых актов, подтверждается возникновением и востребованностью многочисленных и все более разнообразных музейных учреждений.

Музей всегда был социокультурным институтом с особым статусом, особым влиянием на общество, а в некоторых случаях к нему даже применялся эпитет «храм». «Музеи – это учреждения духовной сферы, которые зеркально отражают общество. Музей транслирует социально ориентированные ценности» [1, с.5].

Сегодня музеи и памятники истории и культуры важны для образования, воспитания, сферы туризма, и позволяют в целом сформировать положительный имидж страны. Программа «Рухани жаңғыру» в качестве основных национальных ценностей провозглашает возрождение духовной культуры, и в этом процессе одно из важнейших мест должно быть отведено музеям и памятникам историко-культурного наследия.

Соответственно, немалое значение имеет и подготовка специалистов, которые обладали бы высоким уровнем профессионализма и были способны осуществлять сбор, документирование, хранение, экспонирование и популяризацию таких памятников. «Обоснованные запросы музеев на высококвалифицированных специалистов требуют создания многоуровневой системы подготовки, основой которой должен стать не только междисциплинарный, но и творческий подход» [2, с.28].

XX век стал новым этапом в развитии музееведения, в это время подготовку музееведов начинают осуществлять высшие учебные заведения по всему миру. В Казахском государственном университете на факультете истории в 1980-е годы также появляется специализация по музееведению. А в 2003 году «Музейное дело и охрана памятников» включается Классификатор специальностей высшего и послевузовского образования Республики Казахстан.

Сегодня выпуск магистров и докторов PhD по данной образовательной программе на территории Республики Казахстан осуществляет только КазНУ им. аль-Фараби. Качественный уровень подготовки студентов, магистрантов и докторантов был отмечен международным агентством по аккредитации ACQUIN, которое подтвердило соответствие всех уровней обучения специальности «Музейное дело и охрана памятников» мировым стандартам и в 2016 году выдало вузу соответствующий сертификат.

К сожалению, в 2019 году «Музейное дело и охрана памятников» входит в качестве образовательной программы в состав специальности «История и археология» (на сегодняшний день эти программы уже разделены на самостоятельные направления), что негативно сказалось на количестве поступающих, снизившемся с 40 человек до 3-7.

В этом свете хотелось бы отметить тот факт, что музееведение – это междисциплинарная область знания и его включение первоначально в группу искусствоведческих наук, а впоследствии в состав гуманитарных наук не только кажется непоследовательным, но и не отражает современные тенденции, существующее в данной научной сфере. Специфику, а также родство музеев с архивами и библиотеками Т. Шола в свое время достаточно удачно подчеркивал в рамках новой науки, названной им «херитология» (от англ. Heritage – наследие).

Учитывая значительное внимание, уделяемое правительством Республики Казахстан открытию новых музеев и их филиалов, необходимо отметить, что нехватка музейных специалистов может привести к значительному спаду в их работе – как качественному, так и количественному. С нашей точки зрения, увеличение числа профессиональных музейных работников со специальным образованием и повышение их заработной платы способно существенно улучшить обстановку в сфере сохранения историко-культурного наследия страны.

На протяжении почти 20 лет подготовки специалистов в сфере музейного дела и сохранения памятников наследия в КазНУ им. аль-Фараби образовательный процесс адаптировался к современным

требованиям и актуальным тенденциям, существующим в высшем образовании.

На первый план вышло последовательное и систематическое формирование у обучающихся компетенций. «Оценка качества подготовки выпускника может быть наиболее полно получена только при определении его компетентности в выбранной области профессиональной деятельности» [3, с.144].

И если для выпускника бакалавриата это преимущественно общие навыки, связанные основными направлениями работы музея, то магистры и доктора PhD ориентированы на проведение самостоятельных научных исследований, административную, экспертную, педагогическую деятельность. В целом, программы магистратуры и докторантуры востребованы у лиц, уже являющихся сотрудниками музея, и желающих получить углубленное профессиональное образование или продвинуться по карьерной лестнице.

При разработке учебного плана привлекаются как выпускники самой образовательной программы, так и работодатели. При этом особое внимание мы обращаем на следующие моменты:

- интеграция образования и науки (особенно на уровне магистратуры и докторантуры);
- особенности научных школ выпускающей кафедры;
- регулярное обновление планов с учетом актуальных проблем, стоящих перед музееведением и памятниковедением;
- важная роль профессиональной практики;
- высокий уровень самостоятельности обучающихся;
- интересы основных потребителей.

Регулярное анкетирование студентов, выпускников и самих преподавателей также позволяет выяснить слабые и сильные стороны образовательного процесса и в случае необходимости внести соответствующие коррективы.

В 2022 году в учебный план бакалавриата были внесены изменения, связанные с уменьшением числа предметов за счет увеличения их объема (вместо прежних 5 кредитов – от 6 до 9). Это позволило уменьшить нагрузку на обучающихся во время экзаменационной сессии и четче структурировать программу обучения. Были сохранены наиболее важные обязательные дисциплины: «Научно-фондовая работа музея», «Музейная экспозиция», «Музейная педагогика», «Охрана памятников истории и культуры». Введены новые предметы, призванные расширить сотрудничество с другими кафедрами и факультетами

университета, – «Практики коммеморации» и «Историческая память».

При подготовке музейеведов важное место отведено сотрудничеству с работодателями. Сотрудники Центрального государственного музея РК, Государственного музея искусств РК им. А.Кастеева, Государственного историко-культурного заповедника-музея «Иссык», Реставрационной лаборатории «Остров Крым» были привлечены для проведения занятий на базе указанных учреждений и руководства магистерскими и докторскими диссертациями.

Музеи Республики также являются базами проведения профессиональной практики для обучающихся по программе «Музейное дело и охрана памятников».

Помимо вышеперечисленных, договора на проведение практик заключены с Государственным историко-культурным заповедником-музеем «Тамгалы» и Объединением музеев города Алматы. Здесь студенты закрепляют теоретические познания, полученные в ходе аудиторных занятий. Практики призваны научить их основам экспозиционно-выставочной деятельности, фондовой работы музея, проведения экскурсий и осуществления научно-исследовательской работы.

Также на факультете истории Казахского национального университета им. аль-Фараби существует несколько своих музеев, которые также задействованы в учебном процессе – Музей археологии, Музей этнологии, Музей палеолита Казахстана. В университете работает еще несколько музеев – Истории КазНУ, Биологический, Музей аль-Фараби, Музей Востока.

Еще одно важное направление в реализации образовательной программы «Музейное дело и охрана памятников» – это сотрудничество с зарубежными партнерами. Оно предоставляет возможность магистрантам пройти стажировку, познакомиться с мировым опытом сохранения историко-культурного и природного наследия.

В ходе научных командировок обучающиеся работали в Эрмитаже, Национальном музее (Прага), Национальном музее (Будапешт), Университете имени Мимар Синана (Стамбул), университетах Гази и Хажеттепе (Анкара), Российском государственном гуманитарном университете (Москва).

Кроме того, в 2022 году был осуществлен первый выпуск по программе двойного диплома магистратуры «Музейное дело и охрана памятников» совместно с Алтайским государственным университетом (Барнаул). Два семестра обучение проходило в КазНУ им. аль-Фараби

и два – в вузе-партнере.

Важное значение при подготовке специалистов-музееведов уделяется научной составляющей. Это выражается как во включении обучающихся в качестве исполнителей в реализацию научных проектов, так и в проведении мероприятий, представляющих площадку для общения молодых ученых. В качестве примера стоит отметить проводимую ежегодно Международную конференцию «Фараби элемі», Республиканскую олимпиаду по музейному делу и охране памятников.

Участие в подобных мероприятиях позволяет сформировать у обучающихся навыки публичного выступления и ведения научной дискуссии, написания и оформления научных работ и проектов.

На выпускающей кафедре археологии, этнологии и музеологии также ведутся научные исследования по проблемам сохранения памятников историко-культурного наследия и музееведения. Целый ряд ее сотрудников руководит научными проектами, финансируемыми Министерством образования и науки РК. Ведущие профессора кафедры – А.Т. Толеубаев, А.Б. Калыш, М. Елеуов, Б.К. Калшабаева – признанные в стране и за рубежом специалисты, занимающиеся проблемами изучения и сохранения материального и духовного наследия.

Кадровый потенциал кафедры включает 6 докторов наук, 9 кандидатов и 3 PhD. 85% преподавателей, задействованных в программе бакалавриата и 100%, задействованных в программах магистратуры и докторантуры PhD имеют ученые степени. Ряд из них обладает званием «Лучший преподаватель вуза» – А.Б. Калыш, Б.К. Калшабаева, Т.Е. Картаева.

К реализации образовательной программы «Музейное дело и охрана памятников» привлекаются преподаватели, преимущественно имеющие опыт работы в музеях и организациях, занимающихся проблемами сохранения историко-культурного наследия.

Еще одним важным способом улучшить качество образовательного процесса стало привлечение зарубежных специалистов к чтению лекций для обучающихся по программе «Музейное дело и охрана памятников».

За последние несколько лет на кафедре работали профессора из Турции, Японии, России, Германии, Болгарии.

Длительная успешная работа по подготовке музееведов отражена в широкой географии столичных и региональных музеев, где

работают наши выпускники, количество которых превысило для бакалавриата 220 человек, а для магистратуры – 60. Это Национальный музей РК, Центральный государственный музей РК, Государственный музей изобразительных искусств РК им. А.Кастеева, Объединение музеев города Алматы, Музеи «Ғылым Ордасы», Алматинский областной историко-краеведческий музей им. М.Тынышпаева, Атырауский областной историко-краеведческий музей, Областной историко-краеведческий музей городе Семей и многие другие.

Первый набор докторантов на образовательную программу состоялся в 2019 году. В 2022 году они завершили обучение и вскоре будут защищены первые отечественные докторские диссертации по «Музейному делу и охране памятников», что является значительным достижением сотрудников кафедры археологии, этнологии и музеологии КазНУ им. аль-Фараби и музейной сферы страны в целом.

Стоит отметить тот факт, что сохранение нашего историко-культурного наследия – дело не только важное, но и требующее особых навыков и умений. Подход, в рамках которого в музее может работать любой желающий, давно устарел.

Современный специалист должен обладать познаниями в теории и практике охраны памятников, представлениями о музее как социокультурном институте, о современных направлениях в сфере музейного дела, потребностях и ожиданиях музейной аудитории. Лишь в этом случае важность музея будет осознана не как лозунг, а как естественная закономерность.

Список использованной литературы и источников:

1. Шалабаева Г.К. Современный музей и парадигма его развития // Музей XXI века. Стратегия развития. Сборник статей Международной научно-практической конференции к 80-летию Государственного музея искусств РК им. А. Кастеева. Алматы., 2015. С. 4-12.

2. Мамонтова М.С., Свечников С.К. Подготовка музейного специалиста в вузе: российский опыт и начало ее реализации в Марийском государственном университете // Вестник Марийского университета. 2015. С. 28-31.

3. Родионова Д.Д., Насонов А.А. Современная подготовка музейного специалиста // Профессиональное образование в России и за рубежом. 2015. № 3. С. 142-146.

Сыздыкова Е.С.,
старший научный сотрудник
Центра прикладных и научных проектов
Архива Президента Республики Казахстан,
кандидат исторических наук

Маканбаев Т.Д.,
научный сотрудник Центра
прикладных и научных проектов
Архива Президента Республики Казахстан

**УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ
ПОСОБИЯ ПО АРХИВОВЕДЕНИЮ И НЕКОТОРЫЕ
ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ АРХИВНЫХ
СПЕЦИАЛИСТОВ В РЕСПУБЛИКЕ
КАЗАХСТАН (1991–2021 гг.)**

Аннотация. Доклад посвящен анализу учебной и учебно-методической литературы, изданной в Казахстане в период Независимости. Вопросы учебно-методического обеспечения рассматриваются в контексте профессиональной подготовки архивных специалистов, что является одним из решающих факторов эффективного функционирования архивной отрасли страны.

Ключевые слова: архивоведение, учебно-методические пособия, архивные кадры, образование.

Annotation. The report is devoted to the analysis of educational and methodical literature published in Kazakhstan during the period of Independence. The issues of educational and methodological support are considered in the context of professional training of archival specialists, which is one of the decisive factors for the effective functioning of the archival industry of the country.

Keywords: archival science, teaching aids, archival personnel, education

Андатпа. Баяндама Қазақстанда Тәуелсіздік кезеңінде жарық көрген оқу және оқу-әдістемелік әдебиеттерді талдауға арналған. Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету мәселелері еліміздің архив саласының тиімді жұмыс істеуінің шешуші факторларының бірі болып табылатын архив мамандарын кәсіби даярлау контекстінде қаралады.

Кілт сөздер: архивтану, оқу-әдістемелік құралдар, архив кадрлары, білім беру.

Тема доклада отражает трендовую в профессиональном сообществе проблему соотношения теории и методики архивоведения. Тем более, что предметом аналитического обзора избрано казахстанское архивоведение, отражающее все перипетии общественно-исторических процессов в Казахстане за последние 30 лет.

Состояние учебно-методической обеспеченности курса архивоведения за это время обуславливалось разнотипными факторами:

- государственная политика в архивной сфере;
- разработанность национального архивного законодательства;
- наличие образовательных центров и целевой аудитории;
- компетенции профильных образовательных, научно-исследовательских и прикладных центров, на базе которых создается учебная литература;
- теоретико-методологический уровень развития архивоведческой науки;
- процессы глобализации науки и образования и т.д.

Казахстанское архивоведение – относительно молодая научная и учебная дисциплина. За годы независимости сформировались, по сути, только ее формальные признаки. Между тем, опасность отклонения, неустойчивости есть даже там, где существуют давние и, казалось бы, достаточно прочные традиции. Поэтому 30-летний опыт развития системы подготовки и учебно-методического обеспечения архивоведения, локальных и смежных дисциплин, требуют теоретического обобщения, систематизации, экспертной оценки и профессиональной интерпретации.

В этой связи отметим значительную роль, которую сегодня играет Архив Президента Республики Казахстан, возложив на себя как подготовку, так и экспертизу программных документов, учебно-методических комплексов профильных дисциплин. Такой подход является одним из факторов участия работодателей в организации и реализации учебно-воспитательного процесса, завершающим этапом которого является трудоустройство выпускников в архивы и их дальнейший профессиональный рост. Это, в свою очередь, отражает качественную, глубокую эволюцию нашего общества, государства в тенденциях к тесному взаимодействию государственного и образовательного учреждения.

В мировой практике есть примеры проведения подобных исследований. Впервые они были осуществлены Комитетом по профессиональной подготовке и образованию Международного совета по архивам (МСА). В 1989 году Комитет принял решение о проведении сравнительного исследования руководств и учебников, подходящих для учебных программ по управлению архивами и делопроизводству [1]. ЮНЕСКО включило это исследование в Программу по управлению документами и архивами (RAMP Париж).

Интересно, что уже тогда некоторые респонденты во время ответов на прилагаемую к исследованию анкету, не проводили различия между терминами «руководство» и «учебник». Особого различия между терминами не отмечал и Оксфордский словарь, рассматривая их почти как синонимы. Термин «Учебник» определялся как книга, предназначенная для обучения, или как дидактический документ, излагающий базовые знания в области искусства, науки или техники. Термин «Руководство» был определен как подробное и всеобъемлющее руководство по практике, производству или обслуживанию, книга о том, как что-то сделать. Таким образом, большинство публикаций, отмеченных в исследовании, имели характер руководств, а не учебников, хотя они и использовались в системе обучения.

Другой опыт обобщающего анализа учебных изданий по архивоведению принадлежит российским ученым. В 2012 году состоялась презентация архивоведческих учебников, подготовленных преподавателями ИАИ РГГУ, что послужило предпосылкой к созданию обзора российской архивоведческой учебной литературы не только современного, но и частично предыдущих периодов, доктором исторических наук, профессором, А.Б. Безбородовым [2]. Преподаватель Государственного академического университета гуманитарных наук Н.В. Коваленко (г. Москва) проанализировала вышедшие в 2000-2010-х гг. пособия по архивоведению, отметив их достижения и перспективы относительно создания в будущем пособия для студентов-историков.

В казахстанской практике подобного рода обзоры отсутствуют.

Тесно связана с перспективами развития архивного дела, его учебно-методическим обеспечением, проблема подготовки профессиональных кадров. В статьях Г.Т. Жакуповой, А.А. Жунисбаевой, Г.А. Сексенбаевой, Н.К. Алпысбаевой нашли отражение вопросы процесса подготовки кадров в сфере архивоведения и документоведения, а также становления архивоведения как учебной дисциплины [3]. Некоторые аспекты формирования казахстанского архивоведения

в тесной увязке с подготовкой специалистов архивного дела в стенах ИАИ РГГУ затронуты в статье российских авторов Е.И. Пивовара, А.В. Гущина и А.С. Левченкова, опубликованной в 2017 года на страницах «Вестника архивиста» [4].

В Казахстане именно учебные и учебно-методические пособия (не учебники) составляют основную категорию изданий, содержащих изложение курса архивоведения как учебной дисциплины, соответствующее требованиям образовательного стандарта, типовым учебным программам. В настоящее время наблюдается заметный переход от классических форм к изданиям, подготовленным с учетом требований новой образовательной парадигмы, в основе которой лежит кредитная технология обучения.

Изучение учебно-методических материалов через призму характеристики основных этапов развития государства, его социально-культурной и научной сферы, дает основание условно выделить четыре этапа в истории их создания:

- 1) 1991-1997 гг.;
- 2) 1998-2010 гг.;
- 3) 2011-2018 гг.;
- 4) с 2019 года до настоящего времени.

Первый этап (1991-1997 гг.) начинается с момента распада Советского Союза и обретения независимости. Последствия распада союзной отраслевой системы, длительное отсутствие главного законодательного акта в архивной сфере, нерешенность вопросов подготовки и ротации кадров в системе архивных учреждений отрицательно сказывались на работе архивов. Постоянные реформы, которые непосредственно затрагивали архивную отрасль, никак не способствовали развитию профессионального архивного образования и его научного и методического сопровождения. Существование в эти годы специальности «Архивоведение» в КазНУ им. аль-Фараби и АГУ им. Абая, попытки открыть архивоведческие отделения в вузах Караганды, Кызылорды, Семипалатинска было делом ученых-энтузиастов, архивистов, до глубины души преданных своей профессии.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби – первое высшее учебное заведение Казахстана, осуществляющее подготовку специалистов архивного дела. В 1989 году была открыта специализация при кафедре истории Казахской ССР [5]. С 1990 года университет начал готовить студентов по специальности 0208 «Историко-архивоведение». Был осуществлен первый набор в количестве 25 человек с казахским языком обучения [6]. 30 июня 1992 года на базе исторического

факультета была открыта кафедра источниковедения и архивоведения Казахстана. Однако в связи с нехваткой кадров, а также по ряду других причин с 1993 года набор студентов был приостановлен. Возобновлен он был только в 2000 году.

С 1993 по 2008 годы велась подготовка по специальности «Архивоведение» в АГУ им. Абая (КазНПУ). Этот временной задел позволил сосредоточиться и на подготовке изданий учебной литературы. С 1997 по 2008 год исторический факультет АГУ им. Абая выпустил 74 выпускника по специальности «Архивоведение», с 2001 по 2007 гг. финансово-экономический факультет вуза выпустил 144 выпускника по специальности «Документоведение и документационное обеспечение управления» [7].

Сохранение тесных связей и поддержка со стороны коллег по СНГ, прежде всего российских институтов – МГИАИ и ВНИИДАДа, в системе профессиональной подготовки и переподготовки специалистов, методическая помощь с их стороны, оказали существенное влияние на ход обеспечения и дальнейшего развития кадрового потенциала республики.

В 1991-1992 гг. в КазНУ по совместительству преподавали директор ЦГА РК М.Ж. Хасанаев, директор ЦГА НТД Г.А. Даулбаева, зав. отделом ЦГА РК А.Ж. Жуматаев, кандидат исторических наук, ведущий сотрудник ЦГА РК Т.Е. Абилова, сотрудники архива Х. Лесбекова и А.Т. Ташенова. В открытии специальности большую роль сыграли декан исторического факультета доцент К.Т. Жумагулов, в будущем автор ряда учебников по архивоведению, истории и организации архивного дела, и доктор исторических наук, профессор А.С. Такенов. В АГУ им. Абая с первых дней работали Г.А. Сексенбаева, Б.Е. Нурпеисова, М.Ж. Хасанаев, Ж.Н. Нурманбеткызы и другие.

Открытие специальности выдвинуло в число первоочередных задач создание учебников. Одними из первых авторов учебных и методических пособий по архивоведению и архивному делу стали М.Ж. Хасанаев, Г.А. Сексенбаева. Оба – выпускники МГИАИ.

М.Ж. Хасанаев (1946-2002) – один из ученых, специализировавшихся на проблемах архивного строительства в Казахстане. В 80-е годы, кроме участия в издании многочисленных документальных сборников [8], М.Ж. Хасанаев активно работал над проблемами публикации и использования архивных источников [9]. В КазНУ М.Ж. Хасанаев читал курс архивоведения и спецкурс по истории архивного дела [10]. В ЦГА РК сохранилась его рукопись по истории архивного дела

с древнейших времен до наших дней [11].

Возглавляя один из ведущих архивов страны, осознавая значимость архивной сферы в истории суверенного государства, М.Ж. Хасанаев в 1987 году в своих предложениях по реформированию архивной отрасли писал о необходимости открытия научно-исследовательского центра по изучению проблем архивоведения, документоведения и археографии, а также создания «Высшей школы подготовки архивных кадров (на правах вуза) наподобие Школы хартий во Франции». «Данный центр, - отмечал он, - может быть единым для всех тюркоязычных стран СНГ и иметь международное значение» [12].

Г.А. Сексенбаева – автор первых печатных изданий по архивоведению - прошла путь от преподавателя кафедры источниковедения и историографии АГУ им. Абая до доктора исторических наук, профессора, руководителя Научно-исследовательского и научно-методического центра «Архивоведение и документоведение» КазНУ им. аль-Фараби. Г.А. Сексенбаевой принадлежат многочисленные труды и статьи периодической печати по истории архивного дела, правовому регулированию и источниковедческому архивоведению [13]. Ее «Методика работы с архивными источниками» 1996 года – по сути, первые методические рекомендации по архивной практике, изданные в период независимости [14]. Работа, адресованная студентам исторических факультетов, будущим исследователям, раскрывает значение архивных источников как носителей социальной и ретроспективной информации, главной источниковедческой базы исторической и социально-политической науки. «Методика» содержит характеристику состава и содержания фондов центральных государственных архивов – ЦГА РК, ЦГА НТД, ЦГА КФДЗ РК, как начального (подготовительного) этапа дальнейшего использования архивных документов. В издании рассматриваются принципы организации документов, методы и приемы работы с архивными материалами, проводится анализ этапов исследовательского поиска в архиве (основы архивной эвристики).

Большую роль на этапе становления архивоведения как научной и учебной дисциплины сыграл изданный Г.А. Сексенбаевой библиографический указатель публикаций по архивному делу Казахстана с 1923 по 1991 годы [15]. Издание представляет ценность с точки зрения определения фундаментального подхода к изучению истории архивного дела в Казахстане на одном из ее этапов.

Начало второго этапа (1998-2010 гг.) связано с принятием первого в истории страны Закона «О Национальном архивном фонде и архивах

Республики Казахстан» 22 декабря 1998 года, который стал отправной точкой в развитии всей архивной отрасли, архивов и архивного дела.

Разработка в последующее десятилетие национального архивного законодательства существенным образом повлияло на систему организации архивного дела в стране. Утверждение в государственном порядке стандартов СТ РК 1037-2001 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения», СТ РК 1042-2001 «Организационно-распорядительные документы. Требования к оформлению документов», СТ РК 1237-2004 «Документы на бумажных носителях. Общие требования к архивному хранению» послужили стимулом к созданию новых методических разработок.

Активизация государственной политики в архивной сфере, углубление международного сотрудничества с архивными структурами СНГ и странами-членами МСА обусловили рост научных исследований в области архивоведения, документоведения, археографии и архивного дела. Начинается активная публикация учебных и учебно-методических пособий. И хотя после закрытия специальности «Архивоведение» в АГУ им. Абая, остался лишь один вуз, на базе которого осуществлялась подготовка архивных кадров, это время ознаменовалось выходом целого ряда учебных изданий. Спустя всего два года после принятия «Закона о Национальном архивном фонде» в свет вышли материалы к спецкурсу «Архивоведение» М.Ж. Хасанаева и учебное пособие Г.А. Сексенбаевой по развитию архивного дела в зарубежных странах [16].

Материалы к специальному курсу «Архивоведение» по теме «Архивное строительство в Казахстане в первые годы установления советской государственности (1920-1922 гг.)» включали разделы по истории и начальным этапам формирования архивной политики в стране [17]. В них автор впервые в историографии независимого Казахстана дал разностороннюю характеристику государственной политики советского правительства в архивной сфере в первые годы советской власти. На основе многочисленных источников был продемонстрирован существенный рывок в деле создания и формирования республиканских архивных учреждений и их фондов, первые наработки по учету, комплектованию, экспертизе ценности, использованию документального наследия. Вместе с тем, были объективно обозначены факторы, которые негативно сказывались на развитии архивной отрасли.

Пособие по зарубежной архивистике Г.А. Сексенбаевой является

первым и единственным (с учетом второго издания) в казахстанской историографии пособием, в котором освещались вопросы государственной практики по сохранению и использованию документального историко-культурного наследия в странах Европы и США.

В 2003 году вышло пособие коллектива авторов АГУ им. Абая М. Дакенова, Б.Е. Нурпеисовой и М.Ж. Хасанаева [18] - первое учебное издание по архивоведению, вышедшее сравнительно широким тиражом, предназначенное студентам, преподавателям, специалистам архивного дела. Авторы, имеющие многолетний опыт работы в практической сфере и преподавании архивоведческих дисциплин, обобщили результаты теоретических достижений в области архивного дела и методические основы деятельности архивов республики. В пособии был рассмотрен комплекс вопросов: исторические этапы организации архивного дела, теоретические и методические подходы и принципы, состав и содержание деятельности республиканских архивов. Поднимались актуальные вопросы функционирования архивов, проблемы методики и научной организации работы архивных учреждений.

Другим важнейшим событием этапа стало издание 2007 года учебного пособия по основам архивоведения на государственном языке [19]. Утверждение Государственным комитетом по терминологии казахского эквивалента терминов в области архивоведения создало предпосылки для разработки и написания работ, соответствующих государственным образовательным стандартам. В «Основах архивоведения» М.Ж. Хасанаева и Ж. Нұрманбетқызы рассматриваются исторические этапы организации архивного дела, нормативно-правовые основы, теоретико-методологические подходы, структура и главные направления работы архивных учреждений Казахстана. Отличительной характеристикой пособия являются разделы о практической деятельности архивов и их научно-методическом обеспечении.

2008 год ознаменовался выходом сразу трех учебных пособий по архивоведению: два пособия были изданы на базе КазНУ им. аль-Фараби и пособие Национального центра археографии и источниковедения.

Университетские авторы особенно отмечали роль архивов в изучении истории и целостном осмыслении событий и явлений. Преподавание дисциплины «Архивоведение» рассматривалось исключительно как прерогатива исторических факультетов. «Изучение архивного дела, - пишет Г.Е. Сабденова, - позволяет понять органичес-

кое единство, целостность прошлого и настоящего, способствует раскрытию закономерностей исторических процессов, осмыслению фундаментальных проблем истории, взаимоотношения человека и общества» [20].

Отличительные особенности работы А. Ыскак – представительницы архивоведческой школы КазНУ им. аль-Фараби, заключаются в существенном внимании, которое уделяется вопросам теории архивоведения. Автор подробно рассматривает традиционные и новые методы анализа – ретроспективный, источниковедческий, функциональный и информационный [21]. Важное значение придается формированию категориального аппарата, совершенствование которого признается одним из ведущих направлений развития научного архивоведческого знания.

В пособии Национального центра археографии и источниковедения, составленном учеными из Караганды и Астаны, были рассмотрены проблемы становления и развития архивного дела в Казахстане, комплектования, экспертизы ценности документов, НСА, обеспечения сохранности и использования НАФ РК. Издание раскрывает не только устоявшиеся определения, но и дискуссионные вопросы, по которым не наблюдалось единства мнений в научной среде [22]. Кроме основных, в пособии получили освещение актуальные вопросы развития архивного дела – информатизация и информационные технологии, технотронные архивы и их место в системе архивных учреждений, менеджмент в архивах и маркетинг архивной информации.

В 2010 году вышло учебное пособие М.В. Астафьевой, созданное с целью оказать практическую помощь в организации архивного дела с точки зрения информационно-документационного обеспечения управления и хранения созданной и полученной информации. Достоинством работы можно назвать сравнительно полный подбор нормативно-правовых актов, касающихся архивного дела в Республике Казахстан с 1998 по 2010 гг. Однако, в связи с ограниченным изложением специальных теоретических тематик и методических разделов (за исключением приложений с образцами форм заполнения архивных документов), указанную работу правильнее было бы отнести к жанру хрестоматии.

Таким образом, второй этап стал в значительной степени прорывным в истории создания учебной и методической литературы по архивоведению. Вышедшие в этот период издания были полностью адаптированы к казахстанским условиям.

Третий этап – 2011-2018 годы. После присоединения к Болонскому процессу в 2010 году происходят изменения в системе подготовки архивных кадров. Начинается реализация трехуровневой системы высшего образования, в учебный процесс внедряются передовые технологии, развивается академическая мобильность. Изменилась структура изучаемых курсов. Кроме обязательных дисциплин, студентам был предоставлен широкий спектр дисциплин по выбору. В учебных программах делается ставка на практическую направленность.

В то же время подготовку специалистов продолжали осуществлять кафедры исторического факультета. С 2011 года флагманом изучения проблем архивоведения в республике становится КазНУ им. аль-Фараби. Здесь складывается своя архивоведческая школа, представители которой – преподаватели профильных учебных дисциплин – выпускают целый комплекс учебных и учебно-методических материалов.

Тематические направления учебно-методической литературы, созданной в этот период, становятся разноплановыми, затрагивают не только практические, но и теоретико-методологические проблемы. Основные направления изданий:

- пособия по теории и методологии архивоведения (Г.Т. Жакупова, К.Т. Жумагулов);
- работы по истории делопроизводства и архивного дела Казахстана (А. Ахмет, К.Т. Жумагулов, Б.Е. Нурпеисова, Г.Е. Сабденова);
- пособия по истории государственных архивов - ЦГА КФДЗ РК, ЦГА НТД РК (Г.А. Сексенбаева, Б.Е. Нурпеисова, О.Х. Мухатова);
- пособия по отдельным группам документов (Г.А. Сексенбаева, О.Х. Мухатова, А. Ыскак, А. Максымканова);
- учебные издания по истории архивного дела зарубежных стран (Г.А. Сексенбаева).

4) Четвертый, современный, период начинается с 2019 года. В это время продолжается издание пособий по отдельным направлениям развития архивов и архивного дела (О.Х. Мухатова, А.А. Адельгужин) [22] документоведению (Нурпеисова Б.И.) [23].

Однако отличительной особенностью современного этапа стало написание ряда методических пособий и рекомендаций, подготовленных совместно преподавателями профильных специальностей КазНУ им. аль-Фараби и сотрудниками Архива Президента РК (К.Ш. Алимгазинов, Б.Д. Шайлазымов, А.Т. Сулейменова, В.М. Чупров, Г.О. Бекишева, Н.К. Алпысбаева).

Уникальные по характеру работы, написанные учеными, теоретиками науки и практиками архивной сферы, посвящены главным составляющим направлениям архивного дела – экспертизе ценности документов, учету и обеспечению сохранности, а также оцифровке архивных документов, организации и проведению историко-документальных выставок [24].

По своему жанру это не учебные пособия в их классическом понимании. Авторы относят их к жанру методического пособия, справочника по архивной работе и методическим рекомендациям. Адресно они предназначаются как для студентов, обучающихся по специальности «Архивоведение, документоведение и документационное обеспечение», так и для архивных сотрудников, а также слушателей курсов повышения квалификации.

Подводя итоги, хотелось бы обратить внимание на ряд моментов.

1. В настоящее время в Казахстане архивные кадры готовят два высших учебных заведения – КазНУ им. аль-Фараби (Алматы) и Казахско-Американский свободный университет (КАFU, г. Усть-Каменогорск). В организациях технического и профессионального образования подготовка по специальности «Документационное обеспечение управления и архивоведение» ведется в пяти колледжах страны: Западно-Казахстанский академический колледж, Жезказганский гуманитарный колледж, Карагандинский банковский колледж им. Ж.К. Букунова, Карагандинский коммерческий колледж, Алматинский многопрофильный колледж. Кроме того, в республике действует по разным данным до 20 курсов повышения квалификации.

Большинство имеющихся пособий адресовано студентам высших учебных заведений. Практически отсутствуют пособия, предназначенные для среднего звена. Единственное пособие, адресованное учащимся начального профессионального образования – пособие М.В. Астафьевой, которое рассчитано на подготовку учащихся по специальности «Секретарь-референт». Подходящим по форме и содержанию для технического и профессионального профиля можно считать пособие Л.К. Шотбаковой, Л.В. Михеевой, А.К. Акжасаровой, ориентированное не только на студентов, но и на архивных работников и специалистов делопроизводства, связанных с работой в ведомственных архивах.

2. Специфической чертой учебных пособий, как правило, является фокусирование внимания на актуальных и дискуссионных проблемах. В казахстанских изданиях полемические отступления – крайне ред-

кое явление. Один из немногих примеров – характеристика позиций ученых в отношении содержания понятия «архивоведения» и локальных наук, входящих в его состав, в пособии Л.К. Шотбаковой, Л.В. Михеевой, А.К. Акжасаровой [25]. Активно сопоставительные методы анализа используются в пособии Г.Т. Жакуповой и К.Т. Жумагулова [26]. Между тем, подобные акценты усиливают смысловые нагрузки передаваемой информации. Изложение материала, связанного с неоднозначным толкованием, не имеющим установившегося решения, способствует формированию критического мышления, возникновению понимания и осознания господствующих или поляризующих идей, высвобождению из-под жесткого контроля «шаблонного» мышления.

3. Среди тематических лакун, образовавшихся в наших учебных и учебно-методических пособиях, – теоретические и методологические основы архивоведения, проблемы архивоведческой терминологии, принципы, методы и подходы в системе научного архивоведческого знания и познания, с учетом их дискуссионного характера, вопросов научно-методического обеспечения и научно-исследовательской работы в архивах.

В описании состава и содержания Национального архивного фонда отсутствует характеристика фондов редких рукописей, музеев, библиотек. Вне поля зрения авторов остались научно-исследовательская и научно-методическая работа в архивах, вопросы, касающиеся развития математико-статистических методов исследования, методы теории информации и их использование при создании автоматизированных ИПС в системе научно-справочного аппарата архива.

4. В целом, отсутствие учебников по дисциплине предъясняет повышенные требования к учебным пособиям. Они должны строго соответствовать критериям по содержанию, структуре и оформлению изданий учебной литературы. Качественный уровень, комплементарность учебным и образовательным программам, современным достижениям науки подтверждаются присвоением пособию грифа УМО РУМС. Гриф МОН РК/УМО РУМС свидетельствует о том, что данное учебное издание отвечает требованиям Государственного общеобязательного стандарта образования и типовой учебной программы дисциплины, а также всем требованиям, предъясняемым к учебным изданиям.

На сегодняшний день из 11 казахстанских пособий по архивоведению и истории архивного дела 2 издания рекомендованы РИСО КазНУ им. аль-Фараби, еще 2 рекомендованы Секцией гуманитар-

ных и естественнонаучных специальностей Республиканского учебно-методического совета (РУМС) высшего и послевузовского образования МОН РК на базе КазНУ им. аль-Фараби и учебно-методической секцией по специальности группы «Образование» РУМС при КазНПУ им. Абая.

Если учесть, что большинство казахстанских пособий по архивоведению изданы в 2003-2008 годах, а пособия 2015-2018 гг. во многом сохранили традиции предыдущих изданий, естественным будет предполагать, что существует критическая необходимость новых переизданий с учетом изменений в законодательной практике, особенностей государственной политики, современных направлениях развития архивного дела.

На этом фоне еще более актуальным представляется написание собственно учебников, содержащих основы теоретического знания, терминологии, истории отечественной и зарубежной архивоведческой мысли, глоссарии на трех языках и т.д. Для создания таких учебников, на наш взгляд, сегодня есть все условия: высокопрофессиональный преподавательский состав кафедр вуза, ученые-специалисты и архивисты-практики, уже имеющие опыт совместной и эффективной работы.

Сегодня перед архивами страны стоит задача активного участия в цифровой трансформации. Архив Президента Республики Казахстан видит перспективы своего развития в постепенном переходе от архитектуры «e-archive» к архитектуре «i-archive». Речь идет о необходимости интеллектуализации архива, предполагающей соединение технологий и интеллекта. Указанное направление закреплено в Концепции развития Архива до 2035 года. Это значит, что необходима выработка новых методологических концептов, новых критериев, нацеленных на преодоление несоответствия компетенций и навыков, которыми должны будут обладать будущие специалисты архивного дела, необходимых для модернизации и развития как отдельно взятого Архива, так и всей архивной отрасли.

Список использованной литературы и источников:

1. Manuals and textbooks of archives administration and records management a RAMP study by Pirkko Rasta. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark/>. Дата обращения: 01.07.2022.
2. Безбородов А.Б. Из прошлого и настоящего Историко-архивного института: архивоведы и их учебники // Новый исторический вестник.

2013. № 2 (36). С. 33-42. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n>. Дата обращения: 14.06.2022 г.

3. Жакупова Г.Т., Жунисбаева А.А. Образование в области архивного дела в Казахстане и зарубежных странах // Вестник КазНУ. Серия историческая. 2015. № 4 (79). С. 71-75. URL: <https://articlekz.com/article/17672>. Дата обращения: 04.06.2022 г.; Жакупова Г.Т. Из опыта подготовки кадров в области архивоведения и документоведения в Республике Казахстан // Вестник РГГУ. Серия «Документоведение и архивоведение. Информатика. Защита информации и информационная безопасность». 2017. № 1 (7). С. 129-135. URL: <https://docviewer.yandex.kz/view/0/?page>. Дата обращения: 17.06.2022 г.; Сексенбаева Г. Архивоведение как учебная дисциплина // Вестник Высшей школы Казахстана. 1996. № 3. С. 96-98; Сексенбаева Г.А., Алпысбаева Н.К. Профессиональная практика архивистов и документоведов в образовательном процессе // Велес. 2016. № 4-1. С. 54-59.

4. Пивовар Е.И., Гушин А.В., Левченков А.С. Научно-просветительские центры и их роль в популяризации современного документального наследия в Республике Казахстан // Вестник архивиста. 2017. № 3. С. 103. URL: <https://docviewer.yandex.kz/view/0/?page>. Дата обращения: 18.07.2022 г.

5. Протокол заседания Ученого совета университета от 6 июня 1989 г. ЦГА РК. Ф. 1352. ОП. 3. Д. 2511, Л. 61.

6. Годовой отчет о работе декана исторического факультета доцента К.Т. Жумагулова (сентябрь 1989 – сентябрь 1990 гг.). ЦГА РК. Ф. 1352. ОП. 3. Д. 2749. Л. 32.

7. Подсчитано на основании данных Книг регистрации выдачи дипломов за 1997-2008 гг. Архив КазНПУ им. Абая. Ф. 1142. ОП. 2 Л.

8. Архивное строительство в Казахской ССР (1918-1980 гг.). Сборник законодательных и руководящих документов / Сост. М.Ж. Хасанаев. Главное архивное управление при Совете Министров Казахской ССР. Алма-Ата, 1980. 234 с.

9. См., напр.: Хасанаев М.Ж. О разработке документальных источников архивных фондов дореволюционного Казахстана // Вопросы историографии и источниковедения Казахстана (дореволюционный период). Алма-Ата: Изд-во «Наука», 1988. С. 191-201; Он же. Некоторые проблемы палеографического исследования письменных источников по архивным фондам дореволюционного Казахстана // Краткое содержание докладов Среднеазиатско-Кавказских чтений, апрель 1988 г. Л., 1990. С. 48-50; Публикация и использование архивных документов

как одна из форм идеологической работы Центрального государственного архива Республик Казахстан. ЦГА РК. Ф. 22. ОП. 1. Д. 141. ЛЛ. 1-7 об.; и др.

10. Хасанаев М.Ж. Программа лекций по курсу архивоведения и спецкурсу. ЦГА РК. Ф. 2222. ОП. 1. Д. 34. 2 Л. Д. 54, Л. 46 и др.

11. Хасанаев М.Ж. История архивного дела с древнейших времен. ЦГА РК. Ф. 2222. ОП. 1. Д. 222. ЛЛ. 1-17.

12. ЦГА РК. Ф. 2222. ОП. 1. Д. 144. Л. 6.

13. См., напр.: Сексенбаева Г.А. Архивное дело в Казахстане на страницах журнала «Советские архивы» // Казахстан на пороге XXI века. Сборник научных трудов КИЭП. Алматы, 1998. С. 56-62; Она же. К вопросу о доступности архивов Сборник научных трудов. Алматы: АГУ им. Абая, 2000. С. 46-58; Она же. О государственной политике в архивной сфере // Материалы международной научно-практической конференции «Казахстан на рубеже XXI века: межгосударственные и межнациональные отношения. Алматы: АГУ им. Абая, 2001. Ч. IV. С. 115-118; Она же. О правовом регулировании архивной среды в Казахстане // Вестник АГУ им. Абая (Серия общ. и истор.) 2002. № 4; Она же. Архивы Казахстана как часть информационного пространства // Материалы Международной научно-практической конференции «Информационная эпоха: общество, экономика, культура. Алматы: Академия экономики и права, 23 мая 2002 г. С. 215-222; Она же. Некоторые археографические аспекты кино-фото-фоно-документов // Тарихи дерек: археография және деректану мәселелері = Исторический источник: проблемы археографии и источниковедения: Материалы научно-теоретической конференции, 30 октября 2007 г. С. 46-51; Она же. Фотодокументы: источниковедческие аспекты // ҚазҰУ Хабаршысы. Тарихи сериясы. = Вестник КазНУ. Серия историческая. 2011. № 1. С. 19-23; Она же. Кинодокументы: источниковедческие аспекты // Отан тарихы = Отечественная история. 2011. № 1. С. 158-169; и др.

14. Сексенбаева Г.А. Методика работы с архивными источниками. Алматы: АГУ им. Абая, 1996. 52 с.

15. Сексенбаева Г.А. Библиографический аннотированный указатель публикаций по архивному делу Казахстана за 1923-1991 гг. / АГУ им. Абая. Алматы, 1997. 29 с.

16. Сексенбаева Г.А. Архивное дело в зарубежных странах (80-90-е годы XX века): Учебное пособие. Алматы: АГУ им. Абая, 2000. 132 с.

17. Хасанаев М.Ж. Архивное строительство в Казахстане в первые

годы установления советской государственности (1920-1922 гг.).
Материалы к специальному курсу «архивоведение». Алматы, 2000. 29 с.

18. Дакенов М., Нурпеисова Б.Е., Хасанаев М.Ж. Архивоведение.
Учебное пособие. Алматы: НИЦ «Ғылым», 2003. С. 144.

19. Хасанаев М.Ж., Нұрманбетқызы Ж.Н. Мұрағаттану негіздері:
Оқу құралы. Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ, 2007. 80 б.

20. Сабденова Г.Е. Мұрағаттану: оқу құралы. Алматы: Қазақ
университеті, 2008. 3 б.

21. Ыскак А. Архивоведение: учебное пособие. Алматы: Қазақ
университеті, 2008. С. 5-7.

22. Шотбакова Л.К., Михеева Л.В., Акжасарова А.К. Архивоведение:
Учебное пособие. Астана, 2008. С. 3.

23. Мухатова О.Х., Адельгужин А.А. Из истории делопроизводства
и архивного дела в Казахстане: учебное пособие. Алматы: Қазақ
университеті, 2021. 134 с.

24. Нурпеисова Б.Е. Құжаттану және басқаруды құжаттамамен
қамтуды тұйымдастыру: оқу құралы. Қазақ университеті, 2020. 158 б.

25. Алимгазинов К.Ш., Чупров В.М. Современные принципы,
критерии, методы экспертизы ценности документов и отнесения их
к составу Национального архивного фонда Республики Казахстан:
методическое пособие / Под ред. Абдыкадыровой Д.Ю. Алматы:
Қазақ университеті, 2019. 38 с.; Бекишева Г.О., Алпысбаева Н.К.
Государственный учет и обеспечение сохранности архивных докумен-
тов: справочник по архивной работе. Алматы: Қазақ университеті, 2020.
116 с.; Оцифровка архивных документов: методические рекомендации
/ сост.: Б. Шайлазымов, Н. Алпысбаева. Алматы: Қазақ университеті,
2020. 68 с.; Тарихи-құжаттық көрмелерді ұйымдастыру және өткізу
жөніндегі әдістемелік ұсынымдар / құраст.: Н.К. Алпысбаева,
Ә.Т. Сүлейменова. Алматы: Қазақ университеті, 2020. 84 б.

26. Шотбакова Л.К., Михеева Л.В., Акжасарова А.К. Указ. соч. С. 3-4.

27. Жакупова Г.Т., Жумагулов К.Т. Теоретико-методологические
основы документоведения и архивоведения. учеб.-метод. пособие.
Алматы: Қазақ университеті, 2017. 140 б.

Туенбаева К.Т.,
*старший преподаватель кафедры
всемирной истории, историографии
и источниковедения исторического
факультета КазНУ им. аль-Фараби,
кандидат педагогических наук,*

БИБЛИОТЕЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация. Рассмотрены вопросы подготовки библиотечных кадров в соответствии с требованиями современной библиотеки. Перечислены основные профессиональные компетенции специалистов-библиотекарей новой формации.

Ключевые слова: библиотечное образование, профессиональная компетенция, библиотечная профессия, библиотечный специалист.

Аңдатпа. Заманауи кітапхана талаптарына сай кітапхана кадрларын даярлау мәселелері қарастырылған. Жаңа формациядағы кітапханашы-мамандардың негізгі кәсіби құзіреттіліктері келтірілген.

Кілт сөздер: кітапханалық білім, кәсіби құзыреттілік, кітапхана мамандығы, кітапхана маманы.

Annotation. The questions of library staff preparation in accordance with the requirements of a modern library are considered. The basic professional competences of professional librarians of the new formation are listed.

Keywords: library education, professional competence, library profession, library specialist.

Чарльз Дарвин в «Происхождении видов» (1859 год) задокументировал убедительные научные данные о видах, вымерших из-за плохой адаптации или сопротивления изменениям. Организации, осознавшие неизбежность перемен, взяли на себя обременительные задачи по управлению ими. Другие, которые считали иначе, невольно отдались переменам, подгонке так, как они считают нужным. Изменения настолько фундаментальны для всех вещей в мире, что это самое важное препятствие, которое необходимо преодолеть в игре на выживание сильнейших.

Вторжение цифровой информации в нашу эпоху затрагивает и

меняет каждый аспект нашей жизни; как мы получаем/предоставляем информацию, учим/учимся, взаимодействуем друг с другом и даже как мы общаемся и играем и т. д.

Эта бурная среда затронула также библиотеки и библиотечкарей, которые не могут оставаться в стороне от перемен.

Библиотека – это организация, в которой команда профессиональных, полупрофессиональных и непрофессиональных сотрудников стремится служить общей цели, главным образом, чтобы обслуживать своих пользователей наилучшим образом.

Эволюция «цифрового века» вызвала глубокие изменения в среде библиотек и информационных услуг. Библиотечно-информационная наука становится все более технологичной профессией. Профессия библиотекаря меняется от простого переопределения традиционных библиотечных ролей к новым и полностью переработанным профилям должностей.

Проблема библиотеки и библиотечных работников считается одной из наиболее обсуждаемых в библиотечных кругах.

L. Неррега выделяет пять элементов, которые формируют сегодняшнюю библиотеку: это вдохновляющий опыт, вызывающий любопытство и стремление к обучению; здания, которые становятся местом реализации этого опыта; высокотехнологичная среда; сохранение и продвижение культурного наследия; и постоянная подготовка к будущим изменениям [1]. О роли академических библиотек в управлении данными вышло много проблемных публикаций [2, 3, 4, 5]. Среди выявленных проблем названы: недостаток навыков у библиотечных специалистов, незнание ресурсов и изменение информационной культуры пользователей.

Библиотека, как социокультурный институт, играет важную роль в обществе, способствуя реализации прав граждан на информацию, обеспечивая непрерывное образование на всех уровнях, оказывая социально-психологическую поддержку населению и т. д., то встает вопрос о закреплении в библиотеках высококвалифицированных кадров, обеспечивающие выполнение ею перечисленных функций.

Библиотекари должны играть решающую роль в развитии и продвижении информационного общества. Они создают условия, благодаря которым люди получают свободный доступ к информации и знаниям, а также служат связующим звеном в развитии более цивилизованного и знающего общества.

Библиотека будущего – то место, где могут реализовываться самые

смелые идеи и инициативы. Нам необходимо определить, какими навыками и компетенциями должны обладать библиотекари, как достичь баланса между традициями и современными реалиями

Например, в США библиотекарь – это уже почти ИТ-специалист. В группе цифровых навыков компетентностного профиля американского библиотекаря знание 3D-печати, статистики, тестирование приложений, BigData, вёрстка, цифровое кураторство, цифровая и информационная грамотность.

Рассмотрим требования к ключевым компетенциям библиотечного специалиста в США.

Профессиональные компетенции:

- проведение и научных исследований;
- знание бухгалтерских и финансовых основ;
- осуществление закупок;
- знание современной литературы;
- организация мероприятий;
- консультирование читателей.

Над профессиональные (управление собой):

- автономность;
- лидерство;
- адаптивность;
- непрерывное образование;
- культурная грамотность;
- креативность;
- гибкость;
- обучаемость;
- многозадачность;
- высокий эмоциональный интеллект.

Над профессиональные (управление другими):

- мотивация сотрудников;
- наставничество;
- обучение сотрудников;
- управление проектами;
- управление коллективом;
- работа в команде.

Цифровые:

- знание 3D-печати;
- тестирование приложений;
- BigData;

- верстка;
- статистики;
- цифровая и информационная грамотность.

Кадровые проблемы библиотек на современном этапе

К сожалению, проблемная ситуация в области библиотечных кадров остается весьма напряженной.

Совокупные знания, умения и навыки работников библиотек сегодня явно отстают от динамично меняющегося мира информационных коммуникаций и далеко не всегда отвечают новым социальным задачам реформирования отрасли.

Происходят «миграционные» процессы, связанные с уходом библиотечных специалистов в другие сферы с более высокой оплатой труда.

Сокращен прием на библиотечно-информационные специальности высших и средних учебных заведений, так как престиж библиотечной профессии среди студенческой молодежи крайне низок, что отражает в целом отношение общества к труду библиотекаря.

Отсутствует целостная система профессиональной переподготовки и повышения квалификации библиотечных кадров.

Поэтому, одной из главных задач на сегодняшний день является совершенствование системы образования по библиотечной деятельности. Для решения этой задачи КазНУ совершенствует образовательные программы и включает в программу обучения новые предметы, такие как:

- Информационная грамотность
- Критический анализ информационных ресурсов
- Управление метаданными электронной библиотеки
- Теория и практика цифровой библиотеки
- Управление цифровыми ресурсами
- Система менеджмента качества библиотеки
- Информационный менеджмент и др.

Кроме того, впервые в Казахстане библиотечная деятельность рассматривается как наука и в нашем университете внедрена трехуровневая система образования по специальности «Библиотечные информационные системы» – бакалавриат, магистратура, докторантура.

Управление обучением персонала включает в себя оценку потребностей в обучении, планирование и оценку повышения квалификации персонала, а также поддержание всех доступных методов и форматов обучения. Библиотека является сервисной организацией,

которая зависит от хорошо обученного персонала, у которого есть возможности для развития. Цели и задачи программы обучения и развития персонала Библиотеки отражают заявление о миссии Библиотеки и цели и задачи, а также цели и задачи Центра поддержки и развития качества Университета.

Подготовить квалифицированных библиотекарей – значит быть в курсе современных тенденций и рекомендаций в данной области.

Очень рада что сегодня мы поднимаем столь важные и актуальные вопросы для развития библиотечной деятельности и надеюсь опыт КазНУ в данной области будет полезен. В завершение хочу выразить Вам свое почтение и благодарю за внимание.

Список использованной литературы и источников:

1. Aabo S., Audunson R. Use of library space and the library as place. *Library & Information Science Research*, 2012, 34 (2), 138–149. DOI: 10.1016/j.lisr.2011.06.002.
2. Redkina N.S. Мировые тенденции развития библиотек: оптимизм vs пессимизм (по материалам зарубежной литературы), 2019, no. 1, pp. 49–58. DOI 10.20913/1815-3186-2019-1-49-58.
3. Cox A. M. Pinfield S. Research data management and libraries: current activities and future priorities. *Journal of Librarianship and Information Science*, 2014, 46 (4), 299–316.
4. Dempsey L. Libraries and the informational future: some notes. *Information Services and Use*, 2012, 32 (3/4), 203–214.
5. Miller K. E. Imagine on the future of teaching and learning and the academic research library. *Portal*, 2014, 14 (3), 329–351.
6. Tenopir C., Pollock D., Allard S., Hughes D. Research data services in European and North American libraries: current offerings and plans for the future. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 2016, 53 (1), 1–6.

ARŞIVLERİN DİJİTALLEŞTİRİLMESİ BAĞLAMINDA MILLİ ARŞİV MEVZUATI

Аннотация. Планирование строительства будущего с эффективным использованием знаний, достижений и накоплений прошлого является одной из важнейших обязанностей декоммунизированных национальных государств сегодня. Поскольку эффективное использование информации напрямую определяет качество и количество принимаемых решений, все государства, обладающие современной цивилизацией, пересматривают свою информационную политику, обновляют ее в соответствии с условиями эпохи и внедряют методы цифрового архивирования. В статье изложены проблемы, возникающие на основе нормативного законодательства при оцифровке документов Национального архивного фонда в электронный формат.

Ключевые слова: архив, оцифровка, электронный документ, информация.

Аңдатпа. Өткеннің білімін, жетістіктері мен жинақталуын тиімді пайдалана отырып, болашақтың құрылысын жоспарлау бүгінде коммунизацияланбаған ұлттық мемлекеттердің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Ақпаратты тиімді пайдалану қабылданатын шешімдердің сапасы мен санын тікелей анықтайтындықтан, қазіргі өркениеті бар барлық мемлекеттер өздерінің ақпараттық саясатын қайта қарайды, оны дәуір жағдайларына сәйкес жаңартады және де цифрлық архивтеу әдістерін енгізеді. Мақалада Ұлттық архив қорының құжаттарын электрондық форматқа цифрландыру кезінде нормативтік заңнама негізінде туындайтын проблемалар баяндалған.

Кілт сөздер: архив, цифрландыру, электрондық құжат, ақпарат.

Annotation. Planning the construction of the future with the effective use of knowledge, achievements and accumulations of the past is one of the most important responsibilities of decommunized nation-states today. Since the effective use of information directly determines the quality and quantity of decisions taken, all States with a modern civilization are reviewing their information policy, updating it in accordance with the conditions of the era

and introducing digital archiving methods. The article describes the problems arising on the basis of regulatory legislation when digitizing documents of the National Archival Fund in electronic format.

Keywords: archive, digitization, electronic document, information.

Geçmişin bilgi, kazanım ve birikimlerini etkili biçimde kullanarak geleceğin inşasını planlamak günümüzde ulus devletlerin en önemli sorumlulukları arasındadır. Bilginin etkin kullanımı, alınan kararların nitelik ve niceliğini doğrudan belirlediği için günümüz medeniyet birikimini haiz tüm devletler, bilgi politikalarını yeniden gözden geçirmekte, çağın koşullarına göre güncellemekte ve dijital arşiv uygulamalarını hayata geçirmektedirler.

Bilgiye olan ihtiyacın giderek artması ve çok miktarda bilginin kısa surede islenebilmesi, arşivlere olan talep ve beklentileri de arttırmaktadır. Bu beklentilerin alışlagelen uygulamalar veya kişisel gayretlerle karşılanması yeterli gelmeyecektir.

Bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin basitleştirilmesi yönünde benimsenen ülke politikaları, kurumların faaliyetlerini bilgi ve belgeleri ile birlikte elektronik ortamlara taşımaları, işlemlerin tamamen bilgi sistemleri üzerinden yürütülmesi sonucunu doğurmaktadır. Entegre bilgi sistemlerinin aktif ve yaygın kullanımıyla yakın gelecekte klasik belge üretiminden planlı bir şekilde vazgeçiş, surecine girileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda arşivlerin ve arşivcilerin yetkinliklerini mesleki yeterlilik, teknolojik olanaklar ve diğer disiplinlerle ilişkileri de kapsayacak şekilde yeniden kurgulamaları gerekmektedir.

Geçmişten geleceğe farklı ortam ve sahiplikte bulunan arşivlerin yönetimi, teknolojik olanaklar ve meslekî bilgileri kapsayacak şekilde yeniden tasarlanmalıdır. Buna arşivsel dönüşüm diyebiliriz. Arşivsel dönüşüm ise uluslararası standartlar ve birlikte çalışabilirlik çerçevesinde arşiv kültürü gelişmiş ülkelerin arşiv kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilmelidir. Yasal düzenlemelerin de bu kapsamda yapılması uygun olacaktır.

Teknolojinin hızlı ilerlemesi, kopyalama araçlarının çabuk eskimesine, sayılarının süreç içerisinde azalmasına, bozulmalarına veya yedek parçalarının bulunamamasına neden olmaktadır. Ayrıca bu ortamlardaki arşiv materyalinin fiziksel temas ile defalarca kullanılması, diğer dış etkenlere maruz kalmaları ve muhafaza şartlarının materyale özgü biçimde uygulanamaması gibi nedenlerle belgelerin orijinallik, güvenilirlik ve bütünlük özellikleri bozulabilmektedir.

Arşiv materyalinin de içine dâhil olduğu kültürel miras ögesinin

dijitalleştirilmesi, bu materyalin korunması, tanımlanması, araştırmaya açılması farklı kamu kurumlarının yetki ve sorumluluğuna girebilmektedir. Bu nedenle kütüphane, arşiv ve müze materyalinin bu materyali dijitalleştirirken birden çok hukuki düzenlemeyi, planı, programı, standardı ve uluslararası sözleşmeyi dikkate alması gerekmektedir.

Dijitalleştirme genel anlamda koruma, depolama ve erişim/paylaşım işlemine yardımcı olmak amacıyla yapılan bir işlem olarak kabul edilse de aynı zamanda bir kopya oluşturma işlemidir. Bu nedenle uygulama standartları içerisinde diğerlerinden farklı bir statü ve içerikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Fikir ve sanat eseri kapsamında olan eserlerin dijitalleştirilerek kullanıma sunulması kimi zaman hukuki sorunlara da neden olabilmektedir. Bu nedenle kültürel miras ve arşivlerle ilgili yapılacak düzenlemelerde arşiv materyalinin dijitalleştirilmesi, dijitalleştirilirken göz önünde bulundurulması gereken teknik ve hukuki durum, öncelik ve seçim kriterleri, nasıl dijitalleştirilmesi gerektiği, ne kadarının dijitalleştirileceğine dair hükümler bulunmalıdır.

1990'lı yılların ortalarında kullanıcıların bilgisayarlar ve internet aracılığıyla da bilgiye erişimi kamu kurum ve kuruluşları ile özel teşebbüslerin birtakım hizmetlerinden daha hızlı bir biçimde yararlanabilmeleri için gereken altyapı ve mevzuat çalışmalarını yapmalarını gerekli kılmıştır. Bu teknik altyapı ve mevzuat değişikliği hazırlıkları ülkelerin parlamentolarında da gündeme gelerek ulusal politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi için eylem planlarının hazırlanmasını sağlamıştır. Bu planlarda elektronik içerik (e-içerik - dijital içerik - sayısal içerik), bilgi teknolojileri ile ilgili standartların hazırlanması, yasal ve idari düzenlemeler ve bunların yaygınlaştırılması için birçok faaliyet yer almıştır [1]

Ulusal ve uluslararası düzeyde bilgi toplumuna geçiş stratejisi düzenlemeleri, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının kamu ve özel kurumların verdiği hizmetlerde daha fazla kullanılmaya başlaması, vatandaşların daha hızlı ve güvenli ortamlarda hizmet alma taleplerindeki artış, dijital içerik üretimi ve bu içeriğin depolanması ile aktarımındaki teknik gereksinimler bu alanlarda ürün ve hizmet geliştiren kurumlar için hem mevzuat hem de kalite ve uygulama standartlarının üretimini hızlandırmıştır.

Bürokrasinin azaltılması, vatandaşlardan faydalanacakları hizmetler için istenen belge sayısının ve talep sıklığının azaltılması, elektronik belge üretiminin ve bilgi sistemleri kullanımının artırılması, kamu hizmetlerinin ortak platformlardan yürütülmesinin yaygınlaşması gibi gelişmeler dijitalleştirme çalışmalarına hız verilmesine neden olmuştur.

Doğuştan dijital belgelere yönelik; elektronik belge yönetim sistemleri, elektronik imza, kayıtlı elektronik posta, elektronik tebligat, elektronik fatura, elektronik mühür gibi çok sayıda düzenleme bulunmaktadır. Sonradan dijital (dijital kopyalar) olanlar, kâğıt belge ile doğuştan dijital belgeler arasında köprü görevi görmektedir.

Resmi onayı olmayan dijital kopyalar belge değeri taşımadığından adli ve idari süreçte kabul görmemektedir. Dijital kopyaların orijinal belgenin özelliklerini azami derecede yansıtmaması ve kurala bağlı kanıt olabilmemesini sağlayabilecek güven artırıcı teknolojik çalışmaların ve yasal düzenlemelerin yapılması uygun olacaktır.

Milli Arşiv Mevzuatında ve idari düzenlemelerde dijitalleştirmeye yönelik şu hususlara değinilmesi uygun olacaktır;

- Arşivlerde hangi belgelerin nasıl bir sistem dâhilinde dijitalleştirileceğı belirlenmelidir.
- Elektronik ortamlarda depolanması, erişimi ve transferinin nasıl yapılacağı ulusal arşivler tarafından belirlenmelidir.
- Dijitalleştirme kopya oluşturma işlemi olduğundan erişim ve kullanımda telif hakkı göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kuruma ve/veya faaliyete özel konular içerebilmesi bilgi varlıklarının gizlilik derecelerine göre sınıflandırılması kapsamında gizli, hizmete özel gibi erişim kısıtları değerlendirilmelidir.
- Kişisel veriler korunabilmelidir.
- Dijital belgelerin/kopyaların hizmete sunma politikası oluşturulmalıdır. Bu politikada belgenin kullanım hakkı şartları, üçüncü şahıslarla paylaşım, belge ücretlendirme gibi konular netleştirilmelidir.
- Dijital görüntülerin kullanıcılarla hangi dosya formatlarında ve toplu halde hangi taşıyıcılarla paylaşılacağı hükümleri ile dijitalleştirmeden sorumlu üst kurumun belirlenmesi bu mevzuatta yer almalıdır.

Kullanılan literatürün listesi

1. Bu paragrafa örnek vermek gerekirse: Türkiye Cumhuriyeti On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)'te dijitalleştirme ile ilgili hedefler yer almıştır.

Tüm tapu işlem belgeleri elektronik ortama aktarılarak tapu işlemleri mekâna bağlı kalınmaksızın elektronik ortamda gerçekleştirilecektir.

e-Devlet hizmet sunumunda ihtiyaç duyulan temel bilgi sistemleri ile ortak altyapı, hizmet ve standartların geliştirilmesine devam edilecek, kurumsal bilgi sistemleri sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacaktır.

Kamu bilgi sistemlerinde veri standardizasyonu sağlanacak, kurumlar

arası veri paylaşımının önündeki engelleri kaldırmaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Bürokrasiyi azaltmak ve iş süreçlerinde verimlilik sağlamak üzere kamu kurumları arasındaki her türlü veri, bilgi ve belge paylaşımları, gerekli bilgi sistemlerinin mevcut olması durumunda, ayrıca yazışma yapılmaksızın elektronik ortamda gerçekleştirilecektir.

Kamu verisinin paylaşılacağı Ulusal Acık Veri Portalı hayata geçirilecek ve veri anonimleştirmeye ilişkin ilkeler belirlenecektir.

sekindeki ifadeler doğrudan dijitalleştirmeye ilişkisi olmasa da belgeyle yapılan işlemler bakımından bu süreçle ilgili eylemler olarak değerlendirilebilir.

Угур Унал,

директор Управления государственных архивов при Президенте Турецкой Республики

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО О НАЦИОНАЛЬНЫХ АРХИВАХ В КОНТЕКСТЕ ОЦИФРОВКИ АРХИВОВ

Планирование строительства будущего путем эффективного использования знаний, достижений и накоплений прошлого является сегодня одной из важнейших обязанностей национальных государств. Поскольку эффективное использование информации напрямую определяет качество и количество принимаемых решений, все государства с сегодняшним цивилизационным накоплением пересматривают свою информационную политику, актуализируют ее в соответствии с условиями эпохи и внедряют цифровые архивные приложения.

Растущая потребность в информации и способность обрабатывать большие объемы информации за короткое время также повышают спрос и ожидания в отношении архивов. Удовлетворения этих ожиданий обычной практикой или личными усилиями будет недостаточно.

Политика страны, принятая для сокращения бюрократии и упрощения транзакций, и тот факт, что учреждения переносят свою деятельность на электронные носители вместе со своей информацией и документами, приводит к выполнению операций полностью через информационные системы. При активном и широком использовании интегрированных информационных систем предвидится, что в ближайшем будущем начнется плановый отказ от классического

документооборота. В этом контексте архивам и архивистам необходимо перестроить свои компетенции, включив в них профессиональную квалификацию, технологические возможности и отношения с другими дисциплинами.

Управление архивами, которые имеют разную среду и владельцев от прошлого к будущему, должно быть переработано, чтобы включить технологические возможности и профессиональную информацию. Мы можем назвать это архивной трансформацией. Архивная трансформация, с другой стороны, должна осуществляться в сотрудничестве с архивными учреждениями и неправительственными организациями стран с развитой архивной культурой в рамках международных стандартов и интероперабельности. В этом контексте было бы уместно принять юридические меры.

Стремительный прогресс техники приводит к быстрому износу копируемых инструментов, уменьшению их количества в процессе работы, их износу или отсутствию запасных частей. Кроме того, характеристики оригинальности, достоверности и целостности документов могут быть нарушены по таким причинам, как многократное использование архивного материала в этих средах при физическом контакте, воздействие других внешних факторов и невозможность применения условий хранения в специфический для материала способ.

Оцифровка объекта культурного наследия, в том числе архивного материала, защита, идентификация и открытие этого материала для исследования могут входить в компетенцию и ответственность различных государственных учреждений. По этой причине библиотечные, архивные и музейные материалы должны учитывать множество правовых норм, планов, программ, стандартов и международных конвенций при оцифровке этих материалов.

Хотя оцифровка обычно считается процессом, помогающим процессу сохранения, хранения и доступа/обмена, это также процесс копирования. По этой причине он должен оцениваться в другом статусе и содержании, отличном от других в рамках прикладных стандартов.

Оцифровка произведений в рамках интеллектуальных и художественных произведений иногда может вызывать юридические проблемы. По этой причине нормативные акты, касающиеся культурного наследия и архивов, должны включать положения, касающиеся оцифровки архивных материалов, технической и правовой ситуации, которую необходимо учитывать при оцифровке, приоритета и критериев отбора, того, как следует оцифровывать и какая часть будет оцифрована.

В середине 1990-х годов доступ пользователей к информации через компьютеры и Интернет вынудил государственные учреждения и частные предприятия провести необходимые исследования инфраструктуры и законодательства, чтобы быстрее воспользоваться некоторыми услугами. Эта техническая инфраструктура и подготовка к внесению поправок в законодательство вышли на первый план в парламентах стран и позволили подготовить планы действий по разработке национальной политики и стратегии. Эти планы включали множество мероприятий для электронного контента (э-контент - цифровой контент - числовой контент), подготовку стандартов, связанных с информационными технологиями, правовых и административных положений и их распространение¹.

Механизмы стратегии перехода на национальном и международном уровнях, Расширение использования информационных и коммуникационных технологий в услугах, предоставляемых государственными и частными учреждениями, увеличение запросов граждан на получение услуг в более быстрой и безопасной среде, технические требования к производству цифрового контента, его хранению и передаче, ускорили разработку как законодательства, так и стандартов качества и применения для учреждений, разрабатывающих товары и услуги в этих областях.

Такие события, как сокращение бюрократии, сокращение количества запрашиваемых документов и частоты запросов на услуги, которыми будут пользоваться граждане, увеличение производства электронных документов и использование информационных систем, широкое

¹ В качестве примера для этого абзаца: Одиннадцатый план развития Турецкой Республики (2019–2023 гг.) включает цели, связанные с оцифровкой.

- Все документы по сделкам с правоустанавливающими документами будут переведены в электронную среду, а сделки с документами будут осуществляться в электронном виде, независимо от местонахождения.

- Базовые информационные системы, необходимые для предоставления услуг электронного правительства и общая инфраструктура, услуги и стандарты, будут продолжать развиваться, а корпоративные информационные системы будут иметь устойчивую структуру.

- Будет обеспечена стандартизация данных в государственных информационных системах, и будут приняты меры для устранения препятствий для обмена данными между учреждениями.

- В целях сокращения бюрократии и обеспечения эффективности бизнес-процессов обмен всеми видами данных, информации и документов между государственными учреждениями будет осуществляться в электронном виде без отдельной переписки при наличии необходимых информационных систем.

- Будет реализован Национальный портал открытых данных, где будут обмениваться общедоступные данные, и будут определены принципы анонимизации данных.

Хотя заявления в форме не имеют прямого отношения к оцифровке, их можно рассматривать как действия, связанные с этим процессом с точки зрения операций с документами.

использование государственных услуг на общих платформах, ускорили усилия по оцифровке.

Для цифровых документов существует множество правил, таких как системы электронного документооборота, электронная подпись, заказная электронная почта, электронное уведомление, электронный счет-фактура, электронная печать. А документы, которые позже стали цифровыми, цифровые копии служат мостом между бумажным документом и цифровыми документами.

Цифровые копии без официального утверждения не принимаются в судебном и административном процессе, так как не имеют документальной ценности. Было бы уместно провести технологические исследования и правовые нормы для укрепления доверия, которые могут гарантировать, что цифровые копии в максимальной степени отражают характеристики оригинального документа и могут служить доказательством на основе правил.

Было бы уместно решить следующие вопросы, связанные с оцифровкой в законодательстве о Национальном архиве и административных регламентах:

- Следует определить, какие документы в архивах в какой системе будут оцифрованы.

- Способы хранения, доступа и передачи на электронных носителях должны определяться национальными архивами.

- Поскольку оцифровка представляет собой процесс копирования, при доступе и использовании необходимо учитывать авторские права.

- Нужно рассмотреть ограничения доступа, такие как конфиденциальность, секретность, в рамках классификации информационных активов в соответствии со степенью их конфиденциальности, поскольку они могут содержать темы, характерные для учреждения и/или деятельности.

- Персональные данные должны быть защищены.

- Должна быть установлена политика обеспечения доступа к цифровым документам/копиям. В этой политике должны быть разъяснены такие вопросы, как условия права использования документа, передача третьим лицам, ценообразование документа.

- В этот закон следует включить положения о том, в каких форматах файлов и на каких носителях цифровые изображения будут передаваться пользователям, а также определение высшего учреждения, ответственного за оцифровку.

Чжан Га,
*докторант кафедры
всемирной истории, историографии
и источниковедения исторического
факультета КазНУ им. аль-Фараби*

НОРМАТИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ ПО АРХИВНОМУ ДЕЛУ В КИТАЕ

Андатпа. Қытайдың архивтік заңдары мен ережелерінің жүйесі Мемлекеттік кеңеске қарасты департаменттердің архивтік әкімшілік ережелерінің біртұтас жиынтығы болып табылады. Олардың барлығы өзара байланысты. және бір-бірімен келісілген және өзегі «Архив туралы заң» болып табылады. Архив істері мен ережелері бойынша нормативтік құжаттар жүйесін құру архивтік заңдардың, ережелер мен толықтырулардың жоспарлану деңгейін, ғылымды дамытуға ықпал етеді, сондай-ақ архивтік заңнаманың біртұтастығын ілгерілету және архив ісін кешенді түрде қамтамасыз ету үшін үлкен маңызға ие болады.

Кілт сөздер: нормативтік құжаттар, архив, заңнамалық негіздер, Қытай, тарих.

Аннотация. Система архивных законов и правил Китая представляет собой единый комплекс, состоящий из архивных законов, архивных административных законов и правил, местных архивных законов и правил, архивных административных правил департаментов при Госсовете и местных архивных административных правил. Все они взаимосвязаны и координируются друг с другом, а ядром является «Закон об архивах». Создание системы нормативных документов по архивному делу и правил способствует повышению уровня планирования, науки и предвидения архивных законов, правил и поправок, а также имеет большое значение для продвижения единого архивного законодательства и обеспечения всестороннего, скоординированного и устойчивого развития архивной отрасли.

Ключевые слова: нормативные документы, архивы, законы об архивах, законодательная база, Китай.

Annotiton: The system of archival laws and regulations of China is a single set of archival laws, archival administrative laws and regulations, local archival laws and regulations, archive administrative regulations

of departments under the State Council, and local archival administrative regulations, all of which are interconnected and coordinated with each other, and the core is the «Law on Archives». The creation of a system of normative documents on archival affairs and rules contributes to an increase in the level of planning, science and foresight of archival laws, rules and amendments, and is also of great importance for promoting a unified archival legislation and ensuring a comprehensive, coordinated and sustainable development of the archival industry.

Keywords: regulatory documents, archives, legislative bases, China, law.

Цель работы: изучить содержание нормативных документов по архивному делу в Китае, рассмотреть историю формирования архивного законодательства в Китае с момента его реформ, проанализировать содержание и процесс реализации нормативных документов по архивному делу в Китае.

Задачи: изучить общие черты и особенности, существующие между нормативными документами в области архивного дела и всей китайской законодательной системы в процессе ее построения.

Результат: с момента основания Китайской Народной Республики формирование системы архивного законодательства Китая прошел процесс образования с нуля, постепенного развития, достижения зрелости и совершенствования. На мой взгляд, этот процесс можно условно разделить на четыре этапа:

1. Этап первоначального исследования, с первых дней основания государства до периода реформ и открытости;

2. Этап роста и развития, с периода после реформ и открытости до введения «Законодательного закона» в 2000 году;

3. Этап достижений зрелости, с момента принятия «Законодательного закона» Всекитайским собранием народных представителей в 2000 году до 2021 года;

4. С момента опубликования нового пересмотренного «Закона об архивах» в 2021 году до настоящего времени. На протяжении этих четырех этапов система архивного законодательства Китая достигла значительных результатов, заложив теоретическую и практическую основу для совершенствования и развития современного архивного законодательства в Китае. Также, она послужила образцом для развития нормативных документов по архивному делу в других странах.

Государственное архивное бюро Китая ввело в действие новый обновленный «Закон об архивах Китайской Народной Республики»

с 1 января 2021 года. Новый «Закон об архивах» представляет собой комплексное улучшение и модернизацию существующего закона с широким спектром корректировок. Новый «Закон об архивах» добавил две новые главы («информатизация архивов» и «надзор и проверка»), а также были пересмотрены главы (с 6 главы и 27 статьи до 8 главы и 53 статьи), со следующими восемью основными изменениями:

1. совершенствовать управляющую систему архивного дела;
2. улучшить системы архивного управления;
3. содействовать открытости и использованию архивов;
4. усилить информатизацию архивного дела;
5. улучшить механизм обеспечения безопасности хранения архивов;
6. увеличить объем финансирования архивного дела;
7. увеличить нормативы для надзора и обследования архивного дела;
8. улучшить юридическую ответственность.

7 апреля 2022 года Национальное архивное бюро выпустило 12 отраслевых стандартов, включая Спецификацию для аутсорсинга архивных услуг, Услуги по обустройству архивных помещений. Эти документы содержат рекомендации по услугам аутсорсинга архивов, различным видам управления архивами и строительству архивных помещений. 12 отраслевых стандартов вступили в силу 1 июля 2022 года.

Ниже приведены особенности 12 отраслевых стандартов.

Часть 4 DA/T68 «Спецификация аутсорсинга архивных услуг: услуги по организации архивов» является четвертой частью DA/T68 «Спецификации аутсорсинга архивных услуг», которая устанавливает требования к спецификации работы заказчика и контрагента, оценке кредитоспособности и контролю качества при аутсорсинге услуг по организации архивов.

«Спецификация оцифровки архивных материалов» устанавливает организацию и управление оцифровкой архивных материалов и определяет требования к обработке перед оцифровкой, работе по обработке изображений, а также приемке, передаче и использованию архивных материалов.

«Технические требования к архивному имитационному воспроизведению» устанавливают требования к организации, системе управления, рабочему процессу, аутсорсингу бизнеса, выбору оборудования, предварительной подготовке, сбору изображений,

обработке изображений, выгрузке изображений, постпроизводству, проверке качества и передаче, управлению данными и использованию архивного имитационного воспроизведения, основанного на технологии цифровых изображений.

«Спецификация для проектирования систем освещения архивных помещений» определяет общие положения систем освещения в архивных помещениях, индикаторы освещения, энергосбережение освещения, распределение и управление освещением, а также защиту безопасности и заземление, и применимы для проектирования систем освещения в новых, измененных и расширенных помещениях архива.

«Общие требования к управлению единым набором электронных архивов» устанавливают основные принципы управления единым набором электронных архивов, устанавливают требования, которые должны быть выполнены в отношении системной конструкции, построения системы, построения и управления ресурсами, управления безопасностью и т.д. для реализации управления единым набором, а также предлагают пути и способы оценки осуществимости.

«Порядок работы по передаче и приему электронных архивов» определяет рабочий процесс передачи и приема электронных архивов, устанавливает требования к подготовке передачи и приема электронных архивов и работе по передаче и приему электронных архивов, а также требования к работе по передаче и приему электронных архивов между передающими подразделениями и архивами.

«Правила управления электронными бухгалтерскими архивами» устанавливают требования к формированию, сбору, упорядочению и подаче электронной бухгалтерской информации и хранению, статистике, использованию, оценке и утилизации электронных бухгалтерских архивов, и применимы к органам, группам, предприятиям и учреждениям и другим организациям при осуществлении деятельности по управлению электронными бухгалтерскими архивами.

«Техническая спецификация для управления электронными бухгалтерскими ваучерами для финансового возмещения общих расходов государственного бюджета административных и институциональных единиц» устанавливает требования к сбору, компонентам, заполнению, хранению, статистическому использованию и интерфейсу с соответствующими системами электронных бухгалтерских ваучеров для финансового возмещения общих расходов государственного бюджета административных и институциональных единиц.

«Техническая спецификация архивного монтажа» является

переработкой DA/T25-2000. Основные технические изменения: изменена сфера применения термина «бумажные (缣帛- Означает в древнем Китае шелк использовался как средство для записи информации) архивы» на «бумажные архивы», изменено вспомогательное оборудование и инструменты для восстановления материальных носителей (шелк), добавлены положения о фотографировании, предварительной обработке, переплетных материалах и местном укреплении, изменены принципы монтажа, монтажные материалы, переплет после монтажа и требования к изготовлению монтажных материалов.

«Правила архивного поиска по научно-справочному аппарату» являются обновлением DA/T18-1999. Основными изменениями являются: добавление раздела об общих принципах и требованиях поиска, многоуровневой модели научно-справочного аппарата, изменениях основных пунктов научно-справочного аппарата архивного фонда.

«Положение о составлении нумерации документов» является обновлением DA/T13-1994, в котором добавлены и изменены принципы и требования к составлению нумерации документов, добавлена глава о составных элементах нумерации документов, изменена структура и метод составления нумерации документов, изменены положения о количестве цифр, добавлены примеры составления нумерации документов и т.д.

«Правила для учета архивных документов эпохи Мин и Цин» являются обновлением DA/T8-1994. Основные изменения включают добавление нормативных ссылок, терминов и определений, общих принципов и требований, добавление элементов записи на уровне полного дела и конкретного дела, разделение информации о записи на семь частей и удаление формата записи на основе карточки и формата записи на основе книги.

4 июля 2022 года Государственное архивное бюро издало «Положение по продвижениям доступа к архивам Национального архивного управления Китая», которое вступил в силу 1 августа 2022 года. Очевидно, что открытие архивов должно следовать принципам законности, своевременности, равенства и удобства к доступу, чтобы максимально удовлетворить потребности пользователей в использовании открытых архивов.

«Положение» состоит из шести глав и тридцати четырех статей. В первой главе, «Общие положения», излагаются цель и основа разработки положения, уточняется определение открытости (доступности)

архивов, принципы рассекречивания архивов и обязанности архивных органов на всех уровнях.

Вторая глава о предмете и объеме открытия архивов. В основном определяет ответственный предмет открытия архивов и объем открытия архивов, а также делает специальные положения для некоторых особых случаев. В соответствии с требованиями «Закона об архивах», срок открытия государственных архивов всех уровней был сокращен с 30 лет до 25 лет, а архивы, тесно связанные с жизнедеятельностью людей, такие как экономические, образовательные, научные и культурные архивы, могут быть открыты для общества менее чем на 25 лет после проведения ревизии открытия. В то же время, разработаны и регламентированы несколько ситуаций, в которых открытие архивов для общественности может быть расширено, чтобы правильно разрешить взаимосвязь между открытием архивов и архивной безопасностью.

Третья глава, посвященная процедурам и методам открытия архивов, устанавливает четкие требования к открытию архивов, в частности, создание механизма сотрудничества для рассмотрения и утверждения открытия архивных фондов, что окажет положительное влияние на ускорение открытия архивов.

Четвертая глава об использовании и защите открытых архивов содержит положения об использовании открытых архивов с точки зрения защиты архивов, а также усиливает требования к открытию и использованию архивов в архивах.

Глава 5 «Защита и надзор» добавляет административные средства защиты, штрафы и механизмы обратной связи, которые помогают оперативно выявлять невыполнение архивами своих обязательств по открытию документов и обеспечивают защиту законного доступа общественности к архивам.

Шестая глава приложения снимает ограничение по гражданским субъектам доступа к архивам и уточняет, что настоящее «Положение» распространяются на иностранцев, пользующихся уже открытыми государственными архивами.

Ыскак А.С.,

*и.о. профессора кафедры
всемирной истории, историографии
и источниковедения исторического
факультета КазНУ им. аль-Фараби,
доктор исторических наук*

Жугенбаева Г.С.,

*и.о. профессора кафедры
всемирной истории, историографии
и источниковедения исторического
факультета КазНУ им. аль-Фараби,
доктор исторических наук*

АРХИВИСТ: ВЫЗОВЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ВЕКА

Аннотация. В обзорной статье рассматриваются вопросы об ответственности архивиста в связи с тотальным влиянием информационных технологий на работу архивов. В современном мире глобальные тенденции внесли серьезные изменения в работу архивов и архивистов. А стремительное развитие информационных технологий стимулировало архивы к переходу к оцифровке документов, что обеспечило широкий доступ исследователей к архивным документам. Правительством приняты программы «Цифровой Казахстан» и «Архив – 2025». Внедряется информационная система «Единый электронный архив документов», участниками которой являются все государственные архивы. Сегодня именно архивист должен как никогда с ответственностью подходить к вопросу сохранения памяти человечества и преемственности поколений и явиться востребованным специалистом.

Ключевые слова: государственный архив, архивист, информационные технологий, цифровая трансформация, открытый архив, сотрудничество.

Андатпа. Шолу мақалада архив жұмысына ақпараттық технологиялардың ауқымды ықпал етуіне байланысты архившінің жауапкершілігі туралы мәселелер қарастырылған. Қазіргі әлемде жаһандық үрдістер архивтер мен архившілердің жұмысына үлкен өзгерістер әкелді.

Ал ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы архивтердің құжаттарды цифрландыруға көшуіне түрткі болып, зерттеушілерге архив құжаттарына кең қолжетімділікті қамтамасыз етті. Үкімет «Цифрлық Қазақстан» және «Архив – 2025» бағдарламаларын қабылдады. Барлық мемлекеттік архивтер қатысушылары болып табылатын «Бірыңғай электрондық құжаттар архиві» ақпараттық жүйе енгізілуде. Бүгінгі таңда бәрінен де архивші адамзат жады мен ұрпақтар сабақтастығын сақтауға жауапты маман болуы тиіс.

Кілт сөздер: мемлекеттік архив, архивші, ақпараттық технологиялар, цифрлық трансформация, ашық архив, ынтымақтастық.

Annotation. The article examines questions about the responsibility of the archivist in connection with the total influence of information technology in the work of archives. In today's world, global trends have brought major changes to the work of archives and archivists. The rapid development of information technology has stimulated archives to move to the digitization of documents, and thus providing researchers with wide access to archival documents. The government of Kazakhstan has adopted the «Digital Kazakhstan» and «Archive – 2025» programs. The information system «Unified Electronic Archive of Documents» is being introduced, the participants of which are all state archives. Today, it is the archivist who should approach the issue of preserving the memory of mankind and the continuity of generations with responsibility more than ever and become a sought-after specialist.

Keywords: state archive, archivist, information technology, digital transformation, open archive, cooperation.

В современном обществе Архив воспринимается прежде всего как важнейший компонент национального историко-культурного наследия. По мере развития общественных отношений в геометрической прогрессии растет потребность в информационных ресурсах. С их реальным значением в обществе и государстве связан архив, который хранит огромный пласт документов, всеобъемлюще представляющий собой ретроспективный информационный продукт. С архивом также связана общественная и индивидуальная память. Современный архив – это информационный центр и лаборатория научных изысканий и исследований. Мы с вами свидетели, как мировые тенденции XXI века внесли серьезные изменения в работу архивов и архивистов. Сегодня отечественные архивы быстро адаптируются к новым глобальным

изменениям. В настоящее время в Казахстане функционирует широкая сеть архивных учреждений, охватывающая 223 государственных архивных учреждений. Наряду с этим существуют частные архивы и ведомственные архивы центральных органов управления, организаций и компаний. Общий объем Национального архивного фонда составляет 25 млн единиц хранения. Стремительное развитие информационно-коммуникационных технологий требует все больше перевода документов в электронный формат тем самым требуя адаптации традиционной архивной методологии к новым условиям и облегчая доступа исследователей к архивным документам. В стране в рамках программ «Цифровой Казахстан» и «Архив 2025» все государственные архивы являются участниками информационной системы «Единый электронный архив документов».

Нельзя не согласиться с тем, что в мире со все более усиливающаяся тенденция внедрения компьютерных технологий во все сферы общественной жизни наталкивает на мысль об ответственности общества и государства перед прошлым как об одном из условий сохранения человечества и преемственности поколений. Для обеспечения данной потребности на сегодняшний день одним из востребованным специалистом должен являться Архивист. Однако Кто такой Архивист? Почему в нашем быстро изменяющемся мире мы не можем отойти от старого стереотипа и вынуждены выносить самые простые вопросы касательно облика современного архивиста на обсуждение? Прежде всего это связано с тотальным влиянием информационных технологий на работу архивистов, который в перспективе будет иметь только тенденцию усиления. Особенно цифровая трансформация внесла технические изменения в работу архивистов. Могут ли эти изменения иметь другие последствия, как в сознании и мировоззрении, так и в поведении и профессиональной деятельности архивистов или кардинально изменит их облик? Очевидно, до конца все еще не понятно. Все же, находясь в турбулентном состоянии отечественные архивисты не отказываются от новых вызовов. Поэтому согласно проведенному исследованию одним из авторов, направленное на заполнение пробела по данной проблеме в отечественном архивоведении подтверждается положительное влияние информационных технологий на работу архивистов и их готовность принять вызовы информационного века. Основные положения исследования изложены в двух статьях, опубликованных в журналах «История и мир» («Historia I Świat», Польша) и «Жаңа архив».

Следует отметить, если вначале отечественные архивы не успевали за стремительно развивающимися технологиями, то сегодня мы видим результат их перехода на полную автоматизацию рабочего места и поэтапного перехода к цифровизации. Уже сейчас запросы граждан архивами осуществляются через портал Egov.kz. Составление, хранение, учет, выдача справок и использование документов в архивах уже невозможно без компьютерных технологий. Архивист и компьютер как одно целое и представить работу архивиста сегодня без компьютера сложно.

Бесспорно, информационные технологии рассматриваются как инструмент, упрощающий и оптимизирующий работу архивистов. Одна из задач архивистов – обеспечить сохранность документов. С развитием современных информационных технологий необходимо изменить сложившиеся стереотипы в организации использования документов и облегчить максимальный доступ к архивным документам. Приоритетом является создание единого информационного ресурса и уже год как в стране введена в промышленную эксплуатацию информационная система «Единый электронный архив документов». Заказчик проекта «Е-Архив» — Министерство культуры, разработчик — компания Iserv. Проект предусматривает три направления архивной работы – пополнение документов, их учет и хранение, а также автоматизация использования документов Национального архивного фонда. Всего к информационной системе «Единый электронный архив документов», состоящей из 9 модулей, подключено 1 574 государственных организации, в том числе все государственные архивы.

Безусловно, есть преимущества системы при поиске информации и выдаче документов тем же исследователям. Однако существует в первую очередь, трудность, связанная с недостаточной разработанностью методики. По мнению специалистов и экспертов, любая информационная система не должна внедряться отдельно сама по себе, с ней должна идти методология. Параллельно с методологией должны идти изменения в действующие нормативные правовые акты. Очень важно учитывать межотраслевой характер архивной сферы и не забывать о внесении изменений и дополнений во все нормативные правовые акты, касающиеся части работы электронного архива.

Нехватка квалифицированных специалистов архивистов, имеющих опыт работы с IT-технологиями, является еще одним нерешенным вопросом, с которым часто сталкиваются государственные архивы.

Молодые специалисты не хотят в региональные архивы из-за низкой заработной платы, многие предпочитают работать в центральных архивах и в частных компаниях. В целом обеспечение надежности, бесперебойности работы системы и того, как система будет охватывать все сферы деятельности архивов, является прерогативой электронного архива, так как должно быть единообразие, одна платформа и все должны работать с единым стандартом. А разработанные международные стандарты ИСО серии «Информация и документация» по части форматов файлов электронных документов долгосрочного хранения и технических требований к ним носят рекомендательный характер. Самое главное, отечественные архивисты, не проявляя индифферентное отношение к своим профессиональным обязанностям стремятся развиваться и учиться реагировать на изменения, вызванные тотальным воздействием компьютерных технологий на архивы.

Позитивное мышление о том, что Архивисты служат золотым мостом, соединяющим прошлое и настоящее, и их другая важная задача следить за тем, чтобы связь между разными поколениями была непрерывной и не прерывалась. Это их историческая миссия. Преимущество исследователя перед архивистом в том, что он публикует результаты своих исследований и делает их общедоступными. Согласно социологическому опросу только 6 процентов из 600 респондентов имеют ученую степень и при нынешних реалиях задаемся вопросом можно ли надеяться в ближайшее время на увеличение процентного соотношения среди архивистов научных специалистов. Если принять к сведению, что за годы независимости почти в 2 раза сократилась штатная численность государственных архивных учреждений, при таком же увеличении объема хранимых документов. В некоторых архивах в течение года сменяется более 50 процентов состава. Главная причина низкий уровень заработной платы. При этом, даже при имеющейся штатной численности наблюдается острый дефицит квалифицированных специалистов. Так всего в архивах республики работают всего 4 процента специалистов с образованием по профилю. На наш взгляд, преобразование государственных архивов в государственные административные учреждения привели к снижению количественных исследований. Снизилось и качество архивной методической и научной работы. Архив стал институтом в осуществлении административных задач государства. Ослабление и даже прекращение исследовательской, научно-методической работы по архивоведению и документоведению

является одной из причин снижения качества работы архивов.

Большинство специалистов в архивной сфере считают, что научно-исследовательская работа определяет историческую роль архивиста как профессии. Соответственно, архивист ежедневно занимается научными исследованиями, ведь ознакомление с содержанием документа с помощью контент анализа, это и есть исследовательская работа. Также составляя научно-справочный аппарат, каждый архивист применяет знания основ научных исследований. Преимущество исследований архивистов в том, что они укрепляют свои знания, внедряют инновации, общаются с учеными и добиваются профессионального роста, а самое главное сами это не замечая архивисты превращают архив в лабораторию научных изысканий. Ярким примером может служить Государственный архив Западно-Казахстанской области, где проект электронного архива, разработанный в 2014 году представлен в предоставлении информации пользователям как произвести поиск в базе данных и электронного каталога фондов. Предоставляя исследователям информационную возможность, сегодня указанный архив наглядно показывает образец «Открытого архива». Все же в сегодняшних реалиях определенные сложности не позволяют всем государственным архивам этого. Но все же Архивы должны быть ближе к науке, а архивистам, как и прежде, должен быть возвращен статус исследователя.

В целом нашем казахстанском обществе надо поднимать статус архивов, с повышением статуса изменится и отношение к самим архивистам. Ведь профессиональная среда для Архивиста – прежде всего это Архив. Архив – это информационный центр и его задача – предоставить информацию, которая нужна каждому от простого гражданина до профессионального исследователя. Обеспечить прозрачность архива для населения в полном объеме, что требует реализации комплексных мер на национальном государственном уровне.

До 1996 года уполномоченным органом по управлению архивным делом являлось Главное архивное управление при Кабинете Министров. В связи с совершенствованием административного аппарата ликвидированный архивный орган в 1999 году был реорганизован в Комитет архивов и управлению документами Министерства культуры. До 2014 года руководящий орган Комитета был выведен из состава Министерства культуры и оставался на уровне ведомства, что негативно сказывалось на архивной политике в стране. С принятием в 2020 году

программы «Архив-2025» спустя год в составе Министерства культуры и спорта был воссоздан Комитет по делам архивов и управления документацией. Впервые при Министерстве культуры и спорта открыт Центр повышения квалификации сотрудников государственных архивов. Одним из важным приоритетом долгосрочного развития архивной сферы явилось создание Единого информационного пространства путем поэтапной их автоматизации с помощью информационно-архивных технологий. При реализации этой цели приоритет отдавался улучшению положения архивистов и поднятию престижа профессии. Хочется надеяться, что воссоздание Комитета, открытие Республиканского центра повышения квалификации сотрудников государственных архивов обеспечат реализацию этой цели. В последние годы наметилась растущая тенденция поступления молодежи в центральные архивы. По мнению прагматичных молодых людей, архивисту лучше выполнять возложенные на него функции. Для качественной работы должен быть достаточный штат сотрудников. Если брать во внимание, что при нынешней ситуации на каждый отечественный государственный архив приходится в среднем 11-12 сотрудников, когда на каждый государственный архив Польши 47-48 специалистов.

Подготовка профессионально квалифицированных кадров в области управления документами и архивного дела на трех уровнях – бакалавриат, магистратура и докторантура – осуществляется стабильно с 2011 года в единственном уникальном центре страны Казахском национальном университете имени аль-Фараби на базе кафедры Всемирной истории, историографии и источниковедения. С 2015 г. между Национальным университетом и Российским государственным гуманитарным университетом реализуется программа двойного диплома магистратуры. Национальным университетом совместно с Архивом Президента Республики Казахстан и Российским государственным гуманитарным университетом с 2017 года проводится Международная Летняя школа молодых архивистов. В 2018 г. в рамках Меморандума о дуальном образовании между Национальным университетом и Архивом Президента РК открыта Кафедра архивного дела и документоведения. Работа кафедры направлена на организацию лабораторно-практических занятий, повышающих профессионализм студентов в области документоведения и архивоведения. Материально-техническая база, технологическое оснащение Архива Президента соответствует требованиям архивов мирового уровня. Взаимное партнерство и сотрудничество в направлении

дуального образования, направленное на создание новой модели современного образования, будет продолжаться и активизироваться в будущем. Отрадно, что проект казахстанских архивистов по созданию площадки для обновления и обмена знаниями в профессиональной среде активно находит поддержку со стороны международного сообщества как Международный Совет Архивистов и зарубежных архивов. Состоявшийся 19-21 октября 2022 г. в Алматы Первый Международный конгресс архивистов с участием казахстанских и зарубежных архивистов, ученых по архивоведению, организованный Архивом Президента Республики Казахстан продемонстрировал готовность архивистов к вызовам информационного века и дал новый импульс их профессиональной деятельности. Международного масштаба данное мероприятие на тему «Открытое общество – открытый архив» способствовало еще раз задуматься об объединении общих усилий для генерации новых идей и поиска оптимальных решений как в архивной сфере в целом, так и в подготовке специалистов архивистов, в частности.

Стендовые выступления

Анджей Цисек,
*заместитель директора Отдела
поиска и идентификации Института
национальной памяти Польши*

POLSKA SZUKA WOHATERÓW-BIURO POSZUKIWAŃ I IDENTYFIKACJI IPN

Annotation. The report refers to the work of the Search Center for Repressed Citizens, which is the main work of the Search and Identification Department of the Polish Institute of National Memory

Андатпа. Баяндамада Польшаның Ұлттық естелік институтының Іздеу және сәйкестендіру басқармасының негізгі жұмысы болып табылатын қуғын-сүргінге ұшыраған азаматтарды іздеу орталығының жұмысы туралы айтылады.

Аннотация. В докладе говорится о работе Центра поиска репрессированных граждан, который является основной работой управления поиска и идентификации польского Института национальной памяти.

- *czerwiec 2016 – powstanie Biura Poszukiwań i Identyfikacji Instytutu Pamięci Narodowej (BPII IPN) – nowelizacja z ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*
 - wcześniej zadania realizował Samodzielny Wydział Poszukiwań
- *rozdział 6a ww. – do zadań IPN należy poszukiwanie miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych w okresie od 8 listopada 1917 r. do 31 lipca 1990 r.*

- w zespole pracuje ok. 70 osób:

- historycy
- archiwiści
- archeolodzy
- antropolodzy
- genetycy

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji

poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPolswoich

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji

- **Wydział Analiz Historycznych** - gromadzenie i analiza materiałów archiwalnych oraz dokumentacji historycznej w celu wytypowania miejsc prowadzenia działań poszukiwawczych oraz ustalenia miejsc pochówku ofiar totalitaryzmów na wniosek krewnych
- **Wydział Archeologii** - realizacja prac archeologicznych oraz ekshumacyjnych
- **Wydział Logistyki** - przygotowywanie oraz zabezpieczenie formalno-prawne i techniczne prac poszukiwawczych
- **Wydział Kresowy** - koordynacja działań realizowanych za wschodnią granicą RP
- **Wydział Identyfikacji** - nadzór nad szeroko pojętym procesem identyfikacji
- **Samodzielna Sekcja Informacji i Sprawozdawczości** - prowadzenie działań informacyjnych o bieżącej działalności oraz popularyzujących prace pionu poszukiwań i identyfikacji

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji

poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPolswoich

- **dotychczas przebadano około 400 lokalizacji (w kraju i za granicą)**

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

- **odnaleziono ponad 2000 szczątków ludzkich**

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

- zidentyfikowano szczątki ponad 220 osób

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

- Materiały poddawane weryfikacji pochodzą z:

- Archiwum IPN
- Archiwów państwowych
- Archiwów wojskowych
 - ✓ Centralne Archiwum Wojskowe
- Archiwów instytucji, stowarzyszeń itp.
 - ✓ Archiwa kościelne
 - ✓ Archiwum PCK
 - ✓ Archiwa USC

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

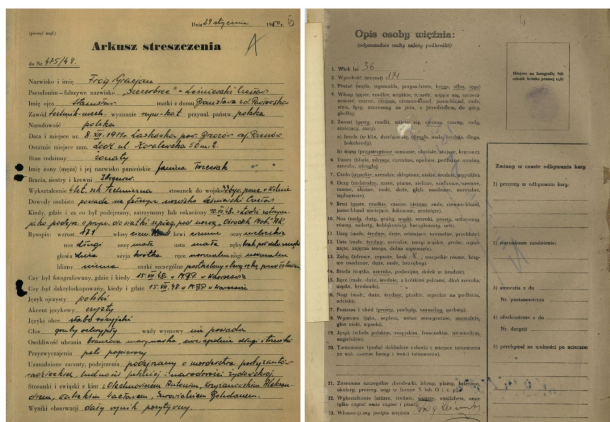

- Analiza dokumentów pozwala na:
 - typowanie miejsc prac
 - weryfikację otrzymanych informacji

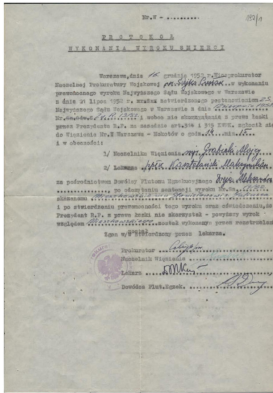

Instytut Pamięi Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
 Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
 poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PovracamyPoSwoich

- informacje zawarte w dokumentach umożliwiają na wstępne typowanie odnalezionych szczytków

Instytut Pamięi Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
 Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
 poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PovracamyPoSwoich

Institut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

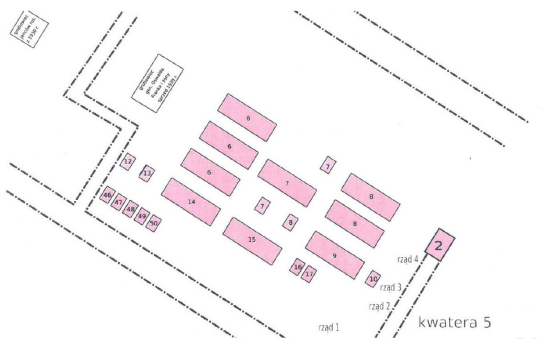
- **materiały archiwalne pozwalają na odnalezienie krewnych poszukiwanych osób w celu zabezpieczenia materiału porównawczego do badań DNA**

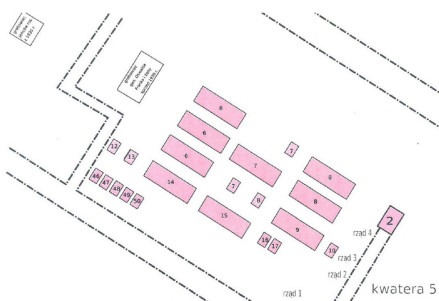
Institut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

Plan fragmenty kwater 5. w starszym planie cmentarza, prawdopodobnie z lat 50 - 60.

- grób wojenny
Nabi Akmetzhanov

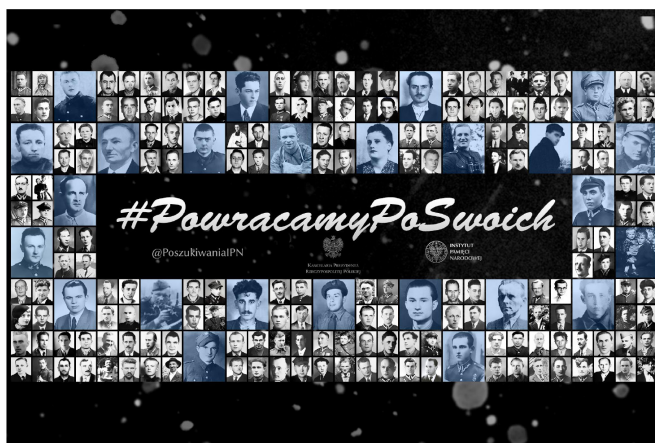

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

Карлос Васкез,
исполнительный директор
Международного совета архивов (ICA)

THE INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES: A WORLD OF ARCHIVES

Annotation. The report provides a brief overview of the structure of the International Council of Archives, its strategic plans, professional programs and funding.

Андатпа. Баяндамада Халықаралық Архивтер Кеңесінің құрылымына, оның стратегиялық жоспарларына, кәсіби бағдарламаларына және қаржыландыруына қысқаша шолу жасалады.

Аннотация. В докладе содержится краткий обзор структуры Международного Совета Архивов, его стратегических планов, профессиональных программ и финансирования.

The graphic features a grid of ICA logos. A central blue rectangle contains the word "Agenda" in white. To the right, a light blue background contains a bulleted list of agenda items.

Agenda

- Overview of ICA
- Our Members
- Organizational Structure
- ICA Strategic Plan
- Professional Programmes + Resources
- ICA Project Funding
- How to get involved at ICA?
- ICA in Asia
- Questions?

Overview of ICA

- International Non-Governmental Organization (NGO) that represents archive institutions and professionals on the world stage
- Advocates the importance of effective archives management in modern society
- Believes effective records and archives management essential for good governance, rule of law, administrative transparency, preservation of collective memory, access to information
- Develops a range of products and services enabling archivists worldwide to find solutions to common problems
- Strives to build better understanding across societies by fostering international co-operation, while respecting cultural diversity

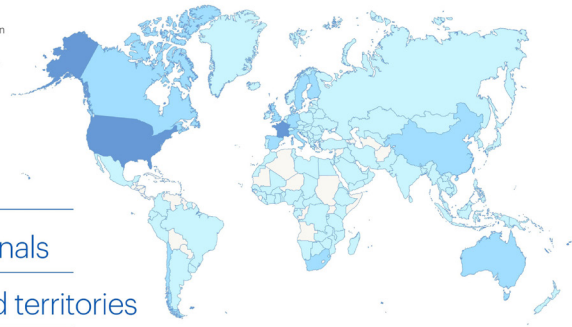
Our Members

Our Members

Our membership is composed of institutional members (Categories A, B and C) and individual members (Category D). Once again during the past year, we carried on the mission of developing and widening the network that brings you – and brings us – together. In 2021, we enabled more than 2,100 professionals to connect in 161 countries and territories, empowering archives and the profession.

NUMBER OF PROFESSIONALS PER COUNTRY OR TERRITORY AS OF DEC. 31st 2021

2,100 professionals

161 countries and territories

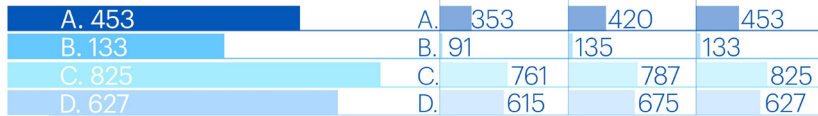
At the end of 2021, our network included:

Meanwhile, the number of Category B rights holders has remained largely the same since the 2019 surge.

The number of Category D individuals decreased marginally, almost returning to its pre-COVID level.

A slow increase in the number of A and C rights holders, a limited compression in B and D:

ICA network by category as of December 31st 2021:

The number of rights holders registered under Category A and C kept increasing during 2021.

Organizational Structure

Regional Branches

- ALA - Asociación Latinoamericana de Archivos
- ARBICA - Arab Regional Branch
- CARBICA - Caribbean Regional Branch
- CENARBICA - Central Africa Regional Branch
- EASTICA - East Asian Regional Branch
- ESARBICA - Eastern and Southern Africa Regional Branch
- EURASICA - Eurasia Regional Branch
- EURBICA - European Regional Branch
- NAANICA - North American Archival Network
- PARBICA - Pacific Regional Branch
- SARBICA - Southeast Asian Regional Branch
- SWARBICA - South and West Asian Regional Branch
- WARBICA - West African Regional Branch

Sections

- ISAE - Section for Education and Training
- SAFT - Section for Archives of Faith Traditions
- SAR - Section on Architectural Archives
- SBA - Section on Business Archives
- SIO - Section of International Organisations
- SLA - Literary and Artistic Archives
- SLMT - Section of Local, Municipal and Territorial Archives
- SPA - Section of Professional Associations
- SPO - Section on Sports Archives
- SPP - Section for Archives of Parliaments and Political Parties
- SUV - Section on University Archives
- SAHR - Section on Archives and Human Rights

Expert Groups

- AEG - Advocacy
- EGABE - Archive Buildings and Environments
- EGAD - Archival Description
- EGMDPR - Digital and Physical Records
- EG EMDP - Emergency Management and Disaster Preparedness
- EGIM - Indigenous Matters
- EGLM - Legal Matters
- PAAG - Photographic and Audiovisual Archives
- EGRSO - Research Services and Outreach
- EGSAH - Shared Archival Heritage
- EGATTT - Theft, Trafficking and Tampering

ICA Strategic Plan

EMPOWERING ARCHIVES AND THE PROFESSION 2021-2024

Archives along with archivists and records professionals are essential to good governance, accountability, transparency and culture. As the international body that represents the archives and records professions internationally ICA needs to empower its network through collaboration (1) and by being more transparent, accountable, inclusive (2) and relevant (3)

Building on the work of ICA by its Members, for its Members carried out in 2019, the ICA strategy *Empowering Archives and the Profession 2021-2024* represents the feedback and data received from the membership via surveys, focus groups and interviews.

NETWORKED AND COLLABORATIVE
ICA will strengthen its network, enabling more collaboration and to be more collaborative

TRANSPARENT, ACCOUNTABLE AND INCLUSIVE
ICA will be a more transparent, accountable, efficient and inclusive organisation

RELEVANT, EMPOWERING AND ENGAGED
ICA will be relevant for and engaged with its membership, better advocating for archives, records management and the profession

NETWORKED AND COLLABORATIVE

ICA will strengthen its network, enabling more collaboration and to be more collaborative

ICA will...

- 1.1 Be streamlined and frictionless to enable members to share information and collaborate together.
- 1.2 Provide better information sharing platforms and mechanisms for cooperation and collaboration.
- 1.3 Ensure ICA Administration and branches collaborate more closely while facilitating branch to branch and branch to section collaboration.
- 1.4 Ensure ICA Administration and sections collaborate while facilitating section to section and section to branch collaboration.
- 1.5 Improve operational processes to facilitate timely and efficient interactions between members and ICA Administration.
- 1.6 Be clearer about volunteering opportunities and commitments and be better at recognising the contributions of our volunteer.

TRANSPARENT, ACCOUNTABLE AND INCLUSIVE

ICA will be a more transparent, accountable, efficient and inclusive organisation

ICA will...

- 2.1. Ensure that governance will be more efficient, effective and transparent.
- 2.2 Be less complex in the way it organises itself
- 2.3 Be more transparent in how it appoints members to governance committees or ICA bodies.
- 2.4 Be more transparent in its finances and better communicate how member contributions are spent.
- 2.5 Be more diverse and inclusive, especially by profession and geographic region.
- 2.6 Develop a more robust financial model, becoming a mass member organisation with a better member offer.

RELEVANT, EMPOWERING AND EMPOWERED

ICA will be relevant for and engaged with its membership, better advocating for archives, records management and the profession

ICA will...

- 3.1. Build stronger relationships and collaborative partnerships with affiliated professions.
- 3.2 Seek to foster and develop partnerships with professions and organisations outside our traditional allies (ex: data and computer sciences).
- 3.3 Better represent in its approach and work the information value chain from creation to access.
- 3.4 Focus on cross-cutting international professional needs, such as emerging technologies, sustainable development and climate change.
- 3.5 Develop and grow its capacity building offer, complementing and supporting existing opportunities.
- 3.6 Be an advocate for archives and the professional (archives, records and information) in key international forums.

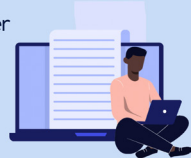
Programmes + Resources

Professional Programmes

- New Professionals Programme
- Africa Programme
- Training Programme

Resources

- Online Learning Platform
- Online Resource Centre
 - Resource of the Month
- ICA Publications
 - Flash
 - Comma
 - ICA e-newsletter

Professional Programmes

What is the

ICA

New Professionals Programme ?

Programme Nouveaux Professionnels

The ICA New Professionals Programme supports people with less than five years of working experience, irrespective of age, in the archival or recordkeeping profession to develop their professional knowledge and skills and join a worldwide network of archives and records management students and new professionals.

You have the opportunity to join the New Professionals Programme and become an Active New Professional, where you will:

- Attend and present at an ICA Congress or Conference
- Be assigned a mentor who can provide professional support, advice and guidance
- Meet leaders in the archival and records management profession and participate in networking events
- Receive a conference buddy who will support you during your Congress/Conference experience
- Become part of an Active New Professionals cohort
- Participate in a project that will foster and support New Professionals around the world

What is the ICA Africa Programme ?

Programme pour l'Afrique

Origins of ICA Africa Programme

In 2012, the ICA's Programme Commission made Africa a priority area for its professional programme work to support:

- the development of record-keeping capacity in Africa,
- the needs of African archivists and records managers,
- ICA strategic objectives and priorities, and
- the delivery of archival education.

This led to the development of the Africa Strategy and the related Workplan during 2014 and 2015.

Africa Programme Objectives 2021-2023

Phase two of the Africa Programme (AP), taking place from 2021-2023, is building on the efforts attained in the first five years of the Programme. During this phase, the AP is focusing on 2 objectives: to develop sustainable knowledge exchange initiatives and to develop training and trainer competencies.

What is the ICA Training Programme ?

Programme de Formation

The Training Programme aims to provide ICA members with high-quality training opportunities across the full scope of archive and recordkeeping competencies via a range of delivery methods including online learning, face-to-face training and training of trainers.

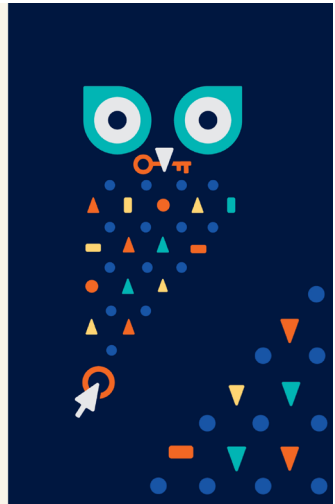
In 2019, this programme was one of the top priorities of PCOM with the launch of the International Council on Archives' Online Learning Platform and its first online course, 'Introduction to Records Management'.

Resources

The ICA's Online Learning Platform provides online learning opportunities in the field of archives and records management around the world. This online learning initiative aims to develop affordable, practical courses where you can improve your knowledge, skills and competencies in all areas of professional management of archives and records management. Courses are created and developed by subject-matter experienced professionals, many of whom serve on ICA's expert groups and sections or have spoken or published in the international arena.

3 Levels

Beginner

Intermediate

Expert

The course is intended for anyone who needs to learn the basic requirements for managing records in government, business or not-for-profit organisations to meet legal obligations and help protect the rights and entitlements of citizens, employees and stakeholders.

This course is about the Universal Declaration on Archives (UDA), the story of how it came into being, what it is all about (including an introduction to the principles and concepts of archives and records management) and how it can be used for advocacy and evaluation work.

If you have collected or inherited papers and photographs that document your family and want to ensure that they can be understood and used by future generations, this is the course for you.

This course provides a thorough grounding in the management of archives in digital formats. It covers the processes around managing them, from deciding what records to collect and keep, through taking them into custody and ingest, to description and metadata management, preservation techniques and access provision.

ICA Online Resource Centre

RESOURCE OF THE MONTH

Video - Introducing Records in Contexts:
The New ICA Standard for Describing
Records

ICA Publications

comma,
2019-1

INTERNATIONAL JOURNAL ON ARCHIVES
REVUE INTERNATIONALE DES ARCHIVES

Yaounde Conference 2018/Miscellany
Conférence Yaounde 2018/Mélanges

news from ica
Flash

Empowering Knowledge Societies:
Emerging archives and the evolving profession

 ICA
International Council on Archives
Conseil International des Archives

Newsletter / Lettre d'information

2022# 06
August / Août

ICA Project Funding

PCOM

CALL FOR PROJECTS

Deadline: 30 November 2022

ICA offers funding through PCOM or International Fund for Archival Development (FIDA).

PCOM will consider funding applications for:

- conference, seminars, webinars, and workshops to a total of €5,000 for meeting arrangements planned between January and December 2023, and
- projects resulting in a product or deliverable other than a conference or event planned to be developed between January and December 2023, generally up to €5,000 per year.

Applicants are also expected to secure additional funding or resources from other sources.

How to get involved at ICA?

If You Are Already an ICA member...

- **Nominate yourself** to be part of the Programme Commission
- **Send your application** and **join the Expert Groups**
- **Get involved** with the **New Professionals Programme** or the **Mentorship Programme**
- **Apply for funds** through the **PCOM Call for Projects** or **FIDA**
- **Attend our webinars**, virtual sessions or talks organized by the sections
- **Participate** in our **conferences** or **congresses**
- **Be part of the International Archives Week!**
- **Follow us** on **Twitter**, **Facebook** or **LinkedIn**

Not an ICA Member yet? Join us and become part of our international archival community!

The ICA Members enjoy...

- **Reduced rates** for registering on ICA's Online Learning Platform.
- The possibility of **financial support** for their projects from the Programme Commission and the Fund for the International Development of Archives (FIDA).
- The opportunity to **apply and join** the New Professionals Programme.
- **Reduced rates** for attendance at ICA-organized events.
- The chance to participate in the **International Archives Week** and share their events worldwide.
- **Unlimited access** to all ICA website resources.
- An **exclusive subscription** to ICA digital publications.
- **Free copy** of the paper version of the international professional journal "Comma" and ICA's magazine "Flash".

Translation

ICA 新規専門職訓練プログラムをサポートしませんか！
 アーキビスト、レコードマネジャー、コンサー
 ミュニティに参加するための後押しをしましょう！

ONLINE FOUNDATIONAL COURSE IN
 ARCHIVES AND RECORDS MANAGEMENT
 BY SOUTHEAST ASIANS FOR THE
 SOUTHEAST ASIAN ARCHIVAL COMMUNITY

AUGUST 5, 12, 19, AND 26, 2022

Collaboration

Participation

Watch on YouTube

*This poem by He Shen aims at remonstrating
 with the emperor to learn from history that
 "don't believe in superstitions and have
 the interest of the people in heart."*

Ева Ковальски,
*главный специалист Отдела
поиска и идентификации Института
национальной памяти Польши*

NIEUPAMIĘTNIONE MIEJSCA POCHÓWKU KAZACHSTAN

Annotation. The report tells about the deportees from the eastern regions of the Polish Republic, who are kept in the fund of the Polish Institute of National Memory, and about their burial place in Kazakhstan.

Аңдатпа. Баяндама Польшаның Ұлттық естелік институтының қорында сақтауда тұрған, Поляк Республикасының шығыс аймақтарынан жер аударылғандар туралы және олардың Қазақстандағы жерленген жері туралы айтылады.

Аннотация. В докладе рассказывается о депортированных из восточных регионов Польской Республики, находящихся на хранении в фонде польского Института национальной памяти, и о месте их захоронения в Казахстане.

Deportacje z Kresów Wschodnich II RP lat 1940-1941

- I. Luty 1940 r. – specprzesiedleńcy – osadnicy i leśnicy, skierowani głównie do obwodów: kirowskiego, permskiego, wołogodzkiego, archangielskiego, Iwanowskiego, jarosławskiego, nowosybirskiego, swierdłowskiego, omskiego, Komii ASSR, Krajów Krasnojarskiego i Altajskiego oraz **Алматыńska obłast (stacje: Makinka- 2090 i Bałchasz – 2127 os.) = 4 217 os.**
 - II. Kwiecień 1940 r. – administratiwno – wysłannycje, skierowani głównie do **obwodów: akmołińskiego-5731 os., aktiubińskiego-8323 os., kustanajskiego-7513 os., pawłodarskiego-3857 os., semipałatyńskiego-5218 os., północnokazachstańskiego – 13516 os. = 44 158**
 - III. Czerwiec – lipiec 1940 r. skierowani głównie do obwodów: **aktiubińskiego - 120 os.** archangielskiego, czelabińskiego, czytyńskiego, irkuckiego, kirowskiego, **kustanajskiego – 160 os.**, nowosybirskiego, mołotowskiego, swierdłowskiego, wołogodzkiego, Czuwaskiej ASRR, Altajskiego Kraju
 - IV. Maj – czerwiec 1941 r. – zsylno-posielency, skierowani głównie do obwodów: **aktiubińskiego- 2619 os.**, nowosybirskiego, Krajów Krasnojarskiego i Altajskiego
- Do Kazachstanu deportowano nie mniej niż 51 245 obywateli II RP**

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji

poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoiach

Żezkazgan

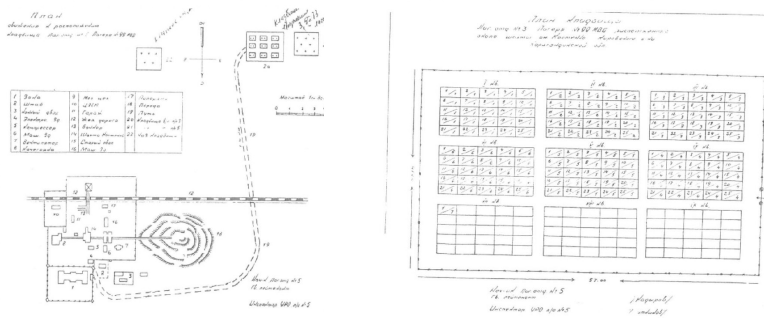
Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

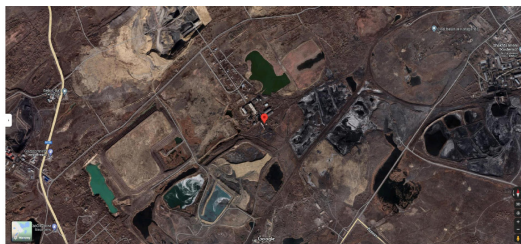
Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

Karaganda
Szachta „Kostienko”

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoiach

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoiach

Karaganda

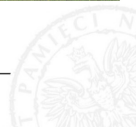
Zygmunt Olechnowicz ps. „Zygma”

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
poszukiwania.ipn.gov.pl @poszukiwaniaIPN #PowracamyPoSwoich

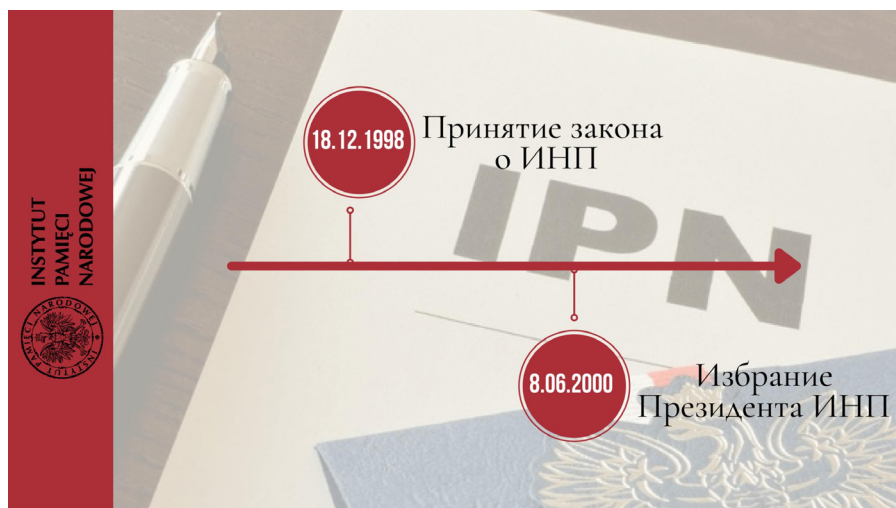
Марзена Крук,
*директор архива Института
национальной памяти Польши*

АРХИВЫ: ОТ «СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО» ДО ОНЛАЙН (ДОКУМЕНТЫ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ)

Annotation. The report describes the main activities of the management and structural units of the archive of the Polish Institute of National Memory, as well as the volume and composition of documents stored in the archive fund, issues of access to documents and the archive's connection with foreign countries.

Андатпа. Баяндамада Польшаның Ұлттық естелік институты архивінің басшылығы мен құрылылымдық бөлімшелердің негізгі қызметі туралы, сонымен қатар архив қорында сақтауда тұрған құжаттардың көлемі мен құрамы, құжаттарға қолжетімділік мәселесі мен архивтің шет елдермен байланысы туралы айтылады.

Аннотация. В докладе рассказывается об основной деятельности руководства и структурных подразделений архива польского Института национальной памяти, а также об объеме и составе документов, находящихся на хранении в архивном фонде, вопросах доступа к документам и связи архива с зарубежными странами

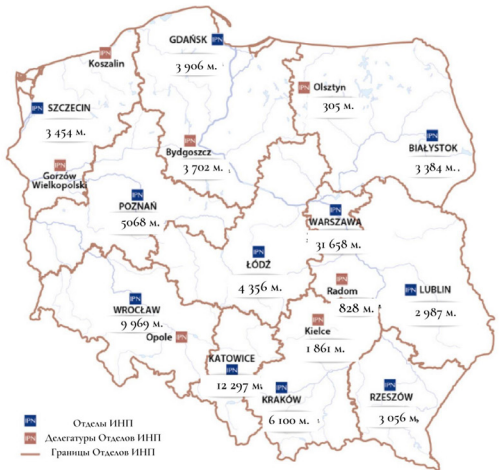
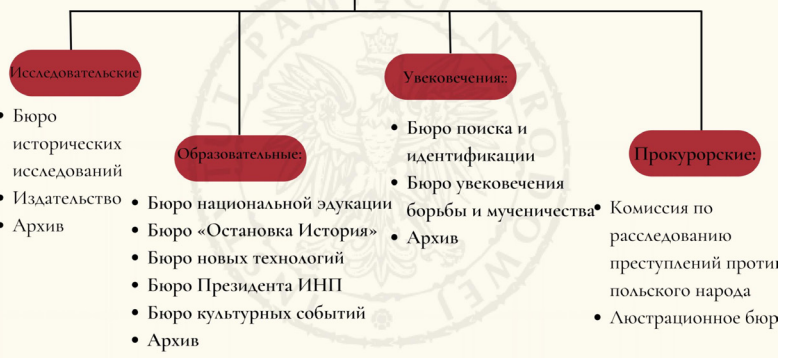
канд. гум. н. Кароль
Навроцкий

Президент
Института национальной
памяти — Комиссии по
расследованию
преступлений против
польского народа

срок полномочий:
2021 - 2026

Функции ИНП

Архивный фонд ИНП:

- почти 93 км текущих актов, в том:
- 80,5 км документов
- 12 км картотек и учетных записей
- свыше 38 млн. фотографий
- 2800 фильмов
- 2639 звукозаписи
- 17 564 п8 единиц хранения

Архивный фонд ИНП периода Второй мировой войны

3500 метров документов касающихся нацистских преступлений

2249 единиц хранения на бумажных носителях и са. 10000 сканированных архивных единиц касающихся советских преступлений

Что составляет архивный фонд Архива ИНП?

1. Документы органов государственной безопасности периода Второй мировой войны (1939-1945) - Третьего рейха и Советского Союза
2. Документы органов государственной безопасности Польской Народной Республики (1944-1990):
гражданских органов государственной безопасности
военных органов государственной безопасности
судов
прокуратуры
тюрем и мест лишения свободы
3. Личные фонды (1917-1990)

Кому предоставлен доступ к архивным документам, хранящимся в ИНП?

всем:

- дела оконченных люстрационных разбирательств
- дела содержащие сведения о деятельности государственных должностных лиц
- документы по личному составу сотрудников органов государственной безопасности

Лицам, к которым относятся документы и в случае их смерти лицам, наиболее близким

Государственным учреждениям (на основе законов и положений)

Научным работникам и журналистам (возможность доступа онлайн)

Сотрудникам органов государственной безопасности (документы по личному составу)

зарубежное сотрудничество

- 1 Яд Вашем - Мемориальный комплекс истории Холокоста
- 2 Институт Подпольной Польши (Лондон)
- 3 Архив Органов Государственной Безопасности (Прага)
- 4 Национальный Совет Исследования Архивов Секретности
- 5 Отраслевой государственный архив Службы Безопасности Украины
- 6 Мемориальный музей Холокоста
- 7 Институт Юзефа Пиндуского в Америке
- 8 Польская библиотека (Париж)
- 9 Литовский Специальный Архив в Вильнюсе
- 10 Польский музей (Раттерсвилл)
- 11 Академия Министерства Внутренних Дел Республики Грузии
- 12 Комитет Национальной Памяти в Будапеште
- 13 Польский институт наук и искусств в Америке
- 14 Польский институт катонических исследований в Риме
- 15 Ассоциация ветеранов польской армии в Америке (Нью-Йорк)
- 16 Фонд Костюшко (Нью-Йорк)
- 17 Польский институт наук и искусств в Канаде
- 18 Государственный архив Хмельницкой области
- 19 Государственный архив Одесской области
- 20 Государственный архив Винницкой области
- 21 Польский исследовательский институт и Музей в Будапеште
- 22 Архив Президента Республики Казахстан и Музей в Алматы
- 23 Агентство «Улзхив» Республики Узбекистан в Ташкенте

Марлен Мазен аль-Обайдалла,
менеджер по развитию бизнеса и ИТ
Центра документации Иорданского
Хашимитского Королевства

JORDANIAN LAWS AND LEGISLATIONS RELATED TO DOCUMENTS AND INFORMATION, THEIR CONFIDENTIALITY AND CLASSIFICATION

Annotation. The report examines the issues of the archival structure of the Hashemite Kingdom of Jordan and the Law No. 47 of 2007 «On guaranteeing the right of access to information».

Аңдатпа. Баяндамада Иордания Хашимит Патшалығының архивтік құрылымы туралы және «Ақпаратқа қол жеткізу құқығына кепілдік беру туралы» 2007 жылғы № 47 Заң туралы мәселелер қаралады.

Аннотация. В докладе рассматриваются вопросы об архивной структуре Иорданского Хашимитского Королевства и о Законе № 47 от 2007 года «О гарантировании права доступа к информации».

RHDC established upon the Royal Decree of his majesty king Abdullah Ibn al Hussein was issued approving the establishment of the Royal Hashemite Documentation Center under Regulation No. 39/2005. The center aims to preserve the national memory of Jordan in general, and the Hashemite documents in particular, to conduct research and studies related to cultural and human heritage in a way that enhances national and global memory.

RHDC has managed to preserve documents according to the latest scientific methods, as it is the center that specialized in an integrated manner in sterilization, restoration, digital transformation and electronic archiving, taking into account the application of international standards and global specifications. The Center also seeks scientific cooperation with regional and international institutions and centers with similar goals to exchange experiences, and organize seminars and conferences to improve the tasks entrusted to it through fruitful collaborations.

RHDC is featured by its accumulated experience in archiving and restoration projects with ministries, institutions and state departments; such as the Royal Hashemite Court, the Jordanian Prime Minister, the Department of Lands and Surveys, the Department of the National Library, the Supreme Judge Department - Qadi AlQudah, the Ministry of Education, the Ministry of Awqaf and Islamic Affairs, several government universities, Al Ra'i Newspaper, in addition to other private collections.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

The Hashemite Kingdom of Jordan does not have a "national central archive institution". The country archives are distributed among five separate institutions, all of which work with different approaches, namely:

- The Royal Hashemite Documentation Center,
- The Department of the National Library,
- The Center for Documents and Manuscripts / the University of Jordan,
- The Department of Antiquities,
- The Royal Jordanian Geographic Center.

In addition to the above, there are various significant archives, including the archives of the Jordanian Prime Ministry, the Department of Lands and Survey, Supreme Judge Department - Qadi AlQudah, Jordan Radio and Television Corporation, Al Hussein bin Talal Library/ Yarmouk University, in addition to other ministries and institutions.

All of them are regulated by package of laws, legislation, and regulations that frame everything related to documents and information, and the mechanism for their preservation and dissemination.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

Law to Guarantee the Right to Information Access No. 47 of 2007

The Jordanian Right to Information Access Law regulates all matters related to this right, its implementation mechanisms, information exceptions, and other relevant provisions.

The law emphasized in Article (7) that: "With due regard to the provisions of the legislation in force, every Jordanian has the right to obtain the information he/she requests." in accordance with the provisions of this law if he/she has a legitimate interest or a legitimate reason."

The law, in Article (9), sets out the necessary procedures for obtaining information, starting with: Submit a request for information according to the form approved for this purpose.

And the official must answer or reject the request within a period of thirty days calculated from the day following the submission of the request.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

Law to Guarantee the Right to Information Access No. 47 of 2007

This law explains the exceptions in which the official refrains from disclosing the information, such as:

- Secrets related to national defense, state security or foreign policy.
- Information and personal files relating to persons' educational or medical records, employment records, accounts, bank transfers, or professional secrets.
- The information of which its disclosure may affect the negotiations between the Kingdom and any other country or entity.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

Law to Guarantee the Right to Information Access No. 47 of 2007

For the purposes of enforcing the right to information contained in Law No. 47 of 2007, which aims to ensure the flow of information and the ability of individuals to obtain it, the following protocols have been issued:

- **Information Classification Protocol**, where this protocol came as a guide aimed at assisting law enforcement agencies in classifying the information they hold and clarifying the standards and procedures that must be followed in order to achieve effective data management and a complete flow of information in order to facilitate access to it.
- **Documents and Files Management, and Indexing Protocol**. This protocol was prepared with the aim of assisting government agencies in organizing and managing their documents and files in accordance with the best technical procedures and standards to be followed in indexing processes, and how to build paper and electronic records.
- **Protocol of procedures for enforcing the law to guarantee the right of access to information**, as this protocol was prepared to constitute a guideline that helps various public institutions to institutionalize the required procedures and strengthen internal control to enforce the right to information.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

Protection of State Secrets and Documents Law No. (50) of 1971

Secrets and protected document are classified according to Article (2) of this Law as: "Any oral information or written, printed, abridged or printed document on wax paper, duplicators, recording tapes, photographs, films, plans, drawings, maps or the like classified in accordance with the provisions of this law".

Under this law, state documents and secrets are classified into four categories, namely :

Strictly confidential, which is: any secrets or protected document if it includes a very important and dangerous political documents related to international relations, agreements or treaties and all discussions and studies related to them.

Confidential, which is: any secrets or protected document that is not of the (strictly confidential) degree if it any important information, the disclosure of its content to persons whose nature of work does not require access to it, threatens the safety of the country, causes damage to its interests, or is of great benefit to any foreign country or any other party, and any information about the sites of stockpiling of defense or economic materials or vital institutions related to sources of power when they affect the safety of the country.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

Protection of State Secrets and Documents Law No. (50) of 1971

Limited, which is: any protected information or documents that include documents related to an administrative or criminal investigation, trials, bids, or general financial or economic affairs, unless disclosure of their content is permitted.

Ordinary documents, All other official documents that are not covered by the provisions of this law are considered (ordinary documents), and the official must preserve and preserve the ordinary documents from tampering or loss, and their content may not be disclosed to anyone other than those concerned with them unless their publication is authorized.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

National Documents Law No. (9) of 2017

First: Defining documents according to the National Documents Law

Document: A document that is handwritten, printed, stored electronically, or in any other way, or printed on wax paper, duplicators, recording tapes, photographs, films, plans, drawings, or maps.

The National Document: Every document that deals with the history of Jordan in all respects or expresses the folklore, values and practices that prevail in Jordanian society, and includes the public and private national document.

General National Document: Any national document drawn up while carrying out any work of the country, its agencies, institutions, or authorities, or any public entity, individual or employee, or any document of a national nature acquired by the department or any of the parties or individuals mentioned by donation, will or purchase.

Special National Document: Any document related to the national public interest in view of the value it provides for national history and is privately owned by individuals.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

National Documents Law No. (9) of 2017

Second: Types of National Documents

Public national documents are divided, in accordance with Article (3) of the same law, whether they are kept with the department or with any of the public official authorities, as follows:

Current documents, which are: any document that is used continuously for a maximum period of five years from the one who created it, produced it, obtained it or received it.

Intermediate documents, which are: any document that has not exceeded fifteen years after being considered a current document, provided that this document is subject to an evaluation process by the department according to a schedule prepared for this purpose to determine what of these documents is permanently preserved or what is liable to be destroyed.

Final documents, which are: intermediate documents prepared for permanent preservation after evaluation and are transferred to the department in accordance with the provisions of this law and the regulations and instructions issued for this purpose.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

National Documents Law No. (9) of 2017

Third: Provisions related to documents such as:

- A. The general national document is considered the property of the country regardless of its origin or location,
- B. Any individual in possession of a public national document is obligated to handing it over to the department if he/she is a public law person or by submitting a copy of it to the department if he/she is a private law person.
- C. 1. No original public national document or a physical copy of it may be taken outside the Kingdom.
2. No copy of the general national document may be produced without a written decision from the Minister.
4. The department offers moral or material incentives to every individual who reports the possession of a public national document with any person. The incentives are determined according to the importance of the document and in accordance with instructions issued for this purpose, and the department is committed to maintaining complete confidentiality.

Jordanian laws and legislations related to documents and information, their confidentiality and classification

National Documents Law No. (9) of 2017

Fourth: Obligations of individuals

Obligations under Article (6):

- Each person who owns or possesses a special national document is obligated to declare his possession of it and work to protect it and to inform the Department in the event of transferring its ownership or disposing of it in any way inside the Kingdom.
- The owner of the special national document may hand it over to the Department and retrieve it or hand over a copy of it, taken into consideration that the terms of delivery of this document and how to view and retrieve it shall be determined by a written agreement between the owner and the Department.

Fifth: Penalties according to the National Documents Law

This law sets out penalties imposed without prejudice to any more severe penalty stipulated in any other law.

Ромашин И.Е.,
*заместитель декана факультета
архивоведения и документоведения
Историко-архивного института РГГУ,
кандидат исторических наук*

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕЕСТРА УНИКАЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ АРХИВНОГО ФОНДА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В СОХРАНЕНИИ И ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ НАРОДОВ РОССИИ

Annotation. The report presents brief definitions of the law of the Russian Federation On archival affairs, adopted in 2004 with an introduction to the composition of the archival fund of the Russian Federation, and also mentions methodological manuals on archival affairs.

Аннотация. В докладе представлены краткие определения закона Российской Федерации Об архивном деле, принятого в 2004 году с ознакомлением с составом архивного фонда Российской Федерации, а также упоминаются методические пособия по архивному делу.

Андатпа. Баяндамада Ресей федерациясының архив қорының құрамымен таныстыра отырып 2004 жылғы қабылданған архив ісі туралы Ресей федерациясының Заңына қысқаша анықтамалар берілген, сонымен қатар архив ісі бойынша әдістемелік құралдар туралы айтылады.

Глава 2. Архивный фонд Российской Федерации

Статья 5. Состав Архивного фонда Российской Федерации

В состав Архивного фонда Российской Федерации входят находящиеся на территории Российской Федерации архивные документы независимо от источника их происхождения, времени и способа создания, вида носителя, форм собственности и места хранения, в том числе юридические акты, управленческая документация, документы, содержащие результаты научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ, градостроительная документация, кино-, фото-, видео- и фондодокументы, электронные и телеметрические документы, рукописи, рисунки, чертежи, дневники, переписка, мемуары, копии архивных документов на правах подлинников, а также архивные документы государственных организаций, находящихся в иностранных государствах.

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН

Об архивном деле в Российской Федерации

Принят Государственной Думой	1 октября 2004 года
Одобен Советом Федерации	13 октября 2004 года

http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&link_id=17&nd=102089077

Статья 19. Государственный учет документов Архивного фонда Российской Федерации

1. Документы Архивного фонда Российской Федерации независимо от места их хранения подлежат государственному учету. Порядок государственного учета документов Архивного фонда Российской Федерации определяется уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в сфере архивного дела и делопроизводства. Уникальные документы подлежат также учету в Государственном реестре уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации, ведение которого осуществляется уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в сфере архивного дела и делопроизводства. *(В редакции Федерального закона от 18.06.2017 № 127-ФЗ)*

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН

Об архивном деле в Российской Федерации

Принят Государственной Думой
Одобен Советом Федерации

1 октября 2004 года
13 октября 2004 года

http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&link_id=17&nd=102089077

Уникальный архивный документ - особо ценный документ, **не имеющий себе подобных** по содержащейся в нем информации и (или) его внешним признакам, **невосполнимый при утрате** с точки зрения его значения и (или) автографичности

Подпункт 6) части 1 статьи 3

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН

Об архивном деле в Российской Федерации

Принят Государственной Думой
Одобен Советом Федерации

1 октября 2004 года
13 октября 2004 года

Определение уникального документа АФ РФ

Методические рекомендации по определению уникальных документов, подлежащих включению в Государственный реестр уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации ВНИИДАД.
М., 2020

Методическое пособие по выявлению уникальных документов

XXVIII. Учет особо ценных и уникальных документов

28.1. Уникальные документы подлежат учету в Государственном реестре уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации и государственных реестрах уникальных документов архивных фондов субъектов Российской Федерации, порядок ведения которых определяется соответствующими уполномоченными органами исполнительной власти в сфере архивного дела

**Приказ Росархива от 02.03.2020 N 24
«Об утверждении Правил организации хранения, комплектования, учета и использования документов Архивного фонда Российской Федерации и других архивных документов в государственных и муниципальных архивах, музеях и библиотеках, научных организациях»
(Зарегистрировано в Минюсте России 20.05.2020 N 58396р)**

В Государственный реестр уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации, который ведется Федеральным архивным агентством в соответствии с Положением о нем, утвержденным Указом Президента Российской Федерации от 22.06.2016 № 293, включено на 14.10.2022 решением Центральной экспертно-проверочной комиссии

859 архивных документов

<https://unikdoc.rusarchives.ru/>

1938 г. «Инструкция по особому учету отдельных документов в государственных архивах СССР»

Организационно-методические указания «Об организации выявления, учета уникальных и особо ценных документальных материалов и передачи их на специальное хранение» (М., 1958)

«Инструкция о выявлении, учете, описании и хранении особо ценных документов» (М., 1980), "Положения о создании и организации страхового фонда копий особо ценных документов государственных архивов" (М., 1980)

«Методические рекомендации по работе с особо ценными документами в государственных архивах» (М., 1983),

«Методические рекомендации по созданию и организации фонда использования копий документов государственных архивов» (М., 1984).

**Развитие методической базы выявления
уникальных документов**

Приказ Росархива от 09.10.2001 N 75
«Об утверждении Регламента
Государственного реестра уникальных
документов Архивного фонда
Российской Федерации и организации
работы по его созданию»

Действующая нормативная база ведения реестра

Приложение 1
к Регламенту
Государственного реестра
уникальных документов
Архивного фонда
Российской Федерации

МЕТОДИЧЕСКИЕ УКАЗАНИЯ
по определению уникальных документов, подлежащих включению
в Государственный реестр уникальных документов Архивного фонда
Российской Федерации

Методические указания по выявлению уникальных документов 2001 - 2004

Проект Приказа Федерального архивного агентства "Об утверждении Положения о ведении Государственного реестра уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации" (подготовлен Росархивом 29.06.2021)

20 августа 2021

Досье на проект

Пояснительная записка

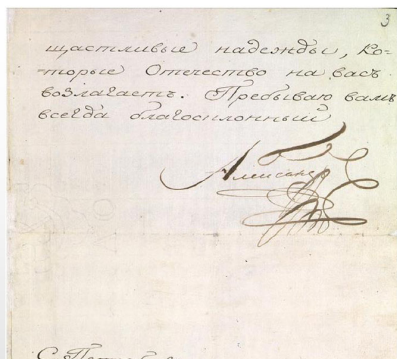
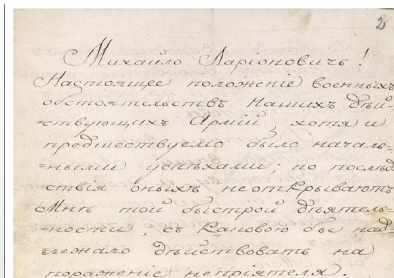
В соответствии с пунктом 1 статьи 19 Федерального закона от 22 октября 2004 г. N 125-ФЗ "Об архивном деле в Российской Федерации" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2004, N 43, ст. 4189; 2017, N 25, ст. 3596), пунктом 12 Положения о Федеральном архивном агентстве, утвержденного Указом Президента Российской Федерации от 22 июня 2016 г. N 293 "Вопросы Федерального архивного агентства" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2016, N 26, ст. 4034; 2018, N 52, ст. 8239), приказываю:

утвердить прилагаемое Положение о ведении Государственного реестра уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации.

**Подготовлен документ, заменяющий
Регламента Государственного реестра
уникальных документов Архивного фонда
Российской Федерации**

Учет и обеспечение сохранности уникальных документов,
Введение уникальных документов в научный и культурный оборот,
Популяризация историко-документального наследия народов Российской Федерации,
в том числе, путем предоставления удаленного доступа в сети Интернет к информации об уникальных документах и их электронным копиям.

Цели Государственного реестра уникальных документов Архивного фонда Российской Федерации

**Рескрипт императора
Александра I князю М.И. Кутузову о
назначении его главнокомандующим
русской армии 8 августа 1812 г.
ГАРФ. Ф. 679. Оп. 1. Д. 6. Л. 2-3.
[http://unikdoc.rusarchives.ru/0264-reskript-
imperatora-aleksandra-i-knyazyu-kutuzovu-
o-naznachenii](http://unikdoc.rusarchives.ru/0264-reskript-imperatora-aleksandra-i-knyazyu-kutuzovu-o-naznachenii)**

Ключевые слова: рескрипт, Отечественная война 1812 года, армия
Именной указатель: Александр I, Кутузов М.И.
Географический указатель: Санкт-Петербург, Российская империя

Регистрационный номер: 264

Дата включения документа в Государственный реестр: 26 июня 2008 г.

Название (заголовок) документа:

**Рескрипт императора Александра I князю М.И. Кутузову о назначении
его главнокомандующим русской армии**

Самоназвание документа:

Рескрипт о назначении М.И. Кутузова главнокомандующим русской армии

Автор документа:

Александр I, император

Дата (время создания) документа: 8 августа 1812 г.

Вес: XIX

**[http://unikdoc.rusarchives.ru/0264-reskript-
imperatora-aleksandra-i-knyazyu-kutuzovu-
o-naznachenii](http://unikdoc.rusarchives.ru/0264-reskript-imperatora-aleksandra-i-knyazyu-kutuzovu-o-naznachenii)**

Аннотация:

В 1812 г. западную границу России обороняли три русские армии с самостоятельными командующими. Отступление армий в глубь России и их неслаженные действия вызвали необходимость назначения одного главнокомандующего над всеми армиями. По распоряжению императора Александра I выбор единого главнокомандующего был возложен на специально созданный Чрезвычайный комитет. 5 (17) августа 1812 г. вечером в доме председателя Государственного совета генерал-фельдмаршала графа Н.И. Салтыкова под его председательством собрался члены Чрезвычайного комитета: петербургский главнокомандующий С.К. Вязьмитинов, тайные советники князь П.В. Лопухин и граф В.П. Кочубей, министр полиции А.Д. Балашев. Обсуждался вопрос о кандидатуре на пост главнокомандующего. Назывались имена Д.С. Дохтурова, А.П. Тормасова, Л.Л. Бенningсена, П.И. Баграциона. Но ни на одном из них члены комитета не могли остановиться. После обсуждения члены комитета пришли к единодушному убеждению предложить Александру I назначить на пост главнокомандующего генерала от инфантерии М.И. Кутузова. 6 августа управляющий военным министерством генерал-лейтенант князь А.И. Горчаков доложил императору о решении комитета. 8 августа Александр I подписал рескрипт о назначении М.И. Кутузова главнокомандующим всеми действующими русскими армиями. Как показали последующие события, принятое решение положительно повлияло на дальнейший ход Отечественной войны 1812 г.

Подлинник. Подпись – автограф Александра I.

Историческая справка:

Текст рескрипта поступил на хранение в ЦГИАМ (в настоящее время – ГА РФ) из ГАФКЗ в 1941 г. в составе документов фонда императора Александра I.

Опубликованность документа:

М.И. Кутузов. Сборник документов. Т. 4, ч. 1. М.: Воениздат, 1954; Фельдмаршал Кутузов: Документы, дневники, воспоминания. М., 1995.

Место хранения документа:

Федеральное казенное учреждение «Государственный архив Российской Федерации»
119435, г. Москва, ул. Большая Пироговская, д. 17 (основное здание)
Федеральный архив

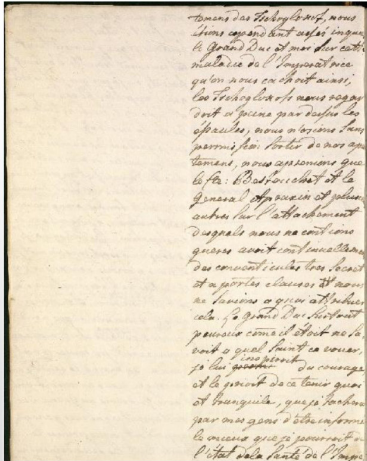
Архивный шифр:

<http://unikdoc.rusarchives.ru/0264-reskript-imperatora-aleksandra-i-knyazyu-kutuzovu-o-naznachenii>

Грамота царя
Федора
Иоанновича
князю Ивану
Юрьевичу
Морткину на
данные ему в
кормление
города Чернь и
Новосиль
около 25 декабря
1585 года
ГАРФ. Ф. 855. Оп.
1. Д. 515. Л. 2.

Время создания

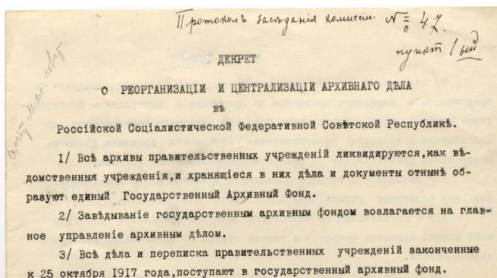
Собственноручная записка императрицы Екатерины II «Мемуары, начатые в 1790 г.».

Дневник с изложением событий с 1748 по 1751 гг.

Не ранее 1784 г. – не позднее 1796 г.

ГАРФ. Ф. 728. Оп. 1. Д. 129.

Ценность содержащейся информации

Юридическая сила

12/ С 1-го июля 1918 г. кредиты открытые различным ведомствам на содержание различных состояний при них архивов, передаются в распоряжение Народного Комиссариата по Просвещению на нужды Главного Управления Архивным Делом.

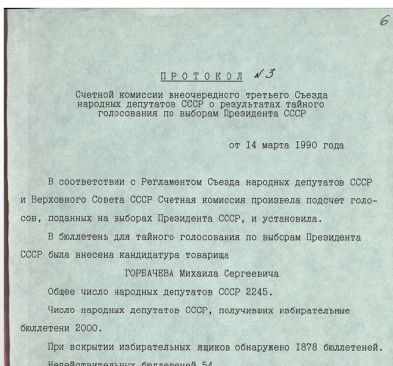
Председатель Совета Народных Комиссаров

Управляющий Делами Совета Народных Комиссаров

Секретарь Совета

1.10.1918 г.
Москва.

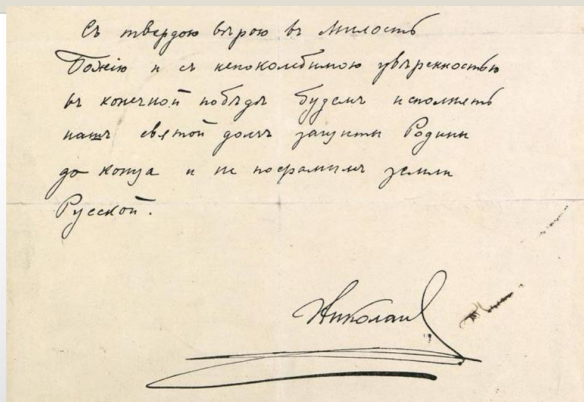
С.Д.

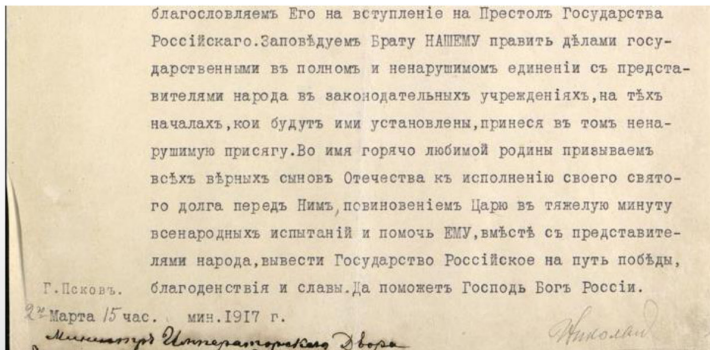
6

Протокол № 3
Счетной Комиссии
внеочередного
Третьего Съезда
народных депутатов
СССР о результатах
тайного голосования
по выборам
Президента СССР
14 марта 1990 г.
ГАРФ. Ф. Р-9654. Оп.2.
Д. 144. Л. 6-8.

Юридическая сила

Приказ Николая II армии и флоту о принятии
на себя обязанностей Верховного
главнокомандующего действующей армией
23 августа 1915 г. ГАРФ.
Ф. 601. Оп. 1. Д. 619. Л. 1. **Историческое
значение автора**

Акт отречения адресован Николаем II начальнику Штаба;
подписан Николаем II

В левом нижнем углу указано место, дата и время
подписания Акта: «г. Псковъ 2-го марта 15 час. 5 мин.
1917 г.».

Непосредственный остаток события

Российский государственный архив древних актов

Ф. 381. Рукописный отдел библиотеки Московской Синодальной типографии. Оп. 1. Д. 53. Л. 89-153 об.
Лицевой (иллюстрированный) список в составе «Сильвестровского сборника».

Пергамен, чернила, акварельные краски, твореное золото, киноварь, медь; устав, миниатюры; переплет – доски, кожа с
тиснением, круглый средник, жуковины.

30 см x 22,5 см

Духовная грамота великого князя московского Дмитрия Ивановича Донского.

13 апреля – 16 мая 1389 г.

Российский государственный архив древних актов

Ф. 135. Государственное древлехранилище хартий и рукописей. Отд. I. Рубр. III. № 7. Л. 1.

Пергамен, чернила; устав.

Серебряная золоченая вислая печать с изображением св. Дмитрия Солунского.

113 см x 30,5 см

Палеографические особенности документа

Основополагающие принципы работы ГИС
«Государственный реестр уникальных
документов»:

публичность и общедоступность.

Для начала работы с системой на рабочем месте
пользователя необходимо иметь доступ к
Интернет, установленный браузер.

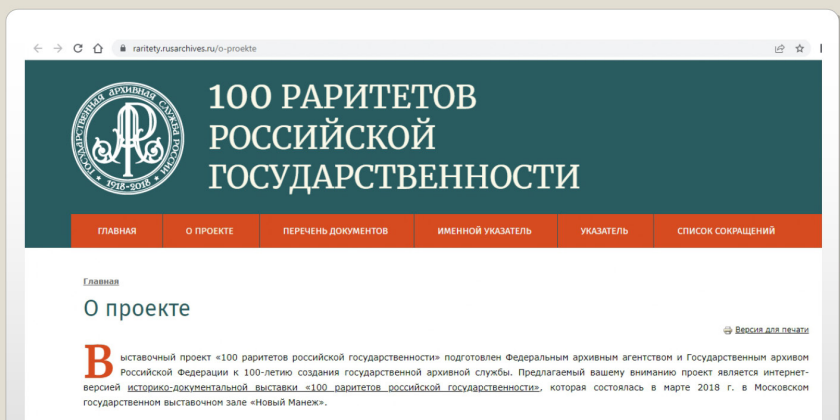
Регистрация граждан в данной системе не
требуется.

Перечень государственных информационных
систем, находящихся в ведении Росархива и
подведомственных ему организаций

<https://archives.gov.ru/reporting/gis.shtml>

Бесплатно предоставляются организациям и гражданам:
номер и дата включения документа в Государственный реестр,
описательные характеристики уникального документа,
сведения о месте хранения уникального документа,
электронные копии уникального документа.
Размещение информации в ГИС "Государственный реестр" обеспечивается на государственном языке Российской Федерации.
Электронные образы архивных документов, составленных на других языках, размещаются на языках оригиналов.

Общедоступность

The screenshot shows a web browser window with the URL raritety.rusarchives.ru/o-proekte. The page features a dark green header with the logo of the Federal Archive Agency and the text "100 РАРИТЕТОВ РОССИЙСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ". Below the header is a navigation menu with buttons for "главная", "О ПРОЕКТЕ", "ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВ", "ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ", "УКАЗАТЕЛЬ", and "СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ". The main content area is titled "О проекте" and includes a sub-header "Главная" and a "Весия для печати" icon. The text describes the project as a catalog of 100 rarities of Russian statehood, prepared by the Federal Archive Agency and the State Archive of the Russian Federation, and mentions an exhibition held in March 2018 at the "New Manezh" exhibition hall.

Спасибо за внимание!

Шин Дон Хёк,
архивист Отдела реставрации
Национального архива Кореи

STANDARDIZATION POLICY FOR RECORD MANAGEMENT IN NATIONAL ARCHIVES OF KOREA

Annotation. The report examines standardization methods in the National Archives of Korea, types and current status of standards, provides examples of standardization policies and future strategies.

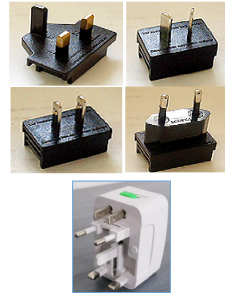
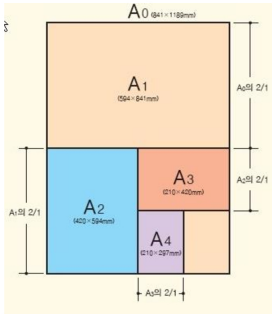
Андатпа. Баяндамада Кореяның Ұлттық архивіндегі стандарттау әдістері, стандарттардың түрлері мен қазіргі жағдайы қарастырылады, стандарттау саясаты мен болашақ стратегиялардың мысалдары келтірілген.

Аннотация. В докладе рассматриваются методы стандартизации в Национальном архиве Кореи, типы и текущее состояние стандартов, приводятся примеры политики стандартизации и будущих стратегий.

Contents

1	How to Define Standard
2	Type of Standard
3	Current Status of Standard
4	Standardization Policy and Cases in Korea
5	Future Standardiation Strategies

1. How to Define Standard

Definition of Standard

Standard(s)

- a level of quality,
- something that is very good and that is used to make judgment about the quality of other things,
- a fixed official unit of measurement [Britannica Dictionary]

1. Standard for Record Management

ISO/IEC Guide2:2004

standard :

document, established by **consensus** and approved by a recognized **body**, that provides, for common and repeated use, rules, guidelines or characteristics for activities or their results, aimed at the achievement of the optimum degree of order in a given context

Directive of the NAK

standard for record management :

is common and repeatedly applied rules in order to perform record management at an optimum level

2. Type of standard

<ul style="list-style-type: none"> • International standard 	ISO, IEC, ITU...
<ul style="list-style-type: none"> • Regional standard (adopted by regional standardization organization) 	EN of the European Union
<ul style="list-style-type: none"> • National standard 	KS (Korea), BS (UK), ANSI (US), KZ ? (Kazakhstan)
<ul style="list-style-type: none"> • Standard used by specific organization (such as industry, group, association) 	ASTM, ASME, UL of the US
<ul style="list-style-type: none"> • Standard used within a company 	Internal standard, company regulations

5

3. Current Status of Standard < ISO / KS >

ISO 15489~ 18개 / KS X ISO 15489~ 14개

*** 7 standards are initiative by NAK**

- TC 46/SC11(Archives and records management)

1	ISO 13008:2012 Digital records conversion and migration process (KS)
2	ISO/TR 13028:2010 Implementation guidelines for digitization of records (KS)
3	ISO 15489-1:2016 Records management-Part1: Concepts and principles (KS) *initiated by NAK
4	ISO 16175-1:2020 Processes and functional requirements for software for managing records -Part1: Functional requirements and associated guidance for any applications that manage digital records
5	ISO/TS 16175-2:2020 Processes and functional requirements for software for managing records -Part2: Guidance for selecting, designing, implementing and maintaining software for managing record
-	ISO 16175-3:2010 Processes and functional requirements for software for managing records -Part3 (KS) *initiated by NAK
6	ISO 17068:2017 Trusted third party repository for digital records (KS)
7	ISO/TR 18128:2014 Risk assessment for records processes and systems (KS)
8	ISO/TR 21946:2018 Appraisal for managing records (KS) *initiated by NAK

6

3. Current Status of Standard < ISO / KS >

9	ISO 21965:2019 Records management in enterprise architecture
10	ISO 22310:2006 Guidelines for standards drafters for stating records management requirements in standards (KS) * initiated by NAK
11	ISO/TR 22428-1:2020 Managing records in cloud computing environments - Part1 : Issues and concerns
12	ISO 23081-1:2017 Records management processes - Metadata for records - Par1 : Principles (KS) * initiated by NAK
13	ISO 23081-2:2021 Metadata for managing records - Part 2: Conceptual and implementation issues (KS) * initiated by NAK
14	ISO/TR 23081-3:2011 Managing metadata for records - Part 3: Self-assessment method
15	ISO/TR 26122:2008 Work process analysis for records (KS)
16	ISO 30300:2020 Records management - Core concepts and vocabulary (KS) * initiated by NAK
17	ISO 30301:2019 Management systems for records - Requirements (KS) * initiated by NAK
18	ISO 30302:2022 Management systems for records - Guidelines for implementation

4. Standardization Policies of Korea

「PUBLIC RECORDS MANAGEMENT ACT」

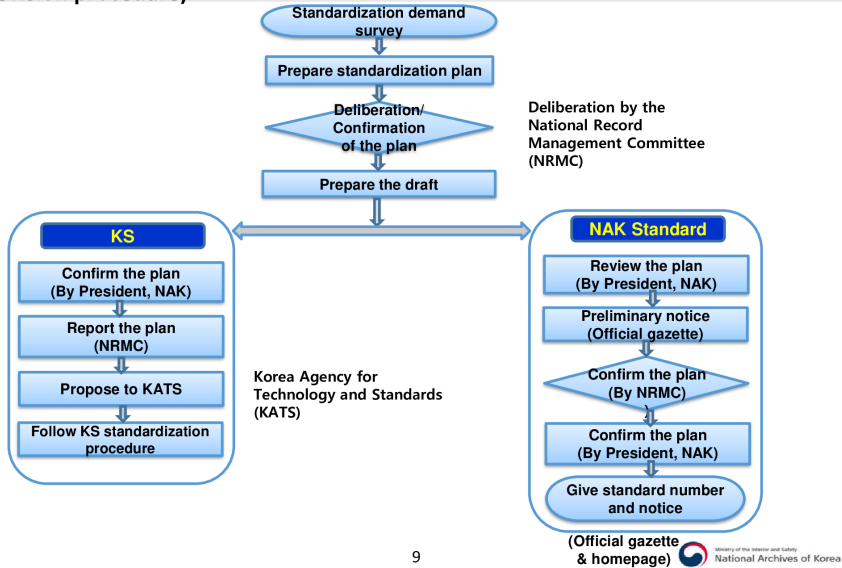
article 7, article 39 (Principles of Standardization of Record Management)
article 40 (Procedures for Enactment of Record Management)

ENFORCEMENT DECREE OF
THE PUBLIC RECORDS MANAGEMENT ACT

article 75 (Procedures for Enactment, Amendment, and Abolition of Records Management Standards)
article 77 (Expansive Dissemination of Records Management Standards)

4. Standardization policy in Korea

(revision procedure)

4. Standardization policy in Korea

(Search and Utilization)

48 Standards Including NAK 1:2022(v1.1)

www.archives.go.kr

record Management

Standards

기록관리 표준

— 기록관리 표준이란

- 기록관리 표준은 「기록관리 표준화 업무 규정」(국가기록원 운영 제169호, 2020.3.24 개정)에서 규정된 적발범위내의 국가표준과 공공표준으로 구분됩니다. 관내표준은 중앙기록원 관내에 따라 공공표준으로 상환·등록되거나 폐지되었습니다.
- 표준(S, standard), 지침(G, guide), 기술규격(TS, technical specification), 관내표준(A, archives)으로 분류하던 종전 표준의 구분은 뒤 문항규정 개정내역에 따라 폐지되었고, 구분기호 없이 하나로 통합한 공공표준 번호가 새롭게 부여되었습니다. 변경된 표준번호의 참조를 위해 현행 번호의 변경된 품(기호)번호를 영기해왔습니다.
- NAK 1:2022는 현재 시행되고 있는 표준을 나타내며, [기록관리 표준](#)은 현행 표준이 아닌 버전으로서 더 이상 적용되지 않는 표준을 말합니다.

NAK Standard 1~48

1. 표준 목록

인명

표준번호	표준명	제·개정사항
NAK 1:2019(1.1) (1999A5.1:2019(1.1))	가짜뉴스 대응에 대한 사내 지침	개정: 개정판 표준명 사내 지침
NAK 2:1:2012(1.1) (1999A5.1:2012(1.1))	가짜뉴스 대응에 대한 사내 지침	개정: 개정판 표준명 사내 지침
NAK 2:2:2012(1.1) (1999A5.1:2012(1.1))	가짜뉴스 대응에 대한 사내 지침	개정: 개정판 표준명 사내 지침
NAK 3:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 4:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 5:1:2014(1.1) (1999A5.1:2014(1.1))	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 5:2:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 6:2022(1.5)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 7:2022(1.5)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 8:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 9:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 10:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 11-1:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 11-2:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 12:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 13:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 14:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 15:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 16-1:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 16-2:2020(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차

NAK 9:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 10:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 11-1:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 11-2:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 12:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 13:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 14:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 15:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 16-1:2021(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 16-2:2020(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차
NAK 17:2022(1.1)	기록물 관리 절차	개정: 개정판 표준명 기록물 관리 절차

4. Standardization policy in Korea < NAK Standard list >

1	NAK 1:2022(v1.2) Rules for the Drafting and Presentation of Records and Archives Management Standard
2	NAK 2-1:2012(v1.1) Security and Disaster Management Standard for Public Records Institutions
3	NAK 2-2:2022(v1.1) Vital Records Identification and Protection
4	NAK 3:2022(v2.5) Record Management Procedures for The Office
5	NAK 4:2021(v2.2) Composition and Management Procedure of the Records Management Reference Table
6	NAK 5-1:2014(v2.2) Records Appraisal and Destruction Procedures - Part 1: Records Center
7	NAK 5-2:2022(v1.2) Records Appraisal and Destruction Procedures - Part 2: Archives
8	NAK 6:2022(v1.5) Functional Requirements of Records Management Systems
9	NAK 7:2022(v1.5) Functional Requirements for Archives Management Systems
10	NAK 8:2022(v2.3) Metadata Standard for Records and Archives Management
11	NAK 9:2022(v2.3) Standard Model for Archives: Function and Procedure
12	NAK 10:2022(v1.4) Standard operating procedures for Records Centers: General
13	NAK 11-1:2021(v1.2) Facilities and Environmental Standard for Records Center and Special Records Center
14	NAK 11-2:2021(v1.1) Facilities and Environmental Standard for Archives
15	NAK 12:2022(v3.1) Requirements and Management Criteria for Records Media
16	NAK 13:2022(v2.1) Archival Description Rules
17	NAK 14:2022(v2.4) Records and Archives Management for the Government-affiliated Institutions
18	NAK 15:2021(v2.0) Records Management for Temporary Organizations and Dissolved Agency
19	NAK 16-1:2021(v2.4) Disclosure of Public Records - Part 1: Records Creators and Records Centers
20	NAK 16-2:2020(v1.1) Disclosure of Public Records - Part 2: Archives

4. Standardization policy in Korea < NAK Standard list >

21	NAK 17:2021(v1.3) Managing Classified Records
22	NAK 18:2022(v1.1) Records Management Roles and Responsibilities of Managers, including Chief Executives
23	NAK 19-1:2012(v1.0) Functional Requirements for Records Management in Electronic Records Create Systems
24	NAK 19-2:2013(v1.0) Functional Requirements for Records Management in Electronic Records Create Systems - Part 2: Electronic Document Management Systems
25	NAK 19-3:2015(v1.0) Functional Requirements for Records Management in Electronic Records Create Systems - Part 3: Business Management Systems
26	NAK 20:2022(v1.3) Functional Requirements of Systems with Records Management for Government-Affiliated Organizations, etc.
27	NAK 21:2018(v1.1) Standard for the Public Records Service
28	NAK 22:2009(v2.0) Special Type Records Management - Part 3: Audiovisual records
29	NAK 23:2017(v1.2) Guideline for Records Cataloging and Digitization Project
30	NAK 24:2008(v1.0) Guideline for New Construction of Records Repository
31	NAK 25:2022(v1.1) Guideline for Preservation and Restoration of Paper Records
32	NAK 26:2018(v2.0) Guidelines for Digitization of Records
33	NAK 27:2021(v1.2) Guidelines for Records Management in School
34	NAK 28:2018(v1.1) Standard for Classifying the Common Tasks and Assigning the Retention Period on the Records Created by School, in the Local Education BRM
35	NAK 29-1:2019(v1.5) Technical Specification for the Data Interchange of the RMS - Part 1: With The Business Management System
36	NAK 29-2:2022(v1.5) Technical Specification for the Data Interchange of the RMS - Part 2: With the Archives Management System

13

4. Standardization policy in Korea < NAK Standard list >

37	NAK 29-3:2021(v2.2) Technical Specification for the Data Interchange of the RMS - Part 3: With The Business Reference Model System
38	NAK 29-4:2021(v1.1) Technical Specification for the Data Interchange of Central Archives Management System - Part 4: With Business Reference Model System
39	NAK 30:2022(v1.1) Technical Specification for Preservation Format of Document Type Digital Records: PDF/A-1b based format
40	NAK 31-1:2022(v2.3) Technical Specification for Long-Term Preservation Package - Part 1: XML Formatted Digital Object(NEO2)
41	NAK 31-2:2022(v1.1) Technical Specification for Long-Term Preservation Package - Part 2: Directory Structured Format(NEO3)
42	NAK 32-1:2022(v1.2) Technical Standard of Long-Term Validation Service for the Digital Signature Certificate of Digital Archives
43	NAK 32-2:2011(v1.1) The API Specification of Interchanged Interface for Long-Term Validation Service of Digital Signature Certificate
44	NAK 33:2013(v1.1) Technical Specification for Online Transmission of Digital Records
45	NAK 34:2018(v1.0) Standard for Classifying the Common Tasks and Assigning the Retention Period on the Records Created by Office of Education, in the Local Education BRM
46	NAK 35:2020(v1.0) Record Keeping Criteria for Dataset - Composition of Dataset Management Reference Table & Exchange of Dataset
47	NAK 36:2020(v1.0) Guideline for Examination of Conditions of Records Preserved
48	NAK 37:2022(v1.0) Selection Criteria for Preservation Format of Digital Records

14

< example, 1 >

기록관리 공공표준 NAK 6:2021(v1.4)

National Archives Standard

기록관리시스템 기능 요건(1.4)
Functional Requirements of Records Management Systems
version 1.4

국가기록원
National Archives of Korea
2007년 12월 29일 개정
2008년 12월 30일 개정
2016년 7월 10일 개정
2020년 8월 30일 개정
2021년 9월 30일 개정

NAK 6:2021(v1.4)

- 4) 기록관리시스템은 인수, 이관 등을 효율적으로 수행하기 위해 유관 시스템과 원활하게 상호 연계할 수 있어야 한다.
- 5) 기록관리시스템은 진본성과 무결성을 확보하기 위해 전자서명, 암호화 등과 같은 기술적인 보호조치를 취할 수 있어야 한다.

4.2 기록관리시스템의 기능 모델

기록관에서 수행되는 기록관리 업무는 인수, 저장, 처분, 공개관리, 검색·활용 등이며, 기록관리시스템은 기록관리 원칙에 따라 이를 지원하기 위한 구조와 형태로 설계되어야 한다. 기록관리시스템의 기능은 **그림 1**과 같이 설명될 수 있다.

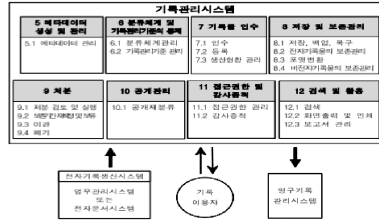

그림 1 - 기록관리시스템의 기능 모델

각각의 기능에 대한 핵심 요건은 다음과 같다.

< example, 2 >

기록관리 공공표준 NAK 8:2021(v2.2)

National Archives Standard

기록관리 메타데이터 표준(v2.2)
Metadata Standard for Records and Archives Management
Version 2.2

국가기록원
National Archives of Korea
2007년 12월 29일 개정
2015년 10월 5일 개정
2016년 11월 11일 개정
2021년 9월 30일 개정

NAK 8:2021(v2.2)

6 기록관리 메타데이터 요소

6.1 생성자(Creator)

요소명 : 생성자(Creator)
요소 참조번호 : 1

정의	기관이나 개인의 업무활동 과정에서 기록물을 생산, 접수, 축적, 유지하는데 책임을 질 수 있는 개인이나 기관
목적	기록물의 생산 과정에 관한 주제를 식별
적용기록 유형	기록물성, 기록물건
전체여부	필수
필수 여부	필수
반복 여부	반복가능
요소명	
하위요소	<ul style="list-style-type: none"> 1.1 생산자 유형(Creator Type) 1.2 기관명(Corporate Name) 1.3 기관코드(Corporate Code) 1.4 부서명(Section Name) 1.5 부서코드(Section Code) 1.6 개인명(Person Name) 1.7 개인코드(Person Code) 1.8 직위(직급)명(Position Name) 1.9 직위(직급)코드(Position Code)
작성방법	· 차적없는 가리지 않으며, 하위요소에 의해 표현됨

< example, 3 >

기록관리 표준표준 NAK 28:2018(v2.0)

National Archives Standard

기록물 디지털화 기준
Guidelines for Digitization of Records
Version 2.0

국가기록원
2019년 10월 08일 제정
2019년 01월 02일 개정

6.1 문서류, 지도류, 도면류

표1 - 디지털화 세부 기준

색상	비트심도 (Bit-depth)	해상도 기준값 ⁽¹⁾ (선택 가능)	파일포맷 ⁽²⁾ /압축방법 ⁽³⁾ (선택 가능)
회색(Gray) ①	8 bit	용이 크기에 관계없이 • 165ppi 이상 - FHD 이상 품질 확보	• TIFF / 무압축 • TIFF / 무손실압축 • TIFF / 손실압축
컬러(RGB)	24 bit	• 175ppi 이상 - 2K 이상 품질 확보 • 330ppi 이상 - 4K 이상 품질 확보	• Multi-page TIFF / 무압축 • Multi-page TIFF / 무손실압축 • Multi-page TIFF / 손실압축 • PDF-A1 • JPEG / 손실압축

6.6.2 비디오테이프, 비디오DVD

표10 - 디지털화 세부 기준

종류	색상	종류기준	파일포맷/코덱 (선택 가능)
SD	RGB	[양성] • 원시포맷 : YUV • 비트심도 : 8 bit • 해상도 : 720 x 480 • 처리/영원성 비유 : 4:2:2 [음성] • 비트심도 : 24 bit • 샘플링 주파수 : 48kHz	• 무손실압축 - 코덱포맷 : MKV(Matroska) 영상포맷 : MP4 음성포맷 : FLAC
HD	RGB	[양성] • 원시포맷 : YUV • 비트심도 : 8 bit • 해상도 : 1920 x 1080 • 처리/영원성 비유 : 4:2:2 [음성] • 비트심도 : 24 bit • 샘플링 주파수 : 48kHz	• 손실압축 ⁽¹⁾ - 영상포맷 : H.264(MPEG-4 Part 14) - 영상포맷 : H.264(MPEG-4 AVC) 음성포맷 : AAC

6.2 인화사진

표3 - 디지털화 세부기준

색상	비트심도 (Bit-depth)	해상도 기준값 ⁽¹⁾ (선택 가능)	파일포맷 ⁽²⁾ /압축방법 ⁽³⁾ (선택 가능)
회색(Gray) ①	8 bit	용이 크기에 관계없이 • 300ppi 이상 - FHD 이상 품질 확보	• TIFF* / 무압축 • TIFF* / 무손실압축 • TIFF* / 손실압축
컬러(RGB)	24 bit	• 300ppi 이상 - 2K 이상 품질 확보 • 600ppi 이상 - 4K 이상 품질 확보	• JPEG / 손실압축

17

5. Strategies for Future Standardization

- **Digital** : Should Be Kept Abreast with Digital Era
- **Speed** : Fastly Refelct Changes of Working Environment
- **Useful** : Standardization Needs to be Fully Utilized
- **Professional**
- **Global & Together** : Constantly Monitor International Trends Involving Standard and Actively Participate in International Exchanges to Maintain Cooperative relation

18

Сведения об авторах

Абдурахимова Шахноза Асатуллаевна, старший научный сотрудник Национального архива Республики Узбекистан (*г. Ташкент, Узбекистан*)

Айткулиева Бермет Оморовна, начальник Иссык-Кульского регионального управления Архивной службы Каракол Министерства цифрового развития Кыргызской Республики (*г. Каракол, Кыргызстан*)

Алимгазинов Кайрат Шакаримович, д.и.н., заместитель директора Архива Президента Республики Казахстан (*г. Алматы, Казахстан*)

Анджей Цисек, заместитель директора Отдела поиска и идентификации Института национальной памяти Польши (*г. Варшава, Польша*)

Ева Ковальски, главный специалист Отдела поиска и идентификации Института национальной памяти Польши (*г. Варшава, Польша*)

Жакупова Гульназия Толгаевна, к.и.н., доцент кафедры всемирной истории, историографии и источниковедения исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

Жугенбаева Гулбану Саламадиновна, д.и.н., и.о. профессора кафедры всемирной истории, историографии и источниковедения исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

Карлос Васкез, исполнительный директор Международного совета архивов (ИСА) (*г. Париж, Франция*)

Крис Нейлор, исполнительный директор исследовательской службы Национального управления архивов и документации (НАРА) (*г. Вашингтон, США*)

Кучарова Дилдора Лутпуллаевна, начальник Территориального управления по архивному делу г. Ташкента, Агентство «Узархив» Республики Узбекистан (*г. Ташкент, Узбекистан*)

Койгельдиев Мамбет Кулжабаевич, д.и.н., профессор КазНПУ им. Абая, академик НАН РК (*г. Алматы, Казахстан*)

Койшыбаев Бейбит Орынбекулы, писатель, общественный деятель (*г. Алматы, Казахстан*)

Ларин Михаил Васильевич, заведующий кафедрой Автоматизированных систем Российского государственного гуманитарного университета (РГГУ) (*г. Москва, Россия*)

Марзена Крук, директор архива Института национальной памяти Польши (*г. Варшава, Польша*)

Маканбаев Талгат Джандосович, научный сотрудник Центра прикладных и научных проектов Архива Президента Республики Казахстан (*г. Алматы, Казахстан*)

Марлен Мазен аль Обайдалла, менеджер по развитию бизнеса и ИТ Центра документации Иорданского Хашимитского Королевства (*г. Амман, Иордания*)

Махкамов Алиджан Вахобович, директор Национального архива кинофотофонодокументов Республики Узбекистан (*г. Ташкент, Узбекистан*)

Нидал аль-Ахмад, доктор, профессор, генеральный директор Департамента Национальной Библиотеки Иорданского Хашимитского Королевства (*г. Амман, Иордания*)

Нурпеисова Бакыт Еслямбековна, к.и.н., старший преподаватель кафедры всемирной истории, историографии и источниковедения исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

Ромашин Игорь Евгеньевич, к.и.н., заместитель декана факультета архивоведения и документоведения Историко-архивного института РГГУ (*г. Москва, Россия*)

Сейсенбаева Айнаш Азимжановна, старший эксперт Центра изучения материалов политических репрессий XX века Архива Президента Республики Казахстан (*г. Алматы, Казахстан*)

Сойкина Наталья Юрьевна, к.и.н., старший преподаватель кафедры археологии и музеологии исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

Сыздыкова Елена Степановна, к.и.н., старший научный сотрудник Центра прикладных и научных проектов Архива Президента Республики Казахстан (*г. Астана, Казахстан*)

Туенбаева Калима Толеубаевна, канд. пед. наук старший преподаватель кафедры всемирной истории, историографии и источниковедения исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби, академик Международной информационной академии (*г. Алматы, Казахстан*)

Туймебаев Жансеит Кансеитович, председатель Правления – Ректор КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

Угур Унал, директор Управления государственных архивов при Президенте Турецкой Республики (*г. Анкара, Турция*)

Чжан Га, докторант кафедры всемирной истории, историографии и источниковедения исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

Шин Дон Хёк, архивист Отдела реставрации Национального архива Кореи (*г. Сеул, Корея*)

Ыскак Акамарал, и.о. профессора кафедры всемирной истории, историографии и источниковедения исторического факультета КазНУ им. аль-Фараби (*г. Алматы, Казахстан*)

**Материалы
I Конгресса архивистов Казахстана
с международным участием**

**«Открытому обществу – открытый Архив»
19-21 октября 2022 г.**

Компьютерная верстка
Маканбаев Талгат

Шрифт: Times New Roman
Кегель: 12 .

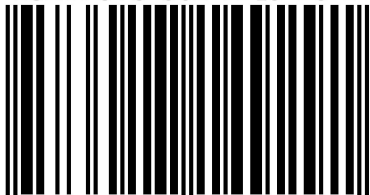
Электронное

ISBN 978-601-7149-29-1

9 786017 149291

ISBN 978-601-7149-29-1

9 786017 149291